Hic labore, mihi ut videtur, ringitur prapoſtero.

HI. Non fruſtra arroſus eſt unguis. EU. Quoniam ordo me vocat, ne nihil adferam:

Qui ſtudet, ut variis niteat cultiſſimus hortus
Deliciis, patiens animum ſqualere, nec ullis
Artibus expoliens, huic eſt prapoſtera cura.

HI. Non eſt, cur exſtimulemus Sbrulium. Nam ille ſic ſcatet verſibus, ut plerunque vel imprudens effundat carmina.

SB. *Cui vernat hortus cultus & elegans,*
Nec pectus ullis artibus excolit,
Prapoſtera in cura laborat.
Sit ratio tibi prima mentis.

PA *Quiſquis accurat variis ut hortus*
Floribus vernet, neque pectus idem
Artibus ſanctis colit, hunc habet pra-
poſtera cura.

HI. Nunc experiamur, cui hortus ſuppeditet plures ſententias. LE. Quid ni faciat tam dives? Vel hoc roſetum mihi ſuggeret quod dicam. Vt brevis eſt roſæ nitor, ita fugax eſt juventus: properas carpere roſam prius, quam marceſcat; magis adnitendum eſt, ne ſine fructu tibi effluat juventus. HI. Thema ſatis aptum carmini. CA. Vt inter arbores ſuus cuique fetus eſt, ita inter homines ſuæ cuique dotes ſunt. EU. Vt terra ſi excolatur, varias opes gignit in uſus humanos, neglecta ſpinis ac vepribus obducitur: ita hominis ingenium ſi excolatur optimis ſtudiis, plurimas edit virtutes; ſin negligas, variis occupatur vitiis. SB. Hortus quotannis colendus eſt, ut niteat: animus ſemel excultus honeſtis ſtudiis, perpetuo floret ac vernat. PA. Vt amœnitas hortorum non avocat animum ab honeſtis ſtudiis, ſed ad hæc invitat potius; ita quæ-

Hic labore, mihi ut videtur, ringitur prapoſtero.

HI. Non fruſtra arroſus eſt unguis. EU. Quoniam ordo me vocat, ne nihil adferam:

Qui ſtudet, ut variis niteat cultiſſimus hortus
Deliciis, patiens animum ſqualere, nec ullis
Artibus expoliens, huic eſt prapoſtera cura.

HI. Non eſt, cur exſtimulemus Sbrulium. Nam ille ſic ſcatet verſibus, ut plerunque vel imprudens effundat carmina.

SB. *Cui vernat hortus cultus & elegans,*
Nec pectus ullis artibus excolit,
Prapoſtera in cura laborat.
Sit ratio tibi prima mentis.

PA *Quiſquis accurat variis ut hortus*
Floribus vernet, neque pectus idem
Artibus ſanctis colit, hunc habet pra-
poſtera cura.

HI. Nunc experiamur, cui hortus ſuppeditet plures ſententias. LE. Quid ni faciat tam dives? Vel hoc roſetum mihi ſuggeret quod dicam. Vt brevis eſt roſæ nitor, ita fugax eſt juventus: properas carpere roſam prius, quam marceſcat; magis adnitendum eſt, ne ſine fructu tibi effluat juventus. HI. Thema ſatis aptum carmini. CA. Vt inter arbores ſuus cuique fetus eſt, ita inter homines ſuæ cuique dotes ſunt. EU. Vt terra ſi excolatur, varias opes gignit in uſus humanos, neglecta ſpinis ac vepribus obducitur: ita hominis ingenium ſi excolatur optimis ſtudiis, plurimas edit virtutes; ſin negligas, variis occupatur vitiis. SB. Hortus quotannis colendus eſt, ut niteat: animus ſemel excultus honeſtis ſtudiis, perpetuo floret ac vernat. PA. Vt amœnitas hortorum non avocat animum ab honeſtis ſtudiis, ſed ad hæc invitat potius; ita quæ-

quærendi ſunt luſus ac joci, qui non abſunt à litteris. HI. Euge, video examen ſententiarum. Nunc ad verſus: ſed antequam id aggrediamur, mea ſententia, fuerit exercitatio nec inelegans, nec infrugifera, ſi primam ſententiam toties reddamus Græcis verſiculis, quoties reddidimus Latinis. Heic auſpicabitur Leonardus, jam olim familiaris Muſis Græcanicis. LE. Ineptiam, ſi jubes. HI. Iubeo atque impero.

LE. Ὦ κῦπός ἐστιν ἄνθεσιν γελῶν καλοῖς,
Ὁ δὲ νοῦς μαλ' αὐχμῶν τοῖς καλοῖς μαθήμασιν
Οὐκ ἔστι κόμψος· οὗτος οὐκ ὀρθῶς φρονεῖ,
Περὶ πλείονος ποιῶν τὰ φαῦλ' ἢ κρείττονα.

Ego præſulem [4] egi; ſuccedet qui volet. HI. Carinus. CA. Imo Hilarius. LE. Sed video Margaretam intervenire. adfert neſcio quid deliciarum. HI. Si id fecerit, me fefellerit mea furia. Quid adfers? MA. Sinapi, quo condiatis veſtra bellaria. An non pudet heic garrire in multam noctem, & poſtea vos poëtæ multa blateratis in loquacitatem fœminarum? CR. Haud male monet Margareta: jam tempus eſt, ut ſuum quiſque nidum adeat, aliâs in hoc pulcerrimo certaminis genere vel ſolidum diem conſumemus. HI. Sed cui addicis præmium? CR. In præſentia quidem mihi ipſi addico. Nullus enim vicit præter unum me. HI. Qui viciſti, qui non certaveris? CR. Vos certaſtis, at non decertaſtis. Ego, quod nemo veſtrum potuit, vici Margaretam. CA Hilari, æquum poſtulat; auferat calathum.

[4] *Alluſit ad Salios ſacerdotes Martis, ni fallor; qui ſaltabant in pompa. Præſul autem, qui ſaltat primus. Eſt in quibuſdam choreis mos, ut unus ſolus auſpicetur ſaltationem, unde quiſquis aliis cunctantibus rem cæpit, dicitur incepiſſe choream.*

IN-

Au. PVerorum est cantilena [1], Saluta libenter: Verum haud scio, an mihi fas sit tibi dicere salutem. BA. Equidem malim qui det salutem, quam qui dicat. Sed quam ob rem istuc ais, Aule? AU. Quam ob rem? Quia, si scire vis, oles aut sulphur, aut fulmen lovis. BA. Sunt & Vejoves [2], sunt bruta fulmina, multum etiam origine dissidentia à fatidicis. Nam, ut suspicor, tu de anathemate sentis. AU. Rem conjectas. BA. Audivi quidem horrenda tonitrua; fulminis ictum non sensi. AU. Qui sic? BA. Quia nihilo pejus concoquo, neque irrequietius dormio. AU. Sed hoc periculosius solet esse malum, quia non sentitur. Verum hæc bruta [3] fulmina, quæ tu vocas, feriunt montes & maria. BA. Feriunt, sed irritis ictibus. Est & fulgur [4] evitro, seu vase æreo. AU. Certe territat & hoc. BA. Verũ, sed pueros. Solus Deus habet fulmen, quo feriat animam. AU. Quid si Deus est in suo vicario? BA. Vtinam sit! AU. Imo multi deliranter te jam dudum non esse quovis carbone [5] atriorem. BA. Finge me talem. Atqui tanto magis erat optanda salus perdito, si placet Euangelica doctrina. AU. Optanda quidem, at non dicenda. BA. Cur ita? AU. Quo pudescat ictus fulmine, ac resipiscat. BA. Si sic nobiscum egisset Deus, perieramus omnes. AU. Quam ob rem? BA. Quia cum essemus ini-

[1] *In libello cui titulus Cato. nam is pueris prælegitur.* [2] *Vejoves sunt Ioves siniſtri & noxii. Sic vocant poëta numen lævum, Vejovĕ.* [3] *Bruta fulmina. Vide Plin. lib. 2. cap. 43. Bruta, quia ſine ratione veniunt, nec quidquam portendunt: Fatidici prædicunt aliquid. Refert Plinii verba ex eo loco quem modo citavi.* [4] *Fulgur ex vitro: vide proverbium.* [5] *Videtur innuere quempiam excommunicatum.*

inimici Dei, cultores idolorum, militantes in castris Satanæ, hoc est, modis omnibus excommunicatissimi, tum ille maxime nobiscum confabulatus est per filium suum, suoque colloquio nos restituit in vitam, cum essemus mortui. AU. Ista quidem vere narras. BA. Imo male ageretur cum omnibus ægrotis, si medicus fugeret alloquium, quoties ingens morbus gravat miserum: imo cum maxime conveniebat adesse medicum. AU. At ego metuo, ne tu mihi citius adfles aliquid tui mali, quam fiat ut tuo morbo medear. nonnunquam usu venit, ut pro medico fiat palæstrites [6], qui visit ægrotum. BA. Ita quidem usu venit in corporum morbis; verum in animi malis est tibi parata antidotus adversum omne contagiũ. AU. Quænam? BA. Adamantinum propositum, non divelli à sententia semel infixa. Deinde cur palæstram metuis, ubi res verbis agitur? AU. Est aliquid quod dicis, si modo spes sit profectus. BA. Proverbio dicitur; Donec spirat homo, sperandum esse; Et juxta Paulum, Caritas nescit desperare, quia sperat omnia. AU. Non pessime mones, atque hac spe puto mihi fas esse tecum miscere sermonem aliquantisper: ac, si pateris, medicum agam. BA. Licet. AU. Vulgo sunt invisi percunctatores. Et tamen in medicis probantur, qui percunctãtur de singulis. BA. Percunctare [7] à cœlo usque ad terram, si libet. AU. Experiar, modo fidem des te responsurum ex animo. BA. Do, modo sciam qua de re velis percunctari. AU. De symbolo Apostolorum. BA. Audio militare [8] verbum, nec recuso haberi

[6] *Id est, luctator, nimirum cum invisit phreneticum.*

[7] *Plautinum proverbium, à capite usque ad pedes.*

[8] *Qui baptizantur, dant nomen Imperatori Christo, cujus sacramentis auctorantur: & symbolum apud milites signum est, quod inter ipsos convenit, sive id vocale est, sive mutum.*

pro hoſte Chriſti, ſi quid heic fefellero.

9 *Deus pater.* AU. Credis in Deum patrem omnipotentẽ, qui condiderit cœlum & terram? BA. Et quidquid cœlo terraque continetur, atque etiam mentes angelicas. AU. Cum Deum dicis, quid ſentis? BA. Sentio mentem eſſe quandam æternam, quæ nec initium habuerit, nec finem ſit habitura, qua nihil eſſe poteſt nec majus, nec ſapientius, nec melius. AU. Iſta quidem ſatis pie. BA. Quæ nutu ſuo omnipotenti condidit quidquid eſt rerum viſibilium aut inviſibilium: quæ ſapientia mirabili moderatur ac gubernat univerſa, ſua bonitate paſcit ac ſervat omnia, atq; hominum genus collapſum gratuito reſtituit. AU. Sunt quidem iſta tria præcipua in Deo: ſed quid fructus capis ex iſtorum cognitione? BA. Cum omnipotentem cogito, me totum illi ſubmitto, ad cujus majeſtatem nihil eſt hominum aut angelorũ ſublimitas. Deinde plena fiducia credo, quod ab illo factũ tradunt ſacræ litteræ, ſimulq; futurum, quidquid ille promiſit, quando nutu, quidquid vult, poteſt, quantumvis homini videatur impoſsibile. Ita fit, ut meis viribus diffiſus, totus ab illo pendeam, qui poteſt omnia. Vbi ſapientiam illius intueor, nihil tribuo meæ ſapientiæ, verum credo omnia rectiſsime juſtiſsimeq; ab eo fieri, etiamſi juxta ſenſum humanum videantur abſurda aut iniqua. Cum bonitatem conſidero, video nihil eſſe in me, quod illius gratuitæ beneficentiæ nõ debeam: & nullum arbitror eſſe tantum crimen, quod ille nolit ignoſcere reſipiſcenti: neq; quidquam eſſe, quod ille non ſit largiturus cum fiducia petenti. AU. Num ſatis

eſſe

esse putas, quod credis illum esse talem? BA. Nequaquam, sed sincero affectu totam fiduciam ac spem in illum unum transfero, detestans Satanam omnemq; idololatriam, & quidquid est artium magicarum. Illum solum adoro; nihil illi nec præferens, nec æquans; non angelum, non parentes, non liberos, non uxorem, non principem, non opes, non honores, non voluptates; paratus & vitam illius causa perdere, si jusserit; certus eum non posse perire, qui se totum illi traderit. AU. Nihil igitur colis, nihil times, nihil amas, nisi unum Deum? BA. Si quid veneror, si quid metuo, si quid amo præter eum, ejus causa amo, metuo, colo, omnia ad illius gloriam referens, semper illi gratias agens, sive læta contingunt, sive tristia: sive mori datur, sive vivere. AU. Sana quidem est hactenus tua oratio. De secunda persona quid sentis? BA. Scisciтare. AU. Credis Iesum [1] fuisse Deum & hominem? BA. Maxime. AU. Qui fieri potuit, ut idem sit Deus immortalis, & homo mortalis? BA. Istud illi facile fuit efficere, qui quidquid vult, potest. Et ob divinam naturam, quam eandem habet cum patre, quidquid magnitudinis, sapientiæ, & bonitatis attribuo patri, idem tribuo & filio: quidquid debeo patri, debeo & filio: nisi quod ita visum est patri, ut per filium conderet ac donaret nobis omnia. AU. Cur igitur sacræ litteræ filium frequentius appellant Dominum quam Deum? BA. Quia, Deus, auctoritatis, hoc est, principatus est nomen, quæ patri præcipue convenit: qui simpliciter principium est omnium, atque ipsius

[1] *Deus filius.*

[2] *Arrius docuit, filium Dei etiam juxta perfectissimam naturã fuisse creaturam. At qui natura filius est, ignitur ex substantia patris. Dei substantia indivisa. filius est. eandem igitur oportet esse patris & filii. de divinis personis loquor.*

etiam deitatis fons. Dominus, redemtoris & assertoris vocabulum est. Quanquam & pater redemit per filium, & filius Deus est, sed ex Deo patre. Solus autem pater à nullo est, & in personis divinis principem locum obtinet. Au. Ergo & in Iesu collocas tuam fiduciam? BA. Quid ni? Au. Sed Propheta maledictum dicit, qui fidit in homine. BA. Sed huic uni homini data est omnis potestas in cœlo & in terra: ut in nomine eius flectatur omne genus, cœlestium, terrestrium, & inferorum. Quanquam nec in hoc fiduciæ speique meæ sacram, ut ajunt, ancoram figerem, ni Deus esse. Au. Cur eum filium appellat? BA. Ne quis somniet esse creaturam. Au. Cur unicum? BA. Vt discernat naturæ filium à filiis adoptivis, cujus cognominis honorem nobis etiam impartit, ut neminem præter hunc alium exspectemus. Au. Cur eum qui Deus erat, hominem fieri voluit? BA. Vt homines homo reconciliaret Deo. Au. Credis conceptum citra virilem operam, opificio spiritus sancti, ac natum ex incorrupta virgine Maria, de illius substantia sumto mortali corpore? BA. Maxime. Au. Cur sic nasci voluit? BA. Quia sic decebat nasci Deum, sic decebat nasci, qui nostræ conceptionis ac nativitatis sordes purificaret. Hominis filius nasci voluit Deus, ut nos in illum renascentes efficeremur filii Dei. Au. Credis illum versatum in terris, ea gessisse miracula, ea docuisse quæ prodita sunt litteris Euangelicis? BA. Certius quam te credo esse hominem. Au. Non sum inversus Apuleius, ut suspiceris

[3] *Nam is mentem hominis tegebat asinina specie. quã multi sunt, qui sub humana specie tegant asinũ!*

ris asinum latere sub hominis specie. Sed credis hunc eundem esse Messiam illum, quem delinearant figuræ legis, quē promiserant oracula Prophetarum, quem tot sæculis exspectarant Iudæi? BA. Nihil habeo persuasius. AU. Credis hujus doctrinam ac vitam sufficere ad perfectam pietatem? BA. Admodum. AU. Credis eundem vere comprehensum à Iudæis, vinctum, colaphis & alapis cæsum, consputum, irrisum, flagellatum sub Pontio Pilato, ac denique suffixum in crucem, atque inibi mortuum? BA. Maxime. AU. Credis illum ab omni lege peccati cujuscunque fuisse immunem? BA. Quid ni? Agnum absque macula. AU. Credis illum sua sponte hæc omnia perpessum? BA. Imo libenter, atque etiam sitienter, sed ex voluntate patris. AU. Cur pater filium suum unicum innocentem, sibique carissimum, hæc tam atrocia pati voluit? BA. Vt hac victima nos nocentes sibi reconciliaret, in illius nomen collocantes fiduciam ac spem nostram. AU. Cur Deus passus est sic collabi totum humanum genus? Et, si passus est, non patuit alia via sarciendi ruinam nostram? BA. Hoc mihi persuasit, non humana ratio, sed fides, nulla ratione potuisse fieri melius, neque ad salutem nostram utilius. AU. Cur hoc mortis genus illi potissimum placuit? BA. Quia juxta mundum erat probrosissimum: quia diri lentique cruciatus: quia conveniebat illi, qui porrectis in omnem mundi plagam membris, omneis orbis nationes invitaret ad salutem, & homines terrenis curis affixos evocaret ad cœlestia. Denique ut referret nobis serpentem æneum, quem Moses su-

ſpenderat in ſtipite, ut quicunque defigerent in illum oculos, ſanarentur à vulnere ſerpentum: fidemque prophetæ liberaret, qui prædixerat; Dicite in nationibus, regnavit à ligno Deus. Au. Cur & ſepeliri voluit, idque tam accurate, oblitus myrrha & unguentis, incluſus novo monumento è ſolido vivoq; ſaxo exciſo, obſignato oſtio, adhibitis etiam cuſtodibus publicis? Ba. Quo magis conſtaret, eſſe vere mortuum. Au. Cur non ſtatim revixit? Ba. Hac ipſa de cauſa. Etenim ſi mors fuiſſet ambigua, fuiſſet & ambigua reſurrectio: ſed hanc voluit eſſe certiſſimam. Au. Credis hujus animam deſcendiſſe ad inferos? Ba. Hanc particulam non fuiſſe quondam additam nec in ſymbolo Romano, nec in ſymbolo Orientalium eccleſiarum, teſtis eſt Cyprianus, nec recenſetur apud Tertullianum vetuſtiſſimum ſcriptorem: Ego tamen & hoc firmiter credo: Vel quia congruit cum prophetia Pſalmi; Non derelinques animam meam in inferno: & rurſus; Domine, eduxiſti ab inferno animam meam: Vel quia Petrus Apoſtolus in epiſtolæ prioris (de cujus auctore nunquam fuit dubitatum) capite tertio ſcripſit hunc in modum; Mortificatus quidem carne, vivificatus autem ſpiritu: in quo & his, qui in carcere erant, ſpiritu veniens prædicavit. Verum, ut credo deſcendiſſe ad inferos, ita non credo illic aliquid eſſe paſſum: deſcendit enim, non ut illic cruciaretur, ſed ut nobis frangeret regnum ſatanæ. Au. Nihil adhuc impium audio: ſed mortuus eſt, ut nos peccato mortuos revocaret ad vitam. Cæterum cur revixit? Ba. Tribus potiſſimum de cauſis. Au. Quibus? Ba. Primum,

4 *An ſaxa naſcantur, & augeſcant, incertum. Viva tamen ſaxa dicuntur, quæ nondum ſuo loco ſunt ameta.*

mum, ut nobis certam ſpem faceret reſurrectionis. Deinde, ut ſciremus, eum immortalem eſſe, nec unquam moriturũ, in quo præſidia ſalutis noſtræ collocavimus. Poſtremo, ut nos quoq; per pœnitentiam mortui peccatis, per baptiſmũ una cum illo ſepulti, per gratiam ejus revocemur ad vitæ novitatem. AU. Crediſne, quod idem corpus, quod mortuum fuit in cruce, quod revixit in ſepulcro, quod viſum & contrectatum eſt diſcipulis, ſubvexerit in cœlum? BA. Maxime. AU. Cur voluit relinquere terras? BA. Vt illum omnes ſpiritualiter amaremus, neque quiſquam in terris ſibi Chriſtum proprie vindicaret, ſed omnes ex æquo tolleremus animos in cœlum, ſcientes illic eſſe caput noſtrũ. Etenim, ſi nunc homines tantopere ſibi placent ob veſtis colorem ac figuram, cumq; ſic quidam oſtentent ſanguinem aut præputium Chriſti, & lac matris Virginis, quid credis futurũ, ſi manſiſſet in terris veſtitus, comedens, loquens? Quæ diſsidia paraſſent iſta corporis peculiaria? AU. Credis illic, immortalitate donatum, aſsidere dextrum patri? BA. Quid ni? ut rerum omnium dominum, & totius regni paterni conſortem. Hoc ipſe diſcipulis promiſerat futurum, atque hoc ſpectaculum exhibuit Stephano martyri ſuo. AU. Cur hoc exhibuit? BA. Ne nos ulla in re trepidaremus, gnari quam potentem patronum ac dominum habeamus in cœlis. AU. Credis illũ eodem corpore rediturum, ut judicet vivos & mortuos? BA. Quam habeo certum, eſſe hactenus peracta, quę Prophetę de Chriſto prędixerant; tam habeo certũ, fore quidquid in poſterum voluit nos exſpectare. Prior adven-

tus exhibitus est juxta vaticinia Prophetarum, quo venit humilis, ut nos institueret ac servaret. Exhibebitur & secundus, quo veniet sublimis in gloria patris: ante cujus tribunal sisti cogentur omnes homines cujuscunque nationis, cujuscunque status, sive reges, sive plebeji, sive Græci, sive Scythæ: nec solum hi, quos adventus ille deprehendet vivos, verum etiam omnes, qui ab initio mundi usque ad illud tempus mortui fuerint, subito reviviscent, & suo quisque corpore conspiciet judicem. Aderunt & Angeli beati, tanquam famuli fideles: aderunt & dæmones judicandi. Tum è sublimi pronuntiabit illam inevitabilem sententiam, quæ diabolum, cum his qui illi adhæserunt, tradet æternis suppliciis, ut postea nulli possint nocere: pios transferet in consortium regni cœlestis, tutos ab omni molestia: quanquam hujus adventus diem nobis ignotum esse voluit. AU. Nihil adhuc audio morbi. Veniamus igitur ad tertiam personam. PA. Vt videtur. AU. Credis in Spiritum sanctum? BA. Credo hunc esse verum Deum, una cum Patre & Filio. Credo hoc spiritu afflatos fuisse, qui nobis veteris ac novi Testamenti libros tradiderunt, sine cujus ope nemo pervenit ad salutem. AU. Cur appellatur spiritus? BA. Quia quemadmodum corpora nostra vivunt halitu, ita tacito sancti spiritus afflatu vivificantur animi nostri. AU. An non licet Patrem vocare Spiritum? BA. Quid ni? AU An non igitur confunduntur personæ? BA. Non. Nam pater spiritus dicitur, quod sit incorporeus; id quod omnibus personis est commune juxta naturam divinam. Sed tertia persona dicitur

Deus spiritus sanctus.

citur ſpiritus, quod alicunde ſpiret, & per animos ſeſe transfundat inſenſibiliter, velut à terra ſeu fluviis ſpirant auræ. AU. Cur perſonæ ſecundæ tribuitur nomen filii? BA. Ob perfectam naturæ & voluntatis ſimilitudinem. AU. Eſt filius ſimilior patri, quam Spiritus ſanctus? BA. Non, juxta naturam divinam; niſi quod hoc magis refert proprietatem patris, quod ab ipſo quoque procedat Spiritus ſanctus. AU. Quid igitur prohibet Spiritum ſanctum appellari filium? BA. Quia cum divo Hilario nuſquam hunc lego genitum, nec hujus lego patrem; ſpiritum & procedentem lego. AU. Cur in Symbolo ſolus pater dicitur Deus? BA. Quod hic, ut dixi, ſimpliciter ſit auctor omnium quæ ſunt, ac totius deitatis fons. AU. Dic clarius. BA. Quoniam nihil nominari poteſt, cujus origo non manat à patre. Siquidem hoc ipſum quod Filius ac Spiritus ſanctus Deus eſt, patri acceptum referunt. Præcipua igitur auctoritas, hoc eſt, originis ratio, eſt in patre ſolo, quod unus ille à nullo eſt. In Symbolo tamen ſic accipi poteſt, ut Dei nomen non ſit perſonæ proprium, ſed in genere poſitum, quod mox per Patris, Filii, & Spiritus ſancti vocabulum diſtinguatur in unum Deum: quæ naturæ vox comprehendit Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum, hoc eſt, tres perſonas. AU. Credis in ſanctam eccleſiam? BA. Non. AU. Quid ais? non credis? BA. Credo ſanctam eccleſiam, quæ eſt corpus Chriſti, hoc eſt, congregatio quædam omnium per univerſum orbem, qui conſentiunt in fide Euangelica, qui colunt unum Deum patrem, qui totam ſuam fiduciã collocant in ejus Filio, qui eo-

Credere eccleſiam.

dem hujus Spiritu aguntur; à cujus consortio resecatur quisquis admittit crimen lethale. AU. Cur horres dicere; Credo in sanctam ecclesiam? BA. Quia sic me docuit divus Cyprianus, in solum Deum esse credendum, in quo simpliciter omnem fiduciam reponimus Ecclesia vero proprie dicta, quanquam non constat nisi ex bonis, tamen ex hominibus constat, qui ex bonis possunt fieri mali, qui falli possunt & fallere. AU. Quid sentis de communione ? sanctorum? BA. Hic articulus omnino non attingitur apud Cyprianum; cum ille nominatim indicet, quid in quibus ecclesiis plus habeatur aut minus. Sic enim Ille connectit: Sequitur namque post hunc sermonem, Sanctam ecclesiam, remissionem peccatorum, hujus carnis resurrectionem. Ac nonnullis videtur hæc pars non esse ... versa à superiore, sed explicare & inf... quod modo dictum erat, Sanctam ec... ut nihil aliud sit ecclesia, quam uni... unius Euangelii, unius fidei, unius sp... fessio, ejusdem spiritus, eorundem sa... torum participatio: breviter, talis qu... communio bonorum omnium inter o... pios, qui fuerunt ab initio mundi usq; a... nem, qualis est membrorum corporis int... ipsa societas, sic ut aliorum benefacta subveniant aliis, donec viva sunt membra corporis. Cæterum extra societatem hanc ne propria quidem benefacta conducunt cuiquam ad salutem, nisi reconcilietur sanctæ congregationi: & ideo sequitur; Remissionem peccatorum: quia extra ecclesiam non est ulla peccatorum remissio, quantumvis homo miceret se pœnitentia, aut exerceat opera

*Sanctorum communio.

*Remissio peccatorũ.

miseri-

miſericordiæ. In eccleſia, inquam, non hæreticorum, ſed ſancta, hoc eſt, ſpiritu Chriſti congregata, eſt remiſſio peccatorum per baptiſmum, &, poſt baptiſmum, per pœnitentiam & claves Eccleſiæ datas. AV. Iſta ſunt adhuc ſani hominis. Crediſne futurum carnis [1] reſurrectionem? BA. Fruſtra crederem cętera, ſi hoc, quod eſt omnium caput, non crederem. AV. Quid ſentis, cum dicis carnem? BA. Corpus humanum, humana anima animatum. AV. Num unaquæque anima recipiet ſuum corpus, quod exanime reliquerat? BA. Idem hoc, unde demigrarat. Et ideo in ſymbolo Cypriani additum eſt, Hujus carnis. AV. Qui fieri poteſt, ut corpus jam toties ex [illegible] alia verſum, poſſit idem reviviſcere? [illegible]uit quidquid vult ex nihilo crea[illegible]ficile ſit, quod ex ſua forma [illegible]priſtinam naturam reſtitue[illegible]ſputo, quibus modis id fiat: [illegible]uod qui promiſit hoc futu[illegible] ut mentiri non poſſit; ſic [illegible]idquid velit, nutu valeat ef[illegible]pus erit tum corpore? BA. Vt [illegible]orificetur cum Chriſto, qui [illegible]ctus erat pro Chriſto. AV. Quid [illegible]od addit; Et vitam æternam? [2] Vita æterna. [illegible]is ſuſpicetur nos ſic revicturos, quē[illegible]modum ſub vernum tempus reviviſcunt ranæ, rurſus morituræ. Nam heic duplex mors eſt: corporis, bonis ac malis omnibus communis; & animi. Mors autem animi, peccatum eſt. At poſt reſurrectionem piis erit æterna vita, tum corporis, tum animi. Nec enim corpus erit amplius obnoxium morbis, ſenio, fami, ſiti, dolori, laſſitudini,

[1] Carnis reſurrectio.

dem hujus Spiritu aguntur; à cujus consortio resecatur quisquis admittit crimen lethale. AU. Cur horres dicere; Credo in sanctam ecclesiam? BA. Quia sic me docuit divus Cyprianus, in solum Deum esse credendum, in quo simpliciter omnem fiduciam reponimus. Ecclesia vero proprie dicta, quanquam non constat nisi ex bonis, tamen ex hominibus constat, qui ex bonis possunt fieri mali, qui falli possunt & fallere. AU. Quid sentis de communione ? sanctorum? BA. Hic articulus omnino non attingitur apud Cyprianum; cum ille nominatim indicet, quid in quibus ecclesiis plus habeatur aut minus. Sic enim ille connectit: Sequitur namque post hunc sermonem, Sanctam ecclesiam, remissionem peccatorum, hujus carnis resurrectionem. Ac nonnullis videtur hæc pars non esse diversa à superiore, sed explicare & infigere quod modo dictum erat, Sanctam ecclesiã: ut nihil aliud sit ecclesia, quam unius Dei, unius Euangelii, unius fidei, unius spei professio, ejusdem spiritus, eorundem sacramẽtorum participatio: breviter, talis quædam communio bonorum omnium inter omnes pios, qui fuerunt ab initio mundi usq; ad finem, qualis est membrorum corporis inter ipsa societas, sic ut aliorum benefacta subveniant aliis, donec viva sunt membra corporis. Cæterum extra societatem hanc ne propria quidem benefacta conducunt cuiquam ad salutem, nisi reconcilietur sanctæ congregationi: & ideo sequitur; Remissionem peccatorum: quia extra ecclesiam non est ulla peccatorum remissio, quantumvis homo miceret se pœnitentia, aut exerceat opera miseri-

? Sanctorum communio.

? Remissio peccatorũ.

miſericordiæ. In eccleſia, inquam, non hæreticorum, ſed ſancta, hoc eſt, ſpiritu Chriſti congregata, eſt remiſſio peccatorum per baptiſmum, &, poſt baptiſmum, per pœnitentiam & claves Eccleſiæ datas. AU. Iſta ſunt adhuc ſani hominis. Crediſne futurum carnis [1] reſurrectionem? BA. Fruſtra crederem cętera, ſi hoc, quod eſt omnium caput, non crederem. AU. Quid ſentis, cum dicis carnem? BA. Corpus humanum, humana anima animatum. AU. Num unaquæque anima recipiet ſuum corpus, quod exanime reliquerat? BA. Idem hoc, unde demigrarat. Et ideo in ſymbolo Cypriani additum eſt, Hujus carnis. AU. Qui fieri poteſt, ut corpus jam toties ex aliis in alia verſum, poſſit idem reviviſcere? BA. Qui potuit quidquid vult ex nihilo creare, an huic difficile ſit, quod ex ſua forma mutatum eſt, in priſtinam naturam reſtituere? Non anxie diſputo, quibus modis id fiat: mihi ſatis eſt, quod qui promiſit hoc futurum, ſic verax eſt, ut mentiri non poſsit; ſic potens eſt, ut, quidquid velit, nutu valeat efficere. AU Quid opus erit tum corpore? BA. Vt totus homo glorificetur cum Chriſto, qui heic totus afflictus erat pro Chriſto. AU. Quid ſibi vult, quod addit; Et vitam æternam? [2] BA. Ne quis ſuſpicetur nos ſic revicturos, quêadmodum ſub vernum tempus reviviſcunt ranæ, rurſus morituræ. Nam heic duplex mors eſt: corporis, bonis ac malis omnibus communis; & animi. Mors autem animi, peccatum eſt. At poſt reſurrectionem piis erit æterna vita, tum corporis, tum animi. Nec enim corpus erit amplius obnoxium morbis, ſenio, fami, ſiti, dolori, laſsitudini,

[1] *Carnis reſurrectio.*

[2] *Vita æterna.*

morti, aut ulli incommodo; sed spirituale fa-
ctũ, spiritus arbitrio movebitur: nec animus
deinceps ullis vitiis aut doloribus solicita-
bitur, sed sine fine fruetur summo bono, qui
est Deus. Contra, impios mors æterna possi-
debit, tum corporis, tum animi. Nam & cor-
pus habebunt ad æternos cruciatus immor-
tale, & animum peccatorum stimulis sem-
per afflictum absque spe veniæ. AV. Credis
hæc ex animo, ac serio? BA. Sic, inquam, ut mi-
hi minus certum sit, te mecum colloqui.
AV. Ego cum essem Romæ, non omneis repe-
ri æque sincere credentes. BA. Imo si excu-
tias, reperies & alibi multos, quibus hæc
non æque persuasa sunt. AV. Cum in tam
multis & arduis consentias nobiscum, quid
obstat quo minus totus sis noster? BA. Istud
ex te audire cupio. Nam ipse mihi videor
orthodoxus [3], etiam si vitam meam nolim
præstare [4], tametsi sedulo conor, ut professio-
ni respondeat. AV. Vnde igitur tantum bel-
lum inter vos & orthodoxos? BA. Exquire.
Sed heus medice, si non pœnitet hujus pro-
œmii, sumes nobiscum prandiolum, & à
prandio per otium percunctaberis de singu-
lis; præbebo brachium utrumque: inspicies
excrementa, tum crassiora, tum liquidiora.
Denique facies, si videbitur, totius hujus pe-
ctoris anatomiam, quo certius de me judi-
ces. AV. At religio est tecum mensam habere
communem. BA. Atqui id solent medici, quo
melius observent, quid affectent aut peccent
ægroti. AV. Sed vereor ne videar favere hære-
ticis. BA. Imo nihil est sanctius, quam favere
hæreticis. AV. Qui fit? BA. Nonne Paulus op-
tavit anathema fieri pro Iudæis pluſquam
hære-

3 *Id est, recta opinionis cui contrarium est hæretici vocabulum.*

4 *Præstare dicitur, qui suo periculo vitium aut corripit, aut defendit.*

hæreticis? An non favet ille, qui ſtudet ut quis ex malo fiat bonus, ex mortuo vivus? AU. Maxime. BA. Sic igitur fave. nec erit quod metuas. AU. Nunquam audivi ægrotum commodius reſpondentem. Age, duc me ad prandium. BA. Medice accipieris, & ut decet apud ægrotum; & ſic curabimus corpuſcula cibo, ut nihilo ſecius animus idoneus ſit ad diſputandum. AU. Fiat bonis [5] avibus. BA. Imo malis piſcibus fiet: niſi forte nunc oblitus es eſſe diem Veneris. AU. Id quidem eſt præter ſymbolum [6] noſtrum.

[5] *Id eſt, feliciter: alter arripit jocum ex ambiguo.*

[6] *Rurſum jocus eſt ex ambiguo. nam in ſymbolo Apoſtolorum nulla mentis eſt de piſcibus: & dicuntur ſymbola conviviorum.*

ΓΕΡΟΝΤΟΛΟΓΙΑ, ſive ΟΧΗΜΑ.

EUSEBIUS[1], PAMPIRUS[2], POLYGAMUS[3], GLYCION[4].

EU. QVas novas aves [5] heic ego video? Niſi me fallit animus, aut parum proſpiciunt oculi, video tres veteres congerrones meos conſidentes, Pampirum, Polygamum, & Glycionem. Certe ipſi ſunt. PA. Quid tibi vis cum tuis vitreis [6] oculis, faſcinator? Congredere propius, Euſebi. PO. Salve multum exoptate Euſebi. GL. Bene ſit tibi, vir optime. EU. Salvete vos omnes una ſalute, pariter mihi cariſsima capita. Quis Deus, aut caſus Deo felicior, nos conjunxit? Nam nemo noſtrûm vidit alium annis, opinor, jam quadraginta. Mercurius caduceo ſuo non potuiſſet melius nos in unum contrahere. Quid heic agitis? PA. Sedemus. EV. Video, ſed qua de cauſa? PO. Operimur currum, qui nos deve-

[1] *Euſebius, pius.*

[2] *Pampirus, omnia expertus.*

[3] *Polygamus, qui ſæpe duxit uxorem.*

[4] *Glycion, dulcis, ſive dulcior.*

[5] *Alludit ad peregrinas aves. Rara avis.*

[6] *Significat vitrea perſpicilla: & faſcinatio eſt in oculis.*

devehat Antverpiam. EU. Ad mercatū? PO. Scilicet; sed spectatores magis, quam negotiatores: quanquam aliis aliud est negotii. EU. Et nobis eodem est iter. Verum quid obstat, quo minus eatis? PO. Nondum convenit cum aurigis. EU. Difficile genus hominum. Sed visne, ut illis imponamus? PO. Liberet, si liceret. EU. Simulemus nos velle simul abire pedites. PO. Citius credant cancros volaturos, quam nos tam grandes pedibus hoc iter confecturos. GL. Vultis rectum verumq; consilium? PO. Maxime. GL Illi potant: id quo faciunt diutius, hoc plus erit periculi, necubi nos dejiciant in lutum. PO. Admodum diluculo venias oportet, si sobrium aurigam velis. GL. Quo maturius perveniamus Antverpiam, nobis quatuor solis currum stipulemur. Contemnendum censeo tantillum pecuniæ. Hoc damni multis commoditatibus pensabitur, sedebimus commodius, ac mutuis fabulis suavissime transigemus hoc iter. PO. Recte suadet Glycion; ut in vehiculo quoque jucundus comes pro vehiculo sit. Quin & juxta Græcorum proverbium, liberius loquemur, non de plaustro, sed in plaustro. GL. Transegi. conscendamus. Vah, nunc mihi libet vivere, posteaquam ex tanto intervallo videre contigit mihi carissimos olim sodales. EU. Ac mihi videor repubescere. PO. Quot annos supputatis, ex quo Lutetiæ convivimus? EU. Arbitror haud pauciores quadraginta duobus. PA. Tum videbamur omnes æquales. EU. Ita ferme eramus, aut si quid erat discriminis, perpusillum erat. PA. At nunc quanta inæqualitas! Nam Glycion nihil habet senii, & hujus avus videri queat

*) Alludit ad proverbium, E plaustro loqui.

queat Polygamus. EU. Profecto sic res habet. Quid rei in causa? PA. Quid? aut hic cessavit ac restitit in cursu, aut ille antevertit. EU. Ohe, non cessant anni, quantumvis cessent homines. PO. Dic bona fide, Glycion, quot annos numeras? GL. Plures quam ducatos. PO. Quot tandem? GL. Sexaginta sex. EU. O vere Τιθωνοῦ [8] γῆρας, quod ajunt. PO. Sed quibus tandem artibus remoratus es senectutem? Nam neque canities adest, neque rugosa cutis: vigent oculi, nitet utrinque [9] dentium series; color vividus est, corpus succulentum. GL. Dicam artes meas; modo tu vicissim narres nobis artes tuas, quibus senectutem accelerasti. PO. Recipio, me facturum. Dic igitur, quo te contulisti relicta Lutetia? GL. Recta in patriam. Illic commoratus fere annum, dispicere cœpi de deligendo vitæ genere; quam ego rem non leve momentum habere credo ad felicitatem: circumspiciebã quid cuique succederet, quid secus. PO. Miror, tibi tantum fuisse mentis, cum Lutetiæ nihil fuerit te nugacius. GL. Tum ferebat [1] ætas. Et tamen, ô bone, non heic meo Marte rem omnem gessi. PO. Mirabar. GL. Prius quam quidquam aggrederer, adii quendam è civibus natu grandem, longo rerum usu prudentissimum, totiusque civitatis testimonio probatissimum, ac meo quidem judicio etiam felicissimum. EU. Sapiebas. GL. Hujus usus consilio, duxi uxorem. PO. Pulcre dotatam? GL. Dote mediocri, ac plane, juxta proverbium, τὴν [2] κατ' ὀμνοῦντον. Nam & mihi res erat mediocris. Ea res mihi plane cessit ex animi sententia. PO. Quot annos tum eras natus? GL. Viginti ferme

[8] Τιθωνοῦ γῆρας, de longava, sed florida senectute. Vide proverbium.

[9] Id est, superne & inferne. est enim gemina series.

[1] Id est, postulabat.

[2] Id est, pro mea sorte. Vide prov. Pittaci. Æqualem tibi ducito.

ferme duos. PO. O te felicem! GL. Non totum hoc fortunæ debeo, ne quid erres. PO. Qui sic? GL. Dicam. Alii prius diligunt quam deligant; ego judicio delegi quam diligerem: & tamen hanc magis duxi ad posteritatem, quam ad voluptatem. Cum ea vixi suavissime annos non plures octo. PO. Reliquit orbem? GL. Imo supereſt quadriga liberorum; filii duo, filiæ totidem. PO. Privatusne vivis, an magistratu fungeris? GL. Est mihi munus publicum. poterant contingere majora: verum hoc mihi delegi, quod tantum haberet dignitatis, ut me vindicaret à contemtu; cæterum minime molestis negotiis obnoxium. Ita nec est, quod quisquam objiciat, me mihi vivere; & est unde nonnunquam & amicis dem operam. Hoc contentus, nihil unquam magis ambii. Verum sic gessi magistratum, ut illi ex me dignitas accreverit. Hoc ego pulcrius duco, quam ex muneris splendore dignitatem mutuo sumere. EU. Nihil verius. GL. Sic inter cives meos consenui, catus omnibus. EU. Istuc vero difficillimum est, cum non abs re dictum sit; Qui neminem habet inimicum, eum nec amicum habere quenquam: & felicitatis semper invidiam esse comitem. GL. Insignem felicitatem comitari solet invidia: mediocritas tuta est. Et hoc mihi perpetuum studium fuit, ne quid mei commodi ex aliorum incommodis compararem. Illam quam Græci vocant ἀπραξίαν, quantum licuit, amplexus sum. Nullis negotiis ingessi memet; sed præcipue continui me ab his, quæ sine offensa multorum susci pi non poterant. Itaque si juvandus erit amicus, sic illi benefacio, ut hac de causa nul-

ἀπραξία, id est, otium, sive abstinentia à negotiis. Hinc proverbiale versus, ἀναπαυσις ἀπὸ πάντων πραγμάτων, ἀπραξία.

nullum mihi parem inimicum. Et ſi quid ortum fuerit ſimultatis alicunde, aut purgatione lenio, aut officiis extinguo, aut diſſimulatione patior intermori: à contentione ſemper abſtineo: quæ ſi inciderit, malo rei, quam amicitiæ facere jacturam. In cæteris Mitionem [4] quendam ago: nulli lædo os, arrideo omnibus, ſaluto ac reſaluto benigniter: nullius animo repugno, nullius inſtitutum aut factum damno, nemini me præfero; patior ſuum cuique pulcrum eſſe. Quod taceri velim, nemini credo. Aliorum arcana non ſcrutor; & ſi quid forte novi, nunquam effutio. De his qui præſentes non ſunt, aut taceo, aut amice loquor, ac civiliter. Magna pars ſimultatum inter homines naſcitur ex linguæ intemperantia. Alienas ſimultates nec excito, nec alo; ſed ubicunque datur opportunitas, aut extinguo, aut mitigo. His rationibus hactenus vitavi invidiam, ac benevolentiam civium meorum alui. PA. Non ſenſiſti gravem cælibatum? GL. Mihi quidem nihil accidit acerbius in vita unquam uxoris morte; ac vehementer optaſſem illam una mecum conſeneſcere, liberiſque communibus frui: ſed quando aliter viſum eſt ſuperis, judicavi ſic magis expedire utrique: neq; cauſam putavi, cur me inani luctu diſcruciarem, præſertim cum is nihil prodeſſet defunctæ. PO. Nunquamne inceſsit libido repetendi matrimonii, præſertim cum iſtud tibi feliciter ceſsiſſet? GL. Inceſsit: ſed liberorum cauſa duxeram uxorem, liberorum cauſa rurſus non duxi. PO. At miſerum eſt cubare ſolum totas noctes. GL. Nihil eſt difficile volenti. Tum cogita, quantas etiam habeat com-

[4] *Ex Adelphis Terentii.*

commoditates cælibatus. Quidam omni ex re decerpunt si quid est incommodi. qualis fuisse videtur Crates ille, cujus titulo fertur epigramma, vitæ mala colligens. Nimirum his placet illud, Optimum [5] non nasci. Mihi magis arridet Metrodorus, undequaque decerpens si quid ineſt boni. Sic enim fit vita dulcior. Et ego sic induxi animum, ut nihil vehementer vel oderim, vel expetam. Ita fit, ut si quid obtingat boni, non efferar, aut insolescam: siquid decedat, non admodum crucier. PA. Næ tu philosophus es, vel ipso Thalete sapientior, si quidem istud potes. GL. Si quid ægritudinis obortũ est animo, ut multa fert hujusmodi vita mortalium, protinus ejicio ex animo, sive sit ira ex offensa, sive quid aliud indigne factum. EU. At sunt quædam injuriæ, quæ vel placidissimo moveant stomachum: tales sunt frequenter & famulorum offensæ. GL. Nihil ego patior residere in animo meo. Si mederi queam, medeor: sin minus, sic cogito, Quid proderit me ringi re nihilo melius habitura? Quid multis? Patior, ut hoc mox impetret à me ratio, quod paulo post tempus esset impetraturum. Certe nullus est tantus animi dolor, quem patiar mecum ire cubitum. EU. Nihil mirum, si tu non senescis, qui tali sis animo. GL. Atque adeo ne quid reticeam apud amicos, cumprimis cavi, ne quid flagitii committerem, quod vel mihi, vel liberis meis probro esse posset. Nihil enim irrequietius animo sibi male conscio. Quod si quid culpæ admissum est, non eo cubitum prius, quam me Deo reconciliaro. Veræ tranquillitatis seu, ut Græce dicam, [6] εὐθυμίας fotis est, bene convenire

[5] Vide prov. Optimũ non nasci.

[6] εὐθυμία, id est, animi tranquillitas.

venire cum Deo. Nam qui sic vivunt, his nec homines magnopere nocere possunt. EU. Num quando te cruciat metus mortis? GL. Nihilo magis quam macerat dies nativitatis. Scio moriendum: ista solicitudo fortassis adimat mihi aliquot vitæ dies, certe nihil possit adjicere. Itaque totam hanc curam superis committo: ipse nihil aliud curo, quam ut bene suaviterq; vivam. Non potest autem suaviter, nisi qui bene. PA. At ego senescerem tædio, si tot annos degerem in eadem urbe, etiamsi Romæ contingat vivere. GL. Habet quidem loci mutatio voluptatis nonnihil: longinquæ vero peregrinationes ut prudentiam addunt fortassis, ita plurimum habent periculorum. Mihi videor tutius totum orbem obire in tabula geographica, neq; paulo plus videre in historiis, quam si viginti totos annos, ad Vlysis exemplum, per omneis terras mariaque volitarem. Habeo prædiolum, quod abest ab urbe non plusquam duobus millibus passuum: ibi nonnunquam ex urbano fio rusticus: atque ibi recreatus, redeo novus hospes in urbem: nec aliter saluto ac salutor, quam si renavigassem ex insulis nuper inventis. EU. Non adjuvas valetudinem pharmacis? GL. Nihil mihi rei cum medicis. Nec incidi venam unquam, nec devoravi catappotia[7], nec hausi potiones. Si quid oboritur lassitudinis[8], moderatione victus, aut rusticatione propello malum. EU. Nihilne tibi cum studiis? GL. Est. Nam in his est præcipua vitæ oblectatio: verum his oblecto me, non macero. Siquidem vel ad voluptatem studeo, vel ad utilitatem vitæ, non autem ad ostentationem. A cibo sumto

[7] *Catapotia Græce, trochisci, sive pilulæ, quas deglutimus.*

[8] *Lassitudo nulla de causa oborta significat morbum instare, juxta medicos.*

to aut pāscor litteratis fabulis, aut lectorem adhibeo: nec unquam incumbo libris ultra horam. tum surgo, &, arrepta testudine, paulisper obambulans in cubiculo, vel cantillo; vel repero mecum quid legerim: &, si in promtu est congerro, refero. mox ad librum redeo. EU. Dic mihi bona fide, nullane sentis incommoda senectutis, quæ feruntur esse plurima? GL. Somnus aliquanto deterior est, nec perinde tenax memoria, nisi si quid infixero. Liberavi [9] fidem meam. Exposui vobis magicas artes meas, quibus alo juventutem meam: nunc referat nobis pari fide Polygamus, unde tantum collegerit senii. PO. Equidem nihil celabo tam fidos sodales. EU. Narrabis etiam raciturus. PO. Cum agerem Lutetiæ, quam non abhorruerim ab Epicuro, nostis ipsi. EU. Sane meminimus; sed arbitrabamur te mores eos una cum adolescentia Lutetiæ relicturum. PO. Ex multis quas illic adamaram, unam mecum abduxi domum, eamque gravidam. EU. In ædes paternas? PO. Recta; sed mentitus eam esse conjugem cujusdam amici mei, qui mox esset venturus. GL. Id credidit pater? PO. Imo rem olfecit intra quatriduum. Mox sæva jurgia. Nec tamen interim temperabam à conviviis, ab alea, cæterisq; malis artibus. Quid multis? Cum pater non faceret objurgandi finem, negans se tales gallinas alere velle domi; ac subinde minitans abdicationem; verti [1] solum, & cum gallina mea gallus alio demigravi: ea mihi genuit aliquot pullos. PA. Unde res suppetebat? PO. Nonnihil furtim dabat mater, ac præterea conflatum est æris alieni plus satis. EU. Reperiebantur tam fa-

[9] *Id est, persolvi quod debui: etenim qui promittit, obstringit fidē suam.*

[1] *De exsulibus proprie dicitur, qui demigrāt in aliā regionē.*

tui,

tui, ut tibi crederent? PO. Sunt qui nullis credant libentius. PA. Quid tandem? PO. Tandem ubi pater serio pararet abdicationem, interceſſerunt amici, ac bellum hoc his legibus compoſuerunt, ut noſtratem uxorem ducerem, cum Galla divortium facerem. EU. Erat uxor? PO. Interceſſerant verba [2] futuri temporis, ſed acceſſerat congreſſus præſentis temporis. EU. Qui liquit igitur ab illa divertere? PO. Poſt reſcitum eſt, mex Gallæ Gallum eſſe maritum, unde pridem ſe ſubduxerat. EU. Ergo nunc habes uxorem? PO. Non, niſi præter hanc octavam. EU. Octavam? Non ſine augurio dictus es Polygamus. Fortaſsis ſteriles omnes deceſſere. PO. Imo nulla nō reliquit aliquot catulos domi mex. EU. Ego malim totidem gallinas, quæ mihi ponerent [3] ova domi. Non tædet polygamiæ? PO. Adeo tædet, ut ſi hæc octava moreretur hodie, perendie ducerem nonam. Imo hoc me male habet, quod non liceat habere binas, aut ternas, cum unus gallus gallinaceus tot gallinas poſsideat. EU. Equidem haud miror, gallinacee, ſi parum pinguiſti, quodque tantum ſenii tibi collegeris. Nihil enim æque accelerat ſenecturem, quam immodicæ atque intempeſtivæ compotationes, impotentes amores mulierum, & ſalacitas immoderata. Sed quis alit familiam? PO. Ex obitu parentum acceſsit res mediocris, & gnaviter laboratur manibus. EU. Deſciviſti igitur à litteris? PO. Plane ab equis, quod ajunt, ad aſinos; ex heptatechno [4] factus monotech-

[2] *Alludit ad ſententiam jurisconſultorum, quam ſequuntur & Theologi: Si quis dicat puellæ, Ducam te, & mox habeat rem cū illa, ratum eſt matrimoniū, perinde ac ſi dixiſſet, Duco te. Hoc reti multi adoleſcentes capiuntur, malo ſuo*

magno diſcentes hoc ſophiſma. [3] *Nam pariunt ova, & obſtrepunt fœminæ.* [4] *Id eſt, à melioribus ad deteriora. Vide prov.* [5] *Id eſt, ſeptē artiū perito. tot enim numerantur artes liberales*

notechnus faber. EU. Miser, toties tibi ferendus erat luctus, toties cœlibatus? PO. Nunquam vixi cœlebs ultra dies decem, semperque nova nupta veterem luctū expulit. Habetis bona fide vitæ meæ summam. Atque utinam Pampirus narret nobis suæ quoque vitæ fabulam, qui satis belle portat ætatem. Nam, ni fallor, me duobus aut tribus annis est grandior. PA. Dicam equidem, si vobis audire vacat tale somnium. EU. Imo volupe fuerit audire. PA. Vbi domum rediissem, statim pater senex urgere cœpit, ut aliquod vitę genus amplecterer, unde nonnihil quæstus accederet rei familiari: ac post longam consultationem placuit negotiatio. PO. Miror hoc vitæ genus arrisisse potissimum. PA. Erat natura sitiens cognoscendi res novas, varias regiones, urbes, linguas, ac mores hominum. Ad id maxime videbatur apposita negotiatio. Quibus ex rebus nascitur & prudentia. PO. Sed misera, videlicet quæ plerunque magnis malis sit illis emenda. PA Sic est. Itaque pater numeravit sortem satis amplam, ut dextro Hercule[6], ac bene fortunante Mercurio, negotiationem auspicarer. Simulque ambiebatur uxor cum amplissima dote, sed ea forma, quæ vel indotatam commendare poterat. EU. Successit? PA. Imo priusquam redirem domum, periit & sors & usura. EU. Naufragio fortasis. PA. Plane naufragio. Nam impegimus In scopulum quavis Malea[7] periculosiorem. EU. In quo mari occurrit iste scopulus, aut quod habet nomen? PA. Mare non possum dicere, sed scopulus plurimorum infamis exitiis, Latine dicitur alea; quo modo vos Græci nominetis, nescio.

6 Retulit verba Persii. Herculi vovebatur decima bonorū pars. ita illo favente putabatur res domestica prospe rari.

7 De Malea promōtorio naufragiis infami, vide prover. Maleā legens.

ſcio. EU. O te ſtultum! PA. Imo ſtultior pater, qui tantam ſummam crederet adoleſcenti. GL. Quid deinde factum eſt? PA. Nihil actum: ſed cœpi cogitare de ſuſpendio. GL. Adeon' erat pater implacabilis? Nam res ſarciri poteſt. & venia datur ubique protopiro; multo magis Pampiro debebatur. PA. Verum fortaſſe narras, ſed interim miſer excidi ab uxore. Nam parentes puellæ, ſimul atque cognoverunt hæc auſpicia, renunciarunt affinitatem. Et amabam, ut qui perditiſsime. GL. Miſeret me tui. Sed quid interim conſilii tentatum eſt? PA. Id quod ſolet in rebus deſperatis. Pater abdicabat, perierat res, perierat uxor, undique audiebam, gurges, nepos, helluo. Quid plura? Serio mecum deliberabam, an ſuſpenderem me, an aliquo conjicerem memet inmonaſterium. EU. Crudele conſilium. Scio utrum elegeris mitius mortis genus. PA. Imo quod mihi tunc viſum eſt crudelius; adeo mihi diſplicebam totus. GL. Atqui complures eo ſe dejiciunt, ut ſuavius vivant. PA. Corraſo viaticulo, furtim me ſubduxi procul à patria. GL. Quo tandem? PA. In Hiberniam. Illic factus ſum Canonicus ex horum genere, qui extime linei ſunt, intime lanei. GL. Apud Hibernos igitur hibernaſti? PA. Non, ſed duos menſes apud hos verſatus navigavi in Scotiam. GL. Quid te offendit apud illos? PA. Nihil, niſi quod inſtitutum illud mihi videbatur mitius quam pro meritis ejus, qui non uno ſuſpendio dignus erat. EU. Quid in Scotia deſignatum eſt? PA. Illic ex lineo factus ſum pelliceus apud Carthuſios. EU. Homines plane mundo mortuos. PA. Ita mihi viſum eſt, cum audirem illos

[8] *Vide prover.* συγγνώμη προτοπείρω, *id eſt, primum experienti ignoſcẽdum.*

los canentes. GL. Quid? canunt etiam mortui? Quot menſes apud illos egiſti Scotus? PA. Propemodum ſex. GL. O conſtantiam! EU. Quid illic offendit? PA Quia mihi viſa eſt vita ſegnis ac delicata. Deinde multos illic reperi non admodum ſani cerebri, ob ſolitudinem, ut arbitror. Mihi parum erat cerebri; verebar ne totum periret. PO. Quo deinde devolaſti? PA. In Galliam. Illic reperi quoſdam totos pullatos, ex inſtituto divi Benedicti, qui colore veſtis teſtantur ſe lugere in hoc mundo; & inter hos, qui pro ſumma veſte cilicium ferrent reti ſimile. GL. O gravem corporis macerationem! PA. Heic egi menſes undecim. EU. Quid obſtitit, quo minus illic maneres perpetuo? PA. Quia plus illic reperi cæremoniarum, quam veræ pietatis. Præterea audieram eſſe quoſdam his multo ſanctiores, quos Bernardus ad ſeveriorem diſciplinam revocaſſet, pulla veſte mutata in candidam, apud hos vixi menſes decem. EU. Heic quid offendebat? PA. Nihil admodum. Nam hos reperi ſat commodos ſodales. Sed movebat me Græcorum proverbium; δεῖ ἢ πὰς καλόγηρος ἢ φαγεῖν, ἢ μὰ φαγεῖν. Itaque decretum erat aut non eſſe monachum, aut inſigniter eſſe monachum. Acceperam eſſe quoſdam Brigidenſes, homines plane cœleſtes; ad hos me contuli. EU. Quot menſes illic egiſti? PA. Biduum, nec id ſane totum. GL. Vſque adeo placuit hoc vitæ genus? PA. Non recipiunt, niſi qui mox obſtringat ſe profeſſioni. At ego nondum adeo inſaniebam, ut facile me præberem capiſtro, quod nunquam liceret excutere. Et quoties audiebam canentes

viinrges,

[1] *Vide prov. Teſtudines edenda, aut non.*

virgines, cruciabat animum uxor erepta. GL. Quid deinde? PA. Ardebat animus amore sanctimoniæ, nec usquam satisfiebat animo meo. Tandem obambulans incidi in quosdam præferentes crucem. Hoc signum mihi protinus arrisit; sed remorabatur electionem varietas. alii gestabant albam, alii rubram, alii viridem, alii versicolorem, alii simplicem, alii duplicem nonnulli quadruplicem, alii alia atque alia figura variatam. Ego ne quid intentatum relinquerem, omnes ferme formas gessi. Verum ipsa re comperi longe aliud esse circumferre crucem in pallio seu tunica, quam in corde. Tandem fessus inquirendo, sic mecum cogitabam: ut semel omnem sanctimoniam assequar, petam terram sanctam, ac redibo domum sanctimonia onustus. PO. Num eo profectus es. PA. Maxime. PO. Vnde suppetebat viaticum? PA. Demiror istud nunc deniq; tibi venire in mentem ut rogares, ac non multo ante percunctatum fuisse. Sed nosti proverbium, τὸ [2] τέχνιον πᾶσα γῆ τρέφει. GL. Quam artem circumferebas? PA. Chiromanticam. GL. Vbi eam didiceras? PA. Quid refert? GL. Quo præceptore? PA. Eo, qui nihil non docet, ventre. Prædicebam præterita, futura, præsentia. GL. Et sciebas? PA. Nihil minus: sed divinabam audacter, idque tuto, videlicet prius accepto pretio. PO. An ars tam ridicula poterat alere te? PA. Poterat, & quidem cum duobus famulis. Tantum est ubique fatuorum & fatuarum. Attamen cum Hierosolymam adirem, addideram me in comitatum cuiusdam magnatis prędivitis, qui natus annos septuaginta, negabat se æquo animo moriturum,

2 *Id est, artificiolum quævis terra alit.*

nisi prius adisset Hierosolymam. EU. Ac domi reliquerat uxorem? PA. Atque etiam liberos sex. EU. O senem impie pium? Atq; illinc rediisti sanctus? PA. Vis verum fatear? Aliquanto deterior, quam iveram. EU. Sic, ut audio, excussus est religionis amor. PA. Imo magis incanduit. Itaque reversus in Italiam, addixi me militiæ. EU. Itane religionem venabaris in bello? quo quid esse potest sceleratius? PA Erat sancta militia EU. Fortassis in Turcas.

3 *Hoc tum jactabant, qui Iulio aderant.*

PA. Imo sanctius quiddam, ut tum quidem prædicabant. EU. Quidnam? PA. Iulius secundus belligerabatur adversus Gallos. Porro militiam mihi commendabat etiam multarum rerum experientia. EU. Multarum, sed malarum. PA. Ita post comperi. Et tamen hic durius vixi, quam in monasteriis. EU. Quid tum postea? PA. Iam mihi vacillare cœpit animus, utrum ad negotiationem intermissam redirem, an religionem fugientem persequerer. Interim venit in mentem, utrumque alteri posse conjungi. EU. Quid? ut simul esses & negotiator & monachus? PA. Quid ni? Nihil religiosius ordinibus mendicantium: & tamen nihil similius negotiationi. Volitant per omnes terras ac maria, multa vident, multa audiunt: penetrant omneis domos, plebeiorum, nobilium, atque regum. EU. At non cauponantur. PA. Sæpe nobis felicius. EU. Quod genus ex his delegisti? PA. Omnes formas expertus sum. EU. Nulla placuit? PA. Imo perplacuerant omnes, si licuisset statim negotiari. Verum perpendebam mihi diu sudandum in choro, priusquam crederetur mihi negotiatio. Iamque cogitare cœpi de venanda Abbatia: sed primum, non omnibus

nibus heic favet Delia, & ſæpe longa eſt venatio. Itaque conſumtis hunc in modum annis octo, cum eſſet nuntiata mors patris, domum reverſus, ex conſilio matris duxi uxorem, & ad veterem negotiationem redii. GI. Dic mihi, cum tam ſubinde novam veſtē ſumeres, ac velut in aliud animal transformareris, qui potuiſti ſervare decorū? PA. Quî minus quam hi qui in eadem fabula non nunquam aliam atque aliam ſumunt perſonam? EU. Dic nobis bona fide, qui nullum vitæ genus non expertus es, quod omnium maxime probas? PA. Non omnibus omnia congruunt: mihi nullū magis arridet, quam hoc quod ſecutus ſum. EU. Multa tamen incommoda habet negotiatio. PA. Sic eſt. Sed quando nullum vitæ genus omnibus caret incommodis, hanc [4] Spartam, quæ contigit, orno. Verum nunc ſupereſt Euſebius, qui nō gravabitur apud amicos vitæ ſuæ ſcenam [5] aliquam explicare. EU. Imo totam fabulam, ſi videtur: nam habet actus non multos. GL. Erit magnopere gratum. EU. Vbi rediſſem in patriam, annum apud me deliberavi quodnam vitæ genus amplecti vellē; ſimulque me ipſum exploravi, ad quod genus eſſem propenſus aut idoneus. Interim oblata eſt præbenda, quam vocant, ſatis opimi proventus: accepi. GI. Vulgo male audit hoc vitæ genus. EU. Mihi, ut ſunt res humanæ, ſatis exoptandum videtur. An mediocrem felicitatem eſſe putatis, ſubito velut e cœlo dari tot commoda, dignitatem, ædes honeſtas, beneq; inſtructas, annuos reditus ſatis amplos, ſodalitium honorificum, deinde templum, ubi, ſi libeat, vaces religioni? PA. Illic

[4] *Vide prozer. Spartā nactus es; hanc orna.*

[5] *Fabula dividitur in ſcenas. Ad id alluſit; et ſcenam aperit, qui operta patefacit.*

me luxus offendebat, & concubinarum infamia; tum quod pleriq; istius generis odere litteras. EU. Ego non specto quid agant alii, sed quid mihi sit agendum: & melioribus me adjungo, si non possum alios meliores reddere. PO. In isto genere vixisti perpetuo? EU. Perpetuo, nisi quod interim quatuor annos primum egi Patavii. PO. Quam ob rem? EU. Hos annos ita partitus sum, ut sesquiannū darem studio Medicinæ, reliquum tempus Theologiæ. PO. Cur id? EU. Quo melius & animum & corpus meum moderarer, nonnunquam & amicis consulerem. Nam & concionor nonunquam pro mea sapientia. Sic hactenus satis tranquille vixi, contentus unico sacerdotio, nec præterea quidquam ambiens, recusaturus etiam si offeratur. PA. Vtinam liceret discere, quid agant cæteri nostri sodales, quibuscum tum familiariter viximus! EU. De nonnullis possum commemorare quædam; sed video nos non procul abesse à civitate: quare, si videtur, conveniemus in idem diversorium: ibi per otium de cæteris conferemus affatim. *Huguitio auriga.* Vnde tam miseram sarcinam nactus es, lusce? *Henricus auriga.* Imo quo tu defers istud lupanar, ganeo? *Hug.* Debueras istos frigidos senes al cubi effundere[c] in urticetum, ut calescerent. *Hen.* Imo tu istum gregem cura ut præcipites alicubi in profundam lamam, ut refrigerentur; nam calent plus satis. *Hug.* Nō soleo præcipitare sarcinam meam. *Hen.* Non? Atqui nuper vidi te sex Carthusienses dejecisse in cœnum sic, ut pro candidis emergerent nigri: tu interim, quasi re bene gesta, ridebas. EU. Nec injuria, dormiebant omnes,

[c] *Faciūt hoc non raro aurigæ Brabanti vel gratis, nonnunquā conducti.*

ac

ac multum ponderis addebant currui meo. *Hen.* At mei ſenes egregie ſublevarunt currum meum, per totum iter perpetuo garrientes. Nunquam vidi meliores. *Hug.* Non ſoles tamen talibus delectari. *Hen.* Sed hi ſeniculi boni ſunt. *Hug.* Qui ſcis? *Hen.* Quia per eos ter bibi per viam cerviſiam inſigniter bonam. *Hug.* Ha ha hæ. Sic tibi boni ſunt.

ΠΤΩΧΟΠΛΟΥΣΙΟΙ

CONRADUS, BERNARDINUS, PASTOR, PANDOCHEUS, UXOR.

CO. ATqui paſtorem [1] decet hoſpitalitas
PAS. Paſtor ſum ovium; non amo lupos. CO. At non perinde fortaſſis odiſti lupas [2]. Sed quo tandem merito ſic abhorres à nobis, ut ne tecto quidem digneris? Neque enim te gravabimus cœna. PAS. Dicam, quia ſi conſpicetetis in ædibus meis gallinam, aliquam, aut pullos gallinaceos, cras in concione traduceret apud populum. Hanc ſoletis referre gratiam communicati hoſpitii. CO. Non omnes ſumus iſtiuſmodi. PAS. Sitis cujuſmodi voletis; ego vix ſancto Petro fiderem, ſi tali cultu veniret ad me. CO. Si ita ſtat ſententia, ſaltem indica diverſorium aliud. PAS. Eſt in hoc vico diverſorium publicum. CO. Quod habet ſignum? PAS. In tabula penſili videbitis canem os inſerentem in ollam: hoc agitur in culina. Ad abacum rationalem ſedet lupus. CO. Signum inauſpicatum. PAS. Fruamini. BE. Quod genus paſtoris hoc eſt? per illum liceret perire fame. CO. Si non melius paſcit oves, quam nos, oportet eſſe parum obeſas. BE. In malis rebus opus eſt bono conſilio. Quid fiet? CO. Perfricanda frons

1 *Nam à paſcendo dicitur paſtor, & à prabendo Græcis parochus.*

2 *Lectus eſt ex ambiguo: lupa, uxor, lupi, & lupa ſcortũ.*

3 *Gallinam appellat cõcubinam; pullos, liberos.*

frons eſt. BE. Nimirum inutilis eſt pudor, cum urget neceſſitas. CO. Admodum: ſanctus Franciſcus aderit nobis. BE. Pro fortuna. CO. Non exſpectabimus Pandochei reſponſum pro foribus, ſed recta irrumpemus in ipſum vaporarium, nec facile patiemur nos ejici. BE. O facinus impudens! CO. Hoc ſatius, quam noctem agere ſub dio, ac perire frigore. Interim depone pudorem in ſacculo, cras reſumturus, ubi videbitur. BE. Scilicet, ſic res ipſa ſuadet. PAN. Quod animantium genus hic video? CO. Servos Dei, filios ſancti Franciſci, vir optime. PAN. An Deus talibus ſervis delectetur, neſcio: ego mihi nolim multos eſſe domi. CO. Quam ob rem? PAN. Quia ad edendum & bibendum pluſquam viri eſtis, ad laborandum nec manus habetis, nec pedes. Ohe vos eſtis filii ſancti Franciſci? Soletis prædicare eum eſſe virginem, & ille habet tot filios? CO. Spiritus filii ſumus, non carnis. PAN. Infelix genitor ille. Nam quod in vobis peſſimum eſt, animus eſt: corpore nimium valetis, planeque melius habetis iſta parte, quam expediat nobis, qui alimus uxorem, & filias. CO. Tu forte ſuſpicaris nos eſſe ex eorum genere, qui degenerant à progenitoris inſtituto: nos ſumus obſervantes. PAN. Ego igitur obſervabo, ne quid adferatis detrimenti. Nam iſtud genus ego odi peſſime. CO. Quam ob rem, te quæſo? PAN Quia circumfertis dentes, nec circumfertis pecuniam. Hoc genus hoſpitum mihi eſt in gratiſsimum. CO. At laboramus vobis. PAN. Vultis oſtendam vobis quo modo laboretis? CO. Oſtende. PAN. Inſpicite picturam vobis proximam ad lævam: illic videtis vulpem con-

concionantem, ſed à tergo anſer collum profert è cuculla. Rurſum videtis lupum abſolventem confeſſum, ſed prominet pars ovis occultatæ ſub veſte. Videtis ſimiam aſſidentem ægroto in veſte Franciſcana; altera manu præfert crucem, alteram habet in crumena ægrotantis. CO. Non inficiamur hac veſte nonnunquam tegi lupos, vulpes, ac ſimias; ſed fatemur etiam ſæpe tegi porcos, canes, equos, leones, ac regulos: quin eadem veſtis tegit multos bonos viros. Veſtis ut neminem reddit meliorem, ita nullum reddit deteriorem. Proinde iniquum eſt, quenquam ex veſte æſtimare: alioqui tua veſtis, qua nonnunquam uteris, eſſet execranda, quæ multos tegit fures, homicidas veneficos & adulteros. PAN. De veſte cedam, ſi numeretis. CO. Rogabimus Deum pro te PAN. Ego viciſsim pro vobis, operam opera penſans. CO. Atqui non ab omnibus accipiendum. PAN. Cur vobis religio eſt contingere pecuniam? CO. Quia pugnat cum profeſsione noſtra. PAN. Itidem cum mea profeſsione pugnat admittere gratuitum hoſpitem. CO. At nos cogit regula, non contingere pecuniam. PAN. At mea regula diverſum præcipit. CO. Vbi eſt tua regula? PAN. Lege verſus iſtos:

Hoſpes in hac menſa, fuerint cum viſcera tenſa,
Surgere ne properes, ni prius annumeres.

CO. Nos non erimus tibi ſumtui. PAN. At qui mihi non ſunt ſumtui, ne quæſtui quidem ſunt. CO. Deus abunde penſabit, ſi quid officii nobis præſtiteris. PAN. Iſtis verbis non alo familiam. CO. Abdemus nos in angulum vaporarii, neque cuiquam erimus moleſti. PAN. Non fert tales homines hoc vaporariũ.

CO. Itane nos ejicis, fortaſſis hac nocte devorandos à lupis? PAN. Lupus [a] lupinam non eſt, ut nec canis caninã. CO. Crudelis eſſes, ſi hoc faceres Turcis: quales quales ſumus, homines ſumus. PAN Surdo canitis. CO. Tu moliter foves corpus tuũ, nudus recubans poſt vaporarium; & nos extrudis frigore nocturno perituros, etiam ſi parcant lupi. PAN. Sic vixit Adam in paradiſo. CO. Vixit, ſed innocens. PAN Et ego innocens. CO. Fortaſſis detracta ſyllaba prima. At vide, ſi tu nos nunc extrudis è paradiſo tuo, ne Deus te non recipiat in ſuum. PAN. Bona verba. VX. Mi vir, tot tua malefacta ſaltem hoc beneficio penſa: patere hos hac nocte tecto noſtro uti: ſunt viri boni, ſenties quæſtum hinc fieri uberiorem poſthac. PAN Ecce deprecatricem; ſuſpicor convenire inter vos: nec admodum lubens audio hoc elogium à muliere, Viri boni. VX. Hau non ita eſt, ſed cogita quoties peccatis alea, temulentia, rixis, pugnis; ſaltem hac eleemoſyna redime tua peccata, ne ejicias hos, quos optaris tibi adeſſe morienti. Scurras & ſanniones recipis ſæpenumero; & hos extrudis? PAN. Vnde iſta concionatrix nobis? Abi tu, & cura rem culinariam. VX. Id quidem fiet. BE. Miteſcit, & ſumit induſium lineum. ſpero fore recte. CO. Et menſam inſternunt pueri. Bene habet, quod nulli veniunt hoſpites; alioqui nobis erat exulandum. BE. Feliciter cecidit, quod è proximo oppidulo retulimus nobiſcum lagunculam vini, & agni coxam aſſam: alioqui hic, ut video, ne fœnum quidem impartiſſet nobis. CO. Iam accubuere pueri: adjungamus nos in menſæ partem, ſic tamen, ne cui incommode-

[a] *Alluſit ad proverbium, Canis caninã non eſt.*

Virum bonum vulgus Gallorũ appellat, cujus uxor parum eſt pudica.

modemus PAN. Vobis imputandum arbitror, quod hodie nullum habeo convivam, præter domesticos & vos inutiles. CO. Nisi frequenter hoc accidit, imputa nobis. PAN. Frequentius quam vellem. CO. Noli laborare; vivit adhuc Christus, qui non deseret suos. PAN. Audivi vos dici Euangelicos: & Euangelium prohibet per viam circumferri peram aut panes: vos manicas habetis pro pera, ut video: nec panes modo circumfertis, verum etiam vinum, & delicias carnium. CO. Fruere nobiscum, si libet. PAN. Meum vinum ad istud collatum, vappa est. CO. Gusta & de carnibus; nobis enim supereſt. PAN. O felices mendicos! uxor mea nihil hodie coxit, præter caules & laridum rancidum. CO. Communicemus, si videtur, nostros apparatus. Nam nostra nihil refert, quibus vescamur. PAN. Cur igitur non circumfertis caules & vappam? CO. Quoniam hæc nobis obtrudere maluerunt, apud quos hodie pransi sumus. PAN. Gratis pransi? CO. Maxime. Imo gratias etiam egerunt, & abeuntes his apophoretis [6] onerarunt. PAN. Vnde venitis? CO. E Basilea. PAN. Hui, è tam longinquo? CO. Sic est. PAN. Quod tandem genus hominum estis vos, qui sic oberratis sine jumento, sine crumena, sine famulitio, sine armis sine commeatu? CO. Vides qualecunque vestigium Euangelicæ vitæ. PAN. Mihi videtur erronum vita, qui vagantur cum reticulo. CO. Tales errones erant Apostoli: talis erat & dominus Iesus. PAN. Nostis artem chiromanticam? CO. Nihil minus. PAN. Vnde igitur suppetit victus? CO. Ab eo, qui promisit. PAN. Quis ille? CO. Qui dixit, Nolite esse

[6] *Apophoreta, quæ dantur in fine convivii, sic ut liceat cuique, si velit, domum auferre.*

ſoliciti ; hæc omnia adjicientur vobis. PAN. Promiſit, ſed quærentibus regnum Dei. CO. Id facimus pro virili. PAN. Apoſtoli clarebant miraculis, ſanabant ægrotos : proinde non mirum illis ubique ſuppetiſſe victum: vos nihil tale poteſtis. CO. Poſſemus, ſi ſimiles eſſemus Apoſtolis, & ſi res poſceret miraculum. At miracula data ſunt ad tempus incredulis; nunc nihil opus, niſi pia vita. Et ſæpe felicius eſt ægrotare, quam valere; ſæpe felicius mori, quam vivere. PAN. Quid igitur vos facitis? CO. Quod poſſumus, pro ſua quiſque dote divinitus donata conſolamur, exhortamur, admonemus, corripimus; ubi ſe dederit occaſio: nonnunquam & concionamur, ſicubi comperimus paſtores mutos: ſi non datur prodeſſe, damus operam ne quẽ lædamus moribus & lingua. PAN. Vtinam cras velis nobis concionari! Nam dies eſt apud nos feſtus. CO. Cui divo? PAN. Antonio. CO. Fuit is quidem vir bonus: ſed unde dies feſtus? PAN. Dicam: Abundat hic vicus ſubulcis propter vicinum nemus glandiferum. Et perſuaſum eſt, Antonio delegatam curam ejus pecoris: & ideo colunt illum, ne ſæviat neglectus. CO. Vtinam vere colerent illum! PA. Quo pacto? CO. Sanctiſſime coluit divos, quiſquis imitatus eſt. PAN. Totus hic vicus cras perſtrepet compotationibus, ſaltationibus, luſibus, rixis & pugnis. CO. Sic Ethnici quondam colebant Bacchum ſuum. Miror autem, ſi ſic cultus Antonius, non ſævit in homines ipſo pecore ſtultiores. Qualem habetis paſtorem? mutum, ac malum? PAN. Qualis ſit aliis, neſcio; mihi optimus eſt: nam hic potat totos dies; neq; quiſquam plures

plures adducit, aut meliores combibones, magno meo bono. Atq; adeo demiror illum nunc abesse. CO. Nos experti sumus parum commodum. PAN. Quid audio? salutastis hominem? CO. Ambivimus apud illum hospitium; ille non aliter quam lupos abegit à limine, & huc jussit abire. PAN. Ha, ha, nunc intelligo. Hinc est, quod noluit adesse, quod sciret vos heic futuros. CO. Estne mutus? PAN. Mutus? Nemo illo vocalior in vaporario ac strenue boat in templo: concionantem nunquam audivi. Sed quid pluribus opus? vos ipsi sensistis, ut intelligo, non esse mutũ. CO. Estne peritus sacrarum litterarũ? PAN Ait se peritissimum: sed quidquid talium rerum didicit, didicit in secreta confessione, sic ut vulgas non sit proferre apud alios. Quid multa? Dicam in summa, qualis est populus, talis est sacerdos, & plane nacta est suum patella operculum. CO. Fortasse non dabit locum concionaturo. PAN. Dabit, ad me recipio; sed hac lege, ne quid in illum jaculere, quemadmodum pleriq; soletis. CO. Rei malæ assueverunt, qui hoc solent: ego clam admoneo pastorẽ, si quid offendit: quod superest, episcoporum est munus. PAN. At tales aves huc raro devolant. Equidem video vos esse viros bonos. Sed quid sibi vult ista vestiũ varietas? Nam pleriq; hoc ipso judicant vos esse malos, quod sic vestiamini. CO. Vnde id? PAN. Nescio, nisi quod tales mihi comperiantur. CO. Multi hoc ipso judicant nos esse sanctos, quod sic vestiamur: peccãt utrique; sed tamẽ humanius peccat, qui ex veste bene de nobis suspicantur, quam qui male. PAN. Esto sane. Sed quæ tandem utilitas tot discriminum?

? Vulgarũ jocus est in ignarum.

CO. Quid tu censes? PAN. Mihi quidem nulla videtur, nisi in pompis, aut in bellis: in pompis [8] enim circumferuntur variæ personæ, sanctorum, Iudæorum, Ethnicorum: has ex diverso cultu dignoscimus. In bellis autem hoc præstaret cultuum varietas, ut suum quæque vexillum copiæ sequerentur, neque fieret ordinum confusio. CO. Pulcre dicis. & hæc vestis est militaris: alius alium ducem sequimur; sed omnes militamus sub uno Cæsare Christo. Verum in veste tria spectanda sunt. PAN. Quæ? CO. Necessitas, usus & decorum. Cur sumimus cibum? PAN. Ne pereamus fame. CO. Sic aliquando sumenda vestis, ne pereamus frigore. PAN. Fateor. CO Hoc melius præstat hæc vestis, quam tua: tegit enim & caput, & collum, & scapulas, unde plurimum est periculi. Vsus postulat varia vestium genera. Equitaturo convenit brevis, quiescenti longa; in æstate tenuis, in hieme densa. Sunt Romæ, qui singulis diebus ter commutant vestem: mane sumunt duplicatam pellibus, sub meridiem accipiunt simplicem, rursus sub noctem aliquanto crassiorem. Verum non omnibus suppetunt mutatoria: proinde hæc vestis reperta est, una ad plurimos usus accommoda. PAN. Qui sic? CO. Si flat Boreas, aut si fervet Sol, adducimus cucullam: si calor offendit, demittimus in tergum: si quiescendum est, demittimus vestem: si ambulandum, subducimus, aut succingimus etiam. PAN. Non pessime sapuit, quisquis hoc invenit. CO. Est autem hoc ad bene vivendum præcipuum, ut homo consuescat esse paucis contentus: alioqui si deliciis aut affectibus indulgere cœperimus, nullus

[8] *Pompæ sunt spectacula, quæ populo exhibentur: vulgo nunc vocantur processiones; à verbo πεμπω.*

nullus erit finis. At nulla vestis inveniri potuit, quæ una tot commoditatibus subserviret. PAN. Assentior. CO. Nunc decorum inspiciamus. Dic mihi bona fide, si tu sumeres uxoris tuæ vestem, nonne dicerent omnes te facere præter decorum? PAN. Dicerent me insanire. CO. Quid tu diceres, si illa sumeret vestem tuam? PAN. Fortasse nihil mali dicerem, sed contunderem eam bonis [9] fustibus. CO. Atque nihil refert, qua veste utaris. PAN. Heic plurimum refert. CO. Nec mirum. Nam & Ethnicorum leges puniunt virum ac fœminam, si diversi sexus cultum sumserint. PAN. Nec injuria. CO. Age, quid si senex octogenarius sumeret sibi vestitum adolescentis quindecim annos nati, aut contra, si juvenis sumeret vestem senis, nonne dicant omnes, rem esse fustuario [1] dignam? Aut si anus coleretur ad modum adolescentulæ, & contra? PAN. Admodum. CO. Itidem, si laïcus sumat cultum sacerdotis, contra sacerdos laïci. PAN. Vterque faceret indecore. CO. Quid si privatus sumeret ornamentum principis, aut sacerdos privatus Episcopi, num faceret indecore? PAN. Scilicet. CO. Quid si civis sumeret cultum militis, plumas, cæteraque stultitiæ Thrasonicæ insignia? PAN. Rideretur. CO. Quid si inter milites Anglus gestaret crucem albam, Helvetius rubram, Gallus nigram? PAN. Faceret impudenter. CO. Quid itaque miraris nostrum hunc cultum? PAN. Quid interfit inter privatum & principem, inter virum ac fœminam, scio: quid interfit inter monachum ac non monachum, nescio. CO. Quid interest inter pauperem & divitem? PAN. Fortuna. CO. Et tamen indecorum

[9] *Locus est in contrariis, malis, & bonis.*

[1] *Id est, fustigatione.*

esset, si pauper imitaretur cultum divitis. PAN. Verum, ut nunc ferme coluntur divites. CO. Quid inter fatuum & sapientem? PAN. Aliquanto plus quam inter divitem & tenuem. CO. Nonne moriones aliter vestiuntur, quam qui sapiunt? PAN. Nescio quid vos deceat, attamen vester cultus non multum abest ab illorum cultu, si quis addat auriculas & tintinnabula. CO. Hoc plane deest: & sumus hujus mundi moriones, si modo vere sumus quod profitemur. PAN. Quid vos sitis, nescio: illud scio, multos esse moriones, gestantes auriculas & tintinnabula, qui plus sapiant iis, qui gestant pilea suffulta pellibus, epomides, reliquaque sapientum insignia. Itaque mihi stultissimum videtur, sapientiam profiteri veste potius quam ipsa re. Vidi quendam plusquam morionem, qui gestabat vestem usq; ad talos demissam, epomidem Magistri nostri: aderat & vultus, qui videri posset gravis Theologi: disputabat apud omneis non sine specie gravitatis: magnatibus autem non minus erat jucundus, quam quivis alius morio, cum stultitię genere superaret omneis. CO. Quid igitur tu postulas? ut princeps, qui ridet morionem, commutet cum illo vestem? PAN. Fortassis hoc postularet aliquando decorum, quod tu proponis, si libeat repræsentare veste quidquid est in animo. CO. Vrges tu quidem, sed tamen arbitror nō sine causa vestem suam additam morionibus. PAN. Ob quam? CO. Ne lædantur à quoquam, si quid imprudenter dixerint, aut fecerint. PAN. Non dicam interim, quod ista res quosvis irritat potius ad lædendum, adeo ut frequenter e stultis fiant insani. Nec video

[3] *Hoc apud Germanos aliquot Doctores juris. in Hispania Theologi insigniuntur flocco albo in summo pileo violaceo & epomide, quæ imponitur humeris, nulli usui futura, nisi ut significet Magistrum nostrū.*

video cur, cum bos cornupeta, qui occiderit hominem, aut canis, aut ſus, qui occiderit infantem, afficiantur ſupplicio; morio qui ſceleratiora commiſerit præſidio ſtultitiæ ſinatur vivere: illud expeto, cur vos diſtinguamini cultu à cæteris? Nam ſi quævis cauſa ſufficit ad diverſum cultum, oporteret piſtorem aliter veſtiri quam piſcatorem, calcearium aliter quam veſtiarium, aliter pharmacopolam quam œnopolam [3], aliter aurigam quam nautam. Vos, ſi ſacerdotes eſtis, cur ſecus veſtimini quam reliqui ſacerdotes? Si laïci, cur à nobis differtis? CO. Olim monachi nihil aliud eramus, quam putior pars laïcorum: & hoc intererat inter monachum & alium laïcum, quod nunc intereſt inter frugalem & probum virum, ſuis manibus alentem familiam, & inter Snaphanum [4] ex prædationum reditu jactantem ſeſe: poſt Romanus Pontifex addidit nobis ſuos honores: veſtis ex nobis nacta eſt dignitatem, quæ nunc nec laïcorum eſt, nec ſacerdotum; ſed tamen hujus, qualisqualis eſt, non puduit aliquando Cardinales & ſummos Pontifices. PAN. At tandem decorum illud unde ſumitur? CO. Nonnunquam ex ipſa rerũ natura, nonnunquam ex conſuetudine mortalium & opinione. Nonne judicarent omnes abſurdum, ſi quis tergore bubulo ſic veſtiretur, ut cornua prominerent in capite, & cauda traheretur humi? PAN. Ridiculum ſane. CO. Rurſum ſi quis veſtem haberet, quæ faciem ac manus tegeret, pudenda oſtenderet? PAN. Multo abſurdius. CO. Ob id notati ſunt ab Ethnicis quoque ſcriptoribus, qui multitia [5] ſumerẽt fœminis etiam

[3] *Oenopola, qui vendit vinum.*

[4] *Sic Germani vocant prædonum genus ſubito ex artibus adorientium viatorem, mitigato vocabulo.*

[5] *Multitium, veſtis pellucida mulierum propria. Iuvenal. Cum tu multitia ſumas.*

etiam indecora. Verecundius enim eſt nudum eſſe, qualem te offendimus in vaporario, quam uti veſte pellucente. PAN. Ego puto totum hoc de cultu pendere à conſuetudine ac perſuaſione mortalium. CO. Qui ſic? PAN. Non multi ſunt dies, quod heic diverſati ſunt, qui ſe prædicarent peragraſſe varias regiones nuper inventas, & quas in priſcorum coſmographorum picturis deſideramus. Hi ſe narrabant perveniſſe ad inſulam quandam cœli temperatiſſimi, ubi ſummi dedecoris loco habebatur tegere corpus. CO. Iſti fortaſsis belluarum ritu vivebant. PAN. Imo, ut ajebant, humaniſsimam agebant vitam. Degebant ſub rege; eum comitabantur ad opus mane, non amplius quam horam, etiam ſingulis diebus. CO. Quid operis faciebant? PAN. Evellebant radicum genus, quod illis tritici loco eſt, & tritico tum gratius tum ſalubrius: quo peracto redeunt ad ſuum quiſque negotium, & quod cujuſque libitum eſt animo, faciunt. Sancte educant liberos, vitant & puniunt flagitia, ſed nullum acerbius quam adulterium. CO. Quo ſupplicio? PAN. Fœminis ignoſcitur; datur hoc ſexui: cæterum viris adulterii convictis hæc pœna eſt, ut per omnem vitam in publicum prodeant membro pudendo velo obtecto. CO. O grave ſupplicium! PAN. Atqui conſuetudo perſuaſit illis, hoc eſſe quovis ſupplicio gravius. CO. Vbi contemplor quid poſsit perſuaſio, propemodum aſſentior tibi. Etenim ſi quis vellet furem, aut homicidam afficere extrema ignominia, nonne ſatis eſſet, ſi præcideret illi interulam ſupra nates, ſi partes pudendas turpiter prominentes

lupi-

lupinis pellibus conveſtiret, caligas diverſis coloribus variegaret: veſtem, quæ thoracem tegit ac brachia, totam conſcinderet, veluti rete faciens è veſte, ſcapulas & pectus nudaret; barbam partim demeteret novacula, partim demitteret, partim intorqueret; capillos tonderet, adderet pileum undique ſectum, cum ingenti faſciculo plumarum, ac ſic juberet prodire in publicum? Nonne magis traduceret hominem, quam ſi morionis cucullam adderet cum auriculis prælongis ac tintinnabulis? Et tamen ſic ultro ſeſe ornant milites, ac ſibi placent: & reperiunt quibus hoc pulcrum videatur, cum nihil poſsit eſſe inſanius. PAN. Imo non deſunt honeſti cives, qui hoc pro viribus æmulentur. CO. Atqui ſi quis nunc conetur Indorum æmulari cultum, qui plumis avium veſtiuntur, nonne pueris omnibus videretur inſanire? PAN. Prorſus. CO. Atqui quod nos miramur, etiam longe inſanius eſt illo. Proinde ut verum eſt, nihil eſſe tam abſurdum quod non commendet aſſuetudo: ita negari non poteſt, in veſtibus eſſe quoddam decorum, quod apud ſanos & cordatos ſemper decorum eſt: ac rurſus indecorum, quod apud omneis qui ſapiunt, indecorum videri debet. Quis enim non ridet, quoties videt fœminas onuſtas longa veſtis coronide [6], quæ nobilitatem generis caudæ longitudine metiuntur? Quanquam hoc non pudet imitari quoſdam Cardinales dumtaxat in palliis. Et tamen res eſt adeo violenta, conſuetudo, ut non ſit huic aut illi liberum mutare quod receptum eſt. PAN. Satis de conſuetudine. Sed dic tu mihi quid ſentias, utrum exiſtimes ſatius,

[6] Quam nunc caudã vocant.

satius, monachos non differre à cæteris cultu, an differre? CO. Equidem arbitror simplicius & Christianius, non æstimari quenquam ex cultu, modo sit honestus ac decorus. PAN. Cur igitur vos non abjicitis cucullas? CO. Cur Apostoli non statim vescebantur cibis quibuslibet? PAN. Nescio: dic tu. CO. Quoniam obstabat invicta consuetudo. Quod enim penitus infixum est animis hominum, multoque usu confirmatum inveteravit, ac velut in naturam abiit, subito tolli sine magna pernicie tranquillitatis humanæ non potest: sed ita paullatim submovendum est, quemadmodũ ille revulsit pilos caudæ equinæ. PAN. Toleratem, si monachorum omnium esset unis cultus: tot discrimina quis ferat? CO. Hoc malum usus invexit, qui nihil non invehit. Benedictus non commentus est novum cultum, sed is quo tum utebatur cum suis, erat cultus laici simplicis ac probi. Nec Franciscus invenit novam formam, sed hæc erat vestis pauperum ac rusticorum. Posteriores additis quibusdam verterunt rem in superstitionem. Nonne videmus & hodie quasdam anus tenentes sui seculi cultum, qui magis est diversus à cultu horum temporum, quam meus cultus abest à tuo? PAN. Videmus. CO. Itaque cum hunc cultum vides, vides reliquias prisci seculi. PAN. Ergo nihil habet aliud sanctimoniæ cultus vester? CO. Nihil prorsus. PAN. Quidam jactant istos cultus præmonstratos divinitus à diva Virgine matre. CO. Ista sunt hominum somnia. PAN. Sunt qui desperent se posse à morbo revalescere, ni vestiantur cultu Dominicano: imo, qui ne sepeliri quidem

7 Id est, paullatim. Vide prov. Caudæ equinæ pilos vellere.

dem velint, niſi in veſte Franciſcana. CO. Iſta qui ſuadent, aut captatores ſunt, aut fatui: qui credunt, ſuperſtitioſi. Deus non minus dignoſcit nebulonem in veſte Franciſcana, quam in militari. PAN. At minor eſt plumarum varietas in avibus, quam in vobis cultus. CO. An non itaque pulcrum eſt imitari naturam? ſed pulcrius vincere. PAN. Vtinam vinceretis & roſtrorum varietate! CO. Sed age, varietati quoque patrocinabor, ſi pateris. Nonne aliter veſtitur Hiſpanus, aliter Italus, aliter Gallus, aliter Germanus, aliter Græcus, aliter Turca, aliter Saracenus? PAN. Scilicet. CO. Et in eadem regione quanta varietas veſtium, etiam in ejuſdem ſexus, ætatis, & ordinis hominibus? Quanto alius cultus Veneto, alius Florentino, alius Romano? Atque hæc intra unam Italiam. PAN. Credo. CO. Hinc nata eſt & noſtra varietas. Dominicus ſumſit cultum à probis agricolis ejus Hiſpaniæ partis, in qua vixit: Benedictus à ruſticis ejus Italiæ partis, in qua vixit: Franciſcus ab agricolis diverſæ partis: atque item de cæteris. PAN. Proinde quantum video, vos nihilo eſtis ſanctiores nobis, niſi ſanctius vixeritis. CO. Imo pejores vobis, qui parum pie viventes, gravius offendamus animos ſimplicium. PAN. Eſt igitur aliqua ſpes de nobis, qui nec patronum habemus, nec cultum, nec regulam, nec profeſſionem? CO. Habes, ô bone. vide ut ſerves: quære à ſuſceptoribus tuis, quid profeſſus ſis in baptiſmo, quam veſtem illic acceperis Et humanam regulam deſideras, qui regulam Euangelicam profeſſus ſis? Deſideras hominem patronum, qui

s Quos nunc patrinos ac matrinos vocant qui ſpondent pro puero baptizato.

qui patronum habeas Iesum Christum? Cum duceres uxorem, nihil professus es? Cogita quid debeas conjugi, quid liberis, quid familiæ; & senties te plus habere sarcinæ, quam si Franciſci regulam professus esses. PAN. Crediſne ullum Pandocheum ingredi cœlum? CO. Quid ni? PAN. Multa fiunt, ac dicuntur in hac domo, quæ parum respondent Euangelio. CO. Quæ? PAN. Alius bibit plus satis, alius obscœne loquitur, quidam rixantur, quidam obtrectant: denique an cætera sint casta, neſcio. CO. His occurrendum est, quantum potes: si non potes, certe ne alas quæstus causa hæc mala, neve accersas. PAN. Nonnunquam parum bonæ fidei sum in vino. CO. Qui sic? PAN. Vbi senſero illos plus satis incaleſcere, largiter aquam admiſceo. CO. Istud quidem levius est, quam si quibuslibet vendas vinum periculosis medicamentis infectum. PAN. Dic mihi serio, quot dies fuisti in hoc itinere? CO. Menſem ferme. PAN. Quis interim vos curat? CO. Nonne bene curantur, qui habent uxorem, liberos, parentes, & cognatos? PAN. Sæpenumero. CO. Tu non habes nisi unam uxorem, nos centum: tu non nisi unicum patrem, nos centum: tu non nisi unicam domum, nos centum: tu non nisi paucos liberos, nos innumeros: tu non nisi paucos cognatos, nos infinitos. PAN. Qui sic? CO. Quia latius se porrigit cognatio ſpiritus, quam carnis. Et ita nobis pollicitus est Christus, & experimur verum quod pollicitus est. PAN. Næ tu mihi præbuisti sat lepidum convivam: emoriar, nisi malim hanc confabulationem, quam pastoris mei compotationem. Cras dignaberis

beris aliquid dicere populo. Et si posthac continget te hac facere iter, scito tibi heic paratum locum. CO. Quid si alii veniant? PAN. Non erunt ingrati, modo tui similes. CO. Meliores, uti spero PAN. Verum inter tam multos malos quomodo dignoscam bonos? CO. Dicam [9] paucis, sed in aurem. PAN. Dic. CO. PAN. Meminero; & faciam.

[9] *Simili joco Reuchlinus claudit opus de verbo mirifico.*

ABBATIS ET ERVDITÆ

ANTRONIUS [1], MAGDALIA.

AN. QVam heic ego supellectilem video? MA. An non elegantem? AN. Nescio quam elegantem, certe parum decoram & puellæ, & matronæ MA. Quam ob rem? AN. Quia librorum plena sunt omnia. MA. Tu tantus natu, tum abbas, & aulicus, nunquam vidisti libros in ædibus heroinarum? AN. Vidi, sed Gallice scriptos: heic video Græcos, & Latinos. MA. An soli Gallice scripti libri docent sapientiam? AN. Sed decet hoc heroinas, ut habeant quo delectent otium. MA. An solis heroinis licet sapere, & suaviter vivere? AN. Male connectis, sapere, & suaviter vivere: non est muliebre sapere: heroïnarum est suaviter vivere MA. Nonne omnium est bene vivere? AN. Opinor. MA. Quî potest autem suaviter vivere, qui non vivat bene? AN. Imo qui potest suaviter vivere, qui vivat bene? MA. Ergo tu probas eos, qui vivunt male, modo suaviter? AN. Arbitror illos bene vivere qui vivunt suaviter. MA. Sed ista suavitas unde proficiscitur, è rebus extrariis, an ex animo? AN. E rebus extrariis. MA. O subtilem abbatem, sed crassum philosophum! Dic mihi, quibus rebus tu metiris suavitatem? AN. Som-

[1] *Antronius. Alludit ad proverbiũ, ἀντρώνιος. Hereinas appellat potentes aulicas, quasi semideas.*

AN. Somno, conviviis, libertate faciendi quæ velis, pecunia, honoribus. MA. Verum, si istis rebus Deus addiderit sapientiam, num vives suaviter? AN. Quid appellas sapientiam? MA. Hoc est, si intelligeres hominem non esse felicem, nisi bonis animi; opes, honores, genus, neque feliciorem reddere, neque meliorem. AN. Valeat ista quidem sapientia. MA. Quid si mihi suavius sit legere bonum auctorem, quam tibi venari, potare, aut ludere aleam; non videbor tibi suaviter vivere? AN. Ego non viverem. MA. Non quæro, quid tibi sit suavissimum, sed quid deberet esse suave. AN. Ego nolim meos monachos frequentes esse in libris. MA. At meus maritus hoc maxime probat. Sed quam ob rem tandem non probas hoc in monachis tuis? AN. Quoniam experior illos minus morigeros: respondent ex Decretis, ex Decretalibus, ex Petro, ex Paulo. MA. Imperas igitur quæ pugnant cum Petro & Paulo? AN. Quid illi doceant nescio: sed tamen non amo monachum responsatorem: neque velim quenquam meorum plus sapere, quam ego sapiam. MA. Istud ita vitari possit, si tu des operam, ut quam plurimum sapias. AN. Non est otium. MA. Qui sic? AN. Quia non vacat. MA. Non vacat sapere? AN. Non. MA. Quid obstat? AN. Prolixæ preces, cura rei domesticæ, venatus, equi, cultus aulæ. MA. Itane ista tibi sunt potiora sapientia? AN. Nobis sic usu venit. MA. Iam illud mihi dicito, si quis Iupiter hanc potestatem tibi daret, ut possis & monachos tuos, & te ipsum vertere in quodcunque animal velles, an illos in porcos verteres, te ipsum in equum? AN. Nequaquam.

MA. At-

MA. Atqui ſic vitares, ne quis plus te uno ſaperet. AN. Mea non magni referret, quod genus animantis eſſent monachi, modo ipſe eſſem homo. MA. An hominem eſſe cenſes, qui nec ſapiat, nec velit ſapere? AN. Mihi ſapio. MA. Et ſibi ſapiunt ſues. AN. Videre mihi ſophiſtria quæpiam, ita argutaris. MA. Non dicam quid tu mihi videaris. Sed cur hæc diſplicet ſupellex? AN. Quia fuſus & colus ſunt arma muliebria. MA. Nonne matronæ eſt, adminiſtrare rem domeſticam, erudire liberos? AN. Eſt MA. An rem tantam exiſtimas adminiſtrari poſſe ſine ſapientia? AN. Non arbitror. MA. At hanc ſapientiam docent me libri. AN. Ego domi habeo ſexaginta duos monachos, tamen nullum librum reperies in meo cubiculo. MA. Bene itaque proſpectum eſt monachis illis. AN. Feram libros, non fero Latinos. MA. Quapropter? AN. Quia non convenit ea lingua fœminis. MA Exſpecto cauſã. AN. Quia parum facit ad tuendam illarum pudicitiam. MA. Ergo nugaciſſimis fabulis pleni libri Gallice ſcripti faciunt ad pudicitiam? AN. Aliud eſt. MA. Dic iſtud, quidquid eſt, aperte. AN. Tutiores ſunt à ſacerdotibus, ſi neſciant Latine. MA. Imo iſtinc minimum eſt periculi veſtra opera. Quandoquidem hoc agitis ſedulo, ne ſciatis. atine. AN. Vulgus ita ſentit, quia rarum & inſolitum eſt, fœminam ſcire Latine. MA. Quid mihi citas vulgum, peſſimum bene gerendæ rei auctorem? Quid mihi conſuetudinem, omniũ malarum rerum magiſtram? Optimis aſſueſcendum: ita fiet ſolitum, quod erat inſolitum: & ſuave fiet, quod erat inſuave: fiet decorum

rum quod videbatur indecorum. AN. Audie
MA. Nonne decorum eſt, fœminam in Ger
mania natam diſcere Gallice? AN. Maxime
MA. Quam ob rem? AN. Vt loquatur cum his
qui ſciunt Gallice. MA. Et mihi putas indeco
rum, ſi diſcam Latine, ut quotidie confabu
ler cum tot auctoribus, tam facundis, tam
eruditis, tam ſapientibus, tam fidis conſul
toribus? AN. Libri adimunt multum cerebri
fœminis, cum alioqui parum illis ſuperſit
MA. Quantum vobis ſuperſit, neſcio; certe
mihi quantulumcunque eſt, malim in boni
ſtudiis conſumere, quam in precibus fun
mente dictis in pernoctibus conviviis, in ex
hauriendis capacibus pateris. AN. Librorum
familiaritas parit inſaniam. MA. An collo
quia combibonum, ſcurrarum & ſannio
num tibi non pariunt inſaniam? AN. Imo de
pellunt tædium. MA. Qui fiat igitur, ut tam
amœni confabulones mihi pariant inſani
am? AN. Sic ajunt. MA. At aliud ipſa loquitur
res. Quanto plures videmus, quibus immo
dica potatio, & intempeſtiva convivia, qui
bus temulenta pervigilia, quibus impoten
tes affectus pepererunt inſaniam? AN. Ego
ſane nollem uxorem doctam. MA. At ego mi
hi gratulor, cui contigerit maritus tui diſſi
milis. Nam & illum mihi, & me illi cario
rem reddit eruditio. AN. Immenſis labori
bus comparatur eruditio, ac poſt morien
dum eſt. MA. Dic mihi, vir egregie, ſi cras tibi
moriendum eſſet, utrum malles mori ſtul
tior an ſapientior? AN. Si citra laborem con
tingeret ſapientia. MA. Sed nihil homini citra
laborem contingit in hac vita: & tamen
quidquid paratum eſt, quantiſvis laboribus
com

comparatum est, heic relinquendum est. cur pigeat nos in re omnium pretiosissima sumere laboris aliquid, cujus fructus non in alteram quoque vitam comitatur? AN. Frequenter audivi vulgo dici, fœminam sapientem, bis stultam esse. MA. Istuc quidem dici solet, sed à stultis. Fœmina quæ vere sapit, non videtur sibi sapere; contra, quæ cum nihil sapiat, sibi videtur sapere, ea demum bis stulta est. AN. Nescio quomodo fit, ut quemadmodum clitellæ 3 non conveniunt bovi, ita nec litteræ mulieri. MA. Atqui negare non potes, quin magis quadrent clitellæ bovi, quam mitra asino, aut sui. Quid sentis de Virgine matre? AN. Optime. MA. Nonne versabatur in libris? AN. Versabatur; at non in istis. MA. Quid igitur legebat? AN. Horas canonicas. MA. Ad quem usum? AN. Ordinis Benedictini 4. MA. Sit ita sane. Quid Paula & Eustochium? nonne versabantur in sacris libris? AN. Verum illuc nunc ratum est. MA. Sic olim rara avis erat Abbas indoctus, nunc nihil vulgatius: olim principes & Cæsares eruditione non minus quam imperio præminebant. Neque tamen usque adeo rarum est, quam tu putas: sunt in Hispania, sunt in Italia non paucæ mulieres adprime nobiles, quæ cum quovis viro queant contendere: sunt in Anglia Moricæ, sunt in Germania Bilibaldicæ & Blaurericæ. Quod nisi caveritis vos, res eo tandem evadet, ut nos præsideamus in scholis Theologicis, ut concionemur in templis; occupabimus mitras vestras. AN. Ista Deus avertat. MA. Imo vestrum erit hoc avertere. Quod si pergetis ut cœpistis, citius anseres concionaturi sint, quam

3 *Vide prov. Bos clitellas.*

4 *Ridiculè; cùm Benedictus nõdum esset natus.*

vos mutos paſtores ferant. Videtis jam inverti mundi ſcenam: aut deponenda eſt perſona: aut agendæ ſunt ſuæ cuique partes. AN. Vnde incidi in hanc fœminam? Si quando viſes nos, ego te ſuavius accipiã. MA. Quibus modis? AN. Saltabimus, bibemus affatim, venabimur, ludemus, ridebimus. MA. Mihi quidem jam nunc ridere libet.

EPITHALAMIVM PETRI ÆGIDII.

ALYPIUS, BALBINUS, MUSÆ.

AL. DEum immortalem! quod ego novum ſpectaculum hic video? BA. Aut tu vides quod nuſquam eſt, aut mei parum proſpiciunt oculi. AL. Atqui mirum ſpectaculum eſt & amabile. BA. Enecas: dic, ubi vides? AL. Ad lævã in hoc colle nemoroſo. BA. Collem video. AL. Non vides puellarum chorum? BA. Quid tibi venit in mentem, ut nos ad iſtũ modum ludos facias? Ego ne muſcam quidem puellam uſquam conſpicor. AL. Tace: prodeunt e nemore. Papæ, qui nitor, quæ gratia! non humanum eſt hoc ſpectaculum. BA. Quæ hunc agitant intemperiẽ? AL. Agnoſco; novem ſunt Muſæ, cum tribus Gratiis: demiror quid agant; nunquam vidi cultiores aut magis alacres: omnes ſunt redimitæ lauro; & ſuum quæque gerit organum. Porro Gratiæ quam amabiliter ſibi hærent! quam decet nullo adſtricta cingulo veſtis, ac liberis diffluens laciniis? BA. At ego nunquam audivi quenquam magis delirantem, quam te. AL. Imo neminem vidiſti me feliciorem. BA. Cur heic ſolus habes oculos? AL. Quia non bibiſti ex fonte Muſarum: nam his ſolis conſpicuæ ſunt Muſæ. BA. Ego affatim hauſi è fonte

fonte Scoti. AL. Non ille fons est Musarum, sed lacus ranarum. BA. Non potes efficere, ut & ipse videam hoc spectaculi? AL. Possem, siquidem adesset laurus: nam liquor è fonte limpido, ramo lauri adspersus, oculos reddit hujusmodi spectaculorũ perspicaces. BA. Ecce laurus: ecce fonticulus. AL. Commodum profecto. EU. Asperge. AL. Intende: videsne? BA. Quantum antea. Asperge rursus. AL. Iamne vides? BA. Tantundem. Asperge copiosius. AL. Iam vides, opinor. BA. Imo vix te video. AL. Miser, quã penitus oculos tuos obsedit τὸ σκότος [2]! Hæc ars vel aurigę daret oculos. Verùm non est quod crucieris: præstiterit fortasse non videre, ne tali præmio videas Musas, quali Actæon [3] vidit Dianam. Periculum enim esset, ne te vertant in histricem [4], aut aprum silvestrem, aut porcum, aut camelum, aut ranam, aut graculum. Efficiam tamen ut audias, modo ne obstrepas. Iam huc deflectunt viam: occurramus. Χαίρετες τρισπόθητοι θεαί. MU. Καὶ [6] σὺ μάλα χαῖρε φιλόμουσε. AL. Quid vellicas? BA. Non præstas quod promiseras. AL. An nõ audis? BA. Audio, sed velut asinus lyram. AL. Loquar igitur Latine. Quonam est iter tam cultis, tamque alacribus? Num invisitis Lovaniensium Academiam? MU. Bona verba. AL. Quam ob rem? MU. Quis nunc illic nobis locus, ubi tot porci obgrunniunt, obrudunt asini, obblactiunt [7] cameli, obstrepunt graculi, obgarriunt picæ? AL. Atqui sunt & illic quibus vestrum numen est venerandum. MU. Scimus; eoque post annos aliquot illuc commigrabimus. Nondum revoluta seculorum perio-

[2] *Id est, tenebræ. Allusum est ad Scoti nomen.*

[3] *Actæon cum casu vidisset Dianã nudam versus est in cervum.*

[4] *Histrix, spinosũ animal, quod spinas ejaculatur*

[5] *Id est, Avete optatissimæ deæ.*

[6] *Id est, & tu salve multũ, Musarum amator.*

[7] *Blactire proprię est camelorum.*

dus [8] diem illum fatalem advexit. Erit enim qui illic nobis amœnum exſtruet domicilium, vel templum potius, quo vix alibi magnificentius ac ſanctius. AL. Non eſt fas ſcire quiſnam tantum decus invecturus ſit noſtræ ditioni? MU. Tibi fas eſt, noſtrorum ſacrorum myſtæ [9]. Non dubium eſt, quin tibi notum ſit toto orbe celebre Buſlidianorum nomen. AL. Heroicum genus nominaſti, & ornandis ſummorum principum aulis natum. Quis enim non veneratur magnum illum Franciſcum Buſlidium Beſontinæ eccleſiæ præſulem, qui unus non unum Neſtorem præſtitit Philippo maximi Maximiliani filio, Caroli, qui major futurus eſt, patri? MU. O felices nos, niſi fata virum illum terris invidiſſent! Quantus erat ille Mœcenas honeſtorum ſtudiorum, quam candidus fautor ingeniorum! Sed reliquit fratres duos, Ægidium, admirabili judicio prudentiaque virum, & Hieronymum. AL. Hieronymum novimus, omni litterarum genere perpolitum, omni virtutum genere decoratum. MU. Nec eum fata longævum eſſe patientur, tametſi nemo dignior eſt immortalitate. AL. Vnde iſta noſtis? MU. Apollo nobis denarravit. AL. Quænam eſt iſta fatorum invidia, ut optima quæque protinus ſubducant? MU. Id quidem non eſt hujus temporis philoſophari: ſed Hieronymus heic ſumma cum laude moriens, univerſas opes ſuas deſtinabit inſtituendo Lovanii collegio, in quo gratis & publicitus tres linguas eruditiſſimi viri profitebuntur. Ea res magnum ornamentum adjunget & ſtudiis, & Caroli gloriæ. Tum non illibenter verſabimur Lovanii.

[8] *Id eſt, circulus.*

[9] *Myſtæ, qui ſacris initiati ſunt. à verbo μύειν, quod ipſum à ſilentio dictum eſt.*

vanii. AL. Quo nunc igitur eſt iter? MU. Antverpiam. AL. Muſæ & Gratiæ ad mercatum? MU. Nequaquam; imo ad nuptias. AL. Quid virginibus cum nuptiis? MU. Ad tales nuptias non eſt indecorum ire virgines. AL. Quas igitur nuptias narras? MU. Sanctas, puras, caſtas, ad quas non puderet ipſam adire Palladem; & arbitror adfuturam. AL. Non eſt fas ſcire ſponſi nomen & ſponſæ? MU. Arbitror tibi non ignotum eſſe candidiſſimum illum juvenem, & omnibus politioris litteraturæ deliciis expolitiſſimum, Petrum Ægidium. AL. Gemmam nominaſti, non hominem. MU. Ei nubet Cornelia, virguncula vel ipſo digna Apolline. AL. Ille quidem veſtri cultor eximius à teneris annis fuit. MU. Huic igitur canemus epithalamium. AL. Et ſaltabunt Gratiæ? MU. Non modo ſaltabunt, verum etiam duo candidiſſima pectora indiſſolubilibus mutuæ benevolentiæ nodis copulabunt, ut nihil unquam inter illos poſſit incidere vel iræ, vel tædii. Illa perpetuum nihil audiet, niſi, Mea lux: ille viciſſim nihil, niſi, Anime mi. Atque huic jucunditati ne ſenectus quidem quidquam detrahet, imo potius adjunget aliquid. AL. Demirarer, ſi, qui ſic vivunt, poſſint ſenescere. MU. Recte mones: nam maturitas erit potius, quam ſenectus. AL. Atqui novi permultos, quibus intra menſes treis, iſtæ verborum blanditiæ longe in diverſum verſæ ſunt, & in convivio pro lepidis jocis volitabant diſci & quadrulæ: Maritus pro, Anime mi, audiebat, Fungus, lagena, ſpongia: uxor, Scropha, Acco [1], vomica [2]. MU. Vera prædicas: ſed iſtiuſmodi nuptiæ Gratiis iratis coierant; heic perpetuo mo-

[1] *Acco, mulier ob ſtultitiam nobilis.*

[2] *Vomica, ulcus: ſic appellamus nobis moleſtos.*

morum jucunditas alet mutuam benevolentiam. AL. Narras tu quidem raram matrimonii felicitatem. MU. Tam raras virtutes rara decet felicitas. AL. Quid? coibunt nuptiæ absque Iunone & Venere? MU. Iuno quidem non aderit, rixosa Dea, & cui raro bene convenit cum suo Iove. Ne Venus quidem illa [2] terrestris & ebriosa, verum altera illa cœlestis, quæ conciliat formas animorum. AL. Proinde sterile matrimonium mihi narras. MU. Nequaquam; imo felicissime fœcundum. AL. Quid illa cœlestis gignit, nisi animos? MU. Imo addit & corpora, sed ipsis animis morigera, perinde quasi gemmeo myrothecio [4] indas opobalsamum. AL. Vbinam est ea? MU. En tibi procul adventat. AL. Video: Deum immortalem, qui fulgor, quæ formæ majestas! ad hanc quidem altera Venus invenusta est. MU. Vides quam modesti Cupidines, nequaquam cęci, quemadmodum illi, quibus altera dementat animos mortalium, sed oculatissimi: nec habent insanas faces, sed ignes placidissimos; nec habent plumbeas cuspides, quibus immittunt odium amantis, ac miseros animos amore non mutuo discruciant. AL. Plane matrem referunt. O felicem illam domum, & superis egregie caram! Cæterum licetne audire epithalamium carmen, quod illi destinastis? MU. Imo rogamus, ut libeat audire.

CLIO.

Candida laurigero nubit Cornelia Petro,
Auspiciis adsint numina dextra bonis.

MELPOMENE.

Contingat illis turturum concordia,
Corniculæ vivacitas.

[2] *Alludit ad hoc quod Socrates apud Platonem facit duas Veneres, & duos Cupidines.*

[4] *Myrothecion, vasculum unguentarium.*

THA-

THALIA.

Ille caritate [5] *Gracchum Tiberium præcesserit,*
Qui suæ vitam antepoſuit conjugis Corneliæ.

EUTERPE.

Illa caritate ſuperet [6] *conjugem Admeti ducis,*
Quæ volens mortem mariti mortè mutavit ſuæ.

TERPSICHORE.

Ille non flageret leviore flamma,
Attamen fato meliore, quam olim
Plancius rapta ſocia gravatus
Eſſe ſuperſtes.

ERATO.

Illa non flagret leviore flamma,
Attamen longe meliore fato,
Caſta quam ſanctum deamavit olim
[7] *Porcia Brutum.*

CALLIOPE.

Sponſum moribus undiquaque ſanctis
Nec Naſica probatus antecellat.

VRANIA.

Vxor moribus undiquaque caſtis
Vincat [8] *Sulpitiam Taterculanam.*

POLYHYMNIA.

Laudetur ſimili prole puerpera,
Accreſcat domui res ſimul & decus,
Sed livore vacet, ſi fieri poteſt,
Factis egregiis debita gloria.

AL. Prorſus inviderem illi Petro Ægidio, niſi tantus eſſet hominis candor, ut ipſe nemini poſſit invidere. MU. Sed jam tempus eſt, ut cœptum carpamus iter. AL. Nunquid eſt quod interim velitis renuntiari Lovanium?

[5] *Lege Plutarchum in Gracchis, ſtatim in principio.*

[6] *De Alceſtide exſtat tragœdia Euripidis. Memoinit & Valerius Maximus lib. 3. cap. 6. atque ibidem de Plancio & Horatius.*

[7] *Rurſus ibidem de Catonis filia, Bruti uxore.*

[8] *Sulpitia Taterculi filia, uxor Fulvii Flacci, qua ob pudicitiam è centum matronis lecta fuit ad dedicandum Romæ Veneris ſimulacrum. meminit T. Livius.*

MU Vt noſtro nomine ſalutes amicos omnes candidos, ac noſtri ſtudioſos, ſed præ cæteris vetuſtiſſimum noſtri chori cultorem Ioannem Paludanum, Iodocum Gaverium, Martinum Dorpium, & Ioannem Borſalum. AL. Id quidem fiet diligenter. Quid cæteris? MU. Dicam in aurem. AL. Res non eſt magni ſumtus: itaque fiet quam primum.

9 Videtur hoc dictum in aurem, ut ſuſpendat ſe.

EXORCISMVS, ſive SPECTRVM.

THOMAS, ANSELMUS.

TH. QVid eſt bonæ rei, quod tecum tides tam ſuaviter, quaſi theſaurum nactus ſis? AN. Non procul aberrat à ſcopo tua divinatio. TH. At non imparties ſodali quidquid iſtuc eſt boni? AN. Imo jam dudum optabam mihi dari quempiam, in cujus ſinum effunderem hoc meum gaudium. TH. Age igitur, imparti. AN. Audivi modo fabulam lepidiſſimam, quam jures eſſe comicum figmentum, niſi mihi locus, perſonæ, totaque res eſſet tam nota, quam tu notus es mihi. TH. Audire geſtio. AN. Noſtine Polum Fauni generum. TH. Maxime. AN. Is eſt & auctor, & actor hujus fabulæ. TH. Facile crediderim. Nam ille vel abſque perſona poſſit quamvis agere fabulam. AN. Sic eſt. Noſti, opinor, & prædium quod habet non ita procul à Londino? TH. Phy: non ſemel illic compotavimus. AN. Agnoſcis igitur viam utrinque arboribus pari digeſtis intervallo ſeptam. TH. Ad lævam ædium partem, altero fere baliſtæ jactu. AN. Tenes. Alterum viæ latus habet alveum ſiccum, dumis ac vepribus obſitum: e ponticulo iter eſt in apertam planiciem. TH. Memini. AN. Iam pridem vagabatur rumor,

rumor, ac fabula per ejus loci rusticos, juxta ponticulum hunc obversari spectrum quoddam, cujus subinde exaudirentur miserandi ejulatus: suspicabantur animam esse cujuspiam, quæ diris cruciatibus torqueretur. TH. Quis auctor erat istius rumoris? AN. Quis, nisi Polus? Hoc proœmium præstruxerat suæ fabulæ. TH. Quid isti venit in mentem, ut ista confingeret? AN. Nescio; nisi quia sic est hominis ingenium; gaudet hujusmodi commentis ludere stultitiam populi. Dicam quid nuper designarit hujus generis. Simul equitabamus aliquammulti Richemondam, inter quos erant quos tu diceres cordatos homines. Cœlum erat mire serenum, nec ulla usquam nubecula suffusca tum. Ibi Polus intentis in cœlum oculis, signavit totam faciem ac scapulas imagine crucis; & vultu ad stuporem composito, ita secum: Deum immortalem, quid ego video? Rogantibus qui proxime equitabant, quid videret, rursus obsignans se majore cruce: Avertat, inquit, clementissimus Deus hoc ostentum. Cum instarent aviditate cognoscendi, ille defixis in cœlum oculis, ac digito commonstrans cœli locum, Nonne, inquit, videtis illic immanem draconem, igneis armatum cornibus, cauda in circulum retorta? Cum negarent se videre, atque ille jussisset oculos intenderent, ac locum subinde commonstraret, tandem unus quispiam, ne videretur parum oculatus, affirmavit se quoque videre. Hunc imitatus est unus item atque alter: pudebat enim non videre quod tam esset perspicuum. Quid multis? Intra triduum rumor hic totam Angliam pervaserat, tale por-

tentum apparuisse. Mirum autem, quantum fama popularis addidit fabulæ. Nec deerant qui, quid sibi vellet ostentum, interpretarentur serio. Horum stultitia ille qui commentus fuerat argumentum, magna cum voluptate fruebatur. TH. Agnosco hominis ingenium. Sed redi ad spectrum. AN. Interea commodum divertit ad Polum Faunus quidam sacerdos, ex eorum genere quibus non satis est appellari Latine regulares, nisi Græce cognomen idem accinatur, parochus vici illic alicunde vicini. Is sibi non vulgariter videbatur sapere, præsertim in rebus sacris. TH. Intelligo: repertus est actor fabulæ. AN. Super cœnam ortus est sermo de rumore spectri. Cum Polus sentiret Fauno rumorem hunc non solum auditum esse, verum etiam creditum, cœpit hominem obtestari, vir doctus ac pius succurreret animulæ tam dira patienti: & si quid dubitas, inquit, explora rem, obambula ad decimam juxta ponticulum illum, & audies miserum ejulatum: adjunge tibi quem voles comitem; ita & tutior audies, & certius. TH. Quid deinde? AN. Cœna peracta Polus ex more abit venatum, aut aucupatum. Faunus obambulans cum jam tenebræ sustulissent certum de rebus judiciũ, tandem audit miserandos gemitus: hos Polus artifex mire effingebat, abditus illic in vepreto, adhibita ad id olla fictili: quo vox è cavo reddita lugubrius quiddam sonaret. TH. Hæc fabula, ut video, vincit phasma: Menandri. AN. Magis istuc dices, si totam audieris. Faunus domum se recepit, narrare cupiens

a *Ludit: alioqui canonici non dicuntur à regula, sed à præbenda quã nunc vocant. nam canon aliquando est certus cibi potusve modus, qui dabatur multitudini.*

b *Phasma, id est apparitio, nomen est fabulæ, in qua puella petebatur amatore,*

falsa apparitione Deæ, cui fiebant sacra. Vide Donatum in prologum Eunuchi.

piens quid audiſſet. Polus alia via compendiaria jam anteverterat. Ibi Faunus narrat Polo, quod erat actum, & aliquid etiam affingit, quo res eſſet admirabilior. TH. Poterat interim Polus tenere riſum? AN. Illene? Vultum habet in manu. Dixiſſes rem ſerio agi. Tandem Faunus vehementer obteſtante Polo, ſuſcepit negotium exorciſmi, ac totam eam noctem agit inſomnem, dum diſpicit quibus modis rem aggrederetur tuto: nam ſibi quoque miſere metuebat. Primum itaque congeſti ſunt exorciſmi efficaciſſimi, & additi novi nonnulli per viſcera beatæ Mariæ, per oſſa beatæ VVerenfridæ. Deinde delectus eſt locus in planitie vicina vepreto, unde vox exaudiebatur: circumductus eſt circulus ſatis amplus, qui crebras haberet cruces, variaſq; notulas. Hæc omnia peragebantur verbis conceptis. Adhibitum eſt vas ingens, plenum aquæ conſecratæ. Addita eſt in collũ ſacra ſtola, quam vocant, unde pendebat initium Euangelii ſecundum Ioannẽ. In loculis habebat cerulam, à Romano pontifice quotannis conſecrati ſolitam, quę vulgo dicitur Agnus Dei. His armis olim ſe muniebant adverſus noxios dæmones, prius quam illis Franciſci cuculla cœpit eſſe formidabilis. Hæc omnia procurata ſunt, ne, ſi ſpiritus malus eſſet, impetum faceret in exorciſtam. Nec tamen auſus eſt ſe ſolum huic circulo committere: ſed decretum eſt, adhibendum eſſe ſacerdotem alterum. Ibi Polus metuẽs, ne, ſi natiſutior adjunctus fuiſſet, proderetur fabulæ myſterium, adjungit parochũ quendam ex vicinia, cui rem totam aperit: ſic enim poſtulabat actio fabulæ; & erat is

qui à tali ludo non adhorreret. Postridie rebus omnibus rite præparatis, sub horam decimam Faunus cum parocho circulum ingreditur. Polus, qui præcesserat, è vepreto gemit miserabiliter. Faunus auspicatur exorcismum. Interim Polus clam per tenebras subducit se in villam proximam. Illinc adducit aliam personam fabulæ: nec enim poterat nisi per multos agi. TH. Quid faciunt? AN. Conscendunt equos nigros, ignem occultum secum ferunt. Vbi non procul abessent à circulo, ignem ostentant, quo metu Faunum abigerent è circulo. TH. Quantum operæ sumsit Polus ille, ut falleret! AN. Sic est homo. Verum ea res propemodum pessime cesserat illis. TH. Qui sic? AN. Nam equi subito prolato igne consternati, parum abfuit quin & se præcipitarent, & sessores. Habes primum actum fabulæ. Vbi reditum est in colloquium, Polus velut ignarus omnium, rogat quid esset actum. Ibi Faunus narrat sibi conspectos duos teterrimos cacodæmones, in nigris equis, oculis igneis, ac naribus spirantes ignem; qui tentassent ingredi circulum, verum efficacibus verbis abactos in malam rem. His rebus cum accrevisset animus Fauno, postero die summo cũ apparatu rediit in circulum: cumque diu multis obtestationibus provocasset spectrum, Polus rursum cum collega suo procul ostendit sese ex equis atris horrendo fremitu, quasi cuperent irrumpere in circulum. TH. Nihil habebant ignis? AN. Nihil; nam id male cesserat. Sed audi aliud commentum. Ducebant longum funem: eo leviter per humum tracto, dum hinc atque hinc uterque se proripit,

velut

velut abacti exorcismis Fauni, sacerdotem utrumque una cum vase quod habebant aquæ sacræ plenum, provolvunt in terram. TH. Hoc præmii tulit pro sua actione parochus? AN. Tulit & tamen maluit hoc perpeti, quam deserere cœptam fabulam. His ita gestis, ubi reditum est ad colloquium, deprædicat apud Polum Faunus, quanto fuisset in periculo, & quam fortiter utrumque cacodæmonem suis verbis profligasset: jamque certam conceperat fiduciam, nullum esse tam noxium aut impudentem dæmonem, qui posset in circulum irrumpere. TH. Faunus ille non multum abest à fatuo. AN. Nihil adhuc audisti. Hucusq; progressa fabula, commodum supervenit Poli gener: nam ejus filiam duxerat natu maximam, juvenis, ut scis, ingenio mire festivo. TH. Scio. nec abhorrens ab hujusmodi jocis. AN. Abhorrens? Nullum ille vadimonium [3] non desereret, si talis vel spectanda, vel agenda esset fabula. Huic socer rem omnem denarrat; atque illi delegat partes, ut animam agat. Sumit ornatum, ac lubens; convolvit se linteo, quemadmodum apud nos solent funera: habet prunam vivam in testa, quæ per linteum reddebat speciem incendii. Sub noctem itum est ad locum, ubi hæc agebatur fabula. Audiuntur miri gemitus. Faunus expedit exorcismos omnes. Tandem procul inter vepretum ostendit sese anima, subinde ostentans ignē, ac misere suspirans. Hanc cum Faunus obtestaretur, ut eloqueretur quisnam esset, subito prosiliit è vepreto Polus ornatu cacodæmonis, fictoque fremitu: Nihil, inquit, tibi uris est in hanc animam; mea est: ac subinde

[3] *Id est, rem quamlibet seriam. Vide Chiliad.*

procurrit usque ad oram circuli, velut impetum facturus in exorcistam; moxque velut submotus verbis exorcismi, & vi aquæ sacræ, quam illi multam aspersit, retrocessit. Tandem abacto pædagogo [4] dæmone, nascitur dialogismus Fauni cum anima. Percunctanti, & obtestanti, respondit se esse animam hominis Christiani. Rogata, quo nomine vocaretur respondit; Faunus: Faunus, inquit, idem mihi nomen est. Iamque ex communi nomine res cœpit illi magis esse cordi, ut Faunus Faunum liberaret. Cum Faunus multa percunctaretur, ne diutina confabulatio proderet fucum, subducebat sese anima, negans sibi fas esse diutius colloqui, quod tempus urgeret, quo cogeretur abire, quo liberet dæmoni: pollicita tamen est sese postridie rediturã hora qua fas esset. Rursus convenitur in ædibus Poli, qui choragus [5] erat fabulæ. Ibi denarrat exorcista quid esset gestũ, nonnulla etiã admentiens, quæ sibi tamen persuadebat esse vera. Adeo favebat negotio quod agebatur. Iam hoc compertum erat, scilicet animam esse Christianam, quæ sub inclementissimo dæmone diris cruciatibus vexaretur. Huc omnis conatus intenditur. Verum in exorcismo proximo ridiculum quiddam accidit. TH. Obsecro, quidnam? AN. Cum Faunus evocasset animam, Polus qui dæmonem agebat, prorsus sic assiliit, quasi intra circulum irrupturus: cumq; contra Faunus pugnaret exorcismis, multamq; vim aquæ aspergeret, tandem exclamat dæmon, se ne pili quidem facere ista omnia: Rem, inquit, habuisti cum puella; mei sutis es. Id cum Polus joco diceret, tamen

sorte

4 *Qui servabat animam, nec ab ea discedebat. Sic Terentius vocat Phædriam puellæ pædagogum.*

5 *Choragus, qui producit ac reducit personas in fabulis, quasi præfectus fabulæ.*

forte fortuna verum dixisse visus est: nam exorcista hoc dicto tactus, ilico recepit se in centrum circuli, & nescio quid immussavit in aurem parocho. Id Polus sentiens, recepit sese, ne quid audiret, quod audire fas non esset. TH. Sane Polus religiosum ac verecundum agebat dæmonem. AN. Sic est reprehendi poterat actio, quod parum meminisset decori. Exaudivit tamen parochi vocem, indicentis satisfactionem. TH. Quam? AN. Vt ter diceret precationem dominicam. ex hoc conjiciebat, illum ter habuisse rem eadem nocte. TH. Hoc sane regularis ille præter regulam. AN. Homines sunt, & lapsus erat humanus. TH. Perge. quid deinde factum? AN. Iam Faunus ferocior redit ad oram circuli, & ultro provocat dæmonem. At ille jam timidior refugiebat. Fefellisti me, inquiens: si sapuissem, non monuissem te. Persuasum est hoc multis, quæ semel sacerdoti confessus sis, prorsus abolita esse è memoria dæmonis, ne possit opprobrare TH. Iocum plane ridiculum narras. AN. Sed, ut aliquando finiam fabulam, diebus aliquot hunc in modum colloquium habitum est cum anima. Summa huc evasit. Roganti exorcistæ, num qua via posset à cruciatu liberari; respondit illa, posse, si pecunia, quã reliquisset fraude partam, restitueretur. Ibi Faunus, Quid, inquit, si per bonos viros dispensaretur in pios usus? Respondit, & hoc profuturum. Heic exhilaratus exorcista, summa diligentia percunctatus est, quanta esset summa. Illa dixit ingentem; quod illi erat bonum atque commodum. Indicavit & locum, sed procul dissitũ, ubi thesaurus heic defossus esset. Præscripsit

ſcripſit in quos uſus vellet impendi. TH. In quos ? AN. Vt tres ſuſciperent peregrinationem, quorum unus adiret limina Petri, alter iret ſalutatum Iacobum Compoſtellanum, tertius oſculareturpectinem Ieſu, qui eſt Treveris. Deinde per aliquot monaſteria magna vis pſalteriorum, ac miſſarum peragereturQuod ſupereſſet, ipſe pro ſuo arbitratu diſpenſaret. Iam totus erat in theſauro Fauni animus ; illum toto pectore devorarat. TH. Vulgaris morbus eſt, quanquam hoc nomine peculiariter male audiunt ſacerdotes. AN. Vbi nihil eſſet omiſſum, quod ad pecuniæ negotium pertineret, exorciſta ſubmonitus à Polo, cœpit animam de curioſis artibus percunctari, de alcumiſtica, deque magia. Et ad hæc anima quædam reſpondit pro tempore, cæterum pollicita ſe plura indicaturam, ſimul atque illius opera liberata fuiſſet à pædagogo dæmone. Sit hic, ſi videtur, tertius fabulæ actus. In quarto Faunus cœpit ubique ſerio prædicare rem prodigioſam, nihil aliud crepare in colloquiis, in conviviis; polliceri monaſteriis magnifica quædam : & omnino nihil jam humile oquebatur. Addit locum, reperit ſigna, non auſus tamen eſt effodere theſaurum, quod anima injeciſſet ſcrupulum, ingenti periculo facturum, ſi prius, quam eſſent peractæ miſſæ, theſaurus attingeretur. Iam multis naſutioribus ſubolebat fucus. Cum tamen ille nuſquam non deprædicaret ſuam ſtultitiam, clam admonitus eſt ab amicis, præſertim ab Abbate ſuo, ne qui hactenus habitus eſſet vir prudens, nunc diverſum de ſe ſpecimen daret omni-

omnibus. Ille tamen nullius oratione potuit commoveri, quo minus crederet rem esse seriam: adeoque penitus hæc imaginatio occupavit animum hominis, ut præter spectra & malos genios nihil somniaret, nihil loqueretur. Abierat mentis habitus in ipsam faciem, quæ sic pallebat, sic erat extenuata, sic delecta, ut larvam esse diceres, non hominem. Quid multis? minimum aberat à vera dementia, ni celeri remedio succursum fuisset. TH. Nimirum hic erit extremus actus fabulæ. AN Eum tibi reddam Polus & hujus gener hujusmodi technam commenti sunt. Effinxerunt epistolam raris litteris descriptam; idque non in chartis vulgaribus, sed in his, in quibus aurifices reponunt bracteas auri, subrubentibus, ut scis, luto. Epistolæ sententia hæc erat: Faunus dudum captivus nunc liber, Fauno liberatori suo optimo salutem æternam. Non est, mi Faune, cur te diutius in hoc negotio maceres; respexit Deus animi tui piam voluntatem; & illius merito me liberavit à supplicis: ego nunc feliciter ago inter angelos. Te manet locus apud divum Augustinum, qui proximus est Apostolorum choro. Vbi veneris ad nos, agam tibi gratias coram. Interim cura ut vivas suaviter. Datum è cœlo empyreo, Idibus Septembribus, anno millesimo quadringentesimo nonagesimo octavo, sub sigillo anuli mei. Hæc epistola clam posita est in altari, ubi facturus erat rem divinam Faunus. Ea peracta subornatus est, qui eum submoneret de re, quasi casu deprehensa. Nunc eam circumfert epistolam, & ostentat ceu rem sacram: nihilque credit certius, quam

quam eam è cœlo perlatam ab angelo. TH. Istud non est liberasse hominem insania, sed mutasse insaniæ genus. AN. Sic est profecto, nisi quod nunc insanit suavius. TH. Antehac non soleo multum tribuere fabulis, quæ vulgo feruntur de spectris, sed posthac multo minus tribuam: suspicor enim ab hominibus credulis, & Fauni similibus, multa pro veris prodita litteris, quæ simili artificio sunt adsimulata. AN. Ego pleraque hujus generis esse credo.

ALCVMISTICA.

PHILECOUS[1], LALUS[2].

[1] *Philecous, avidus audiendi.*
[2] *Lalus, loquax.*

PH. QVid est novæ rei, quod sic Lalus apud sese ridet, ac pene in cachinnos solvitur, subinde signans se cruce? Interpellabo felicitatem hominis. Salve multum, amicissime Lale. Videre mihi admodum felix. LA. Atqui felicior ero, si te impartiam hoc gaudio. PH. Fac igitur quam primũ me bees. LA. Nosti Balbinum? PH. Senem illum eruditum, ac vitæ etiã laudatæ? LA. Sic est ut dicis; sed nullus est mortalium, qui sapit omnibus horis, aut qui sit undiquaq; perfectus. Habet hoc vir ille inter multas egregias dotes nævi; jam olim insanit in artem, quam vocant alcumisticam. PH. Haud tu quidem nævum narras, sed insignem morbum. LA. Vtcumq; est, ille toties delusus ab hoc hominum genere, tamen dudum mirifice passus est sibi dari verba. PH. Quo pacto? LA. Adiit illum sacerdos quidam: salutavit honorifice: mox sic exorsus est: Doctissime Balbine, mirabere fortassis, quod ignotus sic interpellem te, quem scio nunquam non sanctissimis studiis occupatis-

patissimum. Annuit Balbinus; qui mos est illi; nam verborum est mire parcus. PH. Prudentiæ narras argumentum LA. Verum alter prudentior sic pergit. Ignoscas tamen huic meæ importunitati, si cognoris causam, cur te adierim. Dic, inquit Balbinus; sed paucis, si potes. Dicam, inquit ille, quanto potero compendio. Scis, vir omnium doctissime, esse varia mortalium fata: ego nescio, utro in numero me ponam, felicium an infelicium. Etenim si meum fatum altera ex parte contemplor, videor mihi pulcre felix: si ex altera, nihil me infelicius. Vrgente Balbino ut rem conferret in compendium; Finiam, inquit, doctissime Balbine. Id erit mihi facilius apud virum, cui totum hoc negotium sic notum est, ut nulli notius. PH. Rhetorem mihi depingis, non alcumistam. LA. Mox audies alcumistam. A puero mihi, inquit, contigit hæc felicitas, ut artem omnium maxime expetendam discerem: illam, inquam, totius philosophiæ medullam alcumisticam. Ad nomen alcumistices nonnihil experrectus est Balbinus, gestu dumtaxat: cæterum gemitu jussit ut pergeret. Tum ille: Sed ô me miserum, inquit, qui non inciderim in eam viam, quam oportuit. Cũ Balbinus rogasset, quasnam vias diceret: Scis, inquit, optime, (quid enim te fugit, Balbine, virum undiquaque doctissimum?) duplicem esse hujus artis viam: alteram, quæ dicitur longatio: alteram, quæ dicitur curtatio. At mihi malo quodam fato contigit in longationem incidere. Balbino sciscitante, quod esset discrimen viarum: Impudentem me, inquit, qui hæc apud te loquar, cui

sciam

sciam hæc omnia sic esse nota, ut nulli notiora. Itaque supplex huc ad te accurri, ut misertus nostri, digneris impartire nobis viam illam felicissimam curtationis. Quo peritior es hujus artis, hoc potes minore negotio communicare nobis. Noli tantum Dei donum celare fratrem dolore periturum. Ita te Iesus Christus semper majoribus locupletet dotibus. Cum hic non faceret obtestandi finem, Balbinus fateri coactus est, se prorsus ignorare, quid esset longatio aut curtatio; jubet exponat ipse vim harum vocum. Tum ille: Quanquam inquit, scio me loqui peritiori; tamen, quando ita jubes, faciam. Qui totam ætatem in hac arte divina contriverunt, duabus rationibus vertunt rerum species; altera, quæ brevior est, sed plusculum habet periculi: altera quæ longior est, sed eadem tutior. Ego mihi videor infelix, qui hactenus sudarim in ea via, quæ meo animo non arridet; neque quenquam nancisci potui, qui alteram, cujus amore depereo, vellet indicare. Tandem Deus immisit in mentem, ut te aditem, virum non minus pium quam doctum. Doctrina tibi præstat, ut facile possis dare quod peto: pietas commovebit, ut velis opitulari fratri, cujus salus tibi in manu est. Ne longum faciam, cum hujusmodi sermonibus veterator illie amoviſſet à se suspicionem fuci; fidemque fecisset, sibi viam alteram esse perspectissimam; jam pridem pruriebat Balbino animus. Tandem non temperans sibi, Valeat, inquit, illa curtatio, cujus ego ne nomen quidem unquam audivi, tantum abest ut teneam: dic mihi bona fide, longationem tenes exacte?

Phy,

Phy, inquit ille, ad unguem; ſed diſplicet longitudo. Cum Balbinus rogaſſet, quantum temporis requireretur: Nimium, inquit; totus pene annus; ſed interim tutiſſima eſt. Ne labora, inquit Balbinus, etiamſi toto biennio ſit opus, modo fidas arti tuæ. Vt rem in pauca conferam, convenit inter eos, ut negotium aggrederentur clam in ædibus Balbini: hac lege, ut ille ſuppeditaret operam, Balbinus ſumtum; lucrum ex æquo ac bono divideretur: quanquam impoſtor modeſtus ultro totum lucrum, quod proveniſſet, Balbino deferebat. utrinque juratum eſt de ſilentio, quod faciunt qui myſteriis initiantur. Iam ilico numeratur pecunia, unde artifex mercaretur ollas, vitra, carbones, reliquaque quæ ad inſtruendam officinam pertinent. Ibi noſter alcumiſta ſuaviter in ſcorta, aleam & compotationes [3] decoquit eam pecuniam. PHI. Hoc nimirum eſt vertere [4] rerum ſpecies. IA. Vrgente Balbino, ut rem aggrederetur: An non tenes, inquit, illud, Dimidium facti, qui cœpit habet? Magnum eſt bene præparare materiam. Tandem cœpit adornari fornax. Heic rurſus erat opus novo auro velut illecebra venturi auri. Siquidem ut piſcis non capitur abſque eſca, ita aurum alcumiſtis non provenit, niſi pars auri admiſceatur. Interea Balbinus totus erat in ſupputationibus: ſubducebat enim, ſi uncia pareret quindecim, quantum eſſet lucri rediturum ex unciis bis mille: tantum enim decreverat inſumere. Cum hanc quoque pecuniam decoxiſſet alcumiſta, jamque menſem unum atque alterum multum operæ ſimulaſſet circa folles & carbones, roganti

[3] *Decoquere eſt neguiter profundere. Inde decoctores.*

[4] *Nam id profitentur Alcumiſtæ. Qui profundit, in id vertit quo fruitur.*

ganti Balbino, ecquid procederet negotium; primum obmutuit: urgenti tandem respondit, Sicut solent res præclaræ, quæ semper difficiles habent aditus. Causabatur erratum in emendis carbonibus: quernos enim emerat, cum abiegnis esset opus, aut colurnis. Ibi perierant aurei centum nec eo segnius reditum est ad aleam. Data nova pecunia, mutati carbones. Iamque majore studio res cœpta est, quam antea; quemadmodum in bello milites, si quid secus accidit, quam vellent, virtute sarciunt. Cum menses jam aliquot ferbuisset officina, & exspectaretur fœtus aureus, ac ne mica quidem auri esset in vasis, (jam enim & illud omne decoxerat alcumista) inventa est alia caussario, nimirū vitra, quibus usus fuerat, non fuisse temperata sicut oportuit. Etenim ut non ex quovis ligno Mercurius fingitur, ita non quibuslibet vitreis conficitur aurum. Quo plus erat impensum, hoc minus libebat desistere. PH. Sic solent aleatores; quasi non multo satius sit hoc perdere, quam totum. IA. Sic est. Dejerabat alcumista, nunquam sibi sic impositum fuisse: nunc errore deprehenso cætera fore tutissima, & hoc dispendii magno cum fœnore sarturum sese. Mutatis vitreis tertia instaurata est officina. Admonebat alcumista, rem felicius successuram, si Virgini matri, quæ, ut scis, Paraliis colitur, mitteret aliquot aureos dono: artem enim esse sacram, nec absq; favore numinum rem prospere geri. Id consilium vehementer placuit Balbino homini pio, ut qui nullum prætermitteret diē, quin perageret rem divinam. Suscepit religiosam ptofectionem alcumista, nimirum in

pro-

proximum oppidulum, atque illic votivam pecuniam decoxit in ganeis. Reversus domum, nunciat sibi summam esse spem, negotium ex animi sententia successurum, adeo divam virginem votis suis visam annuere. Vbi multo jam tempore sudatum esset, ac nemica quidem auri nasceretur usquam, expostulanti Balbino respondit, sibi nihil unquã tale accidisse in vita, toties artem experto, nec satis posse conjectare quid esset in causa. Quum diu divinatum esset, tandem illud venit in mentem Balbino, num quo die prętermisisset audire sacrum, aut dicere preces horarias, quas vocant: nam nihil succedere his omissis. Ibi impostor, rem, inquit, acu tetigisti. Me miserum, semel atque iterum id admissum est per oblivionem, & nuper à prolixo convivio surgens, oblitus sum dicere salutationem virginis. Tum Balbinus, Non mirum, inquit, si res tanta non succedit. Recipit artifex se pro prætermissis sacris duobus duodecim auditurum, & pro unica salutatione decem repositurum. Cum alcumistam prodigum subinde defecisset pecunia, nec suppeterent petendi causę, tandem hanc technam commentus est: rediit domum admodum exanimatus: ac voce lamentabili, Perii, inquit, funditus, Balbine, perii; actum est de capite meo. Obstupuit Balbinus, & tanti mali causam avebat cognoscere. Subodorati sunt, inquit, aulici quod egimus; nec aliud exspẽcto, quam ut mox deducar in carcerem. Ad hanc vocem expalluit etiam serio Balbinus. Nam scis [s] apud nos capitale esse, si quis alcumisticam exerceat absque principis permissu. Pergit ille: Non, inquit, metuo

[s] Plin. lib. 30. cap. 1. refert Britannos mire insanivisse in magiam, usque ad ipsius ætatem Sunt adhuc qui in alcumistica parum sobrii sint, quanquam lex capitalis apposita est.

metuo mortem; utinam illa contingat! metuo quiddam crudelius. Roganti quid hoc esset: Rapiar, inquit, aliquo in turrim: illic per omnem vitam cogar his laborare, quibus non libet. An ulla mors est quæ non potior esse debeat, quam talis vita? Ibi res ventilata est consultatione. Balbinus, quoniam callebat artem Rhetoricam, pulsavit omnes status, si qua periculum vitari posset. Non potes, inquit, inficiari crimen? Nequaquam, ait ille. Inter regios satellites res sparsa est: & habent argumenta, quæ dilui non possint. Ne defendi quidem factum poterat ob legem manifestam. Cum multis in medium adductis, nihil videretur firmi præsidii, tandem alcumista, cui jam opus erat præsenti pecunia: Nos, inquit, Balbine, lentis consiliis agimus; atqui res poscit præsens remedium. Iam arbitror adfuturos, qui me abripiant in malam rem Denique cum nihil occurreret Balbino, tandem alcumista, Nec mihi quidquam occurrit, inquit, nec quidquam superesse video, nisi ut fortiter pereamus: nisi forte hoc placet, quod unum superest, utile magis quam honestum, nisi quod durum est telum necessitas. Scis, inquit, hoc hominum genus avidum esse pecuniæ; eoque facilius corrumpi posse, ut sileant. Quamvis durum sit illis furciferis dare quod profundant, tamen, ut nunc res sunt, nihil video melius. Idem visum est Balbino; ac numeravit aureos triginta, quibus redimeret silentium. PH. Miram Balbini liberalitatem mihi prædicas. IA. Imo in re honesta citius dentem extudisses ab eo, quam nummum. Sic prospectum est alcumistę, cui nihil erat

erat periculi, nisi quod non haberet quod daret amicæ. PH. Demiror Balbino in tantum nihil esse nasi. LA. Heic dumtaxat naso caret, in cæteris nasutissimus. Rursum nova pecunia instruitur fornax, sed præmissa ad Virginem matrem precatiuncula, ut cœptis faveret. Iam totus exierat annus, dum, illo nunc hoc, nunc illud causante, luditur opera, & perit impensa. Interim exstitit casus quidam ridiculus. PH. Quisnam? LA. Alcumista furtivam consuetudinem habebat cum uxore cujusdam aulici: maritus concepta suspicione cœpit hominem observare. Tandem cum illi nunciatum esset, sacrificum esse in cubiculo, præter exspectationem rediit domum, pulsat ostium. PH. Quid facturus homini? LA. Quid? nihil suave: aut occisurus erat, aut exsecturus. Vbi maritus instans minitaretur, se vi effracturum ostium, ni aperiret uxor, magnopere trepidatum est, & circumspicitur præsentaneum aliquod consilium. Nec erat aliud, quam quod ipsa dabat res. Abjecit tunicam, ac per fenestram angustam dejecit sese, non absque periculo, nec sine vulnere, ac fugit. Scis tales fabulas ilico spargi. Itaque permanavit & ad Balbinum. Neque id fore non divinarat artifex. PH. Heic itaque medius tenetur. LA. Imo felicius elapsus est hinc, quam è cubiculo. Audi technam hominis. Nihil expostulabat Balbinus, sed nubilo vultu satis indicabat se non ignorare quod vulgo ferebatur. Noverat ille Balbinum esse virum pium, in nonnullis pene dixerim superstitiosum. Et qui tales sunt, in quamvis magno peccato facile condonant supplici. Itaque data opera injicit mentionem

nem de ſucceſſu negotii, queritans nō perinde ſuccedere, ut ſolet, aut vellet: addebat ſe vehementer mirari, quid eſſet in cauſa. Ibi per occaſionem commotus Balbinus, qui alioqui videbatur deſtinaſſe ſilentium, & erat qui facile commoveretur: Nō eſt, inquit, obſcurum quid obſtet; peccata obſtant, quo minus ſuccedat quod à puris pure tractari convenit. Ad hanc vocem artifex procubuit in genua, ſubinde tundens pectus, & vultu voceq; lacrymabili: Veriſſimum, inquit, dixiſti Balbine: Peccata, inquam, obſtant: ſed mea peccata, non tua: nō enim pudebit me turpitudinem meam apud te velut apud ſacerdotem ſanctiſſimum, confiteri. Vicerat me carnis infirmitas, pertraxerat me Satanas in laqueos ſuos. Et ô me miſerū! è ſacrificio factus ſum adulter. Non tamen omnino periit hoc munus, quod miſimus Virgini matri. Perierā certo exitio, ni illa ſuccurriſſet. Iam maritus effringebat fores, feneſtra erat arctior quam ut poſſem elabi: in tam præſentaneo periculo venit in mentem ſanctiſſimæ Virginis; procidi in genua, obteſtatus ſum, ſi gratum fuiſſet munus, ut opitularetur. Nec mora, repeto feneſtram (ſic enim urgebat neceſſitas) & ſatis amplam reperi ad effugium. PH. Credidit iſta Balbinus? LA. Credidit? imo etiam ignovit, & admonuit religioſe, ne ſe præberet ingratum beatiſſimæ Virgini. Numerata eſt rurſus pecunia danti fidem ſe poſthac rem ſacram pure tractaturū. PH. Quis tandem finis? LA. Perlonga eſt fabula: ſed ego paucis abſolvam. Cum ejuſmodi commentis diu luſiſſet hominem, neque mediocrem pecuniarum vim ab eo extorſiſſet, tandem venit illo qui nebulo-

bulonem à puero noverat. Is facile divinans illum idem agere apud Balbinum, quod nusquam non egerat, clam aggreditur illum: exponit qualem artificem domi suæ foveret; monet ut quam primũ ableget hominem, ni mallet ipsum aliquando compilatis scriniis fugere. PH. Quid heic Balbinus? videlicet curavit hominem conjiciendũ in carcerem? LA. In carcerem? Imo numeravit viaticũ, obtestans per omnia sacra, ne, quod accidisset, effutiret. Et sapuit, mea quidẽ sententia, qui hoc maluerit, quam esse fabula conviviorum, & fori; deinde venire in periculum confiscationis. Nam impostori nihil erat periculi: artis tantum tenebat, quantum asinus quivis; & in hoc genere, favorabilis est impostura. Quod si furti crimen intentasset, à suspendio tutum reddebat unctio; neq; quisquam lubens gratis alat talem in carcere. PH. Misereſceret me Balbini, nisi ipse gauderet deludi. LA. Nunc mihi properandũ est in aulam: alias referam his etiam multo stultiora. PH. Cum vacabit, & audiam lubens, & fabulam fabula pensabo.

HIPPOPLANVS [1].

AULUS, PHÆDRUS.

AV. DEum immortalem, ὡς σωφρονοστομεῖ [2] noster Phædrus, & subinde in cœlum supicit! Adoriar. Quid accidit novæ rei, Phædre? PH. Quam ob rem istud interrogas, Aule? AV. Quoniam è Phædro mihi videris factus Cato; tanta est in vultu severitas. PA. Non mirum, amice; modo confessus sum peccata mea. AV. Phy, jam desino mirari: sed dic age, bona fide confessus es omnia? PH. Omnia quæ quidem in mentem venie-

[1] *Hippoplanus, qui imponit in vendendu equis.*

[2] Σωφρονοστομεῖν, *est, severitatem vultu præferre.*

veniebant, unico dumtaxat excepto. AU. Cur unum hoc reticuisti? PH. Quia nondum potuit mihi displicere. AU. Oportet esse peccatum suave. PH. An peccatum sit, nescio: sed tamen, si vacat, audies. AU. Audiam equidem lubens. PH. Scis quanta sit impostura apud nostros in his qui vendunt, aut locant equos? AU. Plus scio quam vellem, non semel ab illis delusus. PH. Nuper incidit mihi iter, cum satis prolixum, tum etiam acceleran-dum. Adeo quendam ex illis, quem dixisses ejus generis minime malum; & intercede-bat mihi cum homine nonnihil etiam amicitiæ. Narro mihi rem esse seriam; opus esse præstrenuo equo: si unquam præbuisset se mihi bonum virum, nunc præstaret. Ille pol-licetur sese sic mecum acturum, ut ageret cum fratre suo carissimo. AU. Fortassis & fratri impositurus. PH. Inducit in stabulum, jubet ut eligam ex omnibus equis quemcunque vellem. Tandem unus plus cæteris arride-bat. Ille probat judicium meum, deierans eum equum frequenter à multis expetitum esse; se eum maluisse servare amico singulari, quam ignotis addicere. Conventum est de pretio: numeratur pecunia præsens: conscen-do. Mira alacritate gestiebat equus in egres-su; dixisses feroculum esse: nam erat obesu-lus & pulchellus. Vbi jam equitassem ses-quihoram, sensi, plane lassum, ne calcaribus quidem impelli posse. Audieram tales ab illis ad imposturam ali, quos è specie judi-cares insignes, cæterum laboris impatientis-simos. Ego continuo mecum, Captus sum. Age, par pari referam, ubi rediero domum. AU. Quid hoc consilii capiebas eques absque equo?

equo? PH. Id quod res dabat. deflexi in proximum vicum. illic clam apud quendam mihi notum depoſui equum, & conduxi alterum: profectus ſum quo deſtinaram; reverſus ſum, reddo conductitium equum, reperio meum ſophiſtam [3], ut erat, obeſum & pulcre requietum: eo vectus redeo ad impoſtorem: rogo ut in ſtabulo ſuo alat dies aliquot, donec repetiero. Percunctatur quam commode me geſſerit: Ego vero deiero per omnia ſacra, me nunquam in vita conſcendiſſe tergum equi felicioris; volaſſe potius quam ambulaſſe, nec tam longo itinere unquam ſenſiſſe laſſitudinem, nec pilo factum ob laborem macriorem. Hæc cum illi perſuaſiſſem eſſe vera, tacitus ſecum cogitabat, equum illum alium eſſe, quam hactenus ſuſpicatus eſſet. Itaque priuſquam abirem, rogabat num mihi venalis eſſet equus: primo negabam; quod ſi incideret iter denuo, non facile fore nanciſci ſimilem: attamen nihil eſſe mihi tam carum, quod non eſſet venale pretio largo, etiamſi quis me ipſum, inquam, cuperet emtum. AU. Nę tu pulcre Cretenſem agebas cum Cretenſi. PH. Quid multis? Non dimittit me, niſi pronunciata equi indicatura. Indicavi non paullo pluris quam emeram. Digreſſus ab homine, mox ſuborno, qui mihi partem agat hujus fabulæ, pulcre inſtructum atque edoctum: is ingreſſus domum inclamat locatorem: ait ſibi opus eſſe inſigni equo, & laboris egregie patienti. Alter oſtendit multos, & peſſimum quemque maxime prædicat; ſolum illum quem mihi vendiderat, quoniam exiſtimabat vere talem qualem prædicaveram, non

[3] Id eſt, fucatũ equum.

laudat. At alter ilico rogat, num & ille venalis esset: nam descripseram illi formam equi, & locum indicaram. Locator primum obticescere, atq; alios ambitiose prædicare. Cum iste cæteris utcunq; probatis semper ageret de uno illo, tandem locator apud se; Plane fefellit me judicium de illo equo: siquidem hic peregrinus statim agnovit hunc inter omnes. Cum instaret ille, tandem hic, Venalis est, inquit: sed pretio fortasse deterrebe-ris. Non est, inquit ille, magnum pretium, si rei dignitas respondeat: indica. Indicavit aliquanto pluris, quam indicaram ipsi, captans & hoc lucri. Tandem convenit de pretio, datur arrha satis magna, nempe regalis aureus, ne qua suspicio incideret simulatæ emtionis. Emtor jubet equo dari pabulū; se mox ait rediturum, & abducturum: dat etiam stabulario drachmam. Ego simulatque cognovi pactionem esse firmam, sic ut rescindi non posset, rursus ocreis & calcaribus armatus redeo ad locatorem, anhelus clamo. Adest ille; rogat quid velim. Ilico, inquam, adornetur equus meus: Nam evestigio proficiscendum est ob rem maxime seriam. Atqui modo, inquit, mandabas ut aliquot dies alterem equum tuum. Verum, inquam; sed præter exspectationem objectum est negotium, idque regiū, quod nullam patitur dilationem. Heic ille: eliges ex omnibus quem voles; tuum habere non potes. Rogo quam ob rem? Quoniam venditus est, inquit. Ibi ego simulata magna perturbatione: Prohibeant, inquam, superi quod dicis. Hoc objecto itinere non venderem eum equum, etiam si quis numeret quadruplum. Incipio rixam, clamo me per di-

perditum. Tandem incaluit & ille; Quid opus inquit, his jurgiis? Indicasti equum, ego vendidi: si numero pretiū, nihil habes quod mecum agas; sunt in hac urbe leges: ad exhibendum equum me non potes compellere. Cum diu clamassem, aut equum exhiberet, aut emtorem, tandem iratus numerat pretium. Emeram quindecim aureis, æstimaram viginti sex. Ille æstimarat triginta duobus. Cogitabat apud se, præstat hoc lucri facere, quam equum reddere. Abeo dolenti similis, ac vix placatus etiam data pecunia. Ille rogat ut boni consulam; se aliis in rebus pensaturum hoc incommodi. Sic impositum est impostori. Habet equum nullius pretii. Exspectat ut, qui arrham dedit, veniat numeratum pecuniam. At nemo venit, nec unquam venturus est. AU. Interim nunquam tecū expostulavit? TH. Qua fronte, aut quo jure id faceret? Convenit quidem semel atq; iterum, conquestus est de fide emtoris. Verum ego ultro expostulavi cum homine, dicens illum eo malo dignum, qui prepropera venditione tali equo me spoliarit. Hoc est crimen tam bene collocatum, mea sententia, ut non possim inducere animū confiteri. AU. Ego mihi statuam poscerem, si quid tale designassem; tantum abest, ut confessurus sim. TH. An ex animo loquaris, nescio; mihi tamen addis animū, quo magis iubeat talibus facere fucū.

4 *Honoris gratia statua ponebantur bene meritis de re publica.*

ΠΤΩΧΟΛΟΓΙΑ.

IRIDES [1], MISOPONUS [2].

IR. QVam ego huc novem avem video advolare? Agnosco faciem, sed vestis non convenit. Aut ego prorsus hallucinor, aut

1 *Irides, velut Iri filius, quē mendicum inducit Vlysses.*

2 *Misoponus, oſor laborum.*

aut hic est Misoponus. Audendum est: compellabo hominem, quamlibet pannosus. Salve, Misopone. MI. Iridem video. IR. Salve, Misopone. MI. Tace, inquam. IR. Quid? an salvere non vis? MI. Non isto quidem nomine. IR. Quid accidit? an non es idem qui fueras? An cum veste mutatur & nomen? MI. Non; sed vetus receptum est. IR. Quis tum eras? MI. Apitius. IR. Ne te pudeat veteris sodalis, si quid melioris obtigit fortunæ: non diu est quod eras ordinis nostri. MI. Concede huc sodes, & audies rem omnem. Non pudet ordinis vestri, sed pudet primi ordinis. IR. Quē ordinem narras? Franciscanorum? MI. Nequaquam, ô bone, sed decoctorum. IR. Næ tu istius ordinis sodales habes quam plurimos. MI. Eram re lauta; prodegi strenue. ubi res defecit, nullus agnoscebat Apitium. Profugi pudore, verti me ad vestrum collegium: hoc malui quam fodere. IR. Sapuisti. Sed unde subito novus nitor corporis? Nam de veste mutata non perinde miror. MI. Quam ob rem? IR. Quia Dea Laverna: multos subito ditat. MI. An suspicaris me furto parasse rem? IR. Hoc fortassis ignavius. Rapina igitur. MI. Non per vestram Peniam 4, neque furto, neque rapina. Sed de nitore corporis prius expediam, quod tibi videtur mirabilius. IR. Nam apud nos eras totus ulcerosus. MI. Nimirum sum usus amicissimo medico. IR. Quonam? MI. Non alio quam me ipso, nisi si quem arbitraris mihi me ipso amiciorem. IR. Atqui nesciebam te callere rem medicam antehac. MI. Totum illum ornatum ipse pigmentis affixeram, thure, sulphure, resina, visco, linteis, cruore. Vbi visum est, quod affi xe-

3 *Laverna dea furum.*

4 *Penia, paupertatis dea apud Aristophanē.*

affixeram, detraxi. IR. O impostorem! nihil te videbatur miserabilius. Poteras in tragœdia sustinere personam Iob. MI. Sic tum ferebat egestas; quanquam fortuna nonnunquam & cutem mutare solet. IR. Dic igitur de fortuna. Repertus est thesaurus aliquis? MI. Non; sed repertus est quæstus vestro paulo commodior. IR. Qui potuisti facere quæstum, cum non suppeteret sors? MI. Artem quævis terra alit. IR. Intelligo. Dicis artem incidendi loculos. MI. Bona verba. Dico artem alcumisticam. IR. Vix quindecim dies sunt, quod nos reliquisti, & artem assequutus es, quam alii vix multis annis perdiscũt? MI. Nactus sum viam compendiariam. IR. Quam, obsecro? MI. Ars vestra conflaverat mihi quatuor ferme aureos. bona quadam fortuna incidi in veterem congerronem, qui nihilo felicius rem administrarat quam ego. Compotabamus: cœpit, ut fit, narrare suas fortunas: paciscor hac lege, ut ille biberet immunis, mihi communicaret artem. Communicavit bona fide: ea nunc vectigal est mihi. IR. Non licet discere? MI. Tibi vel gratis impartiam, ob pristinum sodalitium. Scis nusquam non inveniri plurimos hujus artis avidissimos. IR. Audivi, & credo. MI. In horum familiaritatem quacunque occasione memet insinuo; jacto artem. Vbi sensero larum hiantem, escam [5] paro. IR. Quo pacto? MI. Vltro eos moneo, ne temere credant ejus artis professoribus. Nam plerosque esse impostores, id agentes præstigiis suis, ut exhauriant loculos incautorum. IR. Istuc prooemii parum accommodum tuo negotio. MI. Imo illud etiam addo, ne quid mihi ipsi credant,

[5] *Vide prover.*

[6] *Esca, δέλεαρ, qua capiuntur pisces & aves.*

dant, ni rem certam oculis ac manibus deprehenderint. IR. Miram artis fiduciam mihi narras. MI. Iubeo illos adesse, dum peragitur metamorphosis: jubeo attentos esse: quoque minus dubitent, jubeo ut ipsi manibus rem omnem peragant, me procul spectante, nec digitum admovente: liquefactam materiam jubeo ut purgent ipsi, aut aurifici purgandam deferant: prædico quantum argenti aurive sit eliquandum: denique quod eliquatum est, jubeo ut pluribus aurificibus deferant ad Lydium ? lapidem explorandum. Reperiunt pondus prædictum, reperiunt purgatissimum aurum aut argentum: nihil enim refert, nisi quod minore periculo mihi quidem res tentatur in argento. IR. Proinde nihil habet ars tua fuci? MI. Imo merus fucus est. IR. Nondum video præstigium. MI. Faxo ut videas. Primum paciscor de mercede. eam nolo mihi numerari, nisi prius edito artis experimento. Trado illis pulvisculum, quasi hujus vi conficiatur totum negotium. Rationem conficiendi pulveris non communico, nisi magna mercede redemerint. Exigo jusjurandum, ne proferant arcanum artis intra sex menses cuiquam mortalium aut immortalium. IR. Nondum audio fucum. MI. Fucus omnis est in uno carbone in hoc parato. Excavo carbonem; in eum infero liquefactum argentum, quantum prædico reddendum: post infusum pulverem, sic instruo vas, ut non solum inferne & à lateribus cingatur prunis, verum etiam superne: persuadeo hoc esse artis. Inter carbones, qui superne imponuntur, unum admisceo, qui tegit argentum, aut aurum. Id vi-

? Lydius lapis, coticula qua explorant aurum.

vi caloris liquefactum defluit in reliquam materiam, quæ liquescit, puta stannum, aut æs: repurgatione facta invenitur quod admixtum est. IR. Ars expedita: sed quomodo fallis, si alter rem agat suis manibus? MI. Cum is me præscribente perfecit omnia, priusquam moveatur vas alcumisticum, accedo tandem, & circumspicio, ne quid forte sit omissum. Ajo mihi videri superne deesse unũ atque alterum carbonem, clam appono meum, fingo me eum tollere ex acervo reliquorum, at illic ante sic positum, ut nulli possit agnosci, & illum fallere. Tollo. IR. Cæterum cum illis absque te periculum facientibus non succedit, quid adfers? MI. Mihi nihil est periculi, jam numerata pecunia. Aliquid comminiscor, aut ollam fuisse insinceram, aut carbones vitiosos, aut ignem parum scite temperatum. Denique pars est artis, quam profiteor, non diu hærere in eodem loco. IR. An tantus est proventus istius artis, ut te possit alere? MI. Et quidem splendide: posthac tu quoque, si sapis, relinques istam miseriam, & nostro accedes ordini. IR. Imo citius illud agam, ut te revocem in nostrum ordinem. MI. Vt volens repetam quod semel effugi, ac deseram bonum quod inveni? IR. Habet hoc nostra professio, dulcescit assuetudine. Proinde cum multi sint, qui deficiant ab instituto divi Francisci, aut Benedicti; quẽ unquam vidisti, qui diutius versatus in ordine nostro defecerit? Nam tam paucis mensibus vix gustare potueras, quid esset mendicitas. MI. Is gustus me docuit, esse rem omnium miserrimam. IR. Cur igitur nemo deficit? MI. Fortasse quia natura miseri sunt.

IR. Ego hanc miseriam ne cum regum quidem fortuna commutarim. Nihil enim regno similius, quam mendicitas. MI. Quid ego audio? nihil nivi similius, quam carbo. IR. Dic mihi, qua re potissimum beati sunt reges? MI. Quia faciunt quod animo collubitū est. IR. Ista libertas, qua nihil suavius, nemini regum magis adest, quam nobis. Nec dubito, quin multi reges sint, qui nobis invideant. Sive bellum est, sive pax, nos tuto vivimus: non describimur ad militiam, non vocamur ad munia publica, non censemur[a]: cum populus expilatur exactionibus, nullus inquirit in vitam nostram: si quid admissum est etiam atrocius, quis dignetur in jus vocare mendicū? Etiam si pulsamus hominem, pudet pugnare cum mendico. Regibus nec in pace, nec in bello licet suaviter agere; & quo majores sunt, hoc plures metuunt. Nos, veluti Deo sacros, etiam religione quadā metuit vulgus offendere. MI. Sed interim sordescitis in pannis, & casulis. IR. Quid ista faciunt ad veram felicitatem? Extra hominem sunt, quę narras. His pannis debemus nostram felicitatem. MI. At vereor ne vobis brevi peritura sit felicitatis istius bona pars. IR. Qui sic? MI. Quia jam hoc inussant civitates, ne mendicis liberum sit quo libet evagari, sed unaquæque civitas suos alat mendicos, & in his qui valent, adigantur ad laborem. IR. Cur hoc moliuntur? MI. Quia comperiunt ingentia facinora sub mendicitatis prætextu perpetrari. Deinde non minimam perniciem ex vestro ordine nasci. IR. Istiusmodi fabulas frequenter audivi. Id fiet ad Calendas Græcas. MI. Fortasse citius, quam velles.

[a] *Unde & census dicitur, cum numeratis singulis, de facultatibus æstimatis, indicitur exactio.*

CON-

CONVIVIVM FABVLOSVM.

POLYMYTHUS [1], GELASINUS [2], EUTRAPELUS [3], ASTAEUS [4], PHILYTHLUS [5], PHILOGELOS [6], EUGLOTTUS [7], LEROCHARES [8], ADOLESCHES [9].

PO. UT non decet civitatem bene institutam esse sine legibùs ac principe, ita nec convivium oportet ἄνάρχον esse καὶ ἄνομον GE. Istuc vero perplacet, ut unus totius populi nomine respondeam. PO. Heus puer, adfer huc talos; horum suffragiis decernetur regnum, cuicunque faverit Iupiter. Euge, Eutrapelo favit Iupiter. Non fuere sortes cæcæ; non poterat magis idoneus eligi, etiamsi per singulas tribus viritim collecta fuissent puncta. Vulgo jactatur proverbium non tam vanum, quam parum Latinum, Novus rex, novus lex. Νομοθέτειγ ἦν, ὦ βασιλεῦ. EUT. Quod [2] felix faustumque sit huic convivio: Primum edico, ne quis heic proferto præter ridiculas fabulas. Cui deerit fabula, drachma multator; ea pecunia in vinum insumitor. Atque in legitimis fabulis etiam ex tempore conficta habentor, modo servetur τὸ ἐπιθανὸν καὶ πρέπον. Si nulli defuerit fabula, duo, quorum alter lepidissimam, alter frigidissimam fabulam dixerit, vini pretium pendunto. Convivator à vini sumtu immunis esto; ciborum sumtum unus suppeditato: hujus rei si quid inciderit controversiæ,

[1] *Polymythus, fabulosus.*
[2] *Gelasinus, ridiculus.*
[3] *Eutrapelus, facetus.*
[4] *Astaeus, urbanus.*
[5] *Philythlus, amans nugarũ.*
[6] *Philogelos, amans risum.*
[7] *Euglottus, benelinguax.*
[8] *Lerochares, qui gaudet nugis.*
[9] *Adolesches, nugator.*

P 7

[1] *Id est, statue leges, ò Rex.*
[2] *Ab hac solenni precatione solebant olim auspicari, qui rem seriam agebant apud populum.* [3] *Id est, verisimile & decorum.*

versiæ, Gelasinus arbiter ac judex esto. Hæc si vos sciveritis, rata sunto. Qui legi parere noluerit, abito: sic tamen ut postridie ad compotationem redire jus fasque sit. GE. Legem à rege latam nostris suffragiis ratam esse volumus. Sed unde proficiscetur fabularum circulus? EUT. Vnde, nisi à convivatore? AS. Licetne, rex, dicere tria verba? EUT. An tu credis nefastum esse convivium? AS. Iureconsulti negant legem esse, quæ non sit æqua. EUT. Assentior. AS. At tua lex æquat optimam fabulam pessimæ. EUT. Vbi voluptas quæritur, ibi non minus laudis promeretur qui pessime dixit, quam qui optime, eo quod non minus delectet. Velut inter cantores nemo voluptati est, nisi qui aut insigniter bene cecinerit, aut egregie male. Nonne plures rident audito coccyce, quam audita luscinia? Heic mediocritas laudem non habet. AS. At, cur plectuntur qui laudem auferunt? EUT. Ne nimia felicitas provocet illis Nemesim aliquam, si simul & laudem auferrent & immunitatem. AS. Per Bromium, Minos ipse nunquam tulit legem æquiorem. PHILY. Nullam feres legem de modo bibendi? EUT. Dispecta re, sequar exemplum Agesilai Lacedæmoniorum regis. PHILY. Quid is fecit? EUT. Is cum tempore quodam symposiarchus talorum arbitrio delectus esset, rogante architriclino, quantum cuique vini juberet apponi: Si largior, inquit, vini copia parata est, dato cuique quantum poposcerit: si malignior, omnibus ex æquo distribuito. PHILY. Quid sibi voluit Lacon ille cum hæc

4 *Tria verba dixit, pro paucis.*

5 *Quod alter ludens torquet ad dies nefastos, in quibus justitium erat, nec licebat prætori dicere tria verba, Do, dico, addico. Sic Ovidius: Ille nefastius erit per quem tria verba silentur.*

6 *Princeps cõvivii.*

7 *Architriclinus, qui curat cibos apponendos, ac potum. Olim convivium tres sponsas habebat.*

hæc diceret? EUT. Hoc agebat, ut neque temulentum, neque turſum querulum eſſet convivium. PHILY. Qui ſic? EUT. Quia ſunt qui gaudent largius bibere, ſunt qui gaudent parcius: reperiuntur & abſtemii, qualis dicitur fuiſſe Romulus. Itaque ſi nulli datur vinum niſi poſcenti, primum nemo compellitur ad bibendum; & tamen nihil deſiderant, quibus grata eſt largior potatio. Ita fit ut nemo triſtis ſit in convivio. Rurſus, ſi parcior copia vini diſtribuitur æquis portionibus in ſingulos, ſatis habent qui bibunt moderatius: neque quiſquam in æqualitate poteſt obmurmurare, quando qui largius erat hauſturus, æquo animo componit ſeſe ad temperantiam. Hoc exemplum ſi placet, utar. Volumus enim hoc convivium fabuloſum eſſe, non vinoſum. PHILY. Quid igitur bibebat Romulus? EUT. Idem quod bibunt [s] canes. PHILY. An non iſtud indignum rege? EUT. Nihilo magis quam quod reges ſpirant aëre cum canibus communi: niſi quod illud intereſt; Rex non bibit eandem aquam, quam biberet canis: ſed aërem quem efflavit rex, haurit canis; & viciſſim quem efflavit canis, haurit rex. Plus gloriæ tuliſſet Alexander ille magnus, ſi cum canibus bibiſſet. Nihil enim pejus regi, qui tot hominum millibus vigilat, quam vinolentia. Cæterum Romulum abſtemium fuiſſe, declarat apophthegma non infeſtiviter ab illo dictum. Etenim cum quidam videns illum abſtinere à vino, dixiſſet, Vinum vile futurum, ſi omnes biberent quemadmodum ille; Imo, inquit, tum arbitror fore cariſſimum.

[s] *Canis naturâ abhorret à vino.*

si biberent omnes vinũ quemadmodũ ego. Bibo enim quantum libet. GE. Vtinam heic adesset noster Ioannes Botzemus canonicus Constantiensis, qui nobis Romulũ quendã referret! nam & is abstemius non minus est, quam dicitur, alioqui comis ac festivus conviva. PO. Age, si simul potestis, non dicam sorbere & flare, quod Plautus ait esse difficile, sed edere & audire, quod est perfacile, bonis avibus auspicabor fabulandi munus. Si parum erit lepida fabula, scitote Batavam esse. Opinor aliquot vestrûm auditum Macci nomen. GE. Non ita diu est quod periit. PO. Is cum venisset in civitatem quæ dicitur Leydis, ac vellet novus hospes innotescere joco quopiam, (nam is erat homini mos;) ingressus est officinã calcearii: salutat. Ille cupiens extrudere merces suas, rogat nunquid vellet. Macco conjiciente oculos in ocreas ibi pensiles, rogat sutor num vellet ocreas. Annuente Macco, quærit aptas tibiis illius; inventas alacriter protulit, &, ut solent, inducit illi. Vbi jam Maccus esset eleganter ocreatus; Quam belle, inquit, congrueret his ocreis par calceorum duplicatis soleis. Rogatus an & calceos vellet, annuit. Reperti sunt, & additi pedibus. Maccus laudabat ocreas, laudabat calceos. Calcearius tacite gaudens, succinebat illi laudanti, sperans pretium æquius, posteaquam emtori tantopere placeret merx. Et jam erat nonnulla contracta familiaritas. Heic Maccus: Dic mihi, inquit, bona fide; nunquamne usu venit tibi, ut, quem sic ocreis & calceis ad cursum armasses, quemadmodum nunc armatti me, abierit non numerato pretio? Nunquam, ait ille.

Atqui

Atqui si forte, inquit, veniat usu, quid tu tum faceres? Consequerer, inquit calcearius, fugientem. Tum Maccus, Serione ista dicis, an joco? Plane serio, inquit alter, loquor; & serio facerem. Experiar, ait Maccus. En pro calceis præcurro, tu cursu sequere. Simulque cum dicto conjecit se in pedes. Calcearius è vestigio consecutus est, quantum poterat; clamitans, Tenete furem, tenete furem. Ad hanc vocem cum cives undique prosiliissent ex ædibus, hoc commento cohibuit illos Maccus, ne quis manum injiceret; ridens ac vultu placido, Ne quis, inquit, remoretur cursum nostrum; certamen est de cupa cervisiæ. Itaque jam omnes præbere sese certaminis spectatores. Suspicabantur autem calcearium dolo clamorem eum fingere, ut hac occasione anteverteret. Tandem calcearius cursu victus, sudans & anhelus domum rediit. Maccus tulit brabeum. GE. Maccus iste effugit quidem calcearium, at non effugit furem. PO. Quam ob rem? GE. Quia furem ferebat secum. PO. Forte tum non erat ad manum pecunia, quam postea resolvit. GE. Verum erat actio furti. PO. Ea quidem post intentata est, sed jam magistratibus aliquot innotuerat Maccus. GE. Quid attulit Maccus? PO. Quid attulit? rogas? in causa tam vincibili? Magis periclitatus est actor quam reus. GE. Qui sic? PO. Quia gravabat illum actione calumniæ, & intendebat legem Rhemiam [1], quæ dictat, ut, qui crimen intenderit, quod probare non possit, pœnam ferat quam laturus erat reus, si convictus fuisset. Negabat se contrectasse rem alienam invito domino, sed ultro deferente, nec

[1] *Quæ ad pœnam talionis vocat calumniatorem.*

nec ullam pretii mentionem interceſſiſſe. Se provocaſſe calcearium ad certamen curſus; illum accepiſſe conditionem; nec habere quod queratur, cum eſſet curſu ſuperatus,

[2] *Vide Chiliades.*

GE. Hæc actio non multum abeſt ab [2] umbra aſini. Quid tandem? PO. Vbi ſatis riſum eſt, quidam e judicibus vocavit Maccum ad cœnam, & numeravit calceario pretium. Simile quiddam accidit Daventriæ me puero. Erat tempus illud, quo regnant piſcatores, frigent [3] lanii. Quidam adſtabat ad feneſtram fructuariæ [4], ſive Græce mavultis, oporapolidis, fœminæ vehementer obeſæ, oculis intentis in ea quæ propoſita venum erant. Illa ex more invitavit, ſi quid vellet: & cum videret hominem intentum ficis: Vis, ait, ficos? ſunt perquam elegantes. Cum ille annuiſſet, rogat quot libras vellet: Vis, inquit, quinque libras? Annuenti, tantum ficorum effudit in gremium. Dum illa reponit lances, ille ſe ſubducit, non curſu, ſed placide. Vbi prodiſſet acceptura pecuniam, vidit emtorem abire, inſequitur majore voce quam curſu. Ille diſſimulans pergit quo cœpit ire: tandem multis ad fœminæ vocem concurrentibus, reſtitit. Ibi in populi corona agitur cauſa: riſus oboritur: emtor negabat ſe emiſſe, ſed quod ultro delatum fuiſſet accepiſſe: ſi vellet experiri apud judices, ſe compariturum. GE. Age, narrabo fabulam tuæ nō admodum diſſimilem, fortaſſe nec inferiorem, niſi quod hæc non habet auctorem perinde celebrem atque eſt Maccus. Pythagoras totum mercatum dividebat in tria hominum genera: quorum alii prodiiſſent ut venderent, alii ut emerent: hoc utrumque genus ajebat ſolicitum

[3] *Circumitione notavit Quadrageſimam.*

[4] *Fructuaria, quæ vendit fructus arborũ.*

licitum esse, proinde nec felix: alios non ob aliud venire in forum, quam ut spectent quid illic proferatur, aut quid agatur: hos solos esse felices, quod vacui curis, gratuita voluptate fruerentur. Atque ad hunc modum dicebat philosophum versari in hoc mundo, quemadmodum illi versarentur in mercatu. Verum in nostris emporiis quartũ hominum genus obambulare solet, qui nec emunt, nec vendunt, nec otiosi contemplantur, sed observant solicite si quid possint involare. Atq; in hoc genere reperiuntur quidam mire dextri, dicas esse Mercurio favente natos. Convivator dedit fabulam cum coronide; ego dabo cum proœmio. Nunc accipite quod nuper accidit Antverpiæ. Sacrificus quidam receperat illic mediocrem summam pecuniæ, sed argenteæ. Id impostor quidam animadverterat. Adiit sacrificum; qui gestabat in zona crumenam nummis turgidam: salutat civiliter; narrat sibi datum negotium à suis, ut vici sui parocho mercaretur novum pallium sacrum, quæ summa vestis est sacerdoti rem divinam peragenti. Rogat, hac in re commodaret sibi tantillum operæ, ut secum iret ad eos, qui vendunt hujusmodi pallia, quo videlicet ex modo corporis ipsius sumeret majus aut minus; nam sibi videri staturam ipsius cum parochi magnitudine vehementer congruere. Hoc officium, cum leve videretur, facile pollicitus est sacrificus. Adeunt ædes cujusdam: Prolatum est pallium, sacrificus induit: venditor affirmat mire congruere. Impostor cum nunc à fronte, nunc à tergo contemplatus esset sacrificum, satis probavit pallium; sed cau-

causatus est à fronte brevius quam par esset. Ibi venditor, ne non procederet contractus, negat id esse pallii vitiũ, sed crumenam turgidam efficere, ut ea parte offenderet brevitas. Quid multa? Sacrificus deponit crumenam: denuo contemplantur. Ibi impostor averso sacrifico crumenam arripit, ac semet in pedes conjicit. Sacerdos cursu insequitur ut erat palliatus, & sacrificum venditor. Sacrificus clamat, Tenete furem: venditor clamat, Tenete sacrificũ: impostor clamat, Cohibete sacrificum furentem. & creditum est, cum viderent illum sic ornatum in publico currere. Itaq; dum alter alteri in mora est, impostor effugit. EU. Dignus qui non simplici suspendio pereat, tantus artifex. GE. Nisi jã pendet. EUT. Vtinam non solus, sed una cum illo qui talibus portentis favent in perniciem Reipub. GE. Non favent gratis. Catena [5] est, quæ demissa in terras pertingit ad Iovem. EUT. Ad fabulas redeundum. AS. Ad te redit ordo [6], si fas est regem in ordinem cogere. EUT. Non cogar; imo volens veniam in ordinem; alioqui tyrannus essem, nõ rex, si leges quas aliis præscribo, recusem. AS. Veruntamẽ ajunt principem [7] esse supra leges. EUT. Istuc nõ omnino falso dictum est, si principem accipias summum illum principem, quem tum vocabant Cæsarem. Deinde si sic accipias superiorem legibus, quod alii coacti utcunque servant, illum suapte sponte multo cumulatius pręstare. Quod enim animus est corpori, hoc est bonus princeps Reipublicæ. Quid opus

5 Alludit ad catenã argenteam Homeri. Videtur subindicare quod ex talibus impostoribus aliquid lucri redeat ad præfectos, & hinc ad principes.

6 Ordo, id est, vices. Cogere in ordinem, est facere cæteris æqualẽ.

7 Quod principi placuit, per principis genium, ad principis statuam. hæc de Cæsare intelligebantur. Imperatoris nomen militare. Regis nomen Romanis invisum erat: Principis nomen erat amabilius.

pus erat addere, bonus, quando malus princeps non eſt princeps: quemadmodum ſpiritus impurus, qui invaſit corpus hominis, nõ eſt animus. Sed ad fabulam; & arbitror convenire, ut rex regiam fabulam adferam. Ludovicus Galliarum rex, ejus nominis undecimus, cum rebus domi turbatis peregrinaretur apud Burgundiones, occaſione venationis nactus eſt familiaritatem cum Conone quodam homine ruſtico, ſed animi ſimplicis ac ſinceri. Nam hoc genus hominibus delectantur monarchæ. Ad hujus ædes frequenter diverterat rex ex venatu; &, ut plebeiis rebus nonnunquam delectantur magni principes, apud eum magna cum voluptate veſcebatur rapis. Mox ubi Ludovicus reſtitutus, jam rerum potiretur apud Gallos, ſubmonuit Cononem uxor, ut regem veteris hoſpitii commonefaceret; adiret illum, & rapas aliquot inſignes illi dono adferret. Tergiverſatus eſt Conon, ſe luſurum operam: principes enim non meminiſſe talium officiorum. Sed vicit uxor. Deligit Conon rapas aliquot inſignes; accingitur itineri. Verum ipſe per viam captus illecebra cibi, paullatim devoravit omnes, una dumtaxat excepta inſigniter magna. Vbi Conon prorepſiſſet in aulam, qua rex erat iturus, ſtatim agnitus eſt à rege, & accerſitus. Ille magna cum alacritate detulit munus; rex majore cum alacritate accepit; mandans cuidam è proximis, ut diligenter reponeretur inter ea, quæ haberet cariſſima. Cononem jubet ſecum prandere: à prandio egit Cononi gratias; & cupienti repetere rus ſuum, juſſit pro rapa numerari mille coronatos aureos. Hujus

jus rei fama cum, ut fit, per omne regis famulitium esset pervagata, quidam ex aulicis dono dedit regi equum non inelegantem. Rex intelligens illum, provocatum benignitate quam præstiterat Cononi, captare prædam; vultu majorem in modum alacri accepit munus; & convocatis primoribus consultare cœpit, quo munere pensaret equum tam bellum, tamque pretiosum. Interim, qui donarat equum, spes opimas animo concipiebat, sic cogitans: Si sic pensavit rapam donatam à rustico; quanto munificentius pensaturus est equum talem oblatum ab aulico? Cum regi veluti de re magna consultanti alius aliud responderet, diuque vana spe lactatus esset captatur; tandem rex: Venit, inquit, in mentem, quod illi donem: & accersito ex proceribus quopiam, dixit in aurem, ut adferat id quod reperiret in cubiculo (simulque locum designat serico diligenter obvolutum. Adfertur rapa: eam, ut erat obvoluta, rex sua manu donat aulico; addens, sibi videri bene pensatum equum cimelio *, quod sibi constitisset mille coronatis. Digressus aulicus dum tollit linteum, pro thesauro reperit, non carbones, quod aiunt, sed rapam jam subaridam. Ita captator ille captus, risui fuit omnibus. AS. Iã si permittis, rex, ut plebeius loquar regalia, referam quod ex tua fabula venit in mentem de eodem Ludovico. Nam ut ansa ansam, ita fabula trahit fabulam. Quidam famulus, cum vidisset pediculum repentem in veste regia, flexis genibus, ac sublata manu, significat, se nescio quid officii præstare velle. Ludovico præbente se, sustulit pediculum, & clam abjecit. Rogante rege

* Κειμήλιον Græcis est pretiosum aliquid, quod servandi causa seponitur; apud Homerum. vulgo dicimus Clenodia.

rege quid esset, puduit fateri. Cum instaret rex, fassus est fuisse pediculum. Lætum, inquit, omen est; declarat enim me esse hominem, quod hoc genus vermiculorū peculiariter infestet hominem, præsertim in adolescentia. Iussitq; pro officio numerari coronatos quadraginta. Post dies aliquam multos alter quidam, qui viderat illi feliciter cessisse tam humile officium; nec animadvertens, plurimum interesse, ex animo facias quid, an arte; simili gestu aggressus est regem, ac rursus illo se præbente, simulabat se tollere quiddam è veste regia, quod mox abjiceret. Cum urgeret rex tergiversantem, ut diceret quid esset, mire simulato pudore, tandem respondit esse pulicem. Rex intellecto fuco, Quid, inquit, an tu me facies canem? Iussit tolli hominem, ac pro captatis quadraginta coronatis infligi quadraginta plagas. PHILY. Non tutū est, ut audio, cum regibus facetiis ludere. Quemadmodum enim leones se nonnunquam placide præbent fricanti, iidē, ubi lubitum est, leones sunt, & jacet collusor; itidem favent principes. Sed adferam tuę fabulæ fabulam non dissimilem, ne recedamus interim à Ludovico, cui pro delectamento erat, corvos hiantes fallere. Dono acceperat alicunde decem millia coronatorū. (quoties autem principibus obtigit nova pecunia, venantur omnes officiarii, & captant aliquam prædæ partem. id non fugiebat Ludovicum.) Cum igitur ea pecunia expromta esset in mensa, quo magis irritaret spem omnium, sic loquutus est circumstantibus: Quid? an non videor vobis rex opulentus? Vbi collocabimus tantam pecuniæ vim? Donaticia

a *Nam hoc animal maxime infestatur à pulicibus.*

b *Tolli sublimen in humeros, ut vapularet.*

naticia est, donari vicissim convenit. Vbi nunc sunt amici, quibus pro suis in me officiis debeo? Adsint nunc, priusquam effluat hic thesaurus. Ad hanc vocem accurrêre permulti: nemo non sibi sperabat aliquid. Rex cum vidisset aliquem maxime inhiantem, & jam oculis devorantem pecuniam; ad eum conversus, Amice, inquit, quid tu narras? Ille commemorabat se diu aluisse falcones regios, summa fide, nec sine gravibus impendiis: alius aliud adferebat; suum quisque officium verbis quantum poterat exaggerabat, idque non sine mendaciis. Rex omnes benigne audiebat, & singulorum orationem comprobabat. Hæc consultatio dilata est in longum tempus, quo diutius spe metuque torqueret omnes. Adstabat inter hos primus Cancellarius; nam & hunc jusserat acciri. Is cæteris prudentior, non prædicabat officia sua, sed agebat spectatorem fabulæ. Ad hunc tandem conversus rex: Quid, inquit, narrat meus Cancellarius? Solus ille nihil petit; nec prædicat officia sua. Ego, inquit Cancellarius, plus accepi à benignitate regia, quam promeruerim: nec ulla de re magis solicitus sum, quam ut regiæ in me munificentiæ respondeam; tantum abest ut velim flagitare plura. Tum rex: Vnus igitur, inquit, omnium non eges pecunia? Ne egerem, inquit alter, jam tua præstitit benignitas. Ibi rex versus ad alios: Næ ego sum, inquit, regum omnium magnificentissimus, qui tam opulentum habeam Cancellarium. Heic magis accensa spes est omnibus, futurum ut pecunia cæteris distribueretur, quandoquidem ille nihil ambiebat.

bat. Ad hunc modum ubi ſatis diu luſiſſet rex, coëgit Cancellarium, ut totam eam ſummam domum auferret. Moxque verſus ad cæteros jam mœſtos, Vobis, inquit, erit alia exſpectanda occaſio. PHILO. Fortaſſe frigidius videbitur quod narraturus ſum; proinde deprecor doli mali ſuſpicionem, furtive; ne videar de induſtria ambiiſſe immunitatem. Adiit eundem Ludovicum quidam, petens ut munus, quod forte vacabat in eo pago in quo habitabat, juberet in ipſum transferri. Rex audita petitione, expedite reſpondit, Nihil efficies: videlicet amputans omnem ſpem impetrandi quod petebatur. Petitor item, mox actis regi gratiis, diſceſſit. Rex in ipſa fronte colligens hominem eſſe non omnino ſiniſtri ingenii, ſuſpicanſque illum non intellexiſſe, quid reſpondiſſet, jubet eum revocari. Redit. Tum rex, Intellexeras, inquit, quid tibi reſponderim? Intellexi. Quid igitur dixi? Me nihil effecturum. Cur igitur agebas gratias? Quoniam, inquit, eſt domi quod agam: proinde magno meo incommodo perſequuturus eram heic ſpem ancipitem: nunc beneficium interpretor, cito negaſſe beneficium; meque lucratum quidquid eram perditurus, ſi vana ſpe lactatus fuiſſem. Ex eo reſponſo rex conjectans hominem minime ſegnem, ubi pauca percunctatus eſſet, Habebis, inquit, quod petis, quo mihi bis gratias agas; ſimulque verſus ad officiatios, Expediantur, inquit, huic ſine mora diplomata, ne heic diu ſuo damno hæreat. EUG. Non deeſt quod referam de Ludovico, ſed malo de noſtro Maximiliano. Qui ut nequaquam ſolitus eſt defodere pecuniam, ita

clementissimus erat in eos, qui decoxerant, modo nobilitatis titulo commendarentur. Ex hoc hominum genere cum cuidam juveni vellet opitulari, mandavit illi legationem, ut à civitate quadam, titulo nescio quo, peteret centum millia florenorum. Talis autem erat titulus, ut si quid impetratum esset dexteritate legati, pro lucro duci posset. Legatus extorsit millia quinquaginta; Cæsari reddidit triginta. Cæsar lætus insperata præda, dimisit hominem, præterea nihil inquirens. Interea quæstores & rationales olfecerant plus acceptum fuisse quam exhibitum. Interpellant Cæsarem, ut accerseret hominem. Accitus est: venit ilico. Tum Maximilianus: Audio, inquit, te accepisse millia quinquaginta. Fassus est. Non exhibuisti nisi triginta millia. Fassus est & hoc. Reddenda est, inquit, ratio. Promisit se facturum; ac discessit. Rursum cum nihil esset actum, interpellantibus officiariis revocatus est. Tū Cæsar, Nuper, inquit, jussus es reddere rationem. Memini, inquit ille, & in hoc sum. Cæsar suspicans, illi rationem nondum satis esse subductam, passus est illum sic abire. Cum sic eluderet, officiarii vehementer instabant; clamitantes, non esse ferendum, ut ille tam palam illuderet Cæsari. Persuaserunt, ut accersitus juberetur inibi præsentibus ipsis exhibere rationem. Annuit Cæsar. Accitus venit ilico, nihil tergiversatus. Tum Cæsar, Nonne, inquit, pollicitus es rationem? Pollicitus, respondit ille. Iam, inquit, opus est: en adsunt qui excipient; nec est diutius tergiversandi locus. Assidebant officiarii, paratis ad id codicillis. Ibi juvenis sat dextre; Non detrecto inquit,

inquit, rationem, invictissime Cæsar. verum hujusmodi rationum non sum admodum peritus, ut qui nunquam reddiderim: isti qui assident, talium rationum sunt peritissimi; si vel semel videro quemadmodum illi tractent hujusmodi rationes, ego facile imitabor. Rogo jubeas illos vel exemplum edere; videbunt me docilem. Cæsar sensit dictum hominis, quod non intelligebant hi, in quos dicebatur; ac subridens, Verum, inquit, narras; & æquum postulas. Ita juvenem dimisit. Subindicabat enim, sic illos Cæsari solere reddere rationem, quemadmodum ipse reddiderat; nimirum, ut bona pecuniæ portio penes ipsos remaneret. LE. Nunc tempus est, ut ab equis, quod ajunt, ad asinos descendat fabula; à regibus ad Antonium sacrificum Lovanienſem; qui Philippo cognomento Bono fuit in deliciis. Hujus viri feruntur multa vel jucunde dicta, vel jocose facta, sed pleraque sordidiora. Nam plerosque lusus suos condire solitus est unguento quodam, quod non admodum eleganter sonat, sed pejus olet. Deligam unum ex mundioribus. Invitarat unum atque alterum bellum homunculum forte obvios in via. Cum rediisset domum, reperit culinam frigidam, nec erat nummus in loculis; quod illi nequaquam erat insolens. Heic opus erat celeri consilio. Subduxit se tacitus: & ingressus culinam fœneratoris, quicum illi erat familiaritas, quod frequenter ageret cum illo; d gress. famula, subduxit unam ex ollis æneis una cum carnibus jam coctis, ac veste tectam deferebat domum dat coquæ: jubet protinus effundi

carnes & jus in aliam ollam fictilem, simulque fœneratoris ollam defricari donec niteret. Eo facto mittit puerum ad fœneratorem, qui depositio pignore drachmas duas à fœneratore sumat mutuo, sed accipiat chirographum, quod testaretur talem ollam missam ad ipsum. Fœnerator non agnoscens ollam, utpote defrictam ac nitentem, recipit pignus, dat chirographum, & numerat pecuniam; ea pecunia puer emit vinum. Ita prospectum est convivio. Tandem cum appararetur prandium fœneratori, desiderata est olla. Heic jurgium adversus coquam. Ea cum gravaretur, constanter affirmavit, ne minem eo die fuisse in culina præter Antonium. Improbum videbatur hoc suspicari de sacrifico Tandem itum est ad illum: exploratum an apud illum esset olla: ne musca quidem olla reperta. Quid multis? Serio flagitata est ab illo olla, quod solus ingressus esset culinam, quo tempore desiderata est. Ille fassus est sumsisse commodato ollam quandam, sed quam remisisset illi, unde sumserat. Id cum illi pernegarent, & incaluisset contentio, Antonius adhibitis aliquot testibus, Videte, inquit, quam periculosum est cum horum temporum hominibus agere sine chirographo: intenderetur mihi propemodum actio furti, ni manum haberem fœneratoris. Et protulit syngrapham. Intellectus est dolus: fabula magno cum risu per totam regionem dissipata est, ollam oppignoratam ipsi cujus erat. Hujusmodi dolis libentius favent homines, si commissi sunt in personas odiosas, præsertim eos qui solent aliis imponere. AD. Næ tu nobis mare fabularum ape-

aperuisti, nominato Antonio: sed unam dumtaxat, eamque brevem referam, quam audivi nuperrime. Agitabant simul convivium aliquot belli, ut dicunt, homunculi, quibus nihil prius in vita, quam ridere. Inter hos erat Antonius, atque alter item, & ipse celebris hoc genere laudis, ac velut æmulus Antonii. Porro quemadmodum inter philosophos, si quando conveniunt, proponi solent quæstiunculæ de rebus naturæ; ita heic statim nata est quæstio, quænam esset hominis pars honestissima. Alius divinabat oculos, alius cor, alius cerebrum, alius item aliud: & suæ quisque divinationis rationem adferebat. Antonius jussus dicere sententiam, dixit os sibi videri partem omnium honestissimam; & addidit causam nescio quam. Tum alter ille, ne quid ipsi conveniret cum Antonio, respondit, eam partem qua sedemus, sibi videri honestissimam. Cum id videretur omnibus absurdum, attulit hanc causam, quod is diceretur vulgo honoratissimus, qui primus consideret: hoc honoris competere parti quam dixisset. Applausum est huic sententiæ, & risum est affatim. Placuit homo sibi de hoc dicto; visusque est in eo certamine victus Antonius. Dissimulavit Antonius, qui non ob aliud detulerat ori primam honestatis laudem, nisi quod sciret illum velut æmulum suæ gloriæ diversam partem nominaturum. Post dies aliquot cum rursus uterque vocatus esset ad idem convivium, ingressus Antonius offendit æmulum cum aliis aliquot confabulantem, dum adornatur cœna: & aversus emisit clarum ventris crepitum ante faciem alterius.

Ille indignatus, Abi, inquit, scurra, ubinam didicisti mores istos? Tum Antonius, Etiam indignaris? inquit. Si te salutassem ore, resalutasses: nunc te saluto parte corporis, vel te judice, omnium honestissima, & scurra vocor. Sic recuperavit prius amissam gloriam Antonius. Diximus omnes, nunc superest ut pronuntiet judex. GE. Id faciam, sed non prius quam suum quisq; cyathum ebiberit. En auspicor: sed lupus in fabula. PO. Haud lævum omen adfert Levinus Panagathus. *Levinus.* Quid actum est inter tam lepidos congerrones? PO. Quid aliud? Certatum est fabulis, donec lupus intervenires. *Lev.* Huc igitur adsum, ut perficiam fabulam: volo vos omnes cras apud me prandere prandium Theologicum. GE. Scythicum[1] promittis convivium. *Lev.* Αὐτὸ[2] δείξει. Nisi fatebimini hoc fuisse vobis fabuloso convivio jucundius, non recuso dare pœnas in cœna. Nihil jucundius, quam cum serio tractantur nugæ.

[1] *Id est, triste.*

[2] *Id est, ipsa res indicabit. Vide proverbiũ.*

[1] *Eutrapelus, id est, facetus.*

[2] *Circulum ferreũ, aut aliquid ejus loco additũ ostio, quo pulsatur. Græci κορώνην vocant vel ob figurã, vel ob garrulitatem.*

PVERPERA.

EUTRAPELUS[1], FABULLA.

EU. SAlva sit optima Fabulla FA. Salve multum, Eutrapele. Sed quid tandem novæ rei accidit, quod nunc salutator insolens adveneris, quem hoc triennio toto nemo nostrûm vidit? EU. Dicam: forte præteriens has ædes, vidi cornicem[2] obvinctam candido linteo: demirabar quid esset causæ. FA. Adeone hospes es in hac regione, ut ignores hoc esse symbolum puerperii in ædibus? EU. Eho, an non prodigium est videre cornicẽ albam? Sed extra jocum; sciebam maxime: verum suspicari non potui, te puellam vix-

dum

dum ingressam decimumsextum annum, tam mature didicisse difficillimam artem gignendi liberos, quam ægre discunt quædam ante annos triginta. FA. Vt tu semper es quod diceris, Eutrapele? EU. Vt nunquam deeli Fabullæ fabula! Demiranti igitur commodum occurrit Polygamus. FA. Is qui nuper extulit uxorem decimam? EU. Is ipse. sed quod te fugit, opinor, rursum tam ambitiose procum agit, quasi hactenus vixerit cælebs. Hic percunctanti quid accidisset novæ rei, Muliebre corpus, inquit, in his ædibus per medium sectum est in duo. Ob quod, inquam, facinus? Si verum est, inquit, quod rumore populari jactatur, heic materfamilias sustinuit deglubere maritum suum: simulque cum risu subduxit sese. FA. Homo crasse facetus. EU. Ego me protinus intro conjicio, tibi felicem partum gratulaturus. FA. Salutem mihi gratulare, si voles, Eutrapele; felicem partum tum gratulaberis, cum quod enixa sum videris de se præbere specimen boni viri. EU. Pie tu quidem & vere, mea Fabulla. FA. Nullius Fabulla sum, nisi Petronii. EU. Vni quidem Petronio paris; at non uni vivis, opinor. Cæterum hoc quoque gratulor, quod puerum enixa es. FA. Sed quas ob causas felicius judicas peperisse masculum quam fœminam? EU. Quin tu potius, Fabulla Petronii, (jam enim vereor, mea, dicere) illud mihi expedis, quas ob causas vos magis gaudetis peperisse masculos quam fœminas? FA. Quid aliæ sentiant, nescio. ego nunc me gaudeo peperisse masculum, quia sic visum est Deo: si maluisset ille puellã, maluissem & ipsa. EU. An putas Deo tantum esse

otii, ut etiam parturientibus obstetricetur? FA. Quid agat ille potius, Eutrapele, quam ut propagatione servet quod condidit? EU. Quid agat, ô bona? Imo, ni Deus esset, non arbitror suffecturum tot negotiis. Exsulat Christiernus Danorum rex, pius Euangelii fautor: Franciscus Galliarum rex hospes est Hispaniarum, nescio quam ex ipsius animi sententia, vir certe dignus meliore fortuna: Carolus molitur monarchiæ proferre pomœria: Ferdinandus rerum suarum satagit in Germania: Bulimia[3] pecuniarum urget aulas omnes: periculosos motus concitant agricolæ, nec tot stragibus ab instituto deterrentur: populus meditatur anarchiam[4]: periculosis factionibus collabitur ecclesiæ domus: hinc atque hinc distrahitur illa Iesu tunica inconsutilis. Vineæ Domini non ab uno jam apro vastatur; simulque periclitatur sacerdotum cum decimis auctoritas, Theologorum dignitas, monachorum majestas: nutat confessio, vacillant vota, labascunt leges Pontificiæ, vocatur in discrimen eucharistia, exspectatur Antichristus; totus orbis parturit nescio quid magni mali. Interim superant & imminent Turcæ, nihil nō populaturi, si successerit quod agunt: & tu rogas quid agat potius? Imo tempus arbitror, ut suo quoque regno prospiciat in tempore. FA. Quod hominibus videtur maximum, id fortasse videtur Deo nullius momenti. Sed ab hac fabula Dei personam, si vis, secludamus. Dic quæ te causæ moveant, ut felicius existimes peperisse catulum, quam catellam. EU. Piæ mentis est, hoc judicari optimum, quod dedit Deus citra controver-

3 Βυλιμία, *summa fames.*

4 *Anarchia, cū nullo principe tumultuatur populus.*

troversiam optimus. Verum si Deus tibi daret poculum crystallinum, nonne maximas ageres gratias? FA. Agerem. EU. Quid si idem daret vitreum; num pares ageres? Sed vereor ne tibi molestiam adferam pro solatio, hæc apud te philosophans. FA. Imo Fabullæ nihil est jam à fabulis periculi. Iam quartam hebdomadam decumbo, satisque valeo vel ad luctam. EU. Quin igitur è nido provolas? FA. Vetuit rex. EU. Qui rex? FA. Imo tyrannus. EU. Qui quæso? FA. Syllaba dicam, mos? EU. Heu quam iste rex multa præter æquum exigit! Pergamus igitur philosophari de crystallo, & vitro. FA. Matem, uti conjicio, naturâ præstantiorem, ac firmiorem judicas, quam fœminam. EU. Sic arbitror. FA. Nimirum viris auctoribus. Num igitur viri vivaciores sunt, quam fœminæ? Num à morbis immunes? EU. Nequaquam, sed in genere viribus antecellunt. FA. Sed ipsi rursus superantur à camelis. EU. Imo prior creatus est masculus. FA. Prior conditus est Adam, quam Christus. Et solent artifices in posterioribus se ipsos vincere. EU. At Deus mulierem viro subjecit. FA. Non statim melior est qui imperat & nuptam subjicit non fœminam? ac rursus nuptam ita subjicit, ut cum utrique sit potestas alterius; mulierem tamen velit viro morem gerere, non ut præstantiori, sed ut ferociori. Dic, Eutrapele, uter infirmior, qui cedit alteri, an cui ceditur? EU. Tibi quidem hoc cedam, si mihi declaraveris, quid senserit Paulus, scribens Corinthiis, cum viri caput dicit esse Christum[6], mulieris caput virum. rursus, cum virum dicit imaginem & gloriam Dei; mulierem gloriam

5 Mos tyrannus.

6 Christus caput viri: Vir mulieris.

am viri. FA. Istud expediam, si mihi declararis, an solis viris datum sit esse membra Christi. EU. Absit: id quidem datum est omnibus hominibus per fidem. FA. Qui fit igitur, ut caput unum cum sit, non habeatur omnibus membris commune? Deinde, cum Deus hominem fingeret ad imaginem sui, utrum hanc imaginem expresserit in corporis figura, an in animi dotibus? EU. In animi dotibus. FA. At in his quid tandem habent viri nobis præcellentius? In utro sexu plures sunt temulentiæ, riæ, pugnæ, cædes, bella, rapinæ & adulteria? EU. At soli viri bellum gerimus pro patria. FA. Sed iidem sæpius deserto loco turpiter fugitis: nec semper pro patria, sed frequentius pro sordido salariolo deseritis uxorem, & liberos, & pejores gladiatoribus ultro corpora vestra traditis in servilem necessitatem vel moriendi, vel occidendi. Iam ut maxime jactes mihi virtutem bellicam, nemo vestrum, si semel esset expertus quid sit parere, non mallet decies in acie stare, quam subire semel, quod nobis toties est experiendum. In bello non semper venitur ad manus: & si venitur, non in quavis exercitus parte discrimen est. Tui [7] similes disponuntur in acie media, alius est in subsidiis, alius tuto sedet post [8] principia, denique plurimos servat deditio & fuga: nobis cominus cum morte conflictandum est. EU. Ista non nunc primum audio. verum suntne hæc vera quæ dicuntur? FA. Nimium vera. EU. Visne igitur, Fabulla, ut marito tuo persuadeam, ne posthac te contingat? Nam eo pacto tuta fueris ab isto discrimine. FA. Equidem nihil malim, si possis. EU. Quid præmii feret orator

hic,

[7] *Tui similes, id est, ignaviores, ut numerum augeant. nāala & cornua sustinēt belli molem.*

[8] *Alludit ad illud Terentianum in Eunucho.*

hic, si persuaserit? FA. Dabo decem linguas bubulas fumo duratas. EU. Istas malim, quam decem linguas luscíniarum. Non rejicio conditionem: verum contractum hunc ratum esse nolim prius, quam intercesserit stipulatio. FA. Addatur, si libet, & si qua alia cautio. EU. Id fiet ex animi tui sententia post mensem exactum. FA. Quin potius nunc fit ex animi mei sententia? EU. Dicam: quia vereor ne post mensem non sit eadem animi tui sententia. Itaque & tibi solvendum esset duplex præmium, & mihi duplex esset sumenda opera, persuadendi, ac dissuadendi. FA. Age, fiat ut voles. Sed interim perge demonstrare, quare viri sexus sit præstantior fœmineo. EU. Video te meditatam monomachiam: quam ob rem in præsentia quidem consultius arbitror tibi concedere. Congrediar aliàs, sed armatus, nec absque subsidiario milite. Nam ubi lingua res geritur, ne septem quidem viri pares sunt uni fœminæ. FA. Nimirum hoc telo armavit nos natura: quanquam ne vos quidem elingues estis. EU. Fortasis: sed ubi puellus? FA. In conclavi proximo. EU. Quid illic? coquit olus? FA. Nugator; apud nutricem? est. EU. Quam mihi nutricem narras? an est alia nutrix, quam ea, quæ mater est? FA. Quid ni? vulgo fit. EU. Pessimum mihi nominas auctorem rei bene gerendæ vulgum, Fabulla. Vulgo peccant, vulgo luditur alea, vulgo commeatur ad fornices, vulgo fraudatur, potatur, insanitur. FA. Sic amicis visum est: censuerunt enim, parcendum huic ætati tam teneræ. EU. Atqui si natura dedit vires ad concipiendum, haud dubie dedit & ad lactandum.

? *Nutrix.*

FA. Probabile quidem est. EU. Dic mihi, nonne sentis, esse dulcissimum matris vocabulum? FA. Sentio. EU. Itaque si fieri posset, patereris aliam mulierem esse matrem tui partus? FA. Minime gentium. EU. Cur igitur volens plusquam dimidiatum matris [1] nomen transfers in fœminam alienam? FA. Bona verba, Eutrapele; non divido filium; sola, totaque sum mater. EU. Imo heic tibi, Fabulla, reclamat in os ipsa natura. Cur terra [2] dicitur omnium parens? an quod gignat tantum? imo multo magis quod nutriat ea quæ genuit. Quod [3] aqua gignit, in aquis educatur. In terra nullum animantis aut plantæ genus nascitur, quod eadem terra succo suo non alat: Nec est ullum animantis genus, quod non alat suos fœtus. Vlulæ, leones, & viperæ educant partus suos; & homines suos fœtus abjiciunt? Obsecro te, quid crudelius iis qui prolem educationis tædio dicuntur exponere? FA. Abominanda dicis. EU. Atqui non perinde factum abominantur homines. An non expositionis genus est, infantulum tenerum, adhuc à matre rubentem, matrem spirantem, matris opem ea voce implorantem, quæ movere dicitur & feras, tradere mulieri, fortassis nec corpore salubri, nec moribus integris, denique cui pluris sit pecuniæ pauxillum, quam totus infans tuus? FA. Delecta est mulier salubri corporis temperatura. EU. Hoc medici certius judicent, quam tu. Sed finge heic illam tibi vel parem, vel aliquanto, si vis, superiorem: an nihil interesse censes, utrum infans tenellus cognatum illum & familiarem hauriat succum, & calore jam assueto foveatur, an alienis

1 *Mater.*

2 *Terra omnium parens.*

3 *Vide de hoc Aulum Gellium Noctium Atticarum lib. 12. cap. 1.*

nis cogatur assuescere? Triticum in aliud solum jactum, degenerat in avenam, aut siliginem: vitis in alium collem translata, mutat ingenium: plantula revulsa à parente terra, flacceſcit, ac velut emoritur; eoq; quantum fieri potest, cum terra nativa transferunt. FA. Imo narrant plantás translatas & insitas exuere silvestre ingenium, & fructus edere generosiores. EU. At non protinus ut natæ sunt, ô bona. Veniet & olim hoc tempus, si Deus voluerit, ut adolescentem tuum ableges ab ædibus, litteris jam ac severioribus disciplinis imbuendum, quæ functio patris est potius, quam matris. Nunc ætas tenera fovenda est. Porro cum ad salubritatem firmitatemque corporis plurimum refert qualis sit alimonia, tum vero præcipue quo succo tenerum illud ac molle corpusculum imbuatur. Nam heic quoque locum habet illud Flacci dictum, *Quo semel est imbuta recens servabit odorem Testa diu.* FA. De corpore non ita multum laboro, modo sit animus qualem optamus. EU. Pie tu quidem, sed parum philosophice. FA. Quam ob rem? EU. Cur tu igitur quoties concidis holus, quereris aciem cultri retusam esse, & jubes exacui? Cur acum rejicis obtusa cuspide, cum ea res non adimat artem? FA. Non deest ars, sed obstat instrumentum parum idoneum. EU. Cur quibus est opus oculorum acie, vitant loliũ & cæpas? FA. Quia vitiant oculos. EU. Nonne animus est qui cernit? FA. Est; nam nihil vident exanimes. Sed quid agat faber vitiata securi? EU. Agnoscis igitur corpus esse mentis organum? FA. Apparet. EU. Et fateris, vitiato corpore non agere animum, aut incommodius

modius agere? FA. Non diffimile veri dicis. EU. Age, videor mihi nactus ingenium philosophicum. Finge igitur animum hominis demigrare in corpus galli gallinacei; num ederet vocem quam nunc edimus? FA. Nequaquam. EU. Quid obstaret? FA. Quia desunt labra, dentes, & lingua similis: nec epiglottis [4], nec tres [5] adsunt cartilagines à tribus motæ musculis, ad quos pertinent nervi à cerebro demissi, nec fauces, nec os simile. EU. Quid si in corpus suis? FA. Grunniret suillo more. EU. Quid si in corpus cameli? FA. Caneret ut canit camelus. EU. Quid si in corpus asini, quod evenit Apuleio? FA. Ruderet, opinor, ut asinus. EU. Nimirum fatetur hoc ille, cum cuperet inclamare Cæsarem, contractis quantum potuit labris, vix [6] sonuit; Cæsarem nullo pacto potuit exprimere. Idem cum fabulam auditam, ne excideret, describere cuperet, damnavit cogitationem tam asininam, cum ungulas intueretur solidas. FA. Et merito. EU. Ergo lippientibus oculis, minus videt animus: oppletis sordibus auribus, minus audit: ubi cerebrum occupat pituita, minus olfacit: ubi stupet membrum, minus sentit: ubi malis humoribus vitiata est lingua, minus gustat. FA. Negari non potest. EU. Non ob aliud, nisi quia vitiatum est organum. FA. Arbitror. EU. Nec inficiaris, pleruncque vitiari cibo potuque. FA. Fateor; sed quid istuc ad bonam mentem? EU. Proinde quid lolium ad perspicaces oculos? FA. Quia vitiat organum animi. EU. Probe respondes. Verum illud expedi: unde fit quod alius alio celerius intelligit, ac tenacius meminit? alius alio citius itascitur, aut moderatius odit?

FA. Sic

4 *Epiglottis est caruncula volubilis, nunc gulam claudēs, nunc arteriā asperam.*

5 *Vide Galenū, De locis affectis.*

6 *Hoc Apuleji, Lucianum se sutus.*

FA. Sic conditus eſt animus. EU. Non ſic elaberis. Vnde fit, ut qui prius fuit ingenio celeri, felici memoria, poſtea fiat obliviosus ac tardus, ſive plaga, ſive caſu, ſive morbo, ſive ſenio? FA. Tu nunc mihi videre ſophiſtam agere. EU. Proin tu contra fac agas ſophiſtriam. FA. Opinor hoc te velle dicere, quod animus quemadmodum cernit & audit per oculos & aures, ita per organa quædam intelligit, meminit, amat, odit, iraſcitur & placatur. EU. Recte conjectas. FA. Quæ tandem ſunt iſta organa? & ubi ſunt? EU. Oculos ubi ſunt vides. FA. Et aures, & nares, & palatum ubi ſit, ſcio. Et toto corpore contactum eſſe video, niſi cum ſtupor occupat membrum. EU. Amputato pede, tamen intelligit animus. FA. Intelligit; itidem & manu. EU. At qui vehementem plagam accipit in tempus capitis, aut in occipitium, concidit mortuo ſimilis, omnique ſenſu ſuo vacat. FA. Iſtuc aliquoties vidi. EU. Ex hoc colligis intra cranium eſſe intellectus, voluntatis ac memoriæ organa, minus quidem craſſa, quam ſunt aures & oculi, ſed tamen materialia. Quandoquidem & ſpiritus, quos habemus in corpore ſubtiliſſimos, corporales ſunt. FA. An iſta quoq; vitiantur cibo potuque? EU. Maxime. FA. Cerebrum procul abeſt à ſtomacho. EU. Ita ſumma fumarii pars abeſt à foco; tamen illi ſi inſideas, ſenties vaporem. FA. Non experiar. EU. At ſi mihi non credas, ſciſcitare è ciconiis. Itaque refert qui ſpiritus, qui vapores à ſtomacho ſubvolent in cerebrum & in organa mentis. Nam hi ſi crudi ſint ac frigidi, recidunt in ſtomachum. FA. Næ tu mihi metam diſtil-

distillatoriam describis, quæ ex floribus herbisque succum exhalantem excipimus. EU. Haud ita male conjectas. Nam hepar, cui fel adhæret, ignis loco est, stomachus patella; cranium summæ metæ colophon; atque adeo, si vis, nasus fistulæ plumbeæ vice fungatur. Itaque ex hoc mutuo fluxu ac refluxu humorum, nascitur fere quidquid est morborum, ut varie delabitur varius humor nunc in oculos, nunc in stomachum, alias in scapulas, interim in cervicem, aliove. Quoque magis intelligas; Cur qui vino immodico sese ingurgitant, sunt male memores? Qui cibis aluntur subtiliorum spirituum, minus torpent ingenio? Cur coriandrum memoriam emendat? Elleborus mentem purgat? Cur expletio vehemens epilepsim adducit, quæ stuporem adfert simul omnibus sensibus, quemadmodum & somnus profundus? Denique ut immodica sitis aut inedia, ingenii memoriæque vim eliditin pueris; ita cibus immodicus, in pueris gignit ingenii stuporem, si credimus Aristoteli; nimirum igniculo mentis velut obruto ingesta materia. FA. Estne igitur corporeus animus, ut à rebus corporalibus afficiatur? EU. Animi rationalis natura non corrumpitur quidem ipsa, sed organis vitiatis impeditur illius vis & actio: velut artifex frustra valet arte, si destituatur idoneis instrumentis. FA. Quanta, quave specie est animus? EU. Ridicule percunctaris de magnitudine aut figura, cum fatearis incorporeum. FA. Ego corpus intelligo, quod sentiunt. EU. Imo quæ non sentiuntur, perfectissima sunt, veluti Deus & angeli. FA. Audio Deum & angelos spiritus appella-

ri;

ri;at ſpiritum ſentimus. EU. Hac voce litteræ ſacræ ob rudes homines balbutiunt, mentem ſignificantes puram ab omni commercio rerum ſenſibilium. FA. Quid igitur interest inter angelum & animum? EU. Hoc ipſum quod inter limacem & cochleam, aut, ſi mavis, teſtudinem. FA. Corpus igitur domicilium eſt animi magis, quam inſtrumentum. EU. Nihil vetat inſtrumentum adjunctum dici domicilium. Atque hac quidem de re variant philoſophorum ſententiæ. Sunt qui dicant corpus [7] eſſe veſtem animæ, ſunt qui domicilium, ſunt qui inſtrumentum, ſunt qui harmoniam. Horum quodcunque dixeris, conſequitur actiones animi, corporis affectionibus impediri. Primum, ſi quod veſtis eſt corpori, idem corpus eſt animo; quantum ad corporis valetudinem faciat veſtis, declaravit Hercules: ne quid de coloribus, aut pilorum pelliumque generibus referam. Cæterum an eadem anima ſufficiat pluribus corporibus deterendis, quemadmodum corpus multas deterit veſtes, viderit Pythagoras. FA. Non incommodum foret, ſi juxta Pythagoram liceret, ut veſtibus, ita corporibus mutatoriis uti: ſic ut menſibus hibernis ſumeretur corpus obeſum, craſſæque texturæ, æſtivis rarius & gracilius. EU. Atqui parum, opinor, eſſet commodum, ſi quemadmodum multis veſtibus detritis, tandem & corpus deterimus; ita multis corporibus detritis, tandem & anima ſeneſceret, deficeretque. FA. Non ſane. EU. Iam quemadmodum ad corporis ſalubritatem, agilitatemque refert, qua veſte ſit amictum, ita refert quod corpus circumferat anima. FA. Profecto

[7] *Corpus philoſophis quid.*

ſi

si corpus vestis est animæ, video multos homines admodum varie cultos. EU. Sic est. Et tamen nonnulla pars hujus rei sita est in nobis, quam commode vestiatur anima. FA. Vale at igitur vestis: dic aliquid de domicilio. EU. Atqui ne, quod dico, tibi videatur commentum. Fabulla, ipse dominus Iesus suum corpus templum appellat: Et Petrus Apostolus suum corpus [3] tabernaculum appellat. Nec defuerunt, qui corpus dixerunt animæ sepulcrum, σῶμα dictum arbitrantes quasi σῆμα: alii carcerem mentis appellarunt, nonnulli præsidium, velut arcem munitam. Quorum animus est undiquaque purus, in templo habitat. Qui non tenentur amore rerum corporalium, horum animus agit in tabernaculo, libenter exsiliturus, si vocet imperator. Qui prorsus excæcati sunt vitiis spurcissimis, ut nunquam adspirent ad auram libertatis Euangelicæ, horum animus jacet in sepulcro. Cæterum, qui molestè luctantur cum vitiis, nec adhuc possunt quod volunt, horum animus habitat in carcere, subinde clamans ad liberatorem omnium. Educ [1] de carcere animam meam, ut confiteatur nomini tuo, domine. Qui graviter pugnant cũ satana, vigilantes & excubantes adversus insidias illius, qui circumit, ut leo quærens quem devoret, horum animus versatur in præsidio, unde injussu imperatoris non licet discedere. FA. Si corpus est animi domicilium, plurimos video, quorum animus male habitet. EU. Sic est, videlicet in ædibus perstillantibus, opacis, ventis omnibus obnoxiis, fumosis, pituitosis, laceris, ac ruinosis, denique puttibus & infectis. Et tamen Cato

[3] Corpus Christo & Christiani quid.

[1] Psal. 143.

primam

primam felicitatis partem judicat, bene habitare. FA. Tolerabilis res, si liceret in aliud immigrare domicilium. EU. Emigrare non licet, nisi cum evocat locator [2]. Verumtamen si non licet emigrare, licet arte cuiaque nostra domicilium animi commodius reddere, quemadmodum in ædibus mutantur fenestræ, attollitur solum, incrustantur aut convestiuntur tabulatu parietes, situs igni suffituque purgatur. Id in senili corpore jamque ruinam minitante difficillimum est. Plurimum autem conducit, si puerile corpus ab ipso protinus ortu, sicut oportet, curetur. FA. Tu quidem matrem ac nutricem medicam esses jubes. EU. Plane jubeo, quod attinet ad delectum ac moderationem cibi, potusque, motus, somni, balneorum, unctionum, frictionum, vestitus. Quam multos esse censes, qui gravissimis morbis ac vitiis obnoxii sunt, epilepsiæ, gracilitati, imbecillitati, surditati, fractis lumbis, distortis membris, infirmo cerebro, stupori mentis, non ob aliud, nisi quod à nutricibus indiligenter curati sunt? FA. Demiror te non pro pictore factum fuisse Franciscanum, qui tam belle concioneris. EU. Vbi te Claranam videro, tum ego tibi Franciscanus concionabor. FA. Ego sane libens scire cupiam, quid sit anima, de qua tam multa audimus, dicimusque, cum nemo viderit. EU. Imo nemo non videt, cui sunt oculi. FA. Video pictas animas infantuli specie. Verum cur non adduntur alæ, quemadmodum angelis? EU. Quoniam delabentibus è cœlo fractæ sunt alæ, si qua Socraticis fabulis habenda fides. FA. Quo modo igitur subvolare dicuntur in cœlum?

[2] *Significat esse conductitium.*

EU. Quo-

EU. Quoniam fides & caritas faciunt, ut illis renascantur alæ. Has alas petebat ille pertæsus domicilium sui corporis, dum clamat, 3 Psal. 54. Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo & requiescam? Nec enim alias alas habet anima, cum sit incorporea; nec ullam habet speciem, quæ corporis oculis sit conspicua; sed certius cernūtur ea quæ videmus animo. Crediſne Deum esse? FA. Maxime. EU. At nihil minus videri potest, quam Deus. FA. Videtur in rebus conditis. EU. Itidem videtur animus ex actione. Si quæris quid agat in corpore vivo, contemplare corpus exanime. Cum vides hominem sentire, cernere, audire, moveri, intelligere, meminisse, ratiocinari; certius vides animam adesse, quam nunc vides hunc cantharum: potest enim falli sensus unus; tot argumenta sensuum non fallunt. FA. Proinde, si non potes cernere animam, sic illam notis qui[illegible] pinge, quasi mihi velis describer[illegible] quem nondum vidi. EU. Artific[illegible] in promtu est. FA. Quæ? Nam [illegible] probum rerum omnium de[illegible] nima est actus corporis orga[illegible] tam habentis in potentia. [illegible] vocat potius quam iter aut v[illegible] heic cavetur aurigis aut equi[illegible] mæ ratio definitur. Et actum v[illegible] cujus naturæ est agere, cum mat[illegible] pati. Omnis autem corporis mot[illegible] lis ab animo proficiscitur. Est autem [illegible] corporis motus. FA. Intelligo. Sed cur addit organici? EU. Quoniam anima nihil agit, nisi per organa, hoc est, instrumenta corporis. FA. Cur addit physici? Quia Dædalus frustra fin-

4 *Actus Gracis est ἐντελέχεια, vocabulum philosophis peculiare: sed Fabulla detorquet ad jureconsultos, qui distinguunt inter iter, actum & viā.*

fingeret tale corpus. Ideoque addit, vitam habentis in potentia. Forma non agit in quidvis, sed in materiam capacem. FA. Quid si angelus immigraret in corpus hominis? EU. Ageret quidem, sed non per organa naturalia, nec vitam daret corpori, si abesset anima. FA. Habeone jam totam animæ rationem? EU. Habes Aristotelicam. FA. Equidem accepi celebrem esse philosophum; & vereor ne sapientum centuriæ mihi scribant hæreseos dicam, si quid refrager. Alioqui quidquid adhuc dixit de anima hominis, competit in asinum & bovem. EU. Imo in scarabeum quoque & limacem. FA. Quid igitur interest inter animan bovis & hominis? EU. Qui dicunt animam nihil aliud esse, quam harmoniam qualitatum corporis, fatentur non ita multum interesse, videlicet harmonia soluta petire animas utriusque. [illegible] ratione quidem distinguitur bovis ab [illegible]is anima, sed quod boum minus sa- [illegible]n hominum; quemadmodum vide- [illegible]omines, qui minus sapiunt quam [illegible]læ isti bubulam habent mentem. [illegible]en illud ad te pertinet, quod pro [illegible]ualitate modulatior est harmo- [illegible]or. EU. Nec parvi refert ex quo li- [illegible] figura sit facta testudo. FA. Verisi- [illegible]. EU. Nec ex quorumlibet animan- [illegible],estinis fiunt canoræ fides. FA. Audi- [illegible].Atque hæ quidem ex aëris circumfusi [illegible]adore aut siccitate laxantur, contrahuntur, nonnunquam & rumpuntur. FA. Istuc vidi non semel. EU. Heic igitur potes opem præstare non vulgarem infantulo tuo, ut animus illius testudinem habeat bene temperatam,

EU. Quoniam fides & caritas faciunt, ut illis renascantur alæ. Has alas petebat ille pertæsus domicilium sui corporis, dum clamat, Quis 3 dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo & requiescam? Nec enim alias alas habet anima, cum sit incorporea; nec ullam habet speciem, quæ corporis oculis sit conspicua; sed certius cernūtur ea quæ videmus animo. Crediſne Deum esse? FA. Maxime. EU. At nihil minus videri potest, quam Deus. FA. Videtur in rebus conditis. EU. Itidem videtur animus ex actione. Si quæris quid agat in corpore vivo, contemplare corpus exanime. Cum vides hominem sentire, cernere, audire, moveri, intelligere, meminisse, ratiocinari; certius vides animam adesse, quam nunc vides hunc cantharum: potest enim falli sensus unus; tot argumenta sensuum non fallunt. FA. Proinde, si non potes ostendere animam, sic illam notis quibusdam pinge, quasi mihi velis describere Cæsarem, quem nondum vidi. EU. Aristotelis definitio in promtu est. FA. Quæ? Nam ajunt istum esse probum rerum omnium depictorem. EU. Anima est actus corporis organici, physici, vitam habentis in potentia. FA. Cur actum 4 vocat potius quam iter aut viam? EU. Non heic cavetur aurigis aut equitibus, sed animæ ratio definitur. Et actum vocat formam, cujus naturæ est agere, cum materiæ ratio sit pati. Omnis autem corporis motus naturalis ab animo proficiscitur. Est autem varius corporis motus. FA. Intelligo. Sed cur addit organici? EU. Quoniam anima nihil agit, nisi per organa, hoc est, instrumenta corporis. FA. Cur addit physici? Quia Dædalus frustra fin-

3 *Psal.* 54.

4 *Actus Græcis est* ἐντελέχεια, *vocabulum philosophis peculiare: sed Fabulla detorquet ad jureconsultos, qui distinguunt inter iter, actum & viā.*

fingeret tale corpus. Ideoque addit, vitam habentis in potentia. Forma non agit in quidvis, ſed in materiam capacem. FA. Quid ſi angelus immigraret in corpus hominis? EU. Ageret quidem, ſed non per organa naturalia, nec vitam daret corpori, ſi abeſſet anima. FA. Habeone jam totam animæ rationem? EU. Habes Ariſtotelicam. FA. Equidem accepi celebrem eſſe philoſophum; & vereor ne ſapientum centuriæ mihi ſcribant hæreſeos dicam, ſi quid refrager. Alioqui quidquid adhuc dixit de anima hominis, competit in aſinum & bovem. EU. Imo in ſcarabeum quoque & limacem. FA. Quid igitur intereſt inter animan bovis & hominis? EU. Qui dicunt animam nihil aliud eſſe, quam harmoniam qualitatum corporis, fatentur non ita multum intereſſe, videlicet harmonia ſoluta perire animas utriuſque. Ne ratione quidem diſtinguitur bovis ab hominis anima, ſed quod boum minus ſapit, quam hominum; quemadmodum videre eſt & homines, qui minus ſapiunt quam bos. FA. Næ iſti bubulam habent mentem. EU. Attamen illud ad te pertinet, quod pro teſtudinis qualitate modulatior eſt harmonia. FA. Fateor. EU. Nec parvi refert ex quo ligno quave figura ſit facta teſtudo. FA. Veriſimile dicis. EU. Nec ex quorumlibet animantium inteſtinis fiunt canoræ fides. FA. Audivi. EU. Atque hæ quidem ex æris circumfuſi madore aut ſiccitate laxantur, contrahuntur, nonnunquam & rumpuntur. FA. Iſtuc vidi non ſemel. EU. Heic igitur potes opem præſtare non vulgarem infantulo tuo, ut animus illius teſtudinem habeat bene temperatam,

ratam, minimeq; vitiatam, ne laxa sit segnitie, ne stridula sit iracundia, ne rauca sit temulentia. Nam hos affectus inserit in nobis nonnunquam educatio, victusque ratio. FA Admonitionem accipio; sed exspecto quo pacto tuearis Aristotelem. EU. Ille quidem descripsit in genere animum animantem, vegetantē ac sentientem Anima dat vitam, sed non protinus animal est, quod vivit. Vivunt enim & senescunt, & emoriuntur arbores, at non sentiunt: quanquam his quoque nonnulli sensum tribuunt stupidum. In adhæsis vix deprehenditur sensus, in spongia deprehenditur ab avulsoribus, in arboribus materiarum cæsores sensum comperiunt, si quid illis credimus. Ajunt enim si palma ferias truncum arboris, quam velis cædere, quemadmodum fere solent materiarii difficilius arbor inciditur, ut semet contraxit metu. Quod autem vivit, ac sentit, animal est. Nihil autem prohibet esse vegetabile, quod non sentit, veluti fungi, betæ, caules. FA. Ista si vivunt utcunque, si sentiunt utcunque, si moventur cum adolescunt, quid prohibet eadem dignari animalis cognomine? EU. Non ita visum est majoribus, neque nobis fas est ab illorum placitis discedere, ac ne refert quidem ad hoc, quod nunc agimus. FA. Atqui non feram eandem esse animam scarabei & hominis. EU. Non est eadem. ô bona, sed ratio quadantenus communis est. Anima, vegetat, sensibile[6] reddit corpus tuū anima tua. Idem agit scarabei anima in suo corpore. Nam quod quędam aliter, aut aliud agit anima hominis, quam scarabei, partim in causa est materia. Non canit, non loquitur

5 Hoc sensit Pythagoras; nec omnino dissimile veri est.

6 Anima quid Aristoteli.

tur ſcarabeus, quia caret organis ad hæc idoneis. FA. Illud igitur dicis, ſi anima ſcarabei demigraret in corpus hominis, idem ageret quod agit anima humana. EU. Imo ne ſi mens quidem angelica, quemadmodum dixi. Nihil autem intereſt inter angelum & animam humanam, niſi quod hominis anima in hoc condita eſt, ut agat corpus humanum naturalibus organis inſtructum, quemadmodum anima ſcarabei non movet niſi corpus ſcarabei: Angelus non in hoc conditus eſt, ut animet corpus, ſed ut abſque corporalibus organis intelligat. FA. Num idem poteſt anima? EU. Poteſt quidem à corpore ſemota FA. Non eſt igitur ſui juris, dum eſt in corpore. EU. Non profecto: niſi ſi quid accidat præter communem naturæ curſum. FA. Verum tu mihi pro una anima plures animas effudiſti, animantem, vegetantem, ſenſibilem, intelligentem, memorem, volentem, iraſcentem, concupiſcentem. Mihi ſatis erat una. EU. Ejuſdem animæ diverſæ ſunt actiones: ex his varia ſortitur cognomina. FA. Non ſatis aſſequor quod dicis. EU. At faciam ut aſſequaris. Tu in cubiculo es uxor, in officina es textrix aulæorum, in taberna es aulæorum venditrix, in culina es coqua, inter famulos & famulas es domina, inter liberos es mater & tamen hæc omnia es eadem in domo. FA. Satis tu quidem pingui Minerva philoſopharis. Sic igitur eſt animus in corpore, quemadmodum ego in domo? EU. Sic. FA. Atqui dum ego texo in officina, non coquo in culina. EU. Neque enim tu es anima tantum, ſed anima corpus circumferens: corpus autem non poteſt ſimul pluribus

bus ineſſe locis : anima quoniam eſt forma ſimplex,ſic eſt in toto corpore,ut in ſingulis corporis partibus ſit tota, quamvis nō idem agat per omnes partes, nec eodem modo per quomodolibet affectas. Nam ſapit ac meminit in cerebro, iraſcitur in corde, concupiſcit in hepate,audit in auribus,cernit in oculis, olfacit in naribus, guſtat in palato & lingua,ſentit in omnibus partibus corporis, quæ nervaceum aliquid habent adjunctum. Neque enim ſentit in pilis,nec ſummis unguibus : ac ne pulmo quidem per ſe ſentit, nec hepar,fortaſſe nec lien. FA. Proinde in quibuſdam partibus animat tantū ac vegetat. EU. Ita videtur. FA. Si in uno homine facit hæc omnia eadem anima, conſequitur, ut fœtus in utero materno ſtatim ut augeſcit, quod eſt vitæ ſignum,ſimul & ſentiat, & intelligat; niſi forte unius hominis initio plures ſunt animæ, deinde cæteris cedentibus, una peragit omnia. Ita ut primum homo fuerit planta, mox animal,poſtremo homo. EU. Quod dicis,fortaſſe nō abſurdum videatur Ariſtoteli. Nobis probabilius eſt,ſimul cum vita infundi rationalem animam, ſed quæ,velut igniculus,immerſa materię ſupra modum humidæ nondum queat exſerere vires ſuas. FA. Animus igitur illigatus eſt corpori, quod agit movetque? EU. Non aliter quam teſtudo domui, quam circumfert. FA. Eam movet quidem,ſed ſic ut ſimul moveatur, quemadmodum gubernator flectit navem quo vult, ſed ipſe interim cum navi movetur. EU. Imo quemadmodum ſciurus volvit caveam rotatilem, mobilis interim & ipſe, FA. Sic & afficit anima corpus, ac viciſſim

sim afficitur? EU. Sane quod ad operationes attinet. FA. Ergo quod ad naturam pertinet, par est anima morionis, animæ Solomonis. EU. Nihil absurdum. FA. Itaque pares sunt & angeli, quandoquidem carent materia, quæ parit, ut ais, inæqualitatem. EU. Iam satis philosophiæ. Quin potius hæc Theologos torqueant; nos hoc agamus, quod cœpimus. Si tota mater esse vis, cura corpusculum infantuli tui, quo posteaquam sese explicuit ex vaporibus mentis igniculus, bonis & commodis organis utatur. Quoties audis puerum tuum vagientem, crede illum hoc abs te flagitare. Cum vides in pectore duos istos veluti fonticulos turgidos, ac lacteo liquore vel suapte sponte manantes, crede naturam admonere te tui officii. Alioqui cum infans jam fari meditabitur, ac blanda balbutie te mammam vocabit, qua fronte hoc audies ab eo, cui mammam [7] negaris, & ad conducticiam mammam relegaris, perinde quasi captæ aut ovi subjecisses? Vbi jam erit fandi potens, quid si te pro matre vocet semi matrem? Virgam expedies, opinor. Atqui vix semimater est, quæ recusat alere, quod peperit. Potior genituræ pars est nutricatio teneri puelli. Alitur enim non solum lacte, sed & fragrantia materni corporis; requirit eundem liquorem jam notum & familiarem, quem hausit in corpore, & unde coaluit. Atque ego quidem sum in hac sententia, ut existimem in pueris ex lactis natura & indolem vitiari, non aliter quam in frugibus, & plantis terræ succus mutat ingenium ejus quod alit. An putas temere vulgo dici, Iste malitiam cum lacte

[7] *Mammam.*

nutricis imbibit? Ne illud quidem opinor, quod à Græcis dici ſolet, Vt nutrices: cum ſignificant aliquem male paſci: paullulum enim præmanſi in os inſerunt infantis, maximam partem deglutiunt ipſę. Proinde ne peperit quidem, quæ quod nixa eſt, mox abjicit. Iſtuc enim abortire eſt, non parere. Et in tales fœminas mihi competere Græcorum videtur etymologia, qui μὴ τηρεῖν dici putant à μὴ τηρεῖν, hoc eſt, à non ſervando. Nam prorſus conductitiam nutricem infantulo adhuc à matre tepenti adſciſcere, genus eſt expoſitionis. FA. Accederem, ni delecta eſſet mulier, in qua nihil deſideres. EU. Vt nihil referat, quod lac bibat mollis infantia, quam ſalivam cum præmanſo cibo deglutiat; ut talis contigerit nutrix, qualem haud ſcio an ulla reperiatur, an putas ullam eſſe, quæ nutricationis omne tædium devorare poſſit, quemadmodum mater? ſordes, aſſeſſiones, vagitus, morbos, ſervandi nunquam ſatis diligentem curam? Si eſt quæ pariter amet ut mater, erit quæ pariter curet. Quin & illud fiet ut ſegnius amet te filius, nativa illa caritate velut in duas matres diſtracta: nec tu ſimili pietate duceris erga filium, ut jam grandior minus libenter ſit obtemperaturus juſſis tuis; & tu frigidius illius curam habitura, in cujus moribus fortaſſe videbis nutricem. Præcipuus autē diſcendi gradus eſt, mutuus inter docentem ac diſcentem amor. Ergo ſi nihil deceſſerit illi nativæ pietatis fragrantiæ, facilius illi inſtillabis præcepta rectę vivendi. Neque enim heic parum valet mater, vel ob hoc, quod materiam tractet molliſſimam, & in omnia ſequacem. FA. Vt video,

non

non tam facilis est res peperisse, quam vulgus existimat. EU. Si mihi parum habes fidei, en tibi Paulus aperte de muliere loquens: Salva, inquit, fiet per liberorum generationem. FA. Salva est igitur quæ peperit? EU. Nequaquam; sed addit, si liberi permanserint in fide. Nondum absolvisti genitricis munus, nisi primum tenerum corpusculum filii, mox animum æque mollem recta educatione finxeris. FA. Atqui istuc matribus in manu non est, ut filii perseverent in pietate. EU. Fortassis; sed tantum habet momenti vigilans admonitio, ut Paulus existimet matribus imputandum, si liberi degenerent à piis moribus. Denique, si præstiteris quod in te situm est, Deus opem suam conjunget cum tua diligentia. FA. Mihi quidem, Eutrapele, tua persuasit oratio, si queas idem persuadere parentibus & marito. EU. Istuc ad me recipio, modo tu me tuo juves suffragio. FA. Polliceor. EU. Sed licetne videre puellum? FA. Licet maxime. Heus Syrisca, voca nutricem una cum infante. EU. Scitus admodum puer. Vulgo dicitur veniam deberi primum experienti. At tu prima statim experientia summam artis expressisti. FA. Non est sculptilis imago, ut arte fit opus. EU. Verum; sed fusile sigillum est. Vtcunq; res habet, felicissime cecidit: utinã pari felicitate cadant imagines, quas intexis aulæis! FA. At tu contra felicius pingis, quam gignis. EU. Sic visum est naturę cum omnibus paria facere. Quam solicita est natura, ne quid pereat! Duos homines in uno repræsentavit: nasus & oculi patrem referunt, frons ac mentum matrem exprimunt, An tu posses hoc tam carũ pignus

alienæ fidei concredere? Mihi bis crudeles videntur esse, quæ id facere sustinent. Quandoquidem non solum faciunt id infantis, quem ablegant, periculo, verum etiam suo, propterea quod in his lac aversione corruptum sæpenumero periculosos morbos pariat. Itaque fit, ut, dum unius formæ corporis consulunt, parum consulant duorum corporum vitæ: dumque cavent, ne contingat præproperum senium, conjiciunt sese in mortem præproperam. Quod est inditum puero nomen? FA. Cornelius. EU. Hoc erat nomen avi paterni. Vtinam virum integerrimum & moribus nobis referat! FA. Dabitur opera, quod quidem in nobis erit. Sed heus Eutrapele, unum quiddam obnixe te rogatum. EU. Imo puta me tuum esse mancipium; imperabis & impetrabis quæ voles. FA. Proinde non prius te manumittam [t], quam hoc mihi beneficium cœptũ absolvas. EU. Quodnam? FA. Vt præscribas mihi primum, quibus rationibus queam infantis valetudini consulere: deinde cum erit firmior, quibus rudimentis ad pietatem præparandus sit rudis animus. EU. Id faciam lubens, pro mea quidem sapientia; sed proximo colloquio: nunc orator adeo maritum ac parentes. FA. Precor exorator ut sies.

t *Quia se dixerat mancipium.*

PEREGRINATIO RELIGIONIS ERGO.

MENEDEMUS, OGYGIUS.

ME. QVid hoc novæ rei? Nonne Ogygium vicinum meum video, jam totos sex menses non visum cuiquam? Interisse rumor erat. Ipsus est, nisi prorsus hallucinor. Adibo

ac ſalvere jubebo. Salvus ſis Ogygi. OG. Salve & tu Menedeme. ME. Quæ regio te nobis reddidit incolumem? Nam triſtis rumor heic ſparſerat, te navigaſſe Stygiam paludem. OG. Imo, gratia ſuperis, ſic interim valui, ut vix unquam antehac melius. ME. Ita ſemper vanitatis coarguas ejuſmodi rumores. Sed quid iſtuc ornatus eſt? obſitus es conchis imbricatis [1], ſtanneis ac plumbeis imaginibus oppletus undique, culmeis [2] ornatus torquibus; brachium habet ova ſerpentum [3]. OG. Viſi divum Iacobum Compoſtellanum, & hinc reverſus, Virginem Parathalaſſiam apud Anglos percelebrem. quin potius hanc reviſi: nam ante annos tres inviſeram. ME. Animi gratia, ut arbitror. OG. Imo religionis cauſa. ME. Iſtam, opinor, religionem docuerunt te Græcæ litteræ. OG. Mater uxoris voto ſeſe obſtrinxerat, ut ſi filia peperiſſet maſculum vitalem, ego divo Iacobo præſens præſenti ſalutem dicerem, & gratias agerem. ME. Salutaſti divum tuo dumtaxat, & ſocrus nomine? OG. Imo totius familiæ verbis. ME. Equidem arbitror nihilo minus ſalutis futurum fuiſſe familiæ, etiamſi Iacobum inſalutatum reliquiſſes. Sed obſecro, quid reſpondit agenti gratias? OG. Nihil, ſed offerenti munus viſus eſt arridere, & capite leviter annuere; ſimulque porrexit hoc imbricatum putamen. ME. Cur iſta potius donat, quam alia? OG. Quoniam his abundat ſuggerente vicino mari. ME. O benignum divum, qui & obſtetricatur parturientibus, & operam dat hoſpitibus! Verum quodnam iſtuc novum vovendi genus, ut otioſus aliis laborem imponat aliquis? Si tu te voto adſtrin-

[1] *Id eſt, imbricum ſpecie variegatis. Vide Plin. lib 9. cap. 33. de mira varietate conchārum.*

[2] *E ſtramine factis.*

[3] *Significat globulos, quibus utuntur ad numerandas preces: ſic enim ova ſerpentū, cum prodeunt, cohærent.*

stringeres, ut si quod ageres feliciter cederet, ego jejunarem bis in hebdomade, an credis me facturum quod voviſſes? OG. Non credo, etiam si tu ipſe tuo nomine voviſſes. Nã tibi divis os [3] oblinere ludus eſt. At ſocrus eſt: mos gerendus erat. Noſti mulierum affectus, & mea quoq; referebat. ME. Si non præſtitiſſes votum, quid erat periculi? OG. Non poterat me divus vocare in jus, fateor: ſed poterat in poſterum eſſe ſurdus ad vota mea, aut tacitus aliquid calamitatis immittere in meam familiam. Noſti principũ mores. ME. Dic mihi, quid valet agitque vir optimus Iacobus? OG. Multo frigidius ſolito. ME. Quid eſt in cauſa? ſenium? OG. Nugator, ſcis divos non ſeneſcere. Verum hæc nova perſuaſio, quæ late per orbem divagatur, facit ut infrequentius ſalutetur ſolito: & ſi qui veniunt, ſalutant tantum; nihil aut quam minimum donant, dictitantes eam pecuniam rectius collocari in egenos. ME. Impia [4] perſuaſio! OG. Itaq; tantus Apoſtolus, qui ſolet totus gemmis & auro fulgere, nunc ſtat ligneus, vix ſebaceam habens candelam. ME. Si verum eſt, quod audio, periculum eſt, ne reliquis divis idem veniat uſu. OG. Imo circumfertur epiſtola, quam hac de re ſcripſit ipſa Virgo Maria. ME. Quæ Maria? OG. Quę cognomen habet à lapide. ME. Apud Rauracos, ni fallor. OG. Ea eſt. ME. Lapideam igitur divam mihi narras. Sed cui ſcripſit? OG. Nomen ipſa indicat epiſtola. ME. Per quem miſſa eſt? OG. Haud dubie quin per angelum, qui poſuerat ſcriptam in ſuggeſto, unde concionatur is ad quem ſcripta eſt. Et ne quid fraudis ſuſpiceris, videbis epiſtolam

[3] *Id eſt, fallere. Vide Chiliad*

[4] *Ironia eſt, cum ſit admodum pia.*

lam αὐτόγραφον 5. ME. Itane agnoscis manum angeli, qui est virgini ab epistolis? OG. Quid ni? ME. Quo tandem argumento? OG. Legi Epitaphium Bedæ, quod ab angelo insculptũ est: elementorum figuræ per omnia congruunt. Legi & syngrapham divo Ægidio 6 missam: congruunt. An non hæc satis arguunt rem? ME. Fasne est inspicere? OG. Fas, si dejeres te taciturum. ME. Oh lapidi dixeris. OG. Iam sunt & lapides 7 hoc nomine infames, quod nihil celent. ME. Muto igitur dicito, si lapidi parum fidis. OG. Hac lege recitabo: tu fac utramque arrigas aurem. ME. Arrexi OG. Maria mater Iesu Glaucopluto S. D. Quod Lutherum sequutus strenue suades, supervacaneum esse invocare divos, à me quidem isto nomine bonam magnamque inisti gratiam, scito. Nam antehac tantum non enecabar improbis mortalium opplorationibus. Ab una postulabantur omnia, quasi filius meus semper infans esset, quia talis fingitur, pingiturque in sinu meo, ut ex nutu matris adhuc pendeat, neque quidquam ausit negare petenti, videlicet metuens, ne si quid neget roganti, ego vicissim ipsi negem mammam sitienti. Et nonnunquam ea petunt à virgine, quæ verecundus juvenis vix auderet petere à lena, quæq; me pudet litteris committere. Interim negotiator lucri causa navigaturus in Hispaniam, committit mihi pudicitiam suæ concubinæ.

5 *Id est, ab ipso, scriptã quemadmodum oracula dicuntur αὐτόφωνα, ab ipso deo reddita voce. Virg. Ipsa canas oro.*

6 *Nota est fabula de Carolo Magno, qui cũ desperaret veniam admissorum, S. Ægidius impetravit*

syngrapham ab angelo, continentem hunc versiculum; Ægidii merito Caroli peccata remitto. 7 *Sentit de Lydio lapide, qui dicitur Index. u prodit aurum subæratum aut imitaticium. Lege apud Ovid. fabulam de Batto in lapidem verso.*

Et virgo deo ſacra, abjecto velo fugam adornans, deponit apud me famam integritatis ſuæ, quam ipſa tendit proſtituere. Occlamat mihi miles impius, & ad lanienam conductus, Beata virgo da prædam opimam. Occlamat aleator, Fave diva: pars lucri tibi decidetur. Et ſi parum faveat alea, me conviciis lacerant, maleque precantur, quæ non adfuerim ſceleri. Occlamat quæ quæſtui turpi ſemet exponit, Da proventum uberem. Si quid negem, ilico reclamant, Ergo ne ſis mater miſericordiæ. Aliorum vota non tam impia ſunt, quam inepta. Clamat innupta: Maria, da mihi formoſum ac divitem ſponſum. Clamat nupta: Da mihi bellos catulos. Clamat gravida: Da mihi facilem partum. Clamat anus: Da diu vivere ſine tuſſi ſitique. Clamat ſenex delirus: Da repubeſcere. Clamat philoſophus: Da nodos inſolubiles nectere. Clamat ſacerdos: Da ſacerdotium opimum. Clamat epiſcopus: Serva meam eccleſiam. Clamat nauta: Da proſperos curſus. Clamat præfectus: Oſtende mihi filium tuũ antequam moriar. Clamat aulicus: Da vere confiteri in mortis articulo. Clamat ruſticus: Da tempeſtivam pluviam. Clamat ruſtica: Serva gregem & armentum incolume. Si quid renuo, ilico ſum crudelis. Si relego ad filium, audio: Vult ille quidquid tu vis. Itane ego ſola & mulier, & virgo, dabo operam navigantibus, belligerantibus, negotiantibus, ludentibus aleam, nubentibus, parturientibus, ſatrapis, regibus & agricolis? Atqui quod dixi, minimum eſt præ his quæ patior. Sed his negotiis nunc multo minus gravor: quo quidem nomine tibi gratias age-

agerem maximas, nisi commodum hoc incommodum majus secum traheret: plus est otii, sed minus est honorum, minus est opũ. Ante salutabar Regina cœlorum, Domina mundi: nunc vix à paucis audio, Ave Maria. Ante vestiebar gemmis & auro, abundabam mutatoriis, deferebantur aurea gemmeaque donaria: nunc vix tegor dimidiato palliolo, eoque corroso à muribus. Proventus autem annui vix tantum est, ut alam miserum æditum [8], qui accendat lucernulam aut candelam sebaceam. Atque hęc tamen poterant ferri, ni majora etiam moliri dicereris. Huc tendis, ut ajunt, ut quidquid usquam est divorum, exigas ex ædibus sacris. Etiam atque etiam vide quid agas. Non deest aliis divis quo suam ulciscantur injuriam. Ejectus è templo Petrus, potest tibi vicissim occludere regni cœlestis ostium. Paulus habet gladium, Bartholomæus cultro armatus est; Gulielmus sub pallio monachi totus armatus est, non sine gravi lancea. Quid autem agas cum Georgio & equite & cataphracto [9], hasta simul & gladio formidabili? Nec inermis est Antonius; habet sacrum [10] ignem. Sunt item & cæteris sua vel arma, vel mala, quæ, quibus volunt, immittunt. Me vero quantumvis inermem, non tamen ejicies, nisi simul ejecto filio, quem ulnis teneo. Ab hoc non me patiar divelli: aut hunc una mecum extrudes, aut utrunque relinques, nisi mavis habere templum sine Christo. Hæc te

[8] *Æditus, quem veteres, ut indicat Varro, æditimum vocabant, custos erat tuenda sacra ædis.*

[9] *Id est, gravi armatura munito.*

[10] *Hoc enim nomine sanctũ illum amabilẽ, reddidere formidabilem. quemadmodum*

Ioannem Baptistam, præter alios, morbo comitiali: Hubertum hydrophobo, item alios aliis malis. Et hæc vertimus in quæstum nostrum, cujus studiosiores sumus quam servandarum animarum.

scire volui: tu cogita, quid mihi respondendum censeas. Nam mihi plane res cordi est. Ex æde nostra lapidea, Calendis Augusti, anno filii mei passi 1524. Virgo lapidea mea manu subscripsi. ME. Minax profecto ac formidabilis epistola. Cavebit, opinor, Glaucoplutus. OG. Si sapit. ME. Quam ob rem non eadem de re scripsit huic optimus ille Iacobus? OG. Nescio, nisi quod longius abest, & his temporibus intercipiuntur omnes epistolæ. ME. Sed quis Deus te redegit in Angliam? OG. Ventus illuc invitabat mire secundus, atque id propemodum eram pollicitus divæ Parathalassiæ, me post biennium ipsam revisurum. ME. Quid petiturus ab illa? OG. Nihil novi, nisi illa vulgaria, familiam incolumem, rem uberiorem, longævam lætamque vitam in hoc seculo, & perennem felicitatem in futuro. ME. Non poterat eadem præstare Virgo mater apud nos? Habet Antverpiæ templum longe augustius, quam in Parathalasso. OG. Haud nego posse, verum aliis in locis alia largitur, sive sic visum est animo illius, sive, ut est benigna, semet in hoc nostris affectibus accommodat. ME. De Iacobo frequenter audivi: sed obsecro te, describe mihi regnum istius Parathalassiæ. OG. Equidem expediam quam potero paucissimis. Celeberrimum nomen est per universam Angliam, nec temere reperias in ea insula qui speret res suas fore salvas, quin illam quotannis aliquo munusculo pro facultatum modulo salutarit. ME. Vbi habet? OG. Ad extremum Angliæ finem, inter Occidentem & Septemtrionem, haud procul à mari, passuum fere tribus millibus, Vicus est vi-

vix alia re victitans, quam commeantium frequentia. Collegium est Canonicorum, sed quibus à Latinis regulæ cognomen additur; medium genus inter monachos, & canonicos, quos seculares appellant. ME. Amphibios mihi narras; quod genus est fibet. OG. Imo & crocodilus. Sed omissis cavillis, tribus verbis expediam quod vis. In odiosis canonici sunt, in favorabilibus monachi. ME. Adhuc mihi quidem ænigma refers. OG. Quin addam Apodixim [1] mathematicam. Si Romanus pontifex fulmine feriat omnes monachos, tum canonici fuerint, non monachi: Sin idem permittat omnibus monachis uxorem ducere, tum fuerint monachi. ME. O novos favores; utinam abducant & meam! OG. Sed ut ad rem: Collegium hoc vix alios habet proventus, quam ex liberalitate Virginis. Nam majora quidem donaria servantur. Cæterum si quid est nummorum, aut levioris pretii, cedit in alimoniam gregis & præfecti, quem illi Priorem vocant. ME. Probæ vitæ? OG. Non illaudatæ: pietate ditiores, quam annuo censu. Templum est nitidum & elegans; verum in eo non habitat Virgo, sed illud honoris gratia cessit filio. Illa suum habet templum, ut dextra sit filio. ME. Dextra? Quo igitur spectat filius? OG. Bene mones. Cum occidentem spectat, dextram habet matrem: ubi se vertit ad Solis exortum, sinistra est. Nec heic tamen habitat; nondum enim ædificium est absolutum, & locus est undiq; perflabilis, patentibus ostiis, patentibus fenestris; & in propinquo est Oceanus ventorum pater. ME. Durum. ubi igitur habet illa? OG. In eo templo, quod inabsolu-

[1] Ἀπόδειξις, demonstratio quæ proprie fit mathematicis per litteras depictas.

ſolutum dixi, eſt ſacellum anguſtum, ligneo tabulatu conſtructum, ad utrumque latus per anguſtum oſtiolum admittens ſalutatores. Lumen eſt exiguum, nec fere niſi ex cereis; fragrat odor naribus gratiſſimus. ME. Hæc omnia congruunt religioni. OG. Imo ſi introſpicias, Menędeme, dicas divorum eſſe ſedem, adeo gemmis, auro, argentoque nitent omnia. ME. Accendis animum, ut eo me conferam. OG. Haud pœnituerit itineris. ME. Nihil eſt illic olei ſacri? OG. Inepte. Oleum iſtud non reſudat niſi è ſepulcris divorum, velut Andreæ & Catharinæ. Maria ſepulta non eſt. ME. Erravi, fateor. Sed abſolve fabulam. OG. Quo latius ſe ſpargat religio, alia aliis locis oſtenduntur. ME. Et fortaſſis ut uberior ſit largitio, juxta illud, *Fit cito per multas præda petita manus.* OG. Et nuſquam non præſto ſunt myſtagogi. ME. Ex canonicis? ME. Nequaquam: illi non adhibentur, ne per occaſionem religionis alienentur à religione, ac dum obſervant virginem, parum ipſi conſulant ſuæ virginitati. Tantum in intimo ſacello, quod dixi coclave divæ Virginis, adſtat altari canonicus quidam. ME. In quem uſum? OG. Vt recipiat ſervetque quod datur. ME. An dant qui nolint? OG. Minime; ſed nonnullos pius quidam pudor huc adigit, ut dent adſtante quopiam, non daturi ſi teſtis abeſſet: aut largius dant aliquanto, quam erant daturi. ME. Affectum humanum dicis, & mihi non inexpertum. OG. Imo vero ſunt quidam adeo dediti ſanctiſſimæ Virgini, ut dum ſimulant ſeſe munus imponere altari, mira dexteritate ſuffurentur, quod alius poſuerat. ME. Fac nullum adſtare; an non in ta-

les

les ilico fulminaret Virgo? OG. Qui magis id faceret Virgo, quam ipse pater æthereus, quem non verentur nudare suis ornamentis, vel perfosso templi pariete? ME. Non satis mihi constat, utrum magis debeam admirari, illorumne impiam confidentiam, an Dei lenitatem OG. Ad latus itaque Septentrionale porta quædam est, non templi, ne quid erres, sed septi, quo tota clauditur area templo adjacens. Ea ostiolum habet perpusillum, quale videmus in valvis nobilium, ut qui velit ingredi, primum tibiam periculo exponere cogatur, deinde caput etiam submittat. ME. Profecto tutum non fuerit ad hostem ingredi per tale ostiolum. OG. Recte conjectas. Narrabat mystagogus olim virum equestris ordinis, equo insidentem, per hoc ostium elapsum è manibus inimici, qui jam fugienti imminebat. Ibi miser desperans sui, subita cogitatione salutem suam commendavit divæ Virgini, quæ erat in proximo. Nam ad hujus aram fugere decreverat, si valva patuisset. Et ecce rem inauditam. Subito totus eques erat intra septa templi, altero frustra foris insaniente. ME. Et faciebat tam admirandæ narrationis fidem? OG. Maxime. ME. Id quidem non admodum facile apud te hominem philosophum. OG. Ostendebat in ostio laminam cupream clavis affixam, quæ habebat imaginem equitis servati, eoque cultu quo tum Anglica gens utebatur, quem & in vetustioribus picturis videmus: quæ si non mentiuntur, frigebant id ætatis tonsores, & qui pannos tingunt ac texunt. ME. Qui sic? OG. Quia barbatus erat non aliter quam capræ; & universa vestis nullam

habebat rugam, adeoque non erat major corpore, ut strictu corpus ipsum redderet angustius. Erat & altera lamina, cellæ figuram ac magnitudinem referens. ME. Iam dubitare fas non erat. OG. Subter ostiolum erat cratis ferrea, quæ peditem tantum transmitteret. Non conveniebat ut equus post eum calcaret locum, quem prior eques Virgini consecrasset. ME. Et merito. OG. Hinc ad Orientem est sacellum prodigiis plenum: eo me confero. Excipit alius mystagogus. Illic oravimus paullisper. Mox exhibetur nobis articulus humani digiti, è tribus maximi: exosculor: deinde rogo cujus sint reliquiæ. Ait, Sancti Petri. Num Apostoli, inquam? Ajebat. Deinde contemplans magnitudinem articuli, qui gigantis videri potuerit: Oportuit, inquam, Petrum fuisse virum prægrandi corpore. Ad hanc vocem è comitibus quidam in cachinnum solutus est: id certe moleste tuli. Nam si is siluisset, ædituus nos nihil celasset reliquorum. Eum tamen utcunque placavimus, datis aliquot drachmis. Ante ædiculam erat tectum, quod ajebat hyberno tempore, cum nix obtexisset omnia, eo subito fuisse delatum è longinquo. Sub eo tecto putei duo ad summum pleni: fontis venam ajunt esse sacram divæ Virgini; liquor est mire frigidus, efficax medicando capitis stomachiq; doloribus. ME. Si frigida medetur doloribus capitis & stomachi, posthac & oleum extinguet incendium. OG. Miraculum audis, ô bone: alioqui quid esset miraculi, si frigida sedaret sitim? ME. Et ista sane est una pars fabulæ. OG. Affirmabant eum fontem derepente prosiliisse è terra jussu sanctissimæ Virginis

Ego

Ego cuncta diligenter circumſpiciens, rogabam quot eſſent anni, quod ea domuncula fuiſſet eò deportata: dixit aliquot ſecula. Alioqui parietes, inquam, non præ ſe ferunt aliquid vetuſtatis. Non repugnabat. Ne columnæ quidem hæ ligneæ: Non negabat eſſe nuper poſitas, & res ipſa loquebatur. Deinde hæc, inquam, tecti culmea arundineaque materia videtur eſſe recentior. Aſſentiebatur. Ac ne trabes quidem hæ, inquam, tranſverſæ, nec ipſa tigna quæ culmos ſuſtinent, videntur ante multos annos poſita. Annuebat. Atqui cum jam nulla caſæ pars ſupereſſet; unde igitur conſtat, inquam, hanc eſſe caſulam illam è longinquo delatam? ME. Obſecro quomodo ſeſe ab hoc nodo expediebat æduus? OG. Scilicet incunctanter ille oſtendit nobis pervetuſtem urſi pellem tigmis affixam; ac propemodum irriſit noſtram tarditatem, qui ad tam manifeſtum argumentum non haberemus oculos. Itaque perſuaſi, & tarditatis culpam deprecati, vertimus nos ad cœleſte lac beatæ Virginis. ME. O matrem filii ſimillimam! ille nobis tantum ſanguinis ſui reliquit in terris; hæc tantum lactis, quantum vix credibile eſt eſſe poſſe uni mulieri uniparæ, etiamſi nihil bibiſſet infans. OG. Idem cauſantur de cruce Domini, quæ privatim ac publice tot locis oſtenditur, ut ſi fragmenta conferantur in unum, navis onerariæ juſtum onus videri poſſint; & tamen totam crucē ſuam bajulavit Dominus. ME. An non tibi quoque mirum videtur? OG. Novum fortaſſe dici poſſit, mirum nequaquam, cum Dominus, qui hæc auget pro ſuo arbi-

arbitrio, sit omnipotens. ME. Pie tu quidem interpretaris: at ego vereor ne multa talia fingantur ad quæstum. OG. Non arbitror Deum passurum, si quis ipsum ad istum irrideat modum. ME. Imo cum à sacrilegis spoliatur & mater & filius & pater & spiritus, ne tantulum quidem sese commovent interdum, ut vel nutu, vel crepitu deterreant scelestos. Tanta est numinis lenitas. OG. Sic est: sed audi reliqua. Id lac servatur in altari summo; in cujus medio Christus, ad dextram mater, honoris gratia. Lac enim matrem repræsentat. ME. Conspicuum est igitur. OG. Videlicet inclusum crystallo. ME. Liquidum igitur. OG. Quid liquidum mihi narras, cum fusum sit ante annos mille quingentos? Concretum est; dicas cretam tritam, alboque ovi temperatam. ME. Quin igitur nudum ostentant? OG. Ne contaminetur virorum osculis lac virgineum. ME. Probe dicis. Nam sunt, opinor, qui os admoveant nec purum, nec virgineum. OG. Vbi nos videt mystagogus, accurrit, lineam vestem induit, sacram stolam addidit cervici, procubuit religiose, & adoravit: mox nobis lac sacrosanctum osculandum porrexit. Heic in extremo altaris gradu religiose procubuimus & ipsi; Christoque primum salutato, Virginem oratiuncula tali, quam in hoc ipsum pararam, appellavimus: Virgo [a] parens, quæ tuis virgineis uberibus lactare meruisti cœli terræque dominum filium tuum Iesum, optamus, ut illius sanguine purificati proficiamus & nos ad felicem illam infantiam columbinæ simplicitatis, quæ nescia malitiæ, fraudis ac doli, lac Euangelicæ doctrinæ concupi-

[a] *Precatio ad Virginem matrem.*

cupiſcit aſſidue, donec proficiat in virum perfectum, in menſuram plenitudinis Chriſti, cujus felici conſortio frueris in æternum, cum patre & ſpiritu ſancto. Amen. ME. Pia ſane deprecatio. Quid illa? OG. Viſus eſt uterque annuere, niſi me fallebant oculi. Nam ſubſilire videbatur ſacrum lac, & candidior aliquanto affulgebat euchariſtia. Interim myſtagogus ad nos acceſſit, tacitus quidem, ſed tabellam porrigens, qualem apud Germanos offerunt qui in pontibus telos [3] exigunt. ME. Equidem ſæpenumero male precatus ſum illis petacibus tabellis, cum per Germaniam iter facerem. OG. Dedimus drachmas aliquot, quas ille obtulit Virgini. Mox per interpretem ejus linguæ pulcre peritum, & juvenem blandæ cujuſdam eloquentiæ (nomen erat, ni fallor, Robertus Aldriſius) percunctatus ſum, quam potui civiliſſime, quibus argumentis cognitum haberet, hoc eſſe lac Virginis. Id ego ſane pio ſtudio ſcire cupiebam, quo poſſem impiis quibuſdam hæc omnia ridere ſolitis os obturare. Primum myſtagogus [4] obducta fronte obticuit: juſſi ut interpres inſtaret; ſed blandius etiam. Ille vero blandiſſime, adeo ut ſi matrem ipſam nuper puerperam talibus verbis appellaſſet, non fuerit ægre latura. At myſtagogus tanquam afflatus numine quopiam, nos intuens oculis ſtupentibus, ac velut horrore vocem blaſphemam execrantibus, Quid opus, inquit, iſta percunctari, cum habeatis tabulam authenticam? Et omnino videbatur nos ut hæreticos ejecturus, niſi drachmæ deliniſſent hominis ferociam. ME. Quid vos interim? OG. Nos?

[3] Τελώνας, id eſt, tributum, ſeu vectigal.

[4] Myſtagogus, qui oſtendit arcana, qui & hierophanta dicitur.

OG. Nos? quid censes? Non aliter quam fuste ictí, aut fulmine tacti, nosmet illinc subduximus, suppliciter audaciæ veniam comprecati: sic enim convenit in rebus sacris. Inde proficiscimur ad ædiculam, hospitium divæ Virginis. Huc euntibus aperit sese quidam hierophanta ex illis Minoribus; nosq; veluti nosciţans intuetur: aliquantulum progressis occurrit alius, itidem contemplans nos: post etiam tertius. ME. Fortasse cupiebant te pingere. OG. At ego longe diversum suspicabar. ME. Quid istuc? OG. Sacrilegum quempiam suppilasse non nihil ex mundo sacræ Virginis, & in me suspicionem intentam esse. Itaque sacellum ingressus, tali precatiunncula saluto matrem Virginem: O [6] sola fœminarum omnium mater & virgo, mater felicissima, virgo purissima; nunc te puram impuri visimus, salutamus, donariolis nostris utcunque colimus: utinam donet nobis filius tuus, ut sanctissimos tuos mores imitantes, mereamur & nos per spiritus sancti gratiam spiritualiter dominum Iesum intimis animi visceribus concipere, semelque conceptum nunquam amittere. Amen. Simulq; exosculatus aram, deposui drachmas aliquot, & abii. ME. Quid heic Virgo? Nullone nutu dedit signum auditæ precatiunculæ. OG. Lumen, ut dixi, erat ambiguum, & illa stabat in tenebris ad dextrum latus altaris. Postremo me sic dejecerat oratio prioris mystagogi, ut non auderem oculos attollere. ME Istius igitur profectionis non erat admodum lætus exitus. OG. Imo multo lætissimus. ME. Reddidisti animum: nam mihi quoque cor in genua deciderat, ut tuus loquitur Home-

5 Id est, ex ornamentis. Dicitur autem mundus muliebris.

6 Alia precatio.

Homerus 7. OG. A prandio repetimus templum. ME. Audebas, suspectus sacrilegii? OG. Fortassis. sed ipse mihi suspectus non erã. Nescit pavorem mens sibi bene conscia. Trahebat me tabulæ visendæ cupiditas, ad quã mystagogus nos relegarat. Eam diu quæsitam tandem invenimus: verum in alto defixam, ut non quibuslibet oculis legi posset. Mihi tales sunt oculi, ut nec lynceus dici possim, nec omnino lusciosus. Itaque legentem Aldrisium oculis obiter assectatus sum, nec illi satis fidens in re tanta. ME. Excussa est omnis dubitatio? OG. Puduit me mei, qui subdubitassem; adeo res tota illi ponebatur ob oculos; nomen, locus, res ut erat ordine gesta: breviter, nihil omissum. Dictus est Gulielmus Lutetiæ natus, vir pius cum aliâs, tum pręcipue religiosus in conquirendis toto orbe divorum reliquiis. Is peragratis regionibus plurimis, monasteriis ac templis undiq; lustratis, tandem pervenit Constantinopolim. Nam hujus Gulielmi frater illic agebat Episcopum. Is jam adornantem reditum, admonuit esse virginem quandam Deo dicatam, quę lac haberet Virginis matris: abunde felicem futurũ si vel precario, vel pretio, vel arte portionem aliquam posset nancisci. Nam cæteras reliquias omnes, quas hactenus collegerat, nihil esse ad tam sacrum lac. Ibi Gulielmus non conquievit, donec exorat dimidiũ ejus lactis. Eo thesauro plus quam Crœsus sibi videbatur. ME. Quid ni? & quidem præter spem. OG. Recta domum properat: in itinere morbus occupat. ME. Vt nihil est in rebus humanis nec diu, nec undiquaque felix! OG. Vbi videt periculum, accersit clam

7 Est Iliad o. Ταρβησαν· πᾶσιν δὲ παρὰ ποσὶ κάππεσε θυμός. id est, Expaverunt omnibus autem in pedes cecidit animus.

clam Gallum, fidiſſimum ejus peregrinationis comitem. Et religioſe ſtipulatur ſilentium: committit illi lac, ea lege, ut ſi incolumis domum redeat, deponat eum theſaurum in ara divæ Virginis, quæ colitur Lutetiæ in auguſto templo, utrinque Sequanam præterlabentem intuens: & amnis ipſe videtur honoris gratia decedere numini Virginis. Vt rem in pauca conferam, ſepultus eſt Gulielmus. alter properat, & hunc morbus corripit. Is deſperans ſui, tradit Anglo comiti lac, ſed multis obteſtationibus adſtricto, ut faceret quod fuerat ipſe facturus. Moritur hic; recipit ille, & in aram deponit lac canonicis ejus loci præſentibus, qui tum temporis adhuc dicebantur regulares, quales adhuc ſunt apud Divam Genoveſam. Ab his impetravit lactis dimidium. Id delatum in Angliam, tandem in Parathalaſſum detulit, huc vocante mentem illius afflatu ſpiritus. ME. Pulcre certe ſibi conſtat hæc narratio. OG. Imo ne qua reſidere poſſet dubitatio, adſcripta erant nomina epiſcoporum à ſuffragiis, qui lac illud inviſentibus non abſque munuſculo, tantum impartierunt relaxationis, quantum ex [9] ſuo dimenſo largiri poſſunt. ME. Quantum id eſt? OG. Dierum quadraginta. ME. Etiam apud inferos [9] dies eſt? OG. Certe tempus eſt. ME. Vbi totum hoc dimenſum ſemel fuerint elargiti, non ſupereſt quod largiantur? OG. Minime. Subſcatet enim ſubinde quod dent, ac plane diverſum quiddam accidit heic atque in dolio [10] Danaïdum. Illud enim cum continenter impleatur, ſemper tamen inane eſt: hinc ſi ſemper haurias, nihilo tamen minus eſt in dolio.

[8] *Id eſt, ex modo præſcripto. Romanus enim pontifex è dolio promit: epiſcopi certus modus præſcriptus eſt.*

[9] *Nam ad purgatorium nunc prorogant relaxationes, ubi nullus eſt dies, & tamen dies vocant.*

[10] *Vide Trau.*

lio. ME. Si centum hominum millibus largiantur quadraginta, singuli tantundem habent? OG. Tantundem. ME. Et si qui ante prandium acceperunt quadraginta, rursus sub cœnam poscerent quadraginta, præstone esset quod daretur? OG. Imo si hora eadem decies. ME. Vtinam mihi tale scriniolum esset domi; non optarim nisi tres drachmas, modo sic scateant. OG. Quin optas ut totus fias aureus, tantundem accepturus ex voto. Verum ad fabulam redeo. Addebatur & illud pii cujusdam candoris argumentum: lac Virginis, quod aliis compluribus in locis ostendebatur, satis quidem esse venerandum; hoc tamen cæteris esse venerabilius, quod illa abraderentur à saxis, hoc ex ipsis Virginis uberibus effluxisset. ME. Vnde id constabat? OG. Oh! narrarat hoc Virgo Constantinopolitana, quæ lac dederat. ME. Et illi fortasse communicarat divus Bernadus. OG. Sic arbitror. ME. Cui natu grandi contigit gustare lac ex eadem mamma, quam suxit puer Iesus. Vnde miror, illum mellifluum dici potius quam lactifluum. Sed quomodo lac Virginis dicitur, quod non fluxit ex uberibus? OG. Fluxit & illud, sed saxo, cui forte lactans insidebat, exceptum concrevit; deinde volente Deo sic multiplicatum est. ME. Recte. Perge. OG. His itaque peractis, dum paramus abitum, obambulantes interim, & si quid offerretur spectatu dignum circumspectantes, rursum adsunt mystagogi, limis [1] intuentur, digito subnotant, accurrunt, abeunt, recurrunt, nutant, videbantur compellaturi si fuisset audaciæ satis. ME. Nihil ibi metuebas? OG. Imo faciem illis obverti, sic arridens & intuens,

[1] *Id est, oculis obliquis, ac semiclausis, quomodo se aspici leones indignantur.*

intuens, quasi ad compellandum invitarem. Tandem unus aggressus, rogat quod mihi nomen esset: edo. Num is essem qui ante biennium affixisset votivam tabellam litteris Hebraicis? Fatebar esse me. ME. Scribis Hebraice? OG. Minime; sed isti quidquid non intelligunt, Hebraicum vocant. Mox accersitus, ut conjicio, venit illius collegii πρωτοϋστερον. ME. Quid istuc dignitatis nomen est? Non habent abbatem? OG. Non. ME. Cur ita? OG. Quia nesciunt Hebraice. ME. Non episcopum? OG. Nequaquam. ME. Quam ob rem? OG. Quia Virgo pauperior etiamnum est, quam ut emat pedum ac mitram nimio venalem. ME. Non saltem Præpositum? OG. Ne id quidem. ME. Quid obstat? OG. Quia Præpositus dignitatis est nomen, non sanctimoniæ. Et ideo canonicorum collegia nomen abbatis rejiciunt, Præpositi libenter amplectuntur. ME. Atqui πρωτον ὑστερον antehac audivi nunquam. OG. Næ tu magnopere rudis es grammatices. ME. ὑστερόπρωτον novi in tropis. OG. Tenes. Hic qui Priori proximus est, Prior est posterior. ME. Suppriorem dicis. OG. Is me salutavit satis humaniter. Narrat quantopere sudatum sit à multis, ut versus eos legerent: quot frustra extersa perspicilla. Quoties advenisset aliquis vetustus Theologiæ, aut Iuris doctor, adductus est ad tabellam: alius dicebat esse litteras Arabicas, alius ficticias: tandem repertus est qui legeret titulum. Is descriptus erat verbis ac litteris Romanis, sed majusculis. Græci versus erant descripti Græcis majusculis, quæ prima specie videntur referre majusculas Latinas. Rogatus descripsi sen-

ten-

tentiam carminum Latine, verbum verbo reddens. Hujus opellæ cum præmiolum oblatum constanter recusarem, affirmans nihil esse tam arduum, quod in Virginis sanctissimæ gratiam non essem cupidissime facturus etiamsi litteras juberet illinc perferre Hierosolymam. ME. Quid opus te grammatophoro, cum illi tot angeli adsint à manibus atque à pedibus? OG. Ille protulit è crumena ligni fragmentum desectum è trabe, in qua virgo mater visa est consistere. Odor mirus protinus arguebat esse rem oppido sacram. Ego vero tam insigne munus pronus & nudato capite, summa cum veneratione terque quaterque exosculatus, reposui in crumenam. ME. Licetne videre? OG. Per me quidem licebit. Cæterum si jejunus non es, aut si nocte proxima fuit tibi res cum uxore, non suaserim ut videas. ME. Ostende: nihil periculi. OG. En tibi. ME. O te beatũ isto munere! OG. Ego, ne sis insciens, non permutarim hoc tantillum fragmentulum cũ universo auro Tagi[a]: includam auro, sed sic ut per crystallum pelluceat. Tum Hysteroprotus ubi me videt tam religiose gestientem eo munusculo, judicans non indignum, cui majora quoque committeretur, rogat, num quando vidissem secreta Virginis. Ea vox me nonnihil commovit; non tamen ausus sum percunctari, quę diceret secreta Virginis. Siquidem in rebus tam sacris etiam linguæ lapsus nõ vacat periculo. Nego me vidisse, sed videndi cupidissimum esse dico. Inducor jam velut afflatus numine. Accenditur una atque altera tæda cerata: ostenditur imaguncula nec magnitudine, nec materia, nec opere præcellẽs, sed

[a] *Tagus inter fluvios auriferos commemorãtur.*

sed virtute pollens. ME. Moles non multum habet momenti ad edenda miracula. Vidi Christophorum Lutetiæ, non hamaxiæum 3 aut colossæum 4, sed monti justo parem; nullis tamen illic miraculis nobilem, quod quidem audierim OG. Ad pedes Virginis est gemma, cui nondum apud Latinos aut Græcos nomen inditum: Galli à buffone dederunt nomen, eo quod buffonis effigiem sic exprimat, ut nulla ars idem possit efficere. Quoque majus est miraculum, pusillus est lapillus; nō prominet buffonis imago, sed in ipsa gemma velut inclusa pellucet. ME. Fortassis imaginantur buffonis similitudinem, quemadmodum insecta filicis stirpe imaginamur aquilam. Et quemadmodum pueri, quid nō vident in nubibus? dracones ignem spirantes, montes igni candentes, armatos concurrentes OG. Imo ne sis nescius, nullus buffo vivus evidentius exprimit seipsum, quam illic erat expressus. ME. Hactenus pertuli fabulas tuas; posthac alium quære, cui persuadeas de buffone. OG. Nihil mirum est, Menedeme, te sic affectum esse. Nec mihi quisquam persuasurus erat, etiamsi totus ordo Theologorum asseverasset, nisi his oculis, hisce, inquam, oculis vidissem, intuitus essem, comperissem. Sed interim mihi videris satis incurius rerū naturalium. ME. Quam ob rem? Quia non credo volare asinos? OG. An non vides, quam ludat artifex natura in omnium rerum coloribus ac formis exprimendis, cum aliis quidem in rebus, sed præcipue in gemmis? deinde quam admirandas vires gemmis illis indiderit, prorsus incredibiles, ni cominus experientia faceret nobis fidem?

3 *Hamaxiæa Græcis dicuntur prægrandia, quasi qua plaustri justum onus sint*

4 *Colossi dicuntur imagines, ad miraculum usque grandes.*

fidem? Dic mihi, crediturus eras chalybem intactum à magnete attrahi, & rursus ab eodem depelli sine contactu, nisi vidisses oculis? ME. Profecto nunquam, etiam si decem Aristoteles mihi deieraſſent. OG. Ne protinus igitur fabulosum clames, si quid audis nondum experimento compertum. In ceraunia [f] fulminis videmus imaginem, in pyropo vivum ignem; in chalazia grandinis & speciem & rigorem, etiamsi conjicias in medium ignem: in smaragdo profundas ac pellucidas maris undas: carcinias cancri marini speciem imitatur, echites viperæ, scarites scari piscis, hieracites accipitris, geranites gruis collum effictum exhibet; ægophthalmus caprinum oculum ostendit: est qui suillum, est qui tres simul hominis oculos: lycophthalmus lupi pingit oculum quatuor coloribus, rutilo & sanguineo, in medio nigrum candido cingitur: cyameam nigram si aperias, fabam in medio reperies: dryites truncum arboris effingit, & ligni in modum ardet quoque: cissites & narcissites hederam pingit, astrapias fulminis radios è medio candido seu cyaneo jaculatur; phlegontites incendium intus ostendit, quod non exeat: in anthracitide videas scintillas quasdam discurrere: crocias croci colorem reddit? rhodites rosæ; chalcites æris: aëtites aquilam exprimit, cauda candicante: taos pavonis picturam habet; chelidonia aspidis: myrmecites innatam habet formicæ repentis imaginem: cantharias scarabeum totum exprimit: scorpites scorpium mire depingit. Sed quid ego hæc persequor, quę sunt innumera, cum nulla sit naturæ pars vel in elementis, vel in ani-

[f] *Vide Plinium de gemmis.*

mantibus, vel in plantis, quam illa veluti lasciviens non expresserit in gemmis? Miraris in hac gemma buffonẽ expressum? ME. Mirox naturæ tantum esse otii, ut sic ludat omniũ rerũ imitatione. OG. Voluit exercere curiositatem humani ingenii, nosque vel sic ab otio propellere. Et tamen quasi nihil sit, quo fallamus tædium temporis, insanimus in moriones, in aleas, in præstigiarum ludibria. ME. Verissima prædicas. OG. Addunt quidam non leves, hoc gemmarũ genus si admoveas aceto, innatare motis etiã membris. ME. Cur buffonem addunt Virgini? OG. Quia hæc spurcitiem omnem, virulentiam, fastum, avaritiam, & quidquid est terrenarum cupiditatum, vicit, calcavit, extinxit. ME. Vę nobis qui tantum buffonum geramus in pectore! OG. Furi erimus, si sedulo colamus Virginẽ. ME. Quomodo gaudet coli? OG. Gratissimum illi cultum præstiteris. si fueris imitatus.

[6] *Id est, expedite & compendio.*

ME. Numero[6] dixisti, sed istuc perdifficile est. OG. Est sane, sed idem pulcherrimum. ME. Age, perge quod cœperas. OG. Deinde commonstrat aureas argenteasque statuas. Hæc, inquit, mere aurea est, hæc argentea inaurata: addit singulis pondus, pretium, ac doni auctorem. Cum ad singula mirabundus gratularer Virgini tam beatam opulentiam; mystagogus, Quoniam, inquit, video te pium spectatorem, nõ arbitror æquum, ut te quidquam celem; videbis quæ Virginis sunt secretissima: simulque depromit ex ipso altari mundum rerum admirabilium; cujus singulas partes si pergam recensere, dies hic non sufficerit narrationi. Sic illa sane peregrinatio mihi felicissime cessit, Expletus sum affa-

affatim ſpectaculis & hoc inæſtimabile donum mecum aufero, pignus ab ipſa Virgine datum. ME. Nullumne feciſti periculum quid valeat lignum tuum? OG. Feci: in diverſorio quodam ante triduum reperi quendam mente captum, cui jam parabantur vincula; lignum hoc ſuppoſitum eſt illius cervicali, clam ipſo; obdormiit ſomno profundo pariter ac prolixo: mane ſurrexit integræ mentis. ME. Non fuerat phreneſis, ſed paroenia[7] fortaſſis. Huic malo ſolet mederi ſomnus. OG. Cũ libebit jocari, Menedeme, fac aliam tibi quæras materiam; in divos jocis ludere, nec pium eſt, nec tutum. Imo vir ipſe narrabat ſibi in ſomnis apparuiſſe mulierem admiranda ſpecie, quæ poculum ipſi porrexerit. ME Elleborum opinor. OG Iſtuc incertum eſt; illud certiſſimum, hominem mentis eſſe compotem. ME. Præteriſti Thomam Cantuarienſem[8] archiepiſcopum? OG. Minime gentium. Nulla peregrinatio religioſior. ME. Audire geſtio, niſi moleſtum eſt. OG. Imo te quæſo, ut audias. Cantium[9] dicitur ea pars Angliæ, quæ Galliam & Flandriam ſpectat. Hujus metropolis eſt Cantuaria[10]. In ea ſunt duo monaſteria pene contigua; utrũque Benedictinos habet Id quod habet divi Auguſtini titulum, videtur antiquius: hoc quod nunc appellatur divi Thomę, ſedes archiepiſcopi fuiſſe videtur, ubi cum paucis electis monachis vitam ageret, quemadmodum & hodie præſules habent ædes eccleſię contiguas, ſed ab ædibus reliquorũ canonicorũ ſemotas. Olim enim fere tum epiſcopi, tum canonici monachi erant. Id arguunt manifeſta rerum veſtigia. Templum autem divo

[7] *Id eſt, delratio ex vino.*

[8] *Thomas Cantuarienſis.*

[9] *Cantium.*

[10] *Cantuaria.*

Thomæ ſacrum tanta majeſtate ſeſe erigit in cœlum, ut procul etiam intuentibus religionem incutiat. Itaque nunc ſuo ſplendore vicini luminibus officit, & locum antiquitus religioſiſſimum velut obſcurat. Turres ſunt ingentes duæ, procul veluti ſalutantes advenas, miroque nolarum æneārum boatu longe lateque regionem vicinam perſonantes. In veſtibulo templi, quod eſt ad Auſtrum, ſtant ſaxo ſculpti tres armati, qui manibus impiis virum ſanctiſſimum trucidarunt: addita ſunt gentis cognomina, Tuſci, Fuſci, Berri. ME. Cur tantum honoris habetur impiis? OG. Videlicet idem honoris habetur iis, quod habetur Iudę, Pilato, Caiphę, cohorti militum ſceleratorum, quos operoſe ſculptos vides in auratis altaribus. Adduntur cognomina, ne quis poſthac uſurpet gloriæ cauſa. Ingeruntur oculis, ne quis aulicus poſthac injiciat manus vel in epiſcopos, vel in poſſeſſiones Eccleſiæ. Nam tres illi ſatellites à peracto facinore verſi ſunt in rabiem, nec reddita mens eſt, niſi implorato Thomæ ſanctiſsimi favore. ME. O perpetuam martyrum clementiam! OG. Ingreſsis aperit ſeſe ſpatioſa quædam ædificii majeſtas. Ea pars quoſlibet recipit. ME. Nihilne illic viſendum? OG. Nihil præter ſtructuræ molem, & libros aliquot columnis affixos, in quibus eſt Euangelium Nicodemi, & ſepulcrum neſcio cujus. ME. Quid deinde? OG. Cancelli ferrei ſic arcent ingreſſum, ut conſpectum admittant ejus ſpatii quod eſt inter extremam ædem & chori, quem vocant, locum. Ad hunc conſcenditur multis gradibus, ſub quibus teſtudo quædam aperit ingreſſum ad latus Septem-

ptemtrionale. Illic oſtenditur altare ligneũ divæ Virgini ſacrum, puſillum, nec ulla re viſendum, niſi monumento vetuſtatis, luxum hiſce temporibus exprobrante. Illic vir pius dicitur extremum vale dixiſſe Virgini, cum mors immineret. In ara eſt cuſpis gladii, quo præfectus eſt vertex optimi præſulis, ac cerebrum confuſum, videlicet quo mors eſſet præſentior. Hujus ferri ſacram rubiginem amore martyris religioſe ſumus exoſculati. Hinc digreſſi ſubimus cryptoporticum[1]. ea habet ſuos myſtagogos: illic primum exhibetur calvaria martyris perforata; reliqua tecta ſunt argento, ſumma cranii pars nuda patet oſculo. Simul oſtenditur plumbea lamina, Thomæ Acrenſis titulum habens inſculptum. Pendent ibidem in tenebris induſia cilicina, cingula, ſubligariaque, quibus antiſtes ille ſubigebat carnem ſuam, ipſo adſpectu horrorem incutientia; nobiſque mollitiem ac delicias noſtras exprobrantia. ME. Fortaſsis & monachis ipſis. OG. Iſtac de re nec affirmare poſſum, nec negare; ne refert quidem mea. ME. Vera narras. OG. Hinc redimus in chori locum. Ad latus Septemtrionale reſerantur arcana: dictu mirum, quantum oſsium illinc prolatum ſit, calvaria, menta, dentes, manus, digiti, integra brachia. quibus omnibus adoratis fiximus oſcula; nec erat futurus finis, niſi qui mihi tum comes erat ejus peregrinationis parum commodus, interpellaſſet oſtentandi ſtudium ME. Quis iſte? OG. Angelus erat nomine Gratianus Pullus, vir eruditus ac pius, ſed minus affectus erga partem hanc religionis, quam ego volebam. ME. Viclevita quiſpiam,

[1] *Cryptoporticus, eſt ſubterranea porticus, qua paratur adverſus æſtũ Solis.*

opinor. OG. Non arbitror; etiamsi libros illius legerat, incertum unde nactus. ME. Is offendit mystagogum? OG. Prolatum est brachium adhuc carnem habens sanguinolentam; hujus osculum exhorruit, ac vultu quoque tædium quoddam præ se ferebat. Mox sua recondidit mystagogus. Hinc spectavimus altaris tabulam & ornamenta, mox quę sub altari fuerant recondita, opulenta omnia: diceres Midam & Crœsum fuisse mendicos, si spectares vim auri atque argenti. ME. Heic nihil osculorum? OG. Non, sed aliud votorum genus tetigit animum meum. ME Quodnam? OG. Suspirabam domi meæ nihil esse talium reliquiarum. ME. Sacrilegũ votum OG. Fateor; & supplex veniam precatus sum à divo priusquam pedem effertem templo. Post hęc ducimur in sacrarium. Deus bone, quę illic pompa vestium holosericarũ, quæ vis candelabrorum aureorum? Ibidem vidimus pedum divi Thomæ. Videbatur arundo lamina argentea obvestita, minimum erat ponderis, nihil operis, nec altius quam usque ad cingulum. ME. Nulla crux? OG. Nullam vidi. Ostensum est pallium, holosericum quidem, sed crasso filo, nullo auro gemmisve insigne. Aderat & sudarium, sudoris ex collo contracti, manifestasque sanguinis notas retinens. Hæc vetustæ frugalitatis monumenta libenter sumus exosculati. ME. Ista non ostenduntur quibuslibet? OG. Nequaquam, ô bone. ME. Vnde tibi tantum est habitum fidei, ut nihil arcani celaretur? OG. Erat mihi nonnihil notitiæ cum R. P. Gulielmo Vvaramo archiepiscopo; is me tribus verbis commendavit. ME. Ex multis audio virum singu-

lari

lari prædituṁ humanitate. OG. Quin potius dicas ipſam eſſe humanitatem, ſi noris. Iam ea doctrina, ea morum ſinceritas, ea vitę pietas, ut nullam abſolut præſulis dotem in eo deſideres. Ab his igitur deducimur ad ſuperiora. Nam poſt altare ſummum rurſus velut in nouum templum aſcenditur. Illic in ſacello quodam oſtenditur tota facies optimi viri inaurata, multiſque gemmis inſignita. Heic caſus quidam inopinatus pene totam illam felicitatem interturbavit. ME. Exſpecto quid mali dicas. OG. Heic minimum iniit gratiæ comes meus Gratianus. Is à precatiuncula rogavit myſtagogum aſſeſſorem: Heus, inquit, bone pater, verumne eſt quod audio, Thomam dum viveret, fuiſſe beniginſſimum erga pauperes? Veriſſimum, inquit ille. Cœpitque multa de illius erga tenues beneficentia commemorare. Tum Gratianus: Non arbitror eum affectum in illo mutatum eſſe, niſi forte in melius. Aſſenſus eſt myſtagogus. Rurſum ille: Cum igitur vir ſanctiſſimus tam liberalis fuerit in egenos, cum adhuc pauper eſſet, & ipſe præſidiis pecuniarum egeret ob corpuſculi neceſſitatē; an non putas æquo animo laturum nunc, cū tam opulentus ſit, nec ullius egeat, ſi qua mulier paupercula, domi habens liberos famelicos, aut filias ob dotis inopiam de pudicitia periclitantes, aut maritum morbo decumbentem, omnibuſq; præſidiis deſtitutum, precata veniam, detrahat ex his tantis opibus aliquam particulam ſublevandæ familiæ, velut à volente ſumens vel dono, vel mutuo? Ad hæc cū nihil reſponderet aſſeſſor capitis aurei; Gratianus, ut eſt vehemēs, Ego,

inquit, plane confido ſanctiſsimum virum etiam gaviſurum, quod mortuus quoque ſuis opibus ſublevaret inopiam pauperum. Ibi myſtagogus corrugare frontem, porrigere labra, Gorgoneis oculis nos obtueri: nec dubito, quin ſputo, conviciiſque nos ejecturus fuerit è templo, niſi cognoviſſet nos ab archiepiſcopo commendatos. Equidem utcunque placavi blandis verbis iram hominis, negans Gratianum quidquam horum ex animo loqui, ſed ſuo more ludere; ſimulque drachmas aliquot depoſui. ME. Ego ſane tuam pietatem vehementer adprobo. Verum mihi nonnunquam ſerio venit in mentem, quo colore poſsint excuſari à crimine, qui tantum opum inſumunt templis exſtruendis, ornandis, locupletandis, ut nullus omnino ſit modus. Fateor in ſacris veſtibus, in vaſis templi, deberi cultui ſollemni ſuam dignitatem: volo & ſtructuram habere majeſtatem ſuam. Sed quorſum attinent tot baptiſteria, tot candelabra, tot ſtatuæ aureæ? quorſum organorum, quæ vocant, immenſi ſumtus? nec unicis interim contenti ſumus: quorſum ille muſicus hinnitus magno cenſu conducendus, cum interim fratres & ſorores noſtræ, vivaque Chriſti templa ſitu fameque contabeſcant? OG. In his quidem nemo vir pius ac prudens modum non deſiderat: verum quoniam hoc vitium ex immodica quadam pietate naſcitur, favorem promeretur, præſertim quoties in mentem venit diverſus morbus iſtorum, qui templa ſuis opibus ſpoliant. Iſta fere donantur à potentibus ac monarchis, deterius peritura in aleam ac bellum. Et ſi quid hinc alienes,

pri-

primum habetur pro ſacrilegio: deinde contrahunt manus ſuas qui dare ſolent, inſuper & invitantur ad rapinam. Igitur harum rerum magis illi cuſtodes ſunt, quam domini. Denique malim videre templum ſacra ſupellectile luxurians, quam, ut ſunt quædam, nuda, ſordida, ſtabulis equorum ſimiliora quam templis. ME. At legimus olim laudatos epiſcopos, qui vaſa ſacra divendiderunt. eaque pecunia ſubvenerunt egenis. OG. Laudantur & hodie, ſed laudantur tantum; imitari nec licet, nec libet, opinor. ME. Remoror tuam narrationem. Nunc exſpecto fabulæ cataſtrophen. OG. Accipe; paucis expediam. Inter hæc prodiit ſummus ille myſtagogus. ME. Quiſnam? abbas loci? OG. Mitram habet, cenſus habet abbaticos; ſolo nomine caret, & Prior dicitur, ob id, quod Archiepiſcopus abbatis loco eſt. Nam antiquitus quiſquis erat ejus ditionis Archiepiſcopus, idem erat & monachus. ME. Equidem vel camelus appellari ſuſtineam, ſi cenſus eſſet abbate dignus. OG. Mihi quidem viſus eſt vir pius juxta & prudens, neque Scoticæ Theologiæ rudis. Is nobis aperuit thecam, in qua reliquum ſancti viri corpus quieſcere dicitur. ME. Vidiſti oſſa? OG. Id quidem fas non eſt; nec liceret, niſi admotis ſcalis: ſed auream thecam theca contegit lignea: ea funibus ſublata opes nudat inæſtimabiles. ME. Quid audio? OG. Vilisima pars erat aurum: gemmis raris ac prægrandibus collucebant, nitebant ac fulgurabant omnia. quædam ſuperabant ovi anſerini magnitudinem. Ibi multa cum veneratione circumſtabant aliquot monachi: ſublato tegumento adoravimus

omnes. Prior candida virga demonſtrabat contactu ſingulas gemmas, addens nomen Gallicum, pretium & auctorem doni. Nam præcipuas monarchæ dono miſerant. ME. Oportuit illum eſſe præditum inſigni memoria. OG. Recte conjectas, quanquam juvat & exercitatio; frequenter enim hoc agit. Hinc reducit in cryptoporticum. Illic domicilium habet Virgo mater, ſed ſubobſcurum, ſemel atque iterum ferreis cancellis circumſepta. ME. Quid metuit? OG. Nihil, opinor, niſi fures. Nec enim unquam vidi quidquam divitiis onuſtius. ME. Cæcas mihi divitias narras. OG. Admotis lucernis vidimus pluſquam regale ſpectaculum. ME. Vincit opibus Parathalaſſiam? OG. Specie longe ſuperat, abſtruſa novit ipſa. Hæc non oſtenditur niſi magnatibus aut præcipuis amicis. Poſtremo reducimur in ſacrarium: illic detractum eſt ſcrinium nigro contectum corio, depoſitum eſt in menſam; apertum eſt; mox omnes flexis genibus adorarunt. ME. Quid inerat? OG. Fragmenta quędam linteorum lacera, pleraque mucci veſtigium ſervantia. His, ut ajebant, vir pius extergebat ſudorem à facie ſive collo, pituitam à naribus, aut ſi quid eſſet ſimilium ſordium, quibus non vacant humana corpuſcula. Ibi meus Gratianus rurſum non optimam iniit gratiam. Huic & Anglo, & noto, nec mediocris auctoritatis viro Prior benignus unum è linteolis obtulit dono, credens ſeſe munus longe gratiſſimum offerre. Sed Gratianus heic parum gratus, non ſine faſtidii ſignificatione digitis contrectavit unum, & contemtim repoſuit, porrectis labiis, veluti poppyſmum, unitans. Nam hic

illi

illi mos erat, si quid offenderet, quod tamen contemnendum esse judicaret. Meum animum simul & pudor, & timor discruciabant. Prior tamen, ut est homo stupidus, dissimulabat hoc factum; nosq; post oblatum vini poculum humaniter dimisit. Cum rediremus Londinum. ME. Quid oportuit, cum jam non procul abesses à litore tuo? OG. Sic est: sed ego litus illud perquam lubens fugi, magis infame fraudibus ac rapinis, quam ullæ sunt Maleæ naufragiis. Dicàm quod proxima vidi trajectione. Complures à litore Caletiensi scalmo devehebamur ad navem majorem. In his erat Gallus quidam juvenis, pauper ac pannosus. Ab hoc exigunt dimidium drachmæ. Tantum enim extorquent à singulis ob brevissimam vectationem. Ille excusabat paupertatem: isti per jocum explorant scilicet, ac detractis calceis inter suppactas soleas reperiunt decem aut duodecim drachmas: eas eripiunt palam, ridentes, & conviciis ludentes in sceleratum Gallum. ME. Quid juvenis? OG Quid aliud? Flebat. ME. Num ex auctoritate faciebant ista? OG. Prorsus eadem, qua furantur sarcinas hospitum, qua tollunt crumenas, si quando datur oportunitas. ME. Mirum est istos tantum audere facinus, tot testibus conscius. OG. Sic assueverunt ut recte fieri putent. Spectabant è majore navi complures, in cymba aderant aliquot Angli negotiatores, qui frustra obmurmurabant. Illi velut in re facetâ gloriabantur, deprehensum sceleratum Gallum. ME. Ego istos maritimos fures ludens ac jocans subigerem in crucem. OG. Atqui talibus scatet utrumq; litus.

[2] *Litus Angliæ rapinis infame.*

Heic mihi conjecta, Quid domini faciant, auſint cum talia fures? Proinde poſthac quaſlibet ambages malim, quam illud compendium. Ad hæc quemadmodum ad inferos facilis deſcenſus, ſed reditus difficillimus; ita per hoc litus ingreſſus non admodum facilis, exitus difficillimus eſt. Hærebant Londini nautæ aliquot Antverpienſes: cum illis decreveram me mari committere. ME. Habet ea regio nautas adeo ſanctos? OG. Vt ſimia ſemper eſt ſimia, fateor, ita nauta ſemper eſt nauta: verum ſi ad hos conferas qui rapto vivere didicerunt, angeli ſunt. ME. Meminero, ſi quando me quoque libido ceperit eam inſulam inviſendi. Sed in viam redi, unde te deduxi. OG Ergo Londinum petentibus haud procul à relicta Cantuaria, occurrit via vehementer cava ſimul & anguſta, præterea declivis ſic utrinque abrupto aggere, ut non poſſis effugere: nec vitari poteſt, quin hac facias iter. Ad ejus viæ lævum latus eſt mendicabulum aliquot ſeniculorum: ab iis procurrit aliquis, ſimulatque ſentiunt advenientem equitem: conſpergit aqua ſacra, mox offert calcei ſummam partem obvinctam æreo circulo, in quo vitrum eſt gemmæ ſpecie. Exoſculati dant nummulum. ME. In ejuſmodi via malim mendicabulum ſeniculorum, quam gregem valentium latronum. OG. Gratianus equitabat mihi ſiniſter, propior mendicabulo: conſperſus eſt aqua, tulit urcunque. Vbi porrigeretur calceus, rogabat quid ſibi vellet. Ait calceum [3] eſſe S. Thomæ. Incanduit homo; & ad me verſus, Quid, inquit, ſibi volunt hæ pecudes, ut oſculemur calceos om-

[3] *Calceus S. Thomæ.*

omnium bonorum virorum? Quin eadem opera porrigunt oſculandum ſputum, aliaque corporis excrementa? Miſerebat me ſeniculi, datoque nummulo conſolatus ſum triſtem. ME. Mea ſententia, non omnino præter cauſam incanduit Gratianus. Si calcei ſoleæque ſervarentur, ut argumentum frugalis vitæ, non improbarem: cæterum impudens mihi videtur, ſoleas, calceos, & ſubligaria cuiquam oſculanda obtrudere. Nam ſi quis id ſua ſponte faciat ex ingenti quodam pietatis affectu, venia dignum arbitror. OG. Præſtabat iſta non fieri, ne quid diſſimulem: verum ex his rebus quæ ſubito corrigi non poſſunt, ſoleo ſi quid ineſt boni decerpere. Delectabat interim animum meum illa contemplatio, virum † bonum eſſe ſimilem ovi; malum, noxiæ beſtiæ. Vipera poſteaquam periit, mordere quidem non poteſt, odore tamen ſanieque inficit: ovis cum vivit, lacte nutrit, lana veſtit, fœtura ditat: mortua porrigit utile corium; totaque eſculenta eſt. Itidem viri feroces, & huic mundo dediti, dum vivunt, omnibus incommodi ſunt, mortui ſtrepitu nolarum, ambitioſa ſepultura moleſti ſunt vivis, nonnunquam & ſucceſſorum inaugurationibus, hoc eſt, novis exactionibus: probi vero nulla non ex parte magnam omnibus de ſe præbent utilitatem. Velut hic divus, dum in vivis eſſet, exemplo, doctrina, monitis ad pietatem invitabat, conſolabatur deſtitutos, ſublevabat egenos: ac mortui pene major utilitas. Exſtruxit hoc locupletiſſimum templum, ſacerdotum ordini per univerſam Angliam plurimum auctoritatis conciliavit. Hoc denique calcei

† *Viri boni ac mali comparatio.*

fragmentum alit egenorum conventiculum. ME. Est quidem ista pia contemplatio: sed demiror te, cum isto sis animo, nunquam invisisse antrum sancti Patricii, de quo prodigiosa quædam vulgo jactant, nec mihi satis verisimil a. OG. Imo nulla heic tam prodigiosa potest esse narratio, quin res ipsa superet. ME. Ergo illuc quoque penetrasti? OG. Enavigavi paludem vere Stygiam, descendi in fauces Averni: vidi quidquid apud inferos geritur. ME. Bearis me si non gravaberis referre. OG. Sit hoc colloquii nostri proœmium, satis, ut arbitror, prolixum. Eo domum, ut jubeam adornari cœnam: nam adhuc impransus sum. ME. Cur impransus? num religionis gratia? OG. Minime: sed invidiæ causa. ME. Num invides ventri tuo? OG. Imo rapacibus cauponibus: qui cũ nolint quod æquum est apponere; tamen non verentur ab hospitibus quod iniquum est exigere. eos sic ulciscí soleo. Si spes datur cœnæ lautioris vel apud notũ, vel apud pandocheum paullo minus sordidum, in prandio laborat mihi stomachus. Sin prandium obtulit fortuna quale volo, sub cœnam incipit dolere stomachus. ME. Nõ pudet videri parcum ac sordidum? OG. Menedeme, qui talibus in rebus pudoris impendium faciunt, crede mihi, male collocant sumtum. Ego meum pudorem aliis usibus servare didici. ME. Iam sitio reliquum fabulæ: quare me in cœna exspecta convivam; ibi narrabis commodius. OG. Equidem habeo gratiam, quod utro temet offers convivam, cum multi vehementer rogati pernegent: sed hæc tibi conduplicabitur gratia, si hodie domi cœnes. Nam mihi

5 S. Patricii antrũ.

mihi tempus hoc ſumetur ſalutandæ familiæ. Cæterum habeo conſilium utrique noſtrûm commodius. Cras mihi, uxoriq; meæ domi tuæ adornato prandium, tum vel uſque ad cœnam proferentur fabulæ, donec te fatearis jam eſſe ſaturum: & ſi voles, ne in cœna quidem te deſtituemus. Quid ſcabis caput? Tu para; nos bona fide veniemus. ME. Malim inemtas fabulas. Verum age prandiolum dabitur, ſed inſipidum, niſi tu bonis fabulis condias. OG. Sed heus tu, nonne titillat te animus, ut has peregrinationes obeas? ME. Fortaſſe titillabit, ubi tu peroraveris: nunc ut affectus ſum, ſat habeo ſtationes 6 obire Romanas. OG. Romanas, qui Romam nunquam videris? ME. Dicam. Sic domi obambulo, ingredior conclave, curoque ut ſalva ſit filiarum pudicitia. Rurſus hinc in officinam; contemplor quid agant famuli famulæque: inde in culinam, circumſpiciens ſi quid opus ſit admonitu: hinc alio atque alio, obſervans quid agant liberi, quid uxor, ſolicitus ut omnia ſint in officio. Hæ mihi ſunt ſtationes Romanæ. OG. At iſta pro te curaret divus Iacobus. ME. Vt ipſe curem iſta, præcipiunt ſacræ litteræ; ut divis committam, nuſquam legi præceptum.

6 *Stationes Romanæ.*

IXΘΥΟΦΑΓΙΑ.

LANIO, SALSAMENTARIUS.

LA. DIc mihi, inſulſiſſime Salſamentarie; nondum emiſti reſtim? SA. Reſtim, Lanio? LA. Ita, reſtim. SA. Cui tandem rei? LA. Cui, niſi ſuſpendio? SA. Emant alii; me nondum uſque adeo tædet hujus vitæ. LA. At brevi tædebit. SA. In vatem ipſum iſta vertat

vertat Deus aliquis potius. Sed quid est mali? LA. Si nescis, dicam. Instat tibi tuisque plane Saguntina, quod ajunt, fames, ut res prorsus sit vobis ad laqueũ reditura. SA. Bona verba, lanio. Ista sint hostibus nostris. Vnde nobis ex Lanio repente prodisti Pythius quispiam, ut divines tantam calamitatem? LA. Non est divinatio; ne tibi blandiaris; res ipsa adest in foribus. SA. Enecas: ede rem, si quid habes. LA. Edam tuo magno malo. A Romano senatu venit edictum, ut posthac liberum sit cuique vesci quibus velit. Quid igitur tibi tuoque ordini restat, nisi bulimia cum putribus salsamentis? SA. Per me quidem vel limacibus, vel urticis vescatur, qui volet. At num interdictum est cuiquam ne vescatur piscibus? LA. Non, sed data potestas vescendi carnibus, quibus fuerit collibitum. SA. Sive vana prædicas, tu potius dignus es suspendio: sive vera, tibi potius parandus funis. Nam mihi posthac spero quæstum uberiorem. LA. Imo proventum uberrimum, sed esuritionis usque ad saturitatem: aut, si mavis audire lætiora, posthac longe mundius vives, neque, quod soles, cubito[2] nasum emunges pituitosum, & scabie fruticantem. SA. Ohe, venimus ad summum; cæcus convicia jacit in luscum: quasi vero quidquam apud laniones purius sit ea parte corporis quæ dicitur semper lotione[3] superior. Vtinam verum esset quod annuncias; at vereor, ne me conjicias in falsum gaudium. LA. Tibi quidem nimium vera nuncio. Sed unde tibi quæstum promittis uberiorem? SA. Quoniam eò video recidisse mores hominum, ut quod vetitum sit, impotentius appetant.

[1] *Exstat jocus Ciceronis in salsamentarii filiũ.*

[2] *De re extrema impudentia: Sic Horatius.*

[3] *Lotione superior, quia subinde inquinatur: de quo alias.*

LA. Quid

LA. Quid tum postea? SA. Quia plures abstinebunt ab esu carnium, ubi permissa est vescendi potestas, nec ullum erit lautum convivium absque piscibus, quemadmodum apud priscos fieri consuevit. Itaque carnium esum permissum gaudeo. utinam & piscium esus esset interdictus! avidius his vescerentur homines. LA. Pium mehercule votum. SA. Hoc optarem, si, quod tu facis, nihil aliud spectarem quam pecuniæ lucrum, cujus amore tu crassam istam & carnivoram animam diis [4] manibus devovisti. LA. Salsus es totus, cum insulsa sit oratio. SA. Quæ ratio commovit Romanos, ut tot sæculis observatam legem carnariam relaxarint? LA. Nimirum hoc ipsa res jam dudum illis persuasit. Reputant id quod est, per sallamentarios inquinari civitatem, infici terram, flumina, aërem, & ignem, & si quod aliud est elementum: corrumpi corpora mortalium: ex piscium enim esu corpus impleri putribus humoribus: hinc febres, tabes [5], podagræ, epilepses [6], lepræ, & quid non malorum? SA. Dic igitur mihi, Hippocrates, cur in civitatibus bene institutis vetitum est intra mœnia mactare tauros ac sues? Rectius etiam consuleretur saluti civium, si nec pecudes jugularentur. Cur laniis describitur certus locus; ne si passim vivant, totam urbem reddant pestilentem? An est ullum fœtoris genus corrupto animantium cruore sanieque pestilentius? LA. Aromata mera sunt, si ad piscium putorem conferas. SA. Tibi quidem, opinor, aromata mera sunt: at non idem visum magistratibus, qui vos ab urbe submovent. Porro quam suaviter oleant vestræ istæ la-

[4] *Id est, inferis. Sic Decius & Q. Curtius se diis manibus devovere unt.*

[5] *Tabes, quam Græci dicunt.*

[6] *Epilepsis, morbus comitialis.*

lanienæ, declarant ii qui naribus obturatis prætereunt: declarant vulgo, qui malunt habere vicinos decem lenones, quam unum lanionem. LA. At vobis ad abluenda putria salsamenta nec lacus nec amnes toti sufficiunt: vereque, quod dici solet, inaniter aquam consumitis. Semper enim piscis piscem olet, etiamsi unguentis oblinas. Quid autem mirum, mortuos sic olere, cum pleriq; vivi mox, ut capti sunt, oleant? Carnes muria conditę servantur multos in annos, adeo non putentes ut aromaticum quiddam redoleant. Rursus vulgari sale conditæ, durant absque fœtore. Duratæ fumo ventove nihil molesti odoris contrahunt. Hæc omnia si pariter adhibeas pisci, nihil aliud quam piscem olebit. Vel hinc conjice, nullum esse putorem cum piscium fœtore conferendum, quod ab his putrefit etiam ipse sal, in hoc à natura datus, ut à rebus arceat putrefactionem, dum genuina vi claudit constringitque simul & excludens quod extrinsecus noxam afferre possit, & humores intus, unde putrefactio poterat oriri, desiccans: in solis piscibus sal non est sal. Nostras ædes fortassis aliquis delicatior præteriens obturat nares; at nemo sustinet in cymba sedere in qua vestra sunt salsamenta. Viatori si quando occurunt plaustra onusta salsamentis, quæ ibi fuga? quæ narium obturatio? quæ sputa? quæ excreatio? Ei si qua fieri possit, ut salsamenta pura in urbem adveherentur, quemadmodũ nos mactatorum boum carnes apportamus, lex non dormiret: nunc quid facias iis, quæ putria sunt etiam cum comeduntur? Et tamen quoties videmus ab Agoranomis [8] dam-

7 Muria sive muries, est aqua salsamentorum.

8 Agoranomi, præfecti foris, in quibus venduntur esculenta.

damnatas merces veſtras conjici in flumen, vobis indicta multa? Id vero ſæpius etiam fieret, niſi illic corrupti per vos magis ſpectarent privatum commodum, quam publicam ſalutem. Nec hac tantum parte nocetis reipublicæ; ſed impia conſpiratione vetatis, ne aliunde piſces recentiores advehantur in civitatem. SA. Quaſi vero nullus unquam viderit mulcta percuſſum lanionem, quod porcum inſincerum, & linguæ maculis lepræ vitium profitentem vendiderit, ac quod ovem aquis cœnove ſuffocatam, aut alioqui verminantes armos, lotione & circumlito recenti cruore vitium diſſimularit. LA. Atqui nullum ex nobis tale exſtat exemplum, quale nuper ex vobis: ex unica anguilla cruſto panis incocta, periere novem convivæ. Talibus obſoniis vos inſtruitis menſas civium. SA. Caſum narras, qui nemini vitari poſſit, ſi fortuna velit. At vobis pene quotidianum eſt, pro cuniculis altiles feles vendere, pro leporibus canes, ſi per auriculas & pedes hirſutos liceret. Quid autem commemorem artocrea ex humanis carnibus confecta? LA. Tu quod in me damnabas, caſus & hominum vitia mihi opprobras. tueantur iſta qui committunt: ego quæſtum cum quæſtu confero. Alioqui damnentur & olitores, quod interdum imprudentes pro caule vendant cicutam, aut aconitum: damnentur & pharmacopolæ, quod interdum pro remediis porrigunt venena. Nulla eſt ars tam inculpata, quin iſtęc incidant mala. Vos cum omnes officii numeros impleveritis, venenum eſt quod venditis. Si torpedinem [1], ſi hydrum [2], ſi leporem [3] marinum retibus admixtum cum

[1] *Torpedo, piſcis lethalis contactu.*
[2] *Hydrus, ſerpens aquatilis.*
[3] *Lepus, piſcis, homini præſentiſſimũ & immedicabile venenũ; & homo piſci; adeo, ut hominis contactu ſola moriatur.*

lanienæ, declarant ii qui naribus obturatis prætereunt: declarant vulgo, qui malunt habere vicinos decem lenones, quam unum lanionem. LA. At vobis ad abluenda putria salsamenta nec lacus nec amnes toti sufficiunt: vereque, quod dici solet, inaniter aquam consumitis. Semper enim piscis piscem olet, etiamsi unguentis oblinas. Quid autem mirum, mortuos sic olere, cum pleriq; vivi mox, ut capti sunt, oleant? Carnes muria conditę servantur multos in annos, adeo non putentes ut aromaticum quiddam redoleant. Rursus vulgari sale conditæ, durant absque fœtore. Duratæ fumo ventove nihil molesti odoris contrahunt. Hæc omnia si pariter adhibeas pisci, nihil aliud quam piscem olebit. Vel hinc conjice, nullum esse putorem cum piscium fœtore conferendum, quod ab his putrefit etiam ipse sal, in hoc à natura datus, ut à rebus arceat putrefactionem, dum genuina vi claudit constringitque simul & excludens quod extrinsecus noxam afferre possit, & humores intus, unde putrefactio poterat oriri, desiccans: in solis piscibus sal non est sal. Nostras ædes fortassis aliquis delicatior prætereiens obturat nares; at nemo sustinet in cymba sedere in qua vestra sunt salsamenta. Viatori si quando occurunt plaustra onusta salsamentis, quæ ibi fuga? quæ narium obturatio? quæ sputa? quæ excreatio? Ei si qua fieri possit, ut salsamenta pura in urbem adveherentur, quemadmodũ nos mactatorum boum carnes apportamus, lex non dormiret: nunc quid facias iis, quæ putria sunt etiam cum comeduntur? Et tamen quoties videmus ab Agoranomis [8] dam-

[7] *Muria sive muries, est aqua salsamento rum.*

[8] *Agoranomi, præfecti fori, in quibus venduntur esculenta.*

damnatas merces veſtras conjici in flumen, vobis indicta multa? Id vero ſæpius etiam fieret, niſi illic corrupti per vos magis ſpectarent privatum commodum, quam publicam ſalutem. Nec hac tantum parte nocetis reipublicæ; ſed impia conſpiratione vetatis, ne aliunde piſces recentiores advehantur in civitatem. SA. Quaſi vero nullus unquam viderit mulcta percuſſum lanionem, quod porcum inſincerum, & linguæ maculis lepræ vitium profitentem vendiderit, ac quod ovem aquis cœnove ſuffocatam, aut alioqui verminantes armos, lotione & circumlito recenti cruore vitium diſſimularit. LA. Atqui nullum ex nobis tale exſtat exemplum, quale nuper ex vobis: ex unica anguilla cruſto panis incocta, periere novem convivæ. Talibus obſoniis vos inſtruitis menſas civium. SA. Caſum narras, qui nemini vitari poſſit, ſi fortuna velit. At vobis pene quotidianum eſt, pro cuniculis altiles feles vendere, pro leporibus canes, ſi per auriculas & pedes hirſutos liceret. Quid autem commemorem artocrea ex humanis carnibus confecta? LA. Tu quod in me damnabas, caſus & hominum vitia mihi opprobras. tueantur iſta qui committunt: ego quæſtum cum quæſtu confero. Alioqui damnentur & olitores, quod interdum imprudentes pro caule vendant cicutam, aut aconitum: damnentur & pharmacopolæ, quod interdum pro remediis porrigunt venena. Nulla eſt ars tam inculpata, quin iſtęc incidant mala. Vos cum omnes officii numeros impleveritis, venenum eſt quod venditis. Si torpedinem [1], ſi hydrum [2], ſi leporem [3] marinum retibus admixtum cum

[1] *Torpedo, piſcis lethalis contactu.*

[2] *Hydrus, ſerpens aquatilis.*

[3] *Lepus, piſcis, homini præſentiſſimũ & immedicabile venenũ; & homo piſci; adeo, ut hominis contactu ſola moriatur.*

cum cæteris venderetis, casus esset, non crimen: nec magis imputari poterat vobis quam, medico, qui nonnunquam occidit ægrum, quem curat. Ferri poterat hoc malum, si mensibus dumtaxat hybernis extruderetis vestra purulenta; rigor temporis mitigaret pestilentiam. Nunc æstatis incendio putrem additis materiam; autumnum, per se nocentem, redditis nocentiorem. Cumque jam se renovat annus, & humores conditi sese rursus proferunt, non absque corporum periculo, ibi vos totos menses duos tyrannidem occupatis, & anni renascentis infantiam acerbito senio vitiatis. Cumque hoc meditetur natura, ut corpora succis insalubribus repurgata, novis succis repubescant, vos ingeritis meros putores metasque sanies; &, si quid est in corporibus vitii, augetis, malum malo adjicientes, & bonos insuper corporis succos corrumpentes. ¶Tolerari poterat hoc quoque, si tantum corpora vitiaretis: nunc quoniam ex ciborum differentiis vitiantur animorũ organa, fit, ut ipsi vitientur animi. Tales fere videas homines istos pisculentos, quales sunt ipsi pisces; pallent, olent, stupent muti sunt. SA. O novum Thaletem? Quid igitur sapiunt qui betis victitant? nimirũ, quantum ipsæ betæ? Quid sapiunt qui boves, & oves, & capras devorant? nimirũ quod b ves, oves, & capræ? Vos hœdos pro deliciis venditis, & tamen hoc animal ut est morbo comitiali obnoxium, ita gignit eundem morbum in his qui gaudent esu carnium. An nõ præstabat salsamentis placare latrantem stomachum? LA. Quasi solum hoc mentiti sint rerum naturalium scriptores. Et si maxime verum

rum sit, quod narrant; corporibus morbo obnoxiis sæpe quæ per se optima sunt, pessima sunt: Hecticis [4] ac phthisicis [5] vendimus hœdos, non vertiginosis [6]. SA. Si piscium esus tantam perniciem adfert rebus mortalium, cur nobis præsulum ac principum sententia licèt toto anno nostras merces divendere, vobis bonam anni partem indictæ sunt feriæ? LA. Istuc quid mea refert? Fortassis hoc procuratum est à malis medicis, quo quæstus ipsis uberior SA. Quos malos medicos mihi commemoras, cum nulli sint piscibus hostes æque capitales? LA. Ne quid erres, ô bone, non faciunt hoc studio vestri, nec amore piscium, cum ab his nulli religiosius abstineant: suum agunt negotium. Quo plures tussiunt, languent, ægrotant, hoc illis annona benignior est. SA. Medicis heic non patrocinabor; ipsi suam vicem ulciscentur, si quando in casses illorum incideris. Mihi pro mea causa sufficit veterum sanctimonia vitæ, probatissimorum auctoritas, episcoporum majestas, publica Christianarum gentium consuetudo; quos omnes si damnabis insaniæ, malo cum illis insanire, quam cum laniis esse sobrius. LA. Tu recusas patronus esse medicis; ego nolim esse criminator aut censor veterum, publicæve consuetudinis. Ista venerari soleo, nõ incessere. SA. Isto quidem nomine cautus es verius, quam pius lanio; nisi te prorsus non novi. LA. Meo judicio sapiunt, qui cavent, ne quid habeant rei cum his qui fulmen habent in manibus. Attamen quid ex meis Bibliis, quæ populari linguæ versa nonnunquam lego, sentiam, non tacebo. SA. Vt nunc fies ex

[4] *Hectici, qui perpetua laborant febri, jam in habitũ acta.*

[5] *Phthisici, qui cõtabescunt & exarescunt.*

[6] *Vertigo capitis, est praeludium ad morbum comitialem: Hœdus autem dicitur esse obnoxius ei morbo, & ejus carnes inimica propensis ad id mali.*

ex lanione Theologus ! LA. Arbitror primos illos homines simul atq; ex uda argilla prodierunt, fuisse corpore salubri ac succulento. Id declarat illorum vivacitas. Deinde Paradisum fuisse locum multo commodissimum situ, cœloq; saluberrimo. Tali loco talia corpora, vel aëris hausta, herbarum, arborum ac florum undique aspirantium fragrantia, citra cibum ullum potuisse vivere, præsertim cum ultro citra sudorem hominis affatim tellus effunderet omnia, nec morbus esset ullus, nec senium. Cultus enim talis horti voluptas erat verius, quam labor. SA. Adhuc verisimilia prædicas. LA. Ex tam vario horti feracissimi proventu, nihil interdictum est præter unicam arborem. SA. Verissimum est. LA. Idque non ob aliud, nisi ut per obedientiam agnoscerent dominum & conditorem suum. SA. Recte LA. Quin & illud arbitror, recentem terram omnia progenuisse feliciora melioriscque succi, quam nunc gignit senescens ac propemodum effœta. SA. Esto. LA. Idque præcipue in Paradiso. SA. Haud dissimile veri. LA. Illic igitur vesci, voluptatis erat, non necessitatis. SA. Audivi. LA. Et abstinere à laniandis animantibus, humanitas erat, non sanctitas. SA. Nescio. Animantium esum à diluvio permissum lego, prius interdictum nō lego. Quorsum autem attinebat permittere, si jam permissus erat? LA. Quare non vescimur ranis? Non quia vetitæ, sed quoniam abhorremus. Qui scis, an Deus illic admonuerit, quem cibum requireret humana fragilitas, non quem permitteret? SA. Non sum ariolus. LA. Atqui in ipso statim conditi hominis initio legimus; Domi-

Dominamini piſcibus maris, & volatilibus cœli & univerſis animalibus quæ moventur ſuper terram. Quis uſus dominii, ſi veſci non licet? SA O crudelem herum! Itane devoras ſervos & ancillas, tuos liberos & uxorem? Quin eadem opera veſceris matula tua, cujus dominus es? LA. Sed audi viciſſim, inſulſe ſalſamentarie: E cæteris uſus eſt, nec eſt inane dominii nomen. Equus vehit me tergo, camelus geſtat ſarcinas: è piſcibus vero quis uſus, niſi veſcaris? SA. Quaſi vero non ſint innumera ex piſcibus remedia. Deinde multa ſunt in hoc tantum condita, ut delectent hominem contemplantem, & in conditoris admirationem rapiant. Forte non credes delphinos hominem tergo vehere. Denique ſunt piſces, qui nobis prædicant imminere tempeſtatem, velut echinus[6]. An non talem ſervum optares domi tuæ? LA. Verum ut hoc largiamur, ante diluvium non fuiſſe fas veſci cibis, præterquam terræ frugibus; nihil magni erat abſtinere ab iis quæ non requirebat corporis neceſſitas, & habebant laniandi crude litatem: illud fateris, animantium eſum initio permiſſum ob humanorum corporum imbecillitatem. Frigus induxerat diluvium: & hodie videmus in regionibus frigidis naſci homines cæteris edaciores: ac terræ proventum vel extinxerat, vel corruperat inundatio. SA Eſto. LA. Et tamen à diluvio præteribant annum ducenteſimum. SA. Credo. LA Cur igitur Deus, quod illis robuſtis citra exceptionem permiſit, poſt imbecillioribus ævique contractioris adſtrinxit ad certa animantium genera, quemadmodum præce-

6 *Echinus, piſcis eſt ſpinas habens pro pedibus. hic imminenti tempeſtate affigit ſeſe, aut ſaburrat arena.*

præcepit Moſes? SA. Quaſi meum ſit eorum quæ Deus gerit, rationem reddere! Arbitror tamen hoc tum feciſſe Deum, quod ſolent heri, qui contrahunt indulgentiam in ſervos, ubi vident illos abuti lenitate dominorum. Sic equo plus ſatis ferocienti ſubducimus fabas & avenam, parcoque fœno paſcimus, frenoque & calcaribus aſperioribus ſubigimus. Excuſſerat hominum genus omnem reverentiam, in tantamque licentiam ſeſe effuderat, quaſi nullus omnino Deus eſſet. Hic inventi ſunt legis cancelli, cæremoniarum repagula, minarum ac præceptorum frena, quo vel ſic reſipiſcerent. LA. Quia igitur manent hodie legis illius repagula? Quia ſublata eſt carnalis ſervitutis aſperitas, poſteaquam per Euangelium adoptati ſumus in filios Dei. detractum eſt præceptis, ubi contigit uberiot gratia. LA. Cum Deus appellet ſuum teſtamentum ſempiternum, cumque Chriſtus negarit ſe ſolvere legem, ſed conſummare; qua fiducia poſteriores auſi ſunt bonam legis partem abrogare? SA. Gentibus ea lex data non erat; & ideo viſum eſt Apoſtolis, eas nec onerare circumciſionis moleſtia, ne, quod Iudæi faciunt & hodie, in corporalibus obſervationibus conſtituerent ſalutis ſpem potius quam in fiducia & caritate erga Deum LA. Omitto gentes. Quæ ſcriptura manifeſte docet, Iudæos ſi profeſſionem Euangelicam fuerint amplexi, manumiſſos eſſe à Moſaicæ legis ſervitute? SA. Quoniam id fore prædictum erat à prophetis, qui promittunt teſtamentum novum, & cor novum, inducuntque Deum abominantem feſtos Iudæorum dies, averſan-

ſantem illorum victimas, deteſtantem jejunia, rejicientem donatia, deſiderantem populum circumciſo corde. Confirmavit illorum promiſſa Dominus ipſe, qui porrigens diſcipulis corpus & ſanguinem ſuum, appellat teſtamentum novum. Si nihil aboletur de veteri, cur hoc dicitur novum? Ciborum Iudaïcum delectum non exemplo quidem, ſed ſententia ſua abrogavit Dominus, cum negat hominem inquinari cibis qui mittuntur in ſtomachum, & per ſeceſſum repurgantur. Docet idem Petrum conſpecta viſione; imo Petrus ipſe cum Paulo cæteriſque veſcens cibis communibus, à quibus lex præceperat temperari. Agit hoc ubique Paulus in ſuis epiſtolis; nec dubitatur, quin quod hodie ſequitur populus Chriſtianus, ab apoſtolis veluti per manus traditum ad nos denique pervenerit. Itaque non tam manumiſſi ſunt Iudæi, quam à legis ſuperſtitione velut à lacte conſueto quidem & familiari, ſed jam intempeſtivo depulſi. Neque lex abrogata eſt, ſed ea pars juſſa eſt cedere, quæ jam erat otioſa. Frondes & flores pollicentur fructum exoriturum; is ubi gravat arborem, nemo flores deſiderat. Neque quiſquam deplorat periſſe filii ſui pueritiam, ubi jam ad ætatem maturam pervenit. Neque quiſquam requirit lucernas & funalia, ubi ſe terris deprompſit ſol. Nec habet quod quæratur pædagogus, ſi filius jam puber ſuam libertatem ſibi vendicat, ac pædagogum in ſua viciſſim habet poteſtate. Pignus deſinit eſſe pignus, ubi promiſſa ſunt exhibita. Sponſa priuſquam deducatur ad ſponſum, epiſtoliis ab illo miſſis ſeſe conſo-

latur, exoſculatur munuſcula ab illo venientia, picturas illum referentes amplectitur: cęterum ubi jam ipſius ſponſi data eſt copia, prę hujus amore negligit illa prius adamata. At Iudæi primum ægre divellebantur à conſuetis, velut ſi puer aſſuetus lacti jam grandis mammam inclamet, cibum ſolidum faſtidiens. Itaq; propemodum vi depulſi ſunt ab illis vel figuris, vel umbris, vel temporariis ſolatiis, quo ſe jam totos convertant in eum, quem lex illa promiſerat & adumbrarat. IA. Quis exſpectarat tantũ Theologiæ à ſalſamentario? SA. Soleo piſculentum commeatum ſuppeditare noſtræ civitatis Dominicano collegio: itaq; fit, ut illi frequenter prandeant apud me, ego nonnunquam apud illos. Ex eorũ conflictationibus hæc decerpſi. IA. Næ tu dig us es, qui ex ſalſamentario fias piſcium recentium venditor. Verum illud expedi: Si Iudæus eſſes, (neque mihi ſatis liquet an ſis) & immineret ex fame certum vitę periculum, veſcereris carne ſuilla, an mortẽ præoptares? SA. Quid facturus eſſem, ſcio: quid mihi faciendum eſſet, nondum intelligo. IA. Deus utrumq; vetuit, non occides, & non veſceris carne ſuilla. In tali caſu utrum præceptum utri par eſt cedere? SA. Primũ non conſtat, an hoc animo Deus vetuerit veſci ſuilla, ut mortem vellet oppeti potius quam eſu vitæ conſuli. Nam ipſe Dominus excuſat David, qui contra Legis præceptum comederit ſacros panes. Et in exſilio Babylonico multa non obſervata ſunt à Iudæis, quæ Lex præſcripſerat. Proinde cenſerem eam legem, quam ipſa quoq; natura tulit, eoq; perpetua eſt & inviolabilis, debere potiorem haberi

ce,

ea, quæ neque semper fuit, & post erat abroganda. LA. Cur igitur laudati sunt fratres Macchabęi, qui maluerunt duris cruciatibus exanimari, quam carnem gustare suis? SA. Opinor, quoniam hic esus à rege præscriptus complectebatur totius patriæ legis abnegationem, quemadmodum circumcisio quam Iudæi gentibus obtrudere conabantur, continebat totius legis professionem, non aliter quam arrha data ad universum contractum præstandũ obligat. LA. Itaq; si crassior illa Legis pars post exortam Euangelii lucem recte sublata est, quo consilio nunc videmus vel eadem, vel his graviora revocari, præsertim cum Dominus jugũ suum appellet suave, & Petrus, in Actis Apostolorum, Iudæorum Legem appellet duram, quam nec ipsi ferre potuerint, nec patres ipsorum? Sublata est circumcisio, sed successit baptismus, duriore prope dixerim conditione. Illa differebatur in octavũ diem; & si quis interim casus intercepisset puerum, votum circumcisionis pro circũcisione imputabatur: nos pueros vixdũ à latebris uteri materni egressos, in frigidam aquam, quæque diu in alveo saxeo constitit, non enim dicam, computruit, totos immergimus; & si vel primo die, atque adeo in ipso partus ostio perierit, nulla parentũ aut amicorum culpa, deditur miser æternæ damnationi. SA. Sic ajunt. LA. Sublatum est sabbatũ; imo non sublatum est, sed translatũ in diem dominicum. Quid refert? Paucorum dierum jejunia indixit Lex Mosaïca; nos illis quantum addidimus numerum? In delectu ciborum quanto liberiores Iudæi nobis; quibus licebat vel totum annum vesci ovibus, ca-

pis, perdicibus & hœdis? Illis nullum veſtis genus erat interdictum, præter eam quæ eſſet lana linoque contexta. Nunc præter tot veſtium præſcriptas & interdictas formas & colores, acceſſit capitis raſura, eaque varia: ne commemorem interim confeſſionis onus, & conſtitutionum humanarum ſarcinas, decimationes non ſimplices, adſtrictum arctioribus vinculis matrimonium, novas affinitatis leges, aliaque permulta, quæ faciunt, ut hac parte non paullo commodior videatur fuiſſe Iudæorum, quam noſtra conditio. SA. Erras tota via, Lanio: Chriſti jugum non æſtimatur ad iſtam regulam, quam imaginaris. Pluribus adſtringitur Chriſtianus, & adſtringitur ad difficiliora, denique ad pœnam graviorem: ſed his adjuncta copioſior vis fidei & caritatis, facit ea ſuavia, quæ natura ſunt graviſsima. LA. Atqui cum olim Spiritus ſpecie linguarum ignearum è cœlo delapſus, copioſiſsimo dono fidei & caritatis locupletarit credentium pectora, cur detractum eſt legis onus, velut imbecillibus ac ſub iniqua ſarcina periclitantibus? Cur Petrus jam afflatus ſpiritu vocat onus intolerabile? SA. Detractum eſt ex parte ne Iudaiſmus, ut cœperat, obrueret Euangelii gloriam, & ne Legis odio, gentes alienarentur à Chriſto. inter quas erant infirmi plurimi, quibus inſtabat duplex periculum: alterum, ne crederent, ſine legis obſervatione neminem poſſe ſalutem conſequi: alterum, ne potius haberent in paganiſmo manere, quam Moſaïcæ legis jugum accipere. Horum imbecilles animos oportebat velut eſca quadam libertatis allicere. Rurſus quo mederen-

derentur illis, qui negabant ex Euangelii profeſsione ſalutis eſſe ſpem citra legis obſervationem; circumciſionem, ſubbatiſmos, delectus ciborum, aliaq; id genus aut prorſus ſuſtulerunt, aut in aliud verterunt. Porro quod Petrus negat ſe Legis onus portare potuiſſe, non eſt referendum ad eam perſonam, quam tum gerebat, cum illi jam nihil eſſet intolerabile, ſed ad craſſos & infirmos Iudæos, qui non ſine tædio arrodebant hordei [7] tunicam, nondum guſtata ſpiritus medulla. LA Satis tu quidem craſſe diſſeris. Atqui mihi videtur & hodie non minus eſſe cauſarum, cur obſervationes iſtæ carnales hactenus tolli debeant, ut arbitrariæ ſint, non obligatoriæ. SA. Qui ſic? LA. Nuper in linteo quodam ampliſsimo vidi totum orbem depictum. Illic didici quantula eſſet mundi portio, Chriſti religionem pure ſincereque profitens: nimirum Europæ particula vergens ad Occidentem: rurſus altera vergens ad Septemtrionem, tertia tendens, ſed procul, ad Meridiem: ad Orientem vergentis quartæ poſtrema videbatur Polonia. Reliquus orbis aut Barbaros habet, non ita multum à brutis animantibus differentes, aut ſchiſmaticos, aut hæreticos, aut utrumque. SA. At non vidiſti totum illud litus Auſtrinum, & ſparſas inſulas Chriſtianis inſignibus notatas? LA. Vidi; didicique illinc avectas prædas; Chriſtianiſmum inductum non audivi. Cum igitur tam ampla ſit meſsis, videtur hoc eſſe conſultiſsimum ad religionem Chriſtianam propagandam; quemadmodum apoſtoli ſuſtulerunt onus legis Moſaïcæ, ne gentes reſilirent, ita nunc ad illicien-

[7] *Alludit ad allegoriam parabolæ de quinq; panibus hordeaceis.*

endos etiam imbecilles, tolli quarundam rerum obligationes, sine quibus initio servatus est orbis, & nunc servari posset, modo adsit fides & caritas Euangelica. Rursus audio videoque plurimos esse, qui in locis, vestibus, cibis, jejuniis, gesticulationibus, cantibus, summam pietatis constituunt; & ex his proximum judicant, contra præceptũ Euangelicum. Vnde fit, ut cum omnia referantur ad fidem & caritatem, harum rerum superstitione extinguatur utrunque. Procul enim abest à fide Euangelica, qui fidit hujusmodi factis: & procul abest à caritate Christiana, qui ob potum aut cibum [illegible] recte quis uti potest, exasperat fratr[illegible] cujus libertate mortuus est Chri[illegible] amarulentas contentiones vi[illegible] Christianos? quam inimicas [illegible] veste aliter cincta tinctave, e[illegible] porrigunt aquæ, & quem porr[illegible] Hoc malum si ad paucos serpsi[illegible] poterat. Nunc videmus unive[illegible] ob hæc disidiis exitialibus con[illegible] hujusmodi si tollerentur, & nos m[illegible] cordia viveremus, neglectis cæreme[illegible] ea tantum contendentes quæ docuit C[illegible] stus, & reliquæ nationes citius amplecterentur religionem cũ libertate conjunctam. SA. Extra Ecclesiæ domum non est salus. LA. Fateor. SA. Extra Ecclesiam est, quisquis non agnoscit pontificem Romanum. LA. Nõ reclamo. SA. Sed hunc non agnoscit, qui illius præscripta negligit. LA. Atque ideo spero futurum, ut hic pontifex nomine Clemens, animo pietateque clementissimus, quo magis omnes nationes ad Ecclesiæ so-

dali-

dalitatem alliciat, omnia mitiget, quæ hactenus visa sunt aliquot populos à Romanæ sedis fœdere alienare; potiusque habeat Euangelii lucrum, quam sunm in omnibus jus persequi. Audio quotidie veteres querimonias de annatis, de condonationibus, de dispensationibus, deq; reliquis exactionibus, de gravatis Ecclesiis: sed arbitror hunc ita moderaturum omnia, ut posthac impudens sit, qui pergat queri. SA. Vtinam idem facerent omnes monarchæ! Nihil addubito quin res Christiana nunc in arctum coacta felicitsime sit proferenda, si gentes barbaræ [illegible]rint se vocari non ad servitutem huma[illegible]d libertatem Euangelicam; nec ad [illegible]eti, sed ad felicitatis & sancti[illegible]rtium. Vbi coaluerint, & in no[illegible] Christianos compererint, ul[illegible]t, quam ab eis ulla vis queat [illegible] Id brevi futurum auguror, si [illegible] quæ duos potentissimos or[illegible] funesto bello commisit, a[illegible] SA. Atq; ego demiror jam [illegible]esse factum, cum Francisco ni[illegible]isit humanius, & Carolo Cæsari [illegible]a præceptoribus instillatum, ut quo [illegible] fortunam plus accesserit imperii finibus, hoc ipse plus addat clementiæ benignitatique. Ad hęc, habere solet & ętas ea peculiarem facilitatis ac mansuetudinis dotem. LA. Nihil est quod in utroque desideres. SA. Quid igitur remoratur publicum orbis votũ? LA. Adhuc jureconsulti de finibus ambigunt: & scis, comœdiarum tumultus semper desinere in nuptias: itidẽ principes suas finiunt tragœdias. sed in comœdiis subito

[illegible]

[illegible]

[illegible]

endos etiam imbecilles, tolli quarundam rerum obligationes, ſine quibus initio ſervatus eſt orbis, & nunc ſervari poſſet, modo adſit fides & caritas Euangelica. Rurſus audio videoque plurimos eſſe, qui in locis, veſtibus, cibis, jejuniis, geſticulationibus, cantibus, ſummam pietatis conſtituunt; & ex his proximum judicant, contra præceptũ Euangelicum. Vnde fit, ut cum omnia referantur ad fidem & caritatem, harum rerum ſuperſtitione extinguatur utrunque. Procul enim abeſt à fide Euangelica, qui fidit hujuſmodi factis: & procul abeſt à caritate Chriſtiana, qui ob potum aut cibum, quo recte quis uti poteſt, exaſperat fratrem, pro cujus libertate mortuus eſt Chriſtus. Quam amarulentas contentiones videmus inter Chriſtianos? quam inimicas calumnias ex veſte aliter cincta tinctave, ex cibo quem porrigunt aquæ, & quem porrigunt paſcua? Hoc malum ſi ad paucos ſerpſiſſet, contemni poterat. Nunc videmus univerſum orbem ob hæc diſſidiis exitialibus concuti. Hæc & hujuſmodi ſi tollerentur, & nos majori concordia viveremus, neglectis cæremoniis, ad ea tantum contendentes quæ docuit Chriſtus, & reliquæ nationes citius amplecterentur religionem cũ libertate conjunctam. SA. Extra Eccleſiæ domum non eſt ſalus. LA. Fateor. SA. Extra Eccleſiam eſt, quiſquis non agnoſcit pontificem Romanum. LA. Nõ reclamo. SA. Sed hunc non agnoſcit, qui illius præſcripta negligit. LA. Atque ideo ſpero futurum, ut hic pontifex nomine Clemens, animo pietateque clementiſsimus, quo magis omnes nationes ad Eccleſiæ ſodali-

dalitatem alliciat, omnia mitiget, quæ hactenus visa sunt aliquot populos à Romanæ sedis fœdere alienare; potiusque habeat Euangelii lucrum, quam suum in omnibus jus persequi. Audio quotidie veteres querimonias de annatis, de condonationibus, de dispensationibus, deq; reliquis exactionibus, de gravatis Ecclesiis: sed arbitror hunc ita moderaturum omnia, ut posthac impudens sit, qui pergat queri. SA. Vtinam idem facerent omnes monarchæ! Nihil addubito quin res Christiana nunc in arctum coacta felicissime sit proferenda, si gentes barbaræ senserint se vocari non ad servitutem humanam, sed ad libertatem Euangelicam; nec ad rapinam expeti, sed ad felicitatis & sanctimoniæ consortium. Vbi coaluerint, & in nobis mores vere Christianos compererint, ultro plus offerent, quam ab eis ulla vis queat extorquere. LA. Id brevi futurum auguror, si pestilens Ate [8], quæ duos potentissimos orbis monarchas funesto bello commisit, abierit in [9] κόρακας. SA. Atq; ego demiror jam dudum non esse factum, cum Francisco nihil fingi possit humanius, & Carolo Cæsari arbitror à præceptoribus instillatum, ut quo per fortunam plus accesserit imperii finibus, hoc ipse plus addat clementiæ benignitatique. Ad hęc, habere solet & ętas ea peculiarem facilitatis ac mansuetudinis dotem. LA. Nihil est quod in utroque desideres. SA. Quid igitur remoratur publicum orbis votũ? LA. Adhuc jureconsulti de finibus ambigunt: & scis, comœdiarum tumultus semper desinere in nuptias: itidẽ principes suas finiunt tragœdias. sed in comœdiis subito

[8] *Ate, dea Homerica, quæ dissidia serit inter deos & homines. Lita tardæ, Ate velox.*

[9] *Id est, in malam rẽ.*

coëunt nuptiæ; hic inter magnos magnis moliminibus res agitur. Et præstat aliquanto serius obduci cicatricem, quam mox interim hulcus erumpere. SA. An credis istas nuptias esse firma concordię vincula? LA. Vellem quidem; sed ex his video fere nasci maximam bellorum partem; & si quod bellum ortum fuerit, dum affinis adest affini, latius se spargit incendium, & difficilius componitur. SA. Fateor, & agnosco verissimum esse quod dicis. SA. Sed æquumne tibi videtur, ut ob jureconsultorũ rixas & contractuum moras totus orbis tantum perpetiatur mali? Nunc enim nihil usquam tutum est, & pessimis licet plurimum, dum neque bellum est, neque pax. SA. De principum consiliis non est meum dicere. Verum si quis me faciat Cæsarem, sci[illegible]quid sim facturus. LA. Eja, facimus te Cæsarem, simulque Romanum pontificem, si libet. Quid facis? SA. Fac me potius Cæsarem & regem Galliæ. LA. Age, esto utrumque. SA. Protinus concepto pacis voto ediderem per universam ditionem meam inducias, dimissis copiis, denuntians pœnam capitis, si quis vel gallinam alterius attigerit. Ita pacatis rebus meo commodo, vel, ut melius dicam, publico, transigerem de ditionis finibus, aut de conjugii conditionibus. LA. Habesne firmiora fœderis vincula, quam matrimonium? SA. Arbitror. LA. Imparti. SA. Si Cæsar essem, sic absque mora transegissem cum Rege Gallorum: Frater, malus quispiam genius bellum hoc inter nos excitavit; neque tamen inter nos certamen fuit de capite, sed de ditione. Tu quod in te fuit, fortem ac strennuum bellatorem

torem præſtitiſti. Fortuna mihi favit, teque ex rege fecit captivum. Quod accidit tibi, mihi potuit accidere; & tua calamitas omnes nos admonet humanæ conditionis. Experti ſumus, quam hoc certaminis genus utrique ſit incommodum. Age, diverſo genere inter nos conflictemur. Dono tibi vitam, dono libertatem; pro hoſte recipio te in amicum. Sit omnium præteritorum malorum oblivio; redi ad tuos gratis ac liber; habe tibi tua; eſto bonus vicinus, & poſthac geratur unum hoc certamen inter nos, uter alterum fide, officiis ac benevolentia vincat; neque certemus uter altero latius regnet, ſed uter ſanctius adminiſtret ſuam ditionem. In priori conflictu fortunati laudem tuli: heic qui vicerit, longe ſplendidius auferet decus. Mihi quidem hæc clementiæ fama plus adferet veræ laudis, quam ſi univerſam Galliam meæ ditioni adjunxiſſem. Et tibi gratitudinis opinio plus decoris conciliabit, quam ſi me tota Italia depuliſſes. Noli invidere mihi laudem quam affecto; ego viciſſim tuæ ſic favebo, ut huic amico libenter ſis debiturus. LA. Profecto ſic poſſit adſtringi Gallia, imo totus orbis. Etenim ſi conditionibus iniquis hulcus hoc obducatur verius, quam ſanetur, vereor ne mox per occaſionem rupta cicatrice pus vetus erumpat majore cum malo. SA. Quam magnificam, quamque plauſibilem gloriam hæc humanitas per univerſum orbem pararet Carolo? Quæ natio ſe non lubens tam humano, tamque clementi principi ſubmitteret? LA. Egiſti Cæſarem ſat feliciter; nunc age Pontificem. SA. Perlongum ſit ſingula perſe-

qui: dicam compendio. Sic agerem, ut universus orbis intelligeret esse principem ecclesiæ, qui nihil aliud sitiret quam Christi gloriam, & salutem omnium mortalium. Ea res vere mederetur invidiæ pontificii nominis, & solidam ac perennem pararet gloriã. Sed interim ab [10] alino, quod ajunt, delapsi, multum aberravimus ab instituto LA. Ego te mox reducam in viam. Ais igitur obligare Pontificum leges omnes, qui sunt in ecclesia? SA. Ajo. LA. Ad pœnam gehennæ? SA. Ajunt. LA. Etiam episcoporum? SA. Sic arbitror; in sua cujusque ditione. LA. Etiam abbatum? SA. Hæreo: nam hi certis conditionibus accipiunt administrationem; nec possunt suos gravare constitutionibus, nisi ex auctoritate totius ordinis. LA. Quid si episcopus iisdem conditionibus accipiat suam functionem? SA. Addubito. LA. Quod episcopus constituit, pontifex potest rescindere? SA. Opinor. LA. Quod pontifex decrevit, nemo potest abrogare? SA. Nemo. LA. Vnde igitur audimus rescissas pontificum sententias, hoc titulo, quod parum recte fuerint edocti; & priorum constitutiones à posterioribus antiquatas [11], quod à pietate delirarent? SA. Ista subrepticia sunt ac temporaria. Nam & in pontificem, ut hominem, cadit ignorantia personæ factive. Cæterum quod ex auctoritate concilii universalis proficiscitur, cœleste oraculum est, & pondus habet par Euangeliis, aut certe proximum. LA. Licetne de Euangeliis dubitare? SA. Bona verba; ne de conciliis quidem rite in spiritu sancto congregatis, peractis, editis & receptis. LA. Quid si quis dubitet, an hæc competant in concilium,

Id est, à proposito digressi. Vide Chiliades.

[11] Id est, abrogatas.

cilium, quod objicitur, quemadmodum audio Basilienſe concilium à nonnullis rejici, nec omnibus probari Conſtantienſe? loquor de his, qui nunc habentur orthodoxi; ne quid dicam de proximo concilio Lateranenſi. SA. Dubitent qui velint, ſuo periculo; ego nolo dubitare. LA. Petrus igitur habuit auctoritatem condendi novas leges? SA. Habuit. LA. Habuit & Paulus cum cæteris Apoſtolis? SA. Habuerunt in ſuis quiſque eccleſiis, à Petro, ſeu Chriſto commiſſis. LA. Et Petri ſucceſſoribus par eſt poteſtas cum ipſo Petro? SA. Quid ni? LA. Tantundem igitur honoris debetur reſcripto Romani Pontificis, quantum epiſtolis Petri; & tantundem conſtitutionibus epiſcoporum, quantum epiſtolis Pauli? SA. Equidem arbitror etiam amplius deberi, ſi præcipiant, & legem ferant cum auctoritate. LA. Sed faſne eſt dubitare, an Petrus & Paulus ſcripſerint afflatu divini ſpiritus? SA. Imo hæreticus ſit qui dubitet. LA. Idem cenſes de reſcriptis & conſtitutionibus potificum & epiſcoporum? SA. De pontifice cenſeo; de epiſcopis ambigo, niſi quod pium eſt, de nullo perperam ſuſpicari, ni res ipſa palam clamitet. LA. Cur ſpiritus citius patitur errare epiſcopum, quam pontificem? SA. Quia gravius eſt à capite periculum. LA. Si tantum valent præſulum conſtitutiones, quid ſibi vult quod Dominus in Deuteronomio tam rigide comminatur, ne quis quid addat aut adimat legi? SA. Non addit legi, qui latius explicat quod latebat, qui ea ſuggerit quæ ſpectant ad legis obſervationem: neque detrahit qui pro viribus audientium legem diſpenſat, alia promens,

alia celans pro ratione temporis. LA. Num obligabant Phariſæorum ac Scribarum conſtitutiones? SA. Non arbitror. LA. Cur ita? SA. Quia docendi habebant auctoritatem, non condendi leges. LA. Vtra poteſtas videtur amplior, condendi leges humanas, an interpretandi divinas? SA. Condendi humanas. LA. Mihi ſecus videtur. Etenim cui jus eſt interpretandi, hujus ſententia pondus habet legis divinæ. SA. Non ſatis aſſequor quod dicis. LA. Dicam explanatius. Lex divina jubet ſubvenire parenti; Phariſæus interpretatur hoc eſſe datum patri, quod miſſum eſt in corbonam, eo quod Deus ſit pater omnium. Nonne huic interpretationi cedit lex divina? SA. Iſta quidem falſa interpretatio eſt. LA. Sed poſteaquam illis ſemel tradita eſt interpretandi auctoritas, unde mihi conſtabit, cujus ſit vera interpretatio, maxime ſi ipſi inter ſe diſſentiant? SA. Si minus ſatisfecit tibi ſenſus communis, ſequere præſulum auctoritatem; id tutiſſimum eſt. LA. Ergo Phariſæorum & Scribarum auctoritas devoluta eſt ad Theologos & concionatores? SA. Eſt. LA. Sed nullos audio frequentius inculcantes, Audite, ego dico vobis, quam eos qui nunquam verſati ſunt in paleſtris Theologicis. SA. Audies omnes candide, ſed cum judicio, modo ne ſimpliciter inſaniant. Tum enim oportet populum cum ſibilo ſurgere, quo ſuam agnoſcant dementiam. Cæterum quibus contigit titulus doctoris, his oportet fidere. LA. Verum in his quoque comperio nonnullos multo rudiores ac ſtultiores illis, qui prorſus ſunt illiterati: & inter doctiſſimos miram video controverſiam,

am. SA. Elige quæ ſunt optima; inexplicata aliis relinquito. ea ſemper amplectens, quæ procerum & multitudinis conſenſus approbavit. LA. Scio iſtuc eſſe tutius. Sunt igitur & conſtitutiones iniquę, quemadmodum ſunt interpretationes falſæ? SA. An ſint, alii viderint; arbitror eſſe poſſe. LA. Annas & Caïphas habebant poteſtatem condendi leges? SA. Habebant. LA. Num horum quavis de re conſtitutiones obligabant ad pœnam gehennæ? SA. Neſcio. LA. Puta Annam conſtituiſſe, ne quis reverſus à foro ſumeret cibum, niſi loto corpore: qui illotus caperet cibum, num crimen gehenna dignum admitteret? SA. Non arbitror, niſi contemtus publicæ poteſtatis crimen exacerbaret. LA. An omnia præcepta Dei obligant ad pœnam gehennæ? SA. Non opinor. Nam Deus prohibuit omne peccatum, quamlibet veniale, ſi Theologis habenda fides. LA. Fortaſſis & veniale pertraheret in gehennam, niſi Deus ſua miſericordia ſublevaret imbecillitatem noſtram. SA. Non eſt abſurdum dictu; affirmare non auſim LA. Cum Iſraëlitæ exularent in Babylone, præter alia plurima quæ Lex præſcripſit, in multis fuit omiſſa circumciſio. An omnes hi perierunt? SA. Deus novit. LA. Si Iudæus clam fame periclitans veſceretur carne ſuilla, cõmitteretne crimẽ? SA. Mea quidem ſententia, neceſſitas excuſaret factum: quandoquidem ore Domini defenſus eſt David, quod contra legis præceptum comederit panes ſacros, quos appellant propoſitionis: nec ſolum comedit ipſe, ſed & fugæ comites profanos iiſdem pavit. LA. Si quem ea neceſſitas conſtringe-

ret, ut aut pereundum sit fame, aut furtum committendum, utrum eligeret, mortem an furtum? SA. Fortsitan in eo casu furtum furtum non esset. LA. Hem quid audio? ovum non est ovum? SA. Præsertim si caperet animo reddendi, placandique dominum, cum primum liceret. LA. Quid si pereundum esset homini, nisi falsum testimonium ferat adversus proximum? utrum eligendum? SA. Mors. LA. Quid si commisso adulterio possit servare vitam? SA. Potior erit mors. LA. Quid si simplici stupro possis effugere mortem? SA. Moriendum potius, ut ajunt. LA. Cur heic ovum non definit esse ovum; præsertim si nulla fiat vis aut injuria? SA. Fit injuria corpori puellæ. LA. Quid si perjurio? SA. Moriendum. LA. Quid si simplici nullique noxio mendacio? SA. Docent præoptandum mortem. At ego crediderim gravi necessitate, aut ingenti proposita utilitate mendacium hujusmodi aut nullum esse crimen, aut levissimum, nisi quod aperta fenestra periculum est ne discamus & perniciosis mendaciis assuescere. Finge incidisse casum, ut innoxio mendacio posiit servare & corpora & animas totius patriæ suæ; utrum eliget vir pius? fugiet mendacium? LA. Quid alii sint facturi, nescio: ego vel quindecim Homerica mendacia nō vereat dicere, moxque labeculam illam abstergerem aqua sacra. SA. Idem ego facerem. LA. Igitur non quidquid Deus præcipit aut interdicit, obligat ad pœnam gehennæ. SA. Non videtur. LA. Modus igitur obligationis non est ab auctore legis tantum sed ex materia. Quædam enim cedunt necessitati, quædam non cedunt.

dunt. SA. Sic videtur. LA. Quid si sacerdos periclitetur de vita, servandus, si ducat uxorem? utrum eligat? SA. Mortem. LA. Cum divina lex cedat necessitati, cur hæc lex humana Terminum [a] agit, nulli dignans concedere? SA. Non lex obstat, sed votum. LA. Quid si quis vovisset visere Hierosolymam, nec id posset, nisi certo vitæ dispendio? non iret? an morietur? SA. Morietur, ni voti relaxationem impetrarit à pontifice Romano. LA. Cur alterum votum relaxatur, alterum minime? SA. Quia alterum solemne, alterum privatum. LA. Quid est solemne? SA. Quod solet fieri. LA. An non igitur solemne & alterum quod quotidie fit? SA. Fit, sed privatim. LA. Proinde monachus si privatim apud abbatem profiteretur, non esset votum solemne? SA. Nugaris. Ideo facilius relaxatur votum privatum, quia minore offendiculo solvitur; & is qui facit, hoc animo facit, ut si commodum sit, mutet sententiam. LA. Hoc igitur animo vovent qui privatim profitentur perpetuam castimoniam? SA. Deberent. LA. Perpetuum igitur, & non perpetuum? Quid si Carthusianum monachum hic constringat casus, ut aut vescendum sit carnibus, aut moriendum? utrum eliget? SA. Docent medici, nullas esse carnes tam efficaces, quin idem efficiat aurum potabile & gemmæ LA. Vtrum igitur conducibilius, gemmis & auro succurrere periclitanti, an earum rerum pretio multos de vita periclitantes servare, & ægroto dare pullum gallinaceum? SA. Hæreo. LA. Atqui piscium aut carnium esus non est ex eorum numero quæ vocant substantialia. SA. Carthusianos

[a] *Fabula de Termino deo, qui nec Iovi voluit concedere, notissima est.*

suo

ſuo judici relinquamus. LA. Dicamus in genere. Diligenter, frequenter, multiſque verbis inculcatur in lege Moſis ſabbatiſmus. SA. Verum. LA. Vtrum igitur ſuccurram urbi periclitanti violato ſabbato, an non? SA. At interim me vis eſſe Iudæum? LA. Volo, & quidem recutitum. SA. Iſtum nodum ſecuit ipſe Dominus. Sabbatum enim hominis cauſa eſt inſtitutum, non contra. LA. Iſta lex igitur valebit in omnibus humanis conſtitutionibus? SA. Valebit, niſi quid obſtet. LA. Quid ſi conditor legis non hoc animo ferat legem, ut quenquam obliget ad pœnam gehennæ, imo ne ad reatum quidem ullum, ſed conſtitutionem nihilo plus velit habere ponderis quam exhortationem? SA. O bone, non eſt in manu conditoris, quantum obliget lex. Vſus eſt ſua poteſtate ferendo legem; cæterum ad quid obliget, aut non obliget, id Deo in manu eſt. LA. Cur igitur audimus quotidie parochos noſtros è ſuggeſto clamantes, Cras jejunandum ſub pœna damnationis æternæ, ſi nobis non conſtat, quomodo lex obliget humana? SA. Id faciunt, quo magis terreant contumaces: nam ad hos arbitror ea verba pertinere. LA. Sed interim an contumaces talibus dictis territent, neſcio: certe infirmos vel in ſcrupum vel in periculum conjiciunt. SA. Difficile eſt utriſque conſulere. LA. Eadem autem eſt vis conſuetudinis & legis? SA. Aliquando major eſt conſuetudinis. LA. Proinde tametſi non adeſt animus conſuetudinem inducentibus injiciendi laqueum cuiquam, tamen obligat volentes nolentes? SA. Arbitror. LA. Onus imponere poteſt, tollere non poteſt? SA. Admo-

modum. LA. Iam itaque vides, opinor, quantum sit periculi, novas leges ab hominibus ferri, si nulla necessitas urgeat, aut nulla magna invitet utilitas. SA. Fateor. LA. Dominus cum ait, Nolite omnino jurare; num quemvis jurantem obnoxium facit gehennæ? SA. Non arbitror. Consilium est enim, non præceptum. LA. At istud unde mihi liquet, cum vix aliud accuratius aut severius interdixerit, quam ne juremus? SA. Disces à doctoribus. LA. Et Paulus cum dat consilium, non obligat ad gehennam? SA. Nequaquam. LA. Cur ita? SA. Quia non vult injicere laqueũ infirmis. LA. Est igitur in manu condentis legem obstringere ad gehennam, aut non obstringere. Et sanctum est cavere, ne quibuslibet constitutionibus illaqueemus imbecilles. SA. Est. LA. Et, si Paulus heic cautionem adhibuit, multo magis sacerdotibus adhibenda; de quibus incertum, quo spiritu agantur. SA. Fateor. LA. Atqui paulo ante negabas esse in manu cõditoris, quatenus obstringeret lex. SA. Iam consilium est, non lex. LA. Nihil est facilius, quam commutare vocabulum. Noli furari præceptum est? SA. Est. LA. Noli omnino resistere malo? SA. Consiliũ est. LA. At hoc posterius magis habet speciem præcepti, quam illud prius. Saltem hoc est episcopis in manu, utrum velint esse præceptum, quod instituunt, an consilium? SA. Est. LA. At istud paulo ante fortiter negabas. Etenim qui non vult, suam constitutionem quenquam ad ullum crimen adstringere, nimirum vult eam esse consilium, non præceptum. SA. Verum; sed non expedit hoc scire vulgus, ne protinus clamitent esse consiliũ,

quod

quod ſervare non libet. LA. At quid interim facies tot infirmis conſcientiis, tam miſere confuſis tuo ſilentio? Verum age, dic mihi, nulliſne notis docti deprehendere poſſunt, utrum conſilii vim habeat conſtitutio, an præcepti? SA. Poſſunt, ſicut audivi. LA. Non licet ſcire myſterium? SA. Licet, niſi velis effutire. LA. Ah, piſci? dixeris. SA. Cum nihil audis, niſi hortamur, ordinamus, mandamus, conſilium eſt: cum audis, jubemus, diſtricte præcipimus, præſertim ſi accedant minæ excommunicationis, præceptum eſt. LA. Quid ſi debeam piſtori meo, cumq; ſolvendo non ſim, fugere malim quam conjici in carcerem; num pecco criminaliter? SA. Non arbitror: niſi deſit ſolvendi voluntas. LA. Cur igitur excommunicor? SA. Iſtud fulmen territat improbos, non adurit innocentes. Scis enim & apud priſcos Romanos fuiſſe leges diras ac minaces, ſed in hoc ipſum tantummodo latas; qualis illa fertur è duodecim tabulis, de [4] diſſecando corpore debitoris: cujus ideo nullum exſtat exemplum, quod non in uſum, ſed ad terrorem eſſet prodita. Iam ut fulmen non agit in ceram aut linum, ſed in æs: ita tales excommunicationes non agunt in miſeros, ſed in contumaces. Et tamen, ut ingenue dicam, in hujuſmodi frivolis adhibere fulmen à Chriſto traditum, propemodum eſſe videtur, quod veteres dicebant, in lente unguentum. LA. Num idem jus patrifamilias in ſua domo, quod epiſcopo in ſua diœceſi? SA. Arbitror, proportione. LA. Et hujus præſcripta ſimiliter obligant? SA. Quid ni? LA. Edico, ne quis veſcatur cæpis; quomodo periclitatur apud Deum qui non

3 *Piſces mutos eſſe, declarat proverbium.*

4 *Vide Aul. Gellium de pœna talionis.*

non paruerit? SA. Ipſe viderit. LA. Poſthac non dicam meis, præcipio, ſed admoneo. SA. Sapies. LA. Verum perſpicio vicinum meum proximum eſſe periculo, & arreptum clam admoneo, ut ſeſe ſubducat ab ebrioſorum & aleatorum commercio: ille monitorem aſpernatus, perditius incipit vivere, quam antea: num heic illum obſtringit admonitio? SA Videtur. LA. Igitur neque conſulendo, neque exhortando fugimus laqueum. SA. Imo non adfert laqueum admonitio, ſed admonitionis argumentum. Etenim ſi frater admonitus, ut crepidis uteretur, negligeret, nullo crimine teneretur LA. Non heic percunctabor, quantum obligent præſcripta medicorum. Votum obſtringit ad pœnam gehennæ? SA. Maxime. LA. Omne? SA. Omniſſimum; modo ſit licitum, legitimum ac liberum. LA. Quid appellas liberum? SA. Quod nulla extorſit neceſſitas. LA. Quid eſt neceſſitas? SA. Eſt metus cadens in conſtantem virum. LA. Etiam in Stoïcum? quem ſi fractus illabatur orbis, impavidū ferient ruinæ SA. Iſtum Stoïcum mihi oſtende, & reſpondebo. LA. Sed extra jocum; num famis aut infamiæ metus cadit in conſtantem virum? SA. Quid ni? LA Si filia nondum emancipata clam nubat inſciis parentibus, nec paſſuris ſi ſciant; legitimum erit votum? SA. Erit. LA. An ſit, neſcio: certe ſi qua ſunt, hoc eſt unum ex illorum numero, quæ licet vera ſint, tamen ob ſcandalum imbecillium ſilenda ſunt. Quid ſi virgo quæ ex auctoritate parentum contraxit matrimonium cum ſponſo, clam & invitis parentibus, voto ſemet addicat collegio ſanctæ Clarę;

Retulit verba Flacci in Odis.

Claræ; eritne licitum & legitimum? SA. Si fuerit ſolemne. IA. Num ſolemne eſt, quod in agro fit in obſcuro monaſteriolo? SA. Sic habetur. LA. Si eadem domi paucis teſtibus voto profiteatur perpetuam corporis integritatem, non erit legitimum? SA. Non. LA. Quam ob rem? SA. Quia ſanctius votum obſtat. LA. Eadem puella ſi vendat agellum, valebit contractus? SA. Non opinor. LA. Et valebit ſi ſeipſam dederit in poteſtatem alienam? SA. Si ſe Deo dicaverit. LA. An non & votum privatum dicat hominem Deo? Et qui ſuſcipit ſanctum conjugii ſacramentum, nonne ſe dicat Deo? Et quos Deus jungit, dicant ſe diabolo? De ſolis conjugibus dixit Dominus, Quos Deus junxit, homo ne ſeparet. Ad hæc, cum adoleſcens vix dum pubeſcens, aut puella ſimplex, minis parentum, ſævitia tutorum, improbis inſtinctibus monachorum, blanditiis & odiis protruditur in monaſterium; num liberum eſt votum? SA. Si ſint doli [c] capaces. LA. Ea ætas maxime capax eſt doli, ut cui facillime poſſis imponere. Quid ſi proponam in animo, diebus Veneris abſtinere à vino; perinde obſtringit propoſitum ut votum? SA. Non arbitror. LA. Quid igitur intereſt inter certum propoſitum, & votum tacita cogitatione conceptum? SA. Animus obligandi. LA. Negabas ante, heic valere animum. Propono ſi queam, & voveo ſive queam, ſive non queam? SA. Habes. IA. Habeo nebulas in pariete depictas, hoc eſt, nihil. Eſt igitur & in propoſito deſpicienda materiæ ratio? SA. Opinor. LA. Et ut illic à legis, ita heic à voti nomine cavendum? SA. Recte. LA. Si Romanus pontifex

[c] *Ita loquuntur Iuriconſulti: Alter ex ambiguo jocatur, quaſi doli capax qui dolo eſt idoneus.*

fex ſtatueret, ne quis jungat matrimonium intra ſeptimum propinquitatis gradum; admitteret crimen, qui duceret cognatam gradu ſexto? SA. Opinor; certe periclitaretur. LA. Quid ſi epiſcopus ſuis ediceret, ne quis haberet rem cum uxore, niſi die Lunæ, Iovis & Sabbati; committeret crimen, qui clam aliis diebus uteretur uxore? SA. Arbitror. LA. Quid ſi ediceret, ne quis bulbis [7] veſceretur? SA. Quid iſtuc ad pietatem? LA. Quia bulbi provocant libidinem. Quod de bulbis dico, idem dictum puta de erucis. SA. Hæreo. LA. Quid hæres? Vnde eſt humanis legibus obligandi vis? SA. Ex dictis Pauli, Obedite præpoſitis veſtris. LA. Hinc igitur obligat omneis epiſcoporum ac magiſtratuum conſtitutio? SA. Modo ſit æqua, juſta, & legitime lata. LA. Sed iſtius rei quis erit judex? SA. Ipſe qui condidit. Nam ejus eſt interpretari, cujus eſt condere legem. LA. Ergo citra delectum eſt obediendum quibuſlibet conſtitutionibus? SA. Opinor. LA. Quid ſi præpoſitus ſtultus & impius ferat legem impiam & iniquam? ipſius judicio ſtandum erit; & populus, cui nullum eſt judicandi jus, obtemperabit? SA. Quorſum attinet ea ſomniare quæ non fiunt? LA. Qui ſubvenit parenti, non ſubventurus niſi lex cogeret, num implevit legem? SA. Non arbitror. IA. Qui ſic? SA. Primum non ſatisfacit animo ejus qui condidit legem: deinde voluntati impiæ addit hypocriſin. IA. Qui jejunat, non jejunaturus niſi præciperet eccleſia, num ſatisfacit legi? SA. Mutas & auctorem legis, & materiam. IA. Confer igitur Iudæum ſic jejunantem diebus præſcriptis, ut, ni lex huc adigat, non ſit

[7] *Bulbus, genus eſt capis: Et bulbus, & eruca provocant venerē. Vnde Ovidius ſalaces vocat eruca.*

sit jejunaturus, cum Christiano servante jejunium ab hominibus indictum, haud quaquam servaturo si legem tollas: aut si mavis, Iudæum abstinentem à carne suilla, & Christianum abstinentem à carnibus & lactariis die Veneris. SA. Infirmitati nonnihil reluctanti legi puto paratam esse veniam; certo proposito legem aversanti & obmurmuranti non item. LA. Atqui fateris leges divinas non semper obligare ad pœnam gehennæ. SA. Quid ni fatear? LA. Nec audes fateri esse legem humanam, quæ non obligat ad eandem pœnam, sed hominem relinquis in ancipiti? Videris igitur aliquanto plus tribuere legibus hominum, quam Dei. Mendacium & obtrectatio suapte natura sunt mala, & à Deo prohibita; & tamen fateris esse aliquod mendacii & obtrectationis genus, quod non obliget ad pœnam gehennæ; nec audes eum qui quomodocunq; vescitur carnibus in die Veneris, liberare à pœna gehennæ. SA. Non est meum quenquam absolvere aut damnare. LA. Si divinæ leges & humanæ pariter obstringunt, quid igitur interest inter has & illas? SA. Nimirum quod qui violat legem humanam, immediate peccat adversus hominem (si mihi concedis scholasticorum flosculis uti) mediate adversus Deum; qui violat legem divinam, contra. LA. Quid refert, utrum prius miscueris acetum, an absynthium, cum mihi utrumque sit ebibendum? Aut quid refert, utrum lapis à me vulnerato repercussus feriat amicum, an ordine verso? SA. Hoc didici. LA. Et si ex materia circumstantiisque sumitur obligandi modus in utrisque legibus; quid interest inter auctoritatem

ritatem Dei,& hominum? SA. Impia percunctatio. LA. Attamen multi credunt plurimũ intereſſe. Deus tulit legem per Moſen, nec licet violare. idem fert leges per Pontifices, aut certe Concilium. quid intereſt inter has & illas? Lex Moſis per hominem, leges noſtræ per homines. Et videntur minus ponderis habere quæ Deus tulit per unum Moſen, quam quæ ſpiritus ſanctus edit per frequens epiſcoporum & eruditorum concilium. SA. De ſpiritu Moſis dubitare non licet. LA. Paulus in epiſcoporum vicem venit. Quid igitur intereſt inter Pauli præcepta, & cujuſlibet epiſcopi? SA. Quia ſine controverſia Paulus ſcripſit afflatus ſpiritu. LA. Hæc ſcriptorum auctoritas quouſq; ſe porrigit? SA. Arbitror non ultra Apoſtolos, niſi quod conciliorum eſt inviolata auctoritas. SA. Quare de Pauli ſpiritu dubitare non licet? SA. Quia obſtat eccleſiæ conſenſus. LA. De epiſcopis dubitare licet? SA. De his nihil temere ſuſpicandum, niſi res ipſa palam clamitet quæſtum, aut impietatem. LA. Quid de conciliis? SA. Non licet, ſi fuerint rite & per ſpiritum ſanctum congregata, peractaque. LA. Eſt igitur aliquod concilium, in quod iſta non competunt? SA. Eſſe poteſt. Quod ni eſſet, Theologi nequaquam adderent hanc exceptionem. LA. Videtur igitur & de conciliis dubitari poſſe. SA. Non arbitror, poſteaquam fuerint Chriſtianarum gentium judicio conſenſuque recepta comprobataque. LA. Poſteaquam exceſſimus pomœria[s], quibus Deus voluit circumſcribi ſacroſanctam illam & inviolabilem ſcripturæ auctoritatem, videtur mihi & aliud eſſe

[s] *Id eſt, limites præſcriptos.*

se discrimen legum divinarum & humanarum. SA. Quod? LA. Leges divinæ sunt immutabiles, nisi si quæ sunt ejus generis, ut significandi coercendive gratia videantur ad tempus datæ, quas & prophetæ desituras juxta carnalem sensum prædixerunt, & apostoli jam omittendas docuerunt. Deinde, inter leges humanas existunt nonnunquam iniquæ stultæque & pestilentes; unde & abrogantur vel auctoritate superiorum, vel consentiente neglectu populi. Tale nihil est in legibus divinis. Rursus humana lex suapte sponte cessat, ubi cessarit causa propter quam lata est: veluti si constitutio juberet singulos quotannis aliquid conferre in structuram templi, templo absoluto cessat rigor legis. Ad hæc, lex ab hominibus lata, non est lex, nisi fuerit utentium consensu comprobata. Lex divina nec expendi debet, nec potest abrogari. Quanquam & Moses legem laturus, suffragia populi collegit, non quod hoc esset necesse, sed ut illos magis haberet obnoxios. Impudens enim est, legem contemnere, quam tuo suffragio comprobaris. Postremo cum leges hominum, quæ fere corporalia præscribunt, pædagogi sint ad pietatem, cessare videntur, ubi quis profecit ad spiritus robur, ut jam talibus cancellis non egeat, modo pro virili vitetur scandalum infirmorum, non malitiose superstitiosorum. Velut si pater præscribat filiæ impuberi, ne bibat vinum, quo tutior sit illius virginitas usque ad nuptias; cum adoleverit, jamque viro tradita fuerit, non tenetur præcepto patris. Multæ leges habent instar pharmacorum; ea vero mutantur & cedunt

pro

pro re nata, ipsis etiam medicis approbantibus; qui si semper iisdem uterentur remediis à veteribus proditis, plures occiderent, quam sanarent. SA. Multa tu quidem congeris, quorum nonnulla placent, aliqua displicent, quædam non intelligo. LA. Si lex episcopi, quæstum evidenter oleat, hoc est, statuat ut singuli parochi bis in anno emant aureo ducato jus absolvendi à casibus, quos vocant Episcopales, quo plus extorqueat à suis; obtemperandum censes? SA. Censeo; sed interim clamandum adversus legem iniquam, exclusa semper seditione. Sed unde hic mihi percunctator lanio? Tractent fabrilia fabri. LA. Hujusmodi quæstionibus sæpe torquemur in cõviviis; interdũ diatriba fervescit ad pugnam & sanguinem. SA. Pugnent qui volent: ego censeo leges majorum esse reverenter suscipiendas, & observandas religiose, velut à Deo profectas; nec esse tutum, nec esse pium, de potestate publica siniſtram concipere aut serere suspicionem. Et si quid est tyrannidis, quod tamen non cogat ad impietatem, satius est ferre, quam seditiose reluctari. LA. Ista quidem ratione fateor bene consultum rebus eorum, qui dignitate pollent; & tecum sentio, nec illis invideo. Cæterum lubens audiam rationem, qua consulatur & populi vel libertati, vel commodis. SA. Deus non destituet populũ suum. IA. Verum ubi interim illa libertas spiritus, quam Apostoli promittunt ex Euangelio, quam Paulus toties inculcat clamans, Regnum Dei non est esca & potus; & quod filii non simus sub pædagogo, nec amplius serviamus elementis hujus mundi; aliaque in-

numera: si tanto pluribus constitutionibus onerantur Christiani quam Iudæi, & si arctius obligant hominum leges quam plerague à Deo tradita præcepta? SA. Dicam, Iania. Non in hoc est Christianorum libertas, ut liceat illis facere quæ velint, liberis à constitutionibus humanis: sed quod ex fervore spiritus ad omnia prompti, lubentes & alacres ea faciunt quæ præscribuntur, nimirum filii potius quam servi. IA. Expedite: sed erant & sub lege Mosaïca filii, & sunt sub Euangelio servi atque adeo vereor ne maxima pars hominum: siquidem servi sunt, qui lege coacti suum officium faciunt. Quid igitur discriminis inter novam & veterem? SA. Meo judicio, multum interest. Quod vetus sub involucris docuit, nova sub oculos posuit: quod illa sub ænigmatibus prædixit, hæc dilucidius ostendit: quod illa subobscure promisit, hæc exhibuit maxima quidem ex parte. Illa tradita erat uni genti, hæc ex æquo docet omnes salutē: illa paucis prophetis & eximiis viris impartiit insignem illam & spiritualem gratiam; hæc omne donorum genus largiter effudit in omnium ætatum, sexuum & nationum homines, linguas, sanationes, prophetias, miracula. IA. Vbi nunc igitur illa? SA. Cessarunt, non interierunt: vel quia non est opus, jam evulgata Christi doctrina; vel quia plerique titulo tantum Christiani, fide, quæ est miraculorum architectrix, caremus. IA. Si propter incredulos ac diffidentes opus est miraculis, talium nunc plena sunt omnia. SA. Est incredulitas simpliciter errans, qualis erat Iudæorum obmurmurantiū Petro, quod Cornelii familiam recepisset ad Euan-

Euangelii gratiam: qualis erat gentium, quæ religionem, quam à majoribus acceperant, putabant esse salutiferam, & Apostolorum doctrinam esse superstitionem peregrinam: hi conspectis miraculis converti sunt. Nunc qui diffidunt Euangelio, tanta luce per universum orbem coruscante, non simpliciter errant, sed excæcati malis affectibus nolunt intelligere, ut bene agant: hos nulla miracula reducerent ad mentem meliorem. Et sanandi tempus nunc est, puniendi post futurum est. LA. Quanquam multa dixisti satis probabiliter; tamen mihi propositum est, nõ fidere sallamentario; sed adibo Theologum quendam eximie doctum: quidquid is de singulis pronuntiaverit, cœlestis oraculi vice fuerit. SA. Quis iste? Pharetrius? LA. Ille simpliciter delirat & ante annos, dignus qui concionetur deliris aniculis. SA. Bliteus? LA. An ego tam loquaci sophistæ credam? SA. Amphicholus? LA. Nunquam ei credam in solvendis quæstionibus, cui meo malo credidi carnes meas. An ille bona fide solvat problemata, qui pessima fide nondum solvit pecuniam? SA. Lemantius? LA. Non utor cæcis ad indicandam viam. SA. Quis igitur? LA. Si scire vis, Cephalus est, vir trium linguarum, & omnis politioris litteraturæ perpulchre gnarus, tum in sacris voluminibus & vetustis Theologis diu studioseque versatus. SA. Dabo rectius consilium. Eas ad inferos; illic invenies Rabinum Druinum, qui Tenedia bipenni dissecabit omnes tuas quæstiunculas. LA. Tu præi, quo mihi viam appares. SA. Sed extra jocum: Estne verum, quod narras, datam potestatem vescendi

carnibus? LA. Ludebam, te ut urerem. Et, si Romanus Pontifex id vellet maxime, ordo salsamentariorum moveret seditionem. Deinde mundus est plenus Pharisaicis hominibus, qui non alia re sibi possunt vindicare sanctimoniam, nisi talibus observatiunculis: hi nec paterentur sibi detrahi jam partam gloriam, nec sinerent minoribus plus esse libertatis quam ipsis fuit. Ne in lanionum quidem rem esset, permitti liberum quarumlibet rerum esum. Tum enim varius esset eventus nostræ negotiationis; nunc certius est lucrum, & minus [s] aleæ, minusque laborum. SA. Verissima prædicas: sed eadem incommoditas ad nos rediret. LA. Gaudeo tandem inventum aliquid, in quo salsamentario cum lanione conveniat. Iam ut incipiam & ipse serio loqui, quemadmodum fortassis expediret populum Christianum paucioribus constitutiunculis obstringi, præsertim si quæ non multum, aut nihil conducunt ad pietatem, ne dicam officiunt: ita non libet ab istis stare, qui omnes omnium hominum constitutiones rejiciunt, neque flocci faciunt. Imo ob hoc ipsum multa faciunt, quia præceptum est ne faciant. Attamen demirari non possum in plerisque rebus præpostera mortalium judicia. SA. Idem nec ego satis admirari possum. LA. Cœlum terræ miscemus, si quid periculi suspicamur, ne quid decedat ponderis sacerdotum constitutionibus auctoritatique: & dormitamus, cum imminet evidens periculum, ne tantum tribuamus hominum auctoritati, ut auctoritati divinæ minus tribuatur quam oportet. Sic à Scylla declinamus, ut non metua-

[s] *Minus periculi.*

tuamus Charybdim, malum exitiabilius. Debetur episcopis suus honos; quis negat? præsertim si agunt quod dicuntur. Sed impium est, honores soli Deo debitos transferre in homines, & dum impense reverememur hominem, parum revereri Deum. Honorandus Deus in proximo, venerandus in proximo; sed interim adhibenda cautio, ne Deus per hanc occasionem suo fraudetur honore. SA. Itidem videmus multos in tantum fidere corporalibus cæremoniis, ut his freti negligant ea quæ sunt veræ pietatis, suis meritis arrogantes quod est divinæ largitatis, & ibi consistentes unde gradus erat ad perfectiora, & ex his rebus proximum calumniantes quæ per se nec bonæ sunt nec malæ. LA. Quin in eadem re cum duo sint, quorum alterum altero præstantius, semper deterioris est nobis potior ratio. Corpus, & quæ corporis sunt, ubiq; pluris fiunt quam ea quæ sunt animi. Et hominem occidisse, pro gravi crimine ducitur, ut est: at pestifera doctrina, vipereis instinctibus corrupisse mentem hominis, ludus est. Si sacerdos alat capillitium, aut vestem sumat hominis profani, rapitur in carcerem, acriter punitur: si bibat in lupanari, si scortetur, si ludat aleam, si vitiet alienas uxores, si nihil attingat sacræ lectionis, tamen columna est ecclesiæ. Non excuso mutatam vestem, sed accuso præposterum judicium. SA. Imo si non persolvat pensum precum horariarum, paratum est anathema: si fœneretur, si simoniam admittat, impune est. IA. Si quis videat Carthusianum aliter vestitum, aut vescentem carnibus, quam execratur, quam horret,

quam timet, ne terra dehiſcens & ſpectatorem & ſpectatum abſorbeat! idem ſi videat eum temulentum, mendacibus verbis in famam aliorum debacchantem, manifeſtis dolis imponentem tenui vicino, nemo perinde abominatur. SA. Veluti ſi quis videat Franciſcanum enodi cingulo cinctum, aut Auguſtinenſem nō corio, ſed lana cinctum, aut diſcinctum Carmelitam, aut cinctum Rhodienſem: rurſus ſi percalceatum Franciſcanum, aut ſemicalceatū Cruciferum: nonne concitaret Tyria (quod dici ſolet) maria? LA. Imo nuper apud nos ex duabus fœminis, quarum utramque dixiſſes prudentem, alter abortiit, altera concidit ſyncope, quod conſpicerent Canonicum quendam ſacris virginibus præfectum in propinqua vicinia, ſed tamen in publico, obambulare, qui veſtē lineam non haberet tectam nigro pallio. At eædem crebro viderant aves ejuſmodi comeſſantes, cantillantes, ſaltitantes, non addam cætera, nec ullam ſentiebant nauſeam. SA. Sexui fortaſſe debetur venia. Opinor tibi notum Polythreſcum. Is ægrotabat periculoſe: phthiſis erat. Medici diu ſuaſerant, ut veſceretur ovis & lactariis; ſed fruſtra: eodē cohortabatur Epiſcopus. Ille cum eſſet vir non indoctus, & Theologiæ baccalaureus, videbatur citius emoriturus, quam utriuſque medici conſilio morem geſturus. Ita viſum eſt medicis & amicis ut falleretur; parata eſt ſorbitio ex ovis & lacte caprino. dictum eſt lac amygdalinum. Ille lubens comedit, & idem aliquot diebus faciens, cœpit habere meliuſcule, donec puella quædam fucum prodidit. Ibi cœpit quod comederat

[1] *Id eſt, ſummos tumultus. vide Proverb.*

derat revomere. At idem superstitiosus in lacte, nulla religione commotus est quo minus abjuraret pecuniam mihi debitã. Nam Chirographum simpliciter exhibitum clam angui sciderat. Delatum est jusjurandum; ego illi cessi. Is vero tam non gravatim recepit ut optare videretur quotidianas ejusmodi delationes. Quid hoc judicio perversus? Peccabat adversus mentem ecclesię, qui heic non obtemperarit sacerdoti & medicis: & inperjurio manifesto firmam habebat conscientiam, tam infirmus in lacte. IA. Heic mihi succurrit fabula, quam nuper Dominicanus quidam narravit in concione frequentissima, quo sermonis amaritudinem (nam in die parasceves exponebat mortem Domini) jucondiore narratione dilueret. Virginem sacram oppressérat adolescens: uteri tumor arguit factum, convocatus est virginum chorus, præsedit abbatissa. Accusata est. Inficiali[a] statui non erat locus. Argumentum erat necessarium. Confugit ad statum qualitatis, nisi mavis translationis. Oppressa sum à valentiore. At saltem exclamasses. Fecissem, inquit, sed in dormitorio nefas est solvere silentium. Sit hæc fabula; modo fateamur hoc stultiora geri permulta. Nunc dicam quod his oculis vidi. Nomen hominis lociq; silebitur. Habebam affinem Priorem abbati proximum, ordinis Benedictini, sed ex eorum numero qui non vescuntur carnibus, nisi extra locum, quem appellant magnum refectorium. Habebatur doctus, & ipse volebat haberi, annos natus fere quinquaginta. Certare poculis, & hilarescere vino, erat illi quotidianum. Duode-

[a] *Inficiali status, cũ factum negatur: Qualitatis, cũ defenditur ut jure factum: Translationis, cum culpa facti transfertur in aliũ.*

cimo quoque die adibat thermas publicas: illic dabatur opera purgandis renibus. SA. Erat unde id fieret? LA. Fossidebat annue sexcentos florenos. SA. O paupertatem optabilem! LA. Ex vino & venere incidit in phthisin Desperantibus medicis abbas imperabat esum carnium, addens illud terribile verbum, sub pœna inobedientiæ. Ille vix digi potuit, ut moriens gustaret carnes, à quibus tot annis non abhorruerat. SA. Priet tali abbate dignus. Divino tamen, quos cicas: nam eandem fabulam & ab aliis audire memini LA. Divina. SA. Nonne abbas est prægrandi obesoque corpore, lingua subblæsa? Prior humiliore statura, sed erecta, gracili vultu? LA. Divinasti. SA. Accipe par pari relatum. Audies quod nuper ipse vidi, cuique non interfui solum, verum etiam propemodum præfui. Erant duæ monachæ, quæ visebant cognatos suos. Vbi venissent quo volebant, famulus per oblivionem reliquerat codicem precum juxta consuetudinem ordinis & loci in quo vivebant. Deum immortalem, quanta illic perturbatio! Non audebant cœnare, nisi dictis precibus vespertinis, nec sustinebant ex alio codice dicere quam ex suo. Interim tota domus cœnaturiebat. Quid multis? Canterio recurrit famulus: sub multam noctem adfert relictum codicem. Dicuntur preces, vixque ad decimam cœnavimus. LA. Hactenus nihil audio quod sit magnopere reprehendum SA. Nimirum dimidium duntaxat audisti fabulæ. Inter cœnandum cœperunt illæ virgines hilarescere vino: tandem risu soluto, jocis parum pudicis perstrepuit convivium: sed nemo licentius

centius egit, quam illæ, quæ nisi dictis ex ordinis forma precibus cœnare noluerunt. A convivio lusus, choreæ, cantilenæ; reliqua non audeo commemorare. Sed plane vereor, ne quid ea nocte patratum sit parum virgineum, nisi me fallebant procœmia, lascivi lusus, nutus & suavia. LA. Istam perversitatem non tam imputo virginibus, quam sacerdotibus, earum curam gerentibus. Sed age, fabulam fabula pensabo, quin potius audies oculatam historiam. Hisce diebus aliquot conjecti sunt in catcerem, quod ausi sint die Dominico panem coquere, cum forte deesset. Equidem non damno factum, sed excutio judicium. Aliquanto post die Dominico, qui vulgo Palmarum dicitur, forte erat, cur vicus propinquus mihi esset adeundus. Ibi tum ad horam diei ferme quartam à prandio, obvium habeo ridiculumne dicam, an miserandum spectaculum; arbitror nulla Bacchanalia plus habuisse turpitudinis. Alii vacillabant huc illuc vino, non aliter quam navis destituta rectore jactatur ventis & fluctibus. Erant qui complexi brachium alterius sustinebant lapsantem, sed ipsi parum firmi: alii subinde cadebant, ægreque surgebant: nonnulli quernis frondibus erant coronati. SA. Magis conveniebat pampineis [2]; tum addendi thyrsi [3]. LA. Senior quidam Silenum [4] agens, sarcinæ in morem sublimis gestabatur humeris, eo gestu quo solent olim efferri cadavera, pedibus eo porrectis quo ibant, nisi quod pronus bajulabatur, ne vomitu præfocaretur supinus. Is misere convomebat suras & calcaneos extremorum bajulorum. Nec inter bajulos

[2] *Pampineis, quia Baccho operabantur.*
[3] *Thyrsi, hastæ vitea, quas gestabant agentes Bacchanalia.*
[4] *Silenus apud Virg. inducitur senex Epicureus. Est & deus comes Bacchi.*

quiſquam erat ſobrius; pleriq; ridebant, ſed ſic ut facile diceres mentem abeſſe. Bacchi furor habebat omnes. Atque hac pompa ciuitatem ingreſſi ſunt, idq; clara luce. SA. Vnde collegerant eam inſaniam? LA. In vico propinquo vinum paulo vilius venditur, quã in urbe: eo ſe contulerant aliquot combibones, quo vilius inſanirent, ſed largius. Non enim minus impenſum eſt pecuniæ, ſed plus contractum eſt dementiæ. Hi ſi guſtaſſent ovum, velut admiſſo parricidio pertracti fuiſſent in carcerem: cum præter omiſſam ſacram concionẽ, præter neglectas preces veſpertinas, in die tam ſacrato tantum intemperantiæ publicitus eſſet admiſſum, nemo puniit, nemo deteſtatus eſt. SA. Atqui ne iſtuc tantopere mireris, in mediis urbibus, in popinis templo proximis, diebus quamlibet feſtis potatur, cantatur, ſaltatur, pugnatur tanto ſtrepitu, tantoque tumultu, ut nec ſacrum peragi, nec ſacra concio poſſit exaudiri. Idem ſi eodem tempore conſuiſſent calceum, aut ſi in die Veneris guſtaſſent ſuillam, capitis accerſerentur. Et tamen dies Dominicus ob hoc potiſſimum eſt inſtitutus, quo vacaret audire doctrinam Euangelicam: & ideo vetitum conſuere calceos, ut ſit otium concinnandis animis. An non hæc mira iudiciorum perverſitas? LA. Prodigioſa. Iam in ipſo jejunii [5] præſcripto cum duo ſint, alterum abſtinentia [6] cibi, alterum delectus cibi; nemo neſcit prius illud præcepti divini, aut certe juxta præceptum divinum eſſe; alterum vero non ſolum humanum, verum etiam propemodum pugnans cum apoſtolica doctrina, utcunque hoc excuſa-

[5] *Jejenium.*
[6] *Abſtinentia & delectus cibi.*

cuſimus: tamen heic quoque præpoſtero judicio. cœnare vulgo impune eſt, guſtaſſe cibum ab homine vetitum, à Deo permiſſum, & item ab Apoſtolis, capitale eſt. Iejunium tametſi non conſtat eſſe certo præceptum ab Apoſtolis, tamen illorum exemplis ac litteris commendatum eſt: at interdictum ciborum eſum, quos Deus creavit ad veſcendum cum gratiarum actione, ut tueamur apud judicem Paulum, quot lemmatis ? eſt opus? Et tamen toto paſſim orbe cœnatur affatim, nullus offenditur: ſi valetudinarius guſtet pullũ gallinaceum, periclitatur Chriſtiana religio. In Anglia vulgus Quadrageſimæ tempore juſtam cœnam apparat alternis diebus, nemo miratur: ſi febri periclitans tentet attingere jus pulli, plus quam ſacrilegium admiſſum videtur. Apud eoſdem in Quadrageſima, quo jejunio ut nihil antiquius, ita nihil ſanctius habitum eſt apud Chriſtianos, impune cœnatur, ut dixi: ſi tentes idem extra quadrageſimam die Veneris, nemo feret. Si quæras, quam ob rem? allegãt patriæ conſuetudinem. Execrantur eum qui regionis negligit conſuetudinem: & ipſi ſibi ignoſcunt qui negligant vetuſtiſſimam totius eccleſiæ conſuetudinem. SA. Nec probandus eſt, qui ſine cauſa negligit conſuetudinem patriæ, in qua vivit. LA. Nec ego criminor eos, qui Quadrageſimam cum Deo ventreque partiuntur, ſed indico præpoſterum de rebus judicium. SA. Cum dies Dominicus præcipue legatur inſtitutis, quo populus ſimul conveniret ad audiendum ſermonem Euangelicum, qui non audit miſſam, abominabilis eſt: qui negligit concionem,

? *Id eſt, argumentis. ſed proprie argumentum facile. Lemma dicitur.*

malens pila ludere, purus est. LA. Quantum flagitium admissum existiment, si quis sumat Eucharistiam illotis faucibus? quam nihil trepidant, cum idem faciunt illoto animo, perversisque cupiditatibus sordidato? SA. Quàm multi sunt sacerdotes, qui citius mortem oppetant, quam sacrificent calice & patina nondum ab episcopo consecrata, aut quam sacrificent veste quotidiana? At inter hos qui sic affecti sunt, quam multos videmus qui non verentur ad sacram mensam accedere noctis proximæ crapula adhuc temulenti? Quanta trepidatio, si forte contigerint corpus Domini ea manus parte, quæ sacro oleo contacta non fuit? Quin eadem religione dispicimus, ne profanus animus offendat Dominũ? LA. Vasa sacra non attingimus, & piaculum admissum arbitramur, si id forte acciderit, & interim viva templa sancti spiritus quam securi violamus? SA. Humana constitutio vetat, ne nothus claudus, aut luscus recipiatur ad sacra ministeria. Hic quam sumus difficiles? & tamen interim passim recipimus indoctos, aleatores, temulentos, milites & homicidas. Dicunt, Latent nos animorum morbi. De occultis non loquor, de his loquor quæ magis in propatulo sunt, quam vitia corporis. LA. Sunt & episcopi, qui ex functionibus nihil sibi vindicant, præter rationes, aliaque sordida; concionandi munus, quæ prima dignitas est episcopi, cedunt quamlibet sordidis; haud quaquam facturi, nisi præpostero judicio tenerentur. SA. Qui festum diem violat ab episcopo quopiam institutum, rapitur ad pœnam; & satrapæ quidam, qui tot con-

constitutionibus pontificum & conciliorum, tot fulminibus fortiter contemtis, impediunt canonicas electiones, opprimunt immunitates ecclesiasticorum, ne his quidem parcentes domibus, quæ fovendis senibus, ægrotis & egenis ex piorum hominum eleemosynis institutæ sunt, abunde Christiani sibi videntur si sęviant in levissimarum rerum prævaritatores. LA. Præstat satrapas missos facere, loquique de salsamentis & carnibus. SA. Assentior; redeamus igitur ad jejunium & pisces. Audivi Pontificum leges nominatim excipere pueros, senes, ægrotos, invalidos, gravem laborē sustinentes, gravidas, lactantes, ac vehementer tenues. LA. Idem & ipse frequenter audivi. SA. Rursus audivi præcellentem quendam Theologum, opinor Gersoni nomen esse, hoc addere, si quid extiterit causæ paris momenti, cum his quæ pontificū leges nominatim excipiunt, similiter cessare vigorem præcepti. Sunt enim corporum peculiares habitus, qui reddunt capitaliorem inediam quam morbus evidens; & sunt vitia, morbive, qui non apparent, cum re vera plus habeant discriminis. Proinde qui sibi notus est, nihil opus habet consulere sacerdotem; quemadmodum infantes non consulunt sacerdotem, quia causa eximit illos à lege. Et qui pueros, aut vehementer senes, aut alioquin invalidos adigunt ad jejunium, aut esum piscium, bis peccant; primum adversus fraternam caritatem; deinde adversus mentem pontificum, qui nolunt eos involvi lege, quibus observata perniciem adferret. Christus quidquid instituit, ad sanitatem animi & corporis

ris instituit. Nec ullus Pontifex sibi vindicat tantam potestatem, ut sua constitutione quenquam adigat ad vitæ discrimen. Veluti, si quis ex inedia vespertina cōtrahat insomniam, & ob insomniā periclitetur paraphronesi, simul & adversus ecclesiæ mentem, & adversus Dei voluntatem homicida est sui. Principes quoties commodum est, edita lege minantur supplicium capitale. Quid illis liceat, non definio: illud dicam, tutius facerent, si non infligerent mortem corporis, nisi ob causas in divinis litteris expressas. In odiosis Dominus longius avocat ab extrema linea, velut à perjurio, vetans omnino jurare, in homicidio prohibens irasci: nos ob humanam constitutionem ad extremam homicidii lineam impellimus, quam vocamus necessitatē. Imo quoties apparet causa probabilis, caritatis est, ultro hortari proximum ad ea quę postulat corpusculi imbecillitas. Et, si nulla apparet causa, tamen Christianæ charitatis est benigne interpretari quod recto animo fieri potest, nisi qui comedit, præ se ferat manifestum ecclesię contemtum. Contumaciter ac seditiose vescentes recte punit magistratus profanus: at quid quisque domi suæ pro corpusculi sanitate comedat, medicorum est curare, nō magistratuum. Quod si quorum improbitas hinc quoque concitet tumultum, ipsi seditionis accersantur, non is qui servivit valetudini, nec divina nec humana lege violata. Heic certe non in loco prætexímus auctoritatem pontificum, quorum tanta est humanitas, ut ubi cognorint causam haud absurdā, ultro invitent ad ea quæ postulat valetudo, diplomatis armenta adversus

1 Paraphronesis, deliratio, id est levior insania.

versus malorum obtrectationes. Deniq; per universam Italiam patiuntur in certis macellis vendi carnes, nimirum illorum saluti consulentes, quos illa lex non adstringit. Quin & in concionibus sacris audivi Theologos paulo minus Pharisaicos dicere, Nihil est quod vereamini cœnæ tempore sumere panem unum, & heminam, vini cervisiæve propter imbecillitatem humani corporis. Si tantum sibi sumunt auctoritatis, ut pro cœna cœnulam indulgeant validis, idque contra præceptum ecclesiæ, quæ jejunium indixit, non cœnulam; cur non audent justam cœnam permittere iis quorum inbecillitas hoc requirit, & pontifices expressis causis declararunt sibi placere? Dicatur zelus, si quis durius tractet corpus suum: nam sibi quisque notus est: at ubi pietas, ubi charitas istorum, qui contra legem naturæ, contra legem Dei, contra sensum legis pontificiæ, fratrem imbecillem, spiritu promtum, corpusculo infirmum, ad mortē adigunt, aut morbum morte duriorem? LA. Suggerit mihi tua commemoratio quiddam, quod ante biennium vidi Erotem nosti, virū jam natu grandem, videlicet sexagenarium: valetudine plus quam vitrea, tum quotidianis morbis, iisque atrocissimis, gravissimisq; studiorum laboribus sic afflicta, ut vel Milonem possint dejicere: ad hæc occulta quadā naturæ proprietate, vel à puero sic & abhorrens à piscium esu, & impatiens inedię, ut nunquam id tentarit absque capitis discrimine: postremo diplomatis pontificum abunde communitus adversus Pharisaicas linguas. Is nuper eo vocantibus amicis, invisérat civitatem Eleu-

9 Hemina, mēsura genus, sextarii dimidium.

[10] *Eleutheropolis, id est, libera civitas.*

Eleutheropolim [10], non omnino suo nomini respondentem. Erat autem Quadragesimæ tempus: datus est unus atque alter dies amicorum affectibus. Interim vescebatur piscibus, ne quem offenderet, cum haberet præter necessitatem à pontifice diploma, per quod licebat vesci quibuslibet. Iam præsentiebat morbum imminentem, quem habebat familiarem, sed morte crudeliorem: parat abitum, & res urgebat, nisi maluisset ibi decumbere. Ibi quidam suspicantes illum hoc matutius abire, quod non ferret esum piscium, effecerunt, ut Glaucoplutus vir apprime doctus, & primæ in ea Republica auctoritatis, Erotem invitaret suum ad jentaculum. Eros jam turbæ satur, quam in publico diversorio vitare non poterat, assensus est; sed hac lege, ne quid esset apparatus præter ova duo; quæ stans ubi comedisset, equum conscenderet. Promissum est ita fore. Vbi eò venit, paratus erat pullus gallinaceus. Eros indigne ferens, præter ova nihil attigit; & abrumpens convivium, conscendit equos, deducentibus eruditis aliquot. Ejus pulli nidor nescio quo modo pervenerit ad sycophantas. Ab his rumor sparsus est tam atrox, ac si decem homines fuissent veneno necati. Nec ea civitas modo perstrepuit hac fabula; sed eodem ferme die rumor ad alias civitates transvolarat, quæ aberant itinere tridui. Atque, ut fit, rumor aliquid veris addiderat, Erotem, ni propere fugisset, accersendum fuisse ad magistratum. Hoc ut erat falsissimum, ita verum erat, Glaucoplutum magistratui expostulanti satisfeciſſe. Iam Eros sic affectus, ut dixi, si vel in publico carnibus vesce-

veſceretur, quis deberet offendi? Et tamen in eadem civitate totam Quadrageſimam, ſed præcipue diebus feſtis, bibitur uſque ad inſaniam, clamatur, ſaltatur, pugnatur; luditur alea proxime templum, ut ſacra concio non poſſit audiri; & nullum eſt offendiculum. SA. Mira judiciorum perverſitas. LA. Accipe fabulam huic nō diſſimilem. Iam ferme biennium eſt, quod idem Eros valetudinis ergo viſeret Ferventiam; ego officii gratia comitatus ſum. Divertit in ædes veteris amici; cujus crebris litteris fuerat evocatus. Is eſt vir præpotens, & illius eccleſiæ procerum unus. Ventum eſt ad piſces; rurſus Eros cœpit periclitari: agmen morborum erat, febris, cephalalgia, vomitus, calculus. Hoſpes tametſi videret graviter periclitantem amicum, non auſus eſt tamen carnium micam dare amico. Quam ob rem? Videbat tot cauſas cur liceret, viderat diploma, ſed metuebat linguas hominum. Et jam eo profecerat morbus, ut fruſtra daturus fuerit. SA. Quid Eros? Novi hominis ingenium; emoriatur citius, quam amicum ulla gravet invidia. LA. Incluſit ſe cubiculo, triduum victitavit ſuo more. Prandium erat ovū unum, potus aqua ſaccharo decocta. Simul atque ſe remiſerat febris, conſcendit equum, ſecum deferens commeatum. SA. Quem? LA. Lac amygdalinum in laguncula, & uvas paſſas in crumena. Vbi domum rediit, tum aperuit ſeſe calculus, totumque menſem decubuit. Et tamen hunc quoque abitum ſævus, ſed vanus carnium rumor ſequutus eſt, & Lutetiam uſque perlatus, non ſine frequenti ſplendidorum mendaciorum comitatu,

tatu. Quod tu remedium arbitraris idoneũ talibus offendiculis? SA Vt in illorum capita cuncti suas matulas effundant, & si forte occurrant, obturatis naribus prætereantur, quo vel sic agnoscant suã vesaniam. LA. Certe hanc Pharisaicam impietatem oportebat acrius Theologorum conviciis flagellari. De hospite vero illo quid censes? SA. Mihi vir prudens videtur, qui norit quam frivolis de causis quantas tragœdias interdum excitet populus. LA. Sit hoc sane prudenter factum, & boni viri metum civiliter interpretemur: at quam multi sunt, qui cum in simili casu fratrem mori patiantur, ecclesiæ consuetudinem & populi scandalum prætexunt: cæterũ in vita palam dedecorosa, quam agunt in comessationibus, in amoribus, in luxu, in otio, in summo contemtu sacrorum studiorum, in rapinis, simoniis & fraudibus, nihil formidant populi scandalum! SA Omnino tales sunt quidam. Quod isti pietatem appellant, immanis & impia crudelitas est. Sed illi mihi videntur crudeliores, qui nõ ex occasione relinquunt hominem in periculo, sed inventis periculis veluti laqueis, impellunt multos in corporis animique manifestum discrimen, præsertim nulla publica auctoritate pollentes. LA. Exspecto quid dicas. SA. Ante annos triginta vixi Lutetiæ in collegio, cui cognomen ab aceto. LA. Sapientiæ vocabulum audio. Quid vero narras? Vixit salsamentarius in eo collegio tam acido? Nõ mirum igitur, si tantum tenet quæstionum Theologicarum. Nam illic, ut audio, parietes ipsi mentem habent theologicam. SA. Sic est, ut dicis; ego tamen præter corpus pessimis

1 Alludit ad locum Plautinum: Habet ne acetũ in pectore? Et, acri ingenio, dicimus.

infe-

infectum humoribus, & pediculorum largissimam copiam, nihil illinc extuli. Verum ut pergam, quod cœpi; In eo collegio tum regnabat Ioannes Standoneus, vir in quo non damnasses affectum, sed judicium omnino desiderasses. Etenim quod ipse memor adolescentiæ, quam cum extrema paupertate transegerat, rationem habebat pauperum, vehementer probari debet. Et si juvenum inopiam hactenus sublevasset, ut honestis studiis suppeteret, rerum usus, non ad lasciviam exuberaret copia, laudem merebatur. Cæterum quod rem aggressus est cubitu tam duro, victu tam aspero parcoque, vigiliis ac laboribus tam gravibus, ut intra annum prima experientia multos juvenes, felici indole præditos, ac spem ampliſſimam præ se ferentes, alios neci dederit, alios cæcitati, alios dementiæ, nonnullos & lepræ, quorum aliquot ipse novi, certe nullus omnium non periclitatus est; quis nõ intelligat esse crudelitatem in proximum? Nec his contentus, addidit pallium & cucullam, ademit in totum esum carnium. Et hujus generis plantaria transtulit in longinquas regiones. Quod si quisq; tantum permittat suis affectibus, quantum ille permisit, futurum est ut istorum similes totum occupent mundum. Siquidem à talibus initiis primum orta sunt monasteria, quæ nunc minitantur pontificibus & monarchis. In proximi ad pietatem resipiscentis lucro gloriari pium est; in veste aut cibo gloriam quærere, Pharisaïcum est: proximorum inopiam sublevare, pietas est; prospicere ne liberalitate bonorum abutantur ad luxum, disciplina est.

Cæte-

Cæterum in morbos, in delirationem, in mortem his rebus impellere fratrem, crudelitas eſt, parricidium eſt. Abeſt fortaſſe voluntas occidendi, at non abeſt homicidium. Quæ igitur iſtis debetur venia? Nimirum quæ medico, qui per inſignem imperitiam occidit ægrotum. Dicet aliquis; Nullus illos cogit ad hoc vitæ genus: ſponte veniunt, rogant admitti, & liberum eſt abire pertæſis. O Scythicam reſponſionem! Itane poſtulant, ut adoleſcentes rectius perſpiciant quid ipſis conveniat, quam vir doctus, rerum uſu tritus, & ætate provectus? Sic ſeſe excuſet lupo, qui famelicum oſtenſa eſca pellexit in retia. An qui vehementer eſurienti apponat cibum inſalubrem aut lethiferum etiam, ita ſemet excuſabit pereunti? Nemo te coëgit edere, volens ac lubens devoraſti quod erat appoſitum. Nonne is jure reſpondeat? Tu non cibum dediſti, ſed venenum. Telum ingens neceſſitas, grave tormentum fames. Auferant igitur illa magnifica verba, Libera erat electio. Imo magnam vim admovet, quiſquis talibus utitur tormentis. Nec ea ſævitia tantum perdidit tenues; ſuſtulit non paucos divitum filios, & generoſam indolem depravavit. Ætatem laſcivientem moderatis rationibus cohibere, paternum eſt. Cæterum in medio hiemis rigore datur poſtulantibus pauſulum panis, potus jubetur è puteo peti, qui aquam habet peſtilentem, peſtiferam alioqui, etiamſi nihil haberet præter rigorem matutinum. Novi multos, qui valetudinem ibi contractam nec hodie poſſunt excutere. Erant aliquot cubicula humili ſolo, putri gypſo, vicinia lattina-

trinarum peſtifera. In his nullus unquam habitavit, nili aut mors, aut morbus capitalis fuerit conſequutus. Omitto nunc miram flagrorum carnificinam, etiam in innoxios. Sic ajunt dediſci ferociam; ferociam appellant indolem generoſiorem, quam ſtudio frangunt, ut eos reddant habiles monaſteriis. Quantum ibi devorabatur ovorum putrium! quantum vini putris hauriebatur! Sunt fortaſſis hæc jam correcta, ſed ſero, videlicet iis qui perierunt, aut corpus circumferunt infectum. Neque vero hæc commemoro, quod male velim illi collegio, ſed operæ pretium eſſe judicavi monere, ne ſub umbra religionis humana ſævitia corrumpat ætatem imperitam ac teneram. Iam quantum ibi diſcatur civilitatis aut veræ pietatis, in præſentia non excutio. Quod ſi viderem malitiam exuere quicunque cucullam induunt, hortarer omnes ad cucullam. Nunc alia res: proinde non ſunt ad hoc vitæ genus frangendi ſpiritus ſuppullulantis ætatis, ſed animus magis ad pietatem educandus. Mihi vix contigit ullum ingredi monaſterium Carthuſianorũ, quin illic offenderim unum atque alterum aut ſimpliciter mente captum, aut delirantem. Verum jam dudum tempus eſt, ut à tam longa digreſſione redeamus ad inſtitutum. LA. Imo nullum eſt digreſſionis diſpendium; rem ipſam egimus: niſi ſi quid tibi forte ſuccurrit, quod adjiciendum putes iis, quæ diſſerta ſunt de conſtitutionibus humanis. SA. Mihi quidem nec humanum præceptum implere videtur, qui negligit hoc præſtare quod ſpectavit is qui præcepit. Etenim qui feſtis diebus

bus tantum abstinet ab operibus manuariis, nec interim vacat sacris, aut audiendis concionibus, violat festum diem, negligens id cujus gratia festus dies institutus est. Ideo enim interdictum est opus bonum ut fieret melius. Iam vero qui pro solitis operis vacât popinis, scortis, temulentiæ, pugnis & alea, bis violant diem festum. LA. Opinor & precum sacrarum pensum in hoc præscriptum sacerdotibus & monachis, ut hac exercitatione consuescerent sustollere mentem in Deum; & tamen qui pensum hoc non absolvit, periclitatur. Qui tantum ore demurmurat voces, nec curat animum ad ea quæ sonat colligere, imo ne litteras quidem studet discere, sine quibus quæ sonat, intelligi non possunt, vir bonus habetur, ac sibi quoq; videtur. SA. Ego multos novi sacerdotes, qui piaculum inexpiabile putant, aliquam partem precum omisisse, aut per errorem dixisse de diva Virgine, cum dicendum esset de sancto Paulo. At iidem pro nihilo ducebant aleam, scortum ac temulentiam, quæ divinis pariter & humanis legibus vetita sunt. LA. Nec paucos ego comperi, qui citius mortem oppetissent, quam vel casu gustato cibo, aut dum os proluunt delapsis in stomachum aliquot aquæ guttis sacrificassent: at iidem fatebantur esse sibi cum quibusdam simultatem, quos, si daretur opportunitas, occiderent; nec verebantur cum hoc animo ad sacram Christi mensam accedere. SA. Atqui ut jejuni sacrificent, hominis præceptū est: ut deponant iras priusquam accedant ad sacram mensam, Dei præceptum. LA. Iam vero de perjurio quam præpostere judicamus!

Infa-

Infamis habetur, qui jurejurando confirmavit se dissolvisse æs alienum, si convincatur non dissolvisse: nec perjurium objicitur sacerdoti, qui palam impudice vivit, cum jurejurando publice professus sit castitatem. SA. Quin istam cautionem canis Episcoporũ vicariis, qui coram altari deierant, se comperisse omnes, quos offerant initiandos, idoneos ætate, scientia & moribus, cum aliquoties inter hos vix duo tresve sint tolerabiles, plurimi vix ad [2] stivam idonei? LA. Vocatur ad pœnam, qui commotus aliqua causa peierat; & non puniuntur, qui tertio cuiq; verbo admiscent perjurium. SA. Isti non jurant ex animo. LA. Eodem colore [3] patrocineris licebit ei, qui hominem occidit nõ ex animo. Peierare nec joco nec serio fas est. Et atrocius crimen foret, si quis joco necaret hominem, quam si commotus ira. SA. Quid si quis ad eandem trutinam expendat jusjurandum principum, quo inaugurantur? LA. Et ista cum sint maxime seria, tamen quoniam velut ex more fiunt, non habentur pro perjuriis. Eadem est querimonia de votis. Matrimonii votum est juris sine controversia divini; & tamen dirimitur per monasticæ vitæ professionem ab hominibus repertam. SA. Cum nullum votum religiosius sit, quam baptismi; tamen qui vestem mutat aut locum, perinde quasi patrem veneno necarit, perquiritur, capitur, stringitur, non nunquam & occiditur propter honorem ordinis. At quorum tota vita pugnat ex diametro cum professione baptismi, quippe qui toti serviunt mammonæ, ventri, & hujus mundi pompis, habentur in pretio, nec his obji-

[2] *Id est, ad aratrum; nam stiva pars aratri est.*

[3] *Color in rhetoricis est ratio defensionis. Iuvenalis: Dic Quintiliane colorẽ. & Seneca in Controversiis sape meminit coloris.*

objicitur voti violati crimen, nec exprobrantur, nec vocantur apostatæ, sed habentur pro Christianis. LA. Simile vulgi judicium est de benefactis ac malefactis, deque præsidiis beatitudinis. Quanta infamia sequitur puellam lapsam? at longe gravius crimen est lingua mendax & obtrectatrix, & animus odio livoreque corruptus. Vbi non gravius punitur quamvis leve furtum, quam adulterium? Nemo lubens cum eo consuetudinem habet, qui semel furti aspersus est infamia: cum eo qui coopertus est adulteriis, pulchrum est habere familiaritatem. Speculatori publico qui stipendio conductus servit legibus, quemadmodum & judex ipse, nemo dignetur locare filiam: & non detestamur affinitatem militis, qui toties invitis parentibus, & vetante nonnunquam magistratu, subduxit sese ad bellum mercenariũ, tot stupris, tot raptibus, tot sacrilegiis, tot homicidiis, aliisque facinoribus impurati, quæ vel in ipsa militia, vel in profectione ad bellum, & reditu à bello committi solent: hunc generum adsciscimus, hunc quovis carnifice pejorem adamat virgo, & interpretamur etiam nobilitatem quæsitam scelere. Qui nummum tollit, pendet: qui fraudata moneta publica, qui monopoliis, qui usuris, qui mille technis ac fraudibus tam multos spoliant, inter præcipuos habentur. SA. Qui uni cuipiam venenum porrigunt, ut venefici dant pœnas legibus; qui vinis infectis, aut oleo vitiato, populum inficiunt, impune faciunt. LA. Novi quosdam monachos adeo superstitiosos, ut existiment sese esse in manu diaboli, si vel casu sacra vestis absit,

nec

nec metuunt ab unguibus diaboli, si mentiantur, si calumnientur, si inebrientur, si invideant. SA. Istiusmodi licet inter nos idiotas complures videre: non credunt domum tutam à violentia cacodæmonis, nisi paratam habeant aquam consecratam, frondes sacras ac cereum; & non metuunt suis ædibus, in quibus quotidie tot modis provocatur Deus, & colitur diabolus. LA. Quam multi sunt qui magis fidunt præsidio Virginis matris, aut Christophori, quam ipsius Christi! Matrem colunt imaginibus, candelis, & cantiunculis; Christum impia vita fortiter offendunt. Nauta cum periclitatur, Christi matrem, aut Christophorum, aut quemvis divorum citius invocat, quam ipsum Christum. Et virginem se credunt habere propitiam, quod illi sub noctem cantiunculam non intellectam canunt, Salve regina; ac non potius metuunt, ne illa se putet irrideri talibus cantiunculis; cum totus dies, magnaque noctis pars illis transigatur obscœnis sermonibus, temulentiis, & factis non referendis. SA. Ita militi periclitanti citius in mentem venit Georgius aut Barbara, quam Christus. Porro cum nullus sit cultus divis gratior, quam imitatio factorum, quibus ipsi Christo placuerunt, hanc partem fortiter contemnimus Et Antonium nobis egregie faventem fore credimus, si illi porcos aliquot sacros alamus, sique ipsum cum suo porco, igni & tintinnabulo pictum habeamus in foribus ac lateribus ædium: nec metuimus, quod magis erat metuendum, ne ille male velit ædibus, in quibus regnant ea vitia, quæ vir sanctus semper fuit

detestatus. Virgini annumeramus rosariola, & salutatiunculas; quin potius annumeramus in illius gratiam coërcitum animi tumorem, repressam libidinem, condonatam injuriam? Hujusmodi cantiunculis delectatur Christi mater, his officiis demereris utrumque. LA. Itidem morbo periclitanti citius in mentē venit sanctus Rochus aut Dionysius, quam Christus unica salus hominū. Quin & hi qui sacras litteras interpretantur è suggesto, quas nemo sine spiritus afflatu vel intelligere recte, vel docere potest utiliter, malunt invocare Virginis matris auxiliū, quam ipsum Christum, aut Christi spiritum. Et in hęreseos suspicionē vocatur, qui mutare audet adversus hanc consuetudinē, quam vocant laudabilem. Atqui laudabilior erat veterum consuetudo, quam obtinuerunt Origenes, Basilius, Chrysostomus, Cyprianus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, qui spiritum Christi identidem invocant, Virginis auxilium nusquam implorant. Nec in eos stomachantur, qui tam sanctam consuetudinem, & ex Christi & apostolorum doctrina, & sanctorum patrum exemplis desumtam, ausi sunt immutare. SA. Similis error habet complures monachos, qui sibi persuadent, Benedictum esse propitium, donec gestent illius cucullam & pallium; quanquā non arbitror eum virum unquam gestasse tam laciniosam magnoque emtam vestem; nec verentur illius iram, quod in vita nihil habeant cum illo commune. LA. Franciſci germanus est, qui vestem cinericiam & canabeum cingulum non abjicit: vitam confer; nihil pugnantius. De plerisque loquor, non

* *Laciniosam, id est, sinuosam multisq; pannis: quod tamen primū videtur inventum, quo minus appareret vestigia corporis.*

non de omnibus. Atque hic sermo per omnes ordinum & professionum formas circumferri potest. Ex corruptis judiciis nascitur præpostera fiducia, & ex iisdem nascuntur præpostera scandala. Prodeat Franciscanus coriacea zona cinctus, qui casu funem suum perdiderit: aut Augustinensis laneum gestans cingulum: aut discinctus, qui cingi soleat: quæ futura est abominatio! quantum periculum, ne mulieres ad hoc spectaculum abortiant! Et ex hujusmodi nugis quanta fraternæ caritatis ruptura? quã acerba odia? quam virulentæ obtrectationes? Adversus hæc clamat Dominus in Euangelio, nec minus gnaviter Paulus Apostolus; adversus eadem clamandum esset Theologis & concionatoribus. SA. Esset sane; sed in his multi sunt, quibus expedit talem esse populũ, imo tales esse principes, tales episcopos. Et sunt rursus, qui nihilo plus sapiunt in his, quam populus; aut si quid sapiunt, dissimulant, suo ventri consulentes potius, quam Iesu Christo. Itaq; fit, ut populus undique corruptus præposteris judiciis, ibi fidat ubi præsens est periculum; ibi trepidet ubi nihil est periculi; ibi conquiescat unde progrediendum erat; eo proficiat unde erat recedendũ. Ab his male structis si quid tentes convellere, clamant excitari seditionem: quasi seditio sit, si quis vitiosum corporis habitum, quem imperitus medicus diu foverit, ac propemodum verterit in naturam, conetur eximere pharmacis melioribus. Verum abrumpenda est quærimonia, quæ finem non habet. Et periculum sit, si senserit populus hoc nostrũ colloquium, ne novum suscitent proverbium,

bium, quod hæc curæ sint salsamentario & lanioni. LA. Istis ego regeram vetus proverbium; Sæpe etiam est holitor valde opportuna loquutus. Nuper cum ista dissererem super cœnam, malis auspiciis aderat quidam pannosus, pediculosus, luridus, vietus, exuccus, facie cadaverosa; cranium vix habebat tres pilos, quoties loquebatur, claudebat oculos: ajebant Theologum esse. Is me vocabat discipulum Antichristi, aliaque permulta balbutiebat SA. Quid ibi tu? mutus? LA. Ego illi precabar micam sobriæ mentis in tam putido cerebro, si tamen ullum habebat cerebrum. SA. Iuvaret & istam audire fabulam ordine. LA. Audies, si die Iovis veneris ad prandium. Habebis vitulinam crusto incoctam, contusam, adeoque teneram ut possis vel exugere. SA. Polliceor, hac lege, si die Veneris apud nos prandeas: efficiam ut intelligas salsamentarios non semper vesci putribus salsamentis.

FVNVS.

MARCOLPHUS, PHÆDRUS.

MA. VNde nobis Phædrus? num ex antro [1] Trophonii? PHÆ. Cur istuc rogas? MA. Quia præter morem tristis, horridus, squalidus, torvus; in summa, nihil [2] minus quam quod diceris. PH. Si qui diutius versantur in officinis fabrorum æratiorum, aliquid nigroris sibi contrahunt, quid miraris, si ego tot dies versatus apud duos ægrotantes, morientes, & sepultos, solito sum mæstior, præsertim cum uterque mihi fuerit egregie charus? MA. Quos mihi narras sepultos? PH. Nosti Georgium Balearicum? MA. Nomine dum-

[1] *Vide prov. de Trophonii antro.*

[2] *Quia Thadrus Græcis sonat hilarē.*

dumtaxat; de facie non novi. PH. Alterum scio tibi prorsus ignotum esse. Is erat Cornelius Montius; quicum mihi plurimis jam annis intercessit arctissima necessitudo. MA. Mihi nunquam contigit adesse morienti. PH. Mihi sæpius quam vellem. MA. Sed estne mors res tam horrenda, quam vulgo prædicant? PH. Iter ad mortem durius, quam ipsa mors. Quod si quis horrorem illum & imaginationem mortis excutiat animo, magnâ mali partê sibi detraxerit. Breviter, quidquid est cruciabile, vel in ægrotatione, vel in morte, longe tolerabilius redditur, si quis se totum tradat voluntati divinæ. Nam quod attinet ad sensum mortis, cum jam animus distrahitur à corpore, arbitror aut nullum esse, aut perquam stupidum esse sensum, quod natura, priusquam huc veniatur, consopiat, ac stupefaciat omnes partes sensibiles. MA. Nascimur absque sensu nostri. PH. Sed non absque sensu matris. MA. Cur non itidem emorimur? Cur Deus mortem voluit esse tam cruciabilem? PH. Nativitatem voluit esse gravem ac periculosam matri, quo carius haberet quod peperisset: mortem autem unicuique voluit esse formidabilem, ne passim homines sibi mortem conscisserent. Etenim cum videamus & hodie tam multos sibi manus adferre; quid censes futurum, si mors nihil haberet horribile? Quoties vapulasset servus, aut etiam filius adolescens, quoties uxor indignaretur marito, quoties perisset res, aut aliud accidisset quod ægre esset animo, protinus ad laqueum, ad gladium, ad flumen, ad præcipitium, ad venenum currerent homines. Nunc mor-

tis acerbitas vitam nobis reddit cariorem; præsertim cum medici non queant mederi semel vita defuncto. Quanquam ut non omnibus eadem est nascendi sors, ita non est eadem omnibus mortis ratio. Quosdam cita mors protinus liberat; alii lenta morte contabescunt. Lethargici, quemadmodum & ab aspide percussi, somno consopiti citra sensum sui moriuntur. Illud observavi, nullum esse mortis genus tam acerbum, quin perferatur, si quis obfirmato animo decrevit exire. MA. Vtrius mors visa est Christianior? PH. Mihi quidem Georgii visa est honorificentior. MA. Etiamne mors habet ambitionē suam? PH. Ego nunquam vidi duos tam dispari morte morientes. Si vacat audire, depingam excessum utriusque: tuum erit judicare, utra mors sit optabilior homini Christiano. MA. Imo te rogo, ne graveris narrare. Nam ipse nihil audiero cupidius. PH. Ergo de Georgio prius audi. Vbi mors jam certa sui signa dederat, medicorum chorus, qui diu curarant ægrotum, dissimulata vitæ desperatione cœperunt mercedem poscere. MA. Quot erant medici? PH. Aliquando decem, interim duodecim; cum pauciissimi, sex. MA. Satis erat ad occidendum vel valentem. PH. Numerata pecunia clam submonuerunt proximos, non procul abesse mortem: curarent ea, quę pertinerent ad animæ salutem; nam de corporis incolumitate nihil esse spei. Per amicos intimos blande submonitus est & ægrotus, ut corporis curam Deo committeret; ea tantum curaret, quæ pertinerent ad feliciter hinc emigrandum. His auditis, mira torvitate Georgius oculos intendit in medicos, velut

lut indigne ferens, quod ab illis deſtitueretur. Illi reſponderunt, ſe medicos eſſe, non deos; quod artis erat, præſtitiſſe: cęterum adverſus fatalem neceſſitatem nullam valere medicinam. His actis abeunt in proximum cubiculum. MA. Quid? morantur etiam accepta mercede? PH. Inter illos nihil convenerat de morbi genere: alius ajebat hydropem, alius tympanitem, alius apoſtema in inteſtinis, alius aliud atque aliud malum: totoq; hoc tempore, quo tractabant ægrotum, acerrime diſceptarunt de morbi genere. MA. O felicem interim ægrotum! PH. Eam litem ut tandem finirent, per uxorem poſtularunt, ut ſinerent exanimati corporis anatomiam fieri: id eſſe honorificum, & ſolere vel honoris gratia fieri in magnatibus: deinde rem eam fore ſaluti multis, idque ad meritorum ipſius cumulum acceſſurum: poſtremo pollicentur ſuo ſumtu ſe commercaturos triginta miſſas, ceſſuras in commodum mortui. Id ægre quidem, ſed tandem blanditiis uxoris ac propinquorum impetratum eſt. His actis ſubduxit ſeſe ſtatio [3] medicorum. Negant enim fas eſſe, ut qui vitæ ſolent opitulari, mortis ſint ſpectatores, aut exſequiis interſint. Mox accitus eſt Bernardinus, vir, ut ſcis, reverendus, Franciſcanorum cuſtos, qui confeſſionem exciperet. Vix peracta eſt confeſsio, jam aderat in ædibus turba quatuor ordinum, quos vulgus appellat mendicantium. MA. Tot vultures [4] ad unum cadaver? PH. Deinde vocatus eſt parochus, qui hominem inungeret, ſacrumq; ſymbolum corporis Dominici porrigeret. MA. Religioſe. PH. Verum ibi minimum abfuit, quin

[3] *Statio medicorum, id eſt, conventus ſtatt.*

[4] *Vultures præſentiũt cadavera: unde captatores teſtamentorum vultures dicuntur.*

quin inter parochum & monachos cruenta pugna fuerit orta. MA. Apud lectum ægroti? PH. Et quidem spectante Christo. MA. Quid excitavit tantos tumultus subito? PH. Parochus ubi cognovit ægrotum fuisse confessum Franciscano, negavit se vel unctionis sacramentum, vel eucharistiam, vel sepulturam impartiturum, ni suis auribus audisset ægroti confessionem: se parochum esse, sibi pro sua ovicula reddendam Domino rationem: id non posse, si solus ignoraret arcana conscientiæ. MA. Nonne visus est æquum dicere? PH Non illis quidem. Nam strenue reclamabant omnes, præsertim Bernardinus & Vincentius Dominicanus. MA. Quid adferebant? PH. Magnis conviciis incessebant parochum, subinde vocantes eum asinum, dignumque qui pastorem ageret porcorum. Ego, inquit Vincentius, sum sacræ Theologiæ baccalaureus formatus, mox licentiandus, atque etiam doctoris titulo insigniendus; tu vix legis Euangelium; tantum abest, ut possis excutere secreta conscientiæ. Quod si libet esse curiosum, exquire, quid agat uxor & manzares [5] tui domi. aliaq; permulta, quæ me pudet referre. MA. Quid ille? mutus ad hęc? PH. Mutus? Imo diceres cicadam [6] ala correptam. Ego, inquit, baccalaureos multo te meliores nectam [7] è stipulis fabarum. Auctores & principes ordinum vestrorum, Dominicus & Franciscus, ubi didicerunt philosophiam Aristotelicam, aut argumenta Thomæ, aut speculationes Scoti? aut ubi donati sunt titulo baccalaureorum? Irrepsistis in mundum adhuc credulum, sed pauci

5 *Iureconsulti manzares vocant ex incesto natos.*

6 *Vide Prover.*

7 *E culmu tritici nectuntur galeri; nonnunquã & pallia adversus pluviam Faba caules habet grãdes, intortos & fragiles, ad nihil minus utiles quam ad texendum Est vulgo jactatum proverbium apud Batavos.*

ci humiles, quidam etiam docti ac pii: nidulabamini in agris ac vicis, mox in opulentissimas quasque civitates, & in florentissimam civitatis partem demigrastis. Tot sunt agri qui pastorem alere non possunt; ibi locus erat vestræ operæ: nunc nusquam adestis, nisi in ædibus divitum. Iactatis nomen pontificum; at vestra privilegia nihil valent, nisi cum cessat episcopus, pastor, aut hujus vicarius. In meo templo nullus vestrûm concionabitur me pastore incolumi. Non sum baccalaureus: nec sanctus Martinus erat, & tamen agebat episcopum. Si quid mihi deest doctrinæ, à vobis non petam. An creditis etiamnum mundum esse tam stupidum, ut ubicunque viderit vestem Dominici aut Franciſci, putet adesse illorum sanctimoniam? Num vestra refert, quid agam domi meæ? Quid vos agatis in latebris vestris, quomodo tractetis sacras virgines, etiam populus novit. Iam quam nihilo sint vel feliciores vel puriores divitum domus, quas frequentatis, omnibus & lippis & tonsoribus notissimum est. Cætera, Marcolphe, non audeo referre: omnino patres illos reverendos minime reverenter tractavit. Nec erat futurus finis, ni Georgius manu mota signũ dedisset, se velle quidpiam dicere. Ægre impetratum est, ut rixa tantisper consilesceret. Tum ægrotus, Sit pax, inquit, inter vos; tibi parocho denuo confitebor. Deinde pro strepitu nolarum, pro cantionibus funeralibus, pro cenotaphio, pro sepultura numerabitur tibi pecunia, priusquam exeas hanc domũ; neque committam ut ulla in parte de me queri possis. MA. Num parochus recusavit

tam æquam conditionem? PH. Non; tantum obmurmuravit nonnihil de confeſsione, quam ægroto remiſit. Quid opus eſt, inquit, iiſdem repetendis fatigare tũ ægrotum, tum ſacerdotem? Si in tempore mihi confeſſus fuiſſet, fortaſsis ſanctius condidiſſet ſuum teſtamentum: nunc vos videritis. Hæc æquitas ęgroti peſsime habebat monachos, indigne ferentes eam prædæ partem decidi parocho. Et tamen interceſsi, fecique ut lis ſopiretur. Parochus unxit ægrotum, dedit corpus Domini, & numerata ſumma diſceſsit. MA. Sequuta eſt igitur eam tempeſtatẽ tranquillitas? PH. Imo tempeſtatem hanc ſævior tempeſtas protinus excepit. MA. Obſecro quid cauſæ? PH. Audies. Confluxerant in ędes quatuor ordines mendicantium; his adjunxit ſeſe quintus Cruciferorum. Adverſus hunc ceu nothum quatuor illi magno tumultu coorti ſunt, rogabant ubi vidiſſent unquam plauſtrum quinque rotarum? aut qua fronte vellent eſſe plures mendicantiũ ordines, quam ſint Euangeliſtæ? Eadem, inquiunt, opera adducite huc mendicos omnes è pontibus ac triviis. MA. Quid ad hæc Cruciferi? PH. Viciſsim rogabant quomodo tum inceſsiſſet plauſtrum eccleſiæ, cum nullus eſſet ordo mendicantium; deinde cum unus eſſet, poſtea tres? Nam Euangeliſtarũ, inquiunt, numerus nihilo plus habet affinitatis cum noſtris ordinibus, quam cum alea, quæ undique quatuor oſtendit angulos. Auguſtinenſes quis allegit in ordinem mendicantium, aut quis Carmelitas? Quando mendicavit Auguſtinus, aut quando Helias? Nã hos faciunt ſuorum ordinum auctores. Hæc, alia-

aliaque multa fortiter quidem illi detonabant; sed soli, quatuor exercituum impressionem [3] nō ferentes, cesserunt, dira tantum minitantes. MA. Heic saltem effulsit tranquillitas. PH. Imo syncretismus [9] ille in quintum ordinem, versus est in pugnam gladiatoriā. Franciscanus ac Dominicanus contendebant, nec Augustinenses, nec Carmelitas esse germane mendicos, sed nothos ac supposititios. Hæc rixa sic incruduit, ut plane vereter, ne veniretur ad manus. MA. Hæccine ferebat ægrotus? PH. Non hæc acta sunt apud lectum: sed in atrio, quod cubiculo adhærebat: voces tamen omnes ad ægrotum permanabant: neque enim mussabant [1], sed plenis [2] tibiis res agebatur: & scis, alioqui in ægrotis aurium sensum esse acutiorem. MA. Quis tandē exitus belli? PH Ægrotus per uxorem denuntiavit ut silerent paulisper, se compositurum hoc disidium. Itaq; rogavit, ut tum quidem temporis Augustinenses & Carmelitæ discederent; hoc illos nullo suo damno facturos. Nam tantundem, inquit, cibi mittetur eis domum, quantum heic daretur remanentibus. In funere vero jusit omnes ordines adesse, etiam quintum, atq; ut æqua pecuniæ portio divideretur singulis; ad commune tamen convivium nō adhiberentur, ne quid turbæ posset oriri. MA. Virum œconomicum [3] mihi narras, qui vel moriens norit tot rerum undas componere. PH. Phy! multis annis gesserat militiæ ducem. Ibi quotidianum est hujusmodi tumultus suboriri inter cohortes. MA. Erat igitur re splendida? PH. Admodum. MA. Sed male parta, ut fit, rapinis, sacrilegiis,

[3] *Impressio, est vehemens hostilis irruptio.*

[9] *Syncretismus, id est, conspiratio prius dissidentium, in communem hostem. vide Chiliad. 1. Mussare, tacite loqui.*

[2] *Id est, clare. vide Prov.*

[3] *Peritum rei domesticæ, vocat œconomicum.*

extorsionibus. PH. Ita quidem vulgo faciunt duces; nec ausim dejerare, hunc fuisse ab illorum moribus alienum. Si tamen satis hominem novi, magis auxit rem ingenii dexteritate, quam violentia. MA. Qui tic? PH. Callebat arithmeticam. MA. Quid tum postea? PH. Quid tum? apud principem supputabat militum triginta millia, cum vix essent septem millia. Deinde multis militibus nihil numerabat. MA. Næ tu mihi magnificam narras arithmeticam. PH. Deinde bellum arte ducebat [4], solitus simul & ab hostium & amicorum vicis & oppidis pecuniam stipulari menstruam: ab hostibus, ne paterentur hostilia: ab amicis, ut illis liceret cum hoste pacisci. MA. Agnosco morem vulgatum militum. Sed absolve narrationem. PH. Bernardinus igitur & Vincentius cum aliquot sui ordinis sodalibus remanserunt apud ægrotum; ad reliquos missus est commeatus [5]. MA. Satin' inter eos conveniebat, qui remanserunt in præsidio [6]? PH. Non usquequaque. Grunniebant nescio quid de prærogativis diplomatum: sed ne non perageretur fabula, dissimulatum est. Heic jam proferuntur cautiones testamentariæ, fiuntque stipulationes accitis testibus, de iis quæ inter ipsos ante transegerant. MA. Istæc audire gestio. PH. Dicam summatim; nam perlonga est fabula. Supereſt uxor annos nata duodequadraginta, mulier sane proba cordataque: filii duo, alter annum natus undevigesimum, alter decimumquintum: filiæ totidem, sed impubes utraque. Testamento sic cautum erat, ut uxor, quoniam perpelli non poterat ut fieret monacha, sumeret pallium

4 *Ducunt bellum, qui de industria proferunt: sed gerunt, qui vere bellant.*

5 *Commeatus, id est, cibus; militare verbum.*

6 *Et ideo præsidium vocat domum unde alios depulerat.*

Beghi-

Beghinæ, id est, medium genus inter monachas & laïcas: filius natu major, quoniam nec is induci potuit, ut fieret monachus? MA. Vulpes anus [7] non capitur laqueo. PH. Mox ab exsequiis patris properaret Romam, ibique ex relaxatione Pontificis factus ante legitimam ætatem sacerdos, totum annum singulis diebus sacrificaret in templo Vaticano pro anima patris; & sacros gradus in Laterano, singulo quoque Veneris die, genibus perreptaret. MA. Suscepit hæc libenter? PH. Ne dicam dolo, ut [8] asini solent sarcinas impositas. Filius minor dicaretur S. Francisco, filia major S. Claræ, minor Catharinæ Senensi. Hoc tantum potuit obtineri: nam Georgii mens erat, quo magis sibi Deum haberet obnoxium, quinque superstites partiri in quinque mendicantium ordines: & acriter quidem adlaboratum est; sed ætas uxoris, filiique majoris, nec minis, nec blanditiis cessit. MA. Exhæredandi genus. PH. Vniversa hæreditas sic erat divisa, ut detractis de [9] solido impendiis funeralibus, uncia [10] cederet uxori, cujus dimidia victitaret ipsa, dimidium cederet loco, cui se foret addictura; unde si mutato consilio recederet, tota pecunia resideret penes eum gregem: altera uncia decideretur filio, cui tamen statim numeraretur viaticum, & quod satis esset emendo diplomati [11], parandoque victui annuo Romæ. Qui si mutata sententia recusaret initiari sacris ordinibus, illius uncia divideretur inter Franciscanos, & Dominicanos. Et id ne fiat, vereor; adeo videbatur adolescens à sacris abhorrere. Duæ unciæ

[7] *Vide prov.*
[8] *Allusit ad illud Flacci: Demitto auriculas ut iniqua mentis asellus, Cum gravius dorso subiit onus.*
[9] *Id est, de integra hæreditate, quæ assu dicitur, nondum divisa.*
[10] *Vncia, duodecima pars assis.*
[11] *Diplomati, quo liceret cõsecrari sacerdotem ante tempus legitimum.*

cederent monasterio, quod excepisset filium natu minorem: binæ item monasteriis, quæ excepissent puellas; sed hac lege, ut si illi detrectarent eam vitam profiteri, omnis tamen pecunia penes illos maneret incolumis. Iam una rursus uncia decideretur Bernardino, tantundem Vincentio: dimidium unciæ Carthusianis, pro communione bonorum operum omnium, quæ toto fierent ordine. Vncia & semis quæ superaret, distribueretur occultis pauperibus, quos beneficio dignos judicassent Bernardinus, & Vincentius. MA. Debebas Iureconsultorum more dicere, quos vel quas. PH. His igitur verbis stipulati sunt, recitato testamento: Georgi Balearice, vivus & sanæ mentis approbas hoc testamentum, quod dudum ex animi tui sententia condidisti? Approbo. Et hæc est tua suprema, & immutabilis voluntas? Est. Meque, & hunc Vincentium baccalaureum instituis ultimæ tuæ voluntatis executores? Instituo. Iussus est denuo subscribere. MA. Qui potuit moriens? PH. Bernardinus rexit ægroti manum. MA. Quid subscripsit? PH. Sanctum Franciscum, & sanctum Dominicum iratos habeat, qui tentarit hinc aliquid immutare. MA. At non metuebant actionem testamenti inofficiosi? PH. Ista actio non habet locum in his quæ Deo dicantur; neque quisquam libenter cum Deo litem suscipit. His peractis uxor & liberi datis dextris ægroto, jurant se servaturos quod recepissent. Post hæc cœptum est agi de pompa funerali, non sine contentione. Tandem hæc vincit sententia, ut ex quinque ordinum singulis adessent novem, in honorem quinque voluminum

minum Mosis, & Angelorum in novem choros digestorum. Suam quisque ordo crucem præferret, canerentque funebres nænias [2]. Ad hæc præter cognatos conducerentur triginta (tot nummis erat venditus Dominus) daduchi [3] pullati, & honoris gratia ploratores duodecim (hic est numerus ordini Apostolico sacer) comitarentur: à feretro sequeretur equus Georgii pullatus, sic ad genua alligata cervice, ut herum humi requirere videretur. Stragula hinc atque hinc ostenderent insignia. Similiter & unaquæq; tæda & pulla vestis haberet insignia. Reponeretur autē corpus quidem ipsum ad dextram altaris summi in tymbo marmoreo, qui promineret à solo pedes quatuor; ipse in summo recumberet, Pario sculptus marmore, totus armatus à vertice usq; ad calcaneum; nec deesset galeæ sua crista: crista erat onocrotali collum: nec clypeus lævo brachio, in quo insignia hæc erant, tria capita apri silvestris aurea, in [4] planitie argentea: nec lateri gladius inaurato capulo, nec baltheus inauratus ac gemmeis distinctus bullis, nec pedibus aurea calcaria: erat enim eques auratus: sub pedibus haberet leopardum. Oræ sepulcri titulum haberent tali viro dignū. Cor autem separatim recondi volebat in sacello divi Francisci. Intestina mādavit parocho, honorifice sepelienda in sacello quod est Virgini matri sacrum. MA. Funus nimirum honorificum, sed nimio constans. Venetiæ vel cerdoni cuipiā plus haberetur honoris minimo impendio. Feretrum elegans dat sodalitas, & unum comitantur aliquando sexcenti monachorū tunicis palliis.

[2] *Nænia, proprie cantilena funebres: nōnunquā tamen nugas quas libet appellamus nanias.*

[3] *Daduchi, tædiferi.*

[4] *Data opera fingit insignia vitiosa. Nam caduceatorum leges habent adulterina esse insignia, quæ habent metallum super metallum.*

liisve vestiti. PH. Vidimus & nos, tisimusque istas pauperum ineptas glorias. Incedunt fullones & coriarii superne, inferneque cerdones, in medio monachi; chimæras esse diceres: nec heic alia res erat, si vidisses. Cautum est & illud Georgio, ut Franciscanus, & Dominicanus, inter sese sorte decernerent, utris primus cederet locus in pompa: post hos cæteri quoque sortirentur, ne quid hinc oriretur tumultus. Parochus & hujus clerici locum tenerent infimum, hoc est, primum. Nec enim aliud erant passuri monachi. MA. Non acies tantum, sed & pompas ille callebat ordinare. PH. Cautum est & illud, ut funebre sacrum, quod apud parochum fieret, modulato musicorum concentu perageretur, honoris gratia. Dum hæc aliaque tractantur, inhorruit ægrotus, deditque signa certissima supremum tempus adesse. Adornatur igitur extremus fabulę actus. MA. Nondum finis? PH. Recitatur diploma pontificis in quo promittebatur criminum omnium abolitio, totusque purgatorii metus adimebatur. Ad hæc justificabantur omnia illius bona. MA. Rapto parta? PH. Certe jure belli ac more militari. Sed forte aderat Philippus Iureconsultus uxoris fraterelis in diplomate notavit locum secus positum, quam oportuit, & injecit suspicionem falsi. MA. Haud quaquam in tempore: dissimulandum erat, etiamsi quid inesset erroris, & nihilo pejus habuisset ægrotus. MA. Assentior. Et ægrotus sic hac re perturbatus est, ut minimum abesset à desperatione. Ibi Vincentius fortem virum præbuit; jussit Georgiū quieto esse animo, sibi esse potestatem corrigendi supplendi-

dique, si quid in diplomatibus vel erratū esset, vel omissum. Quod si te, inquit, fefellerit diploma, ego jā nunc hanc animam pro tua suppono anima, ut tua petat cœlos, mea dedatur orco. MA. Accipitne Deus tales animarum permutationes: Et, si accipit, num satis cautū videbatur Georgio tali pignore? Quid si Vincentii anima vel absque permutatione debebatur inferis? PH. Quod gestum est, narro. Hoc certe perfecit Vincentius: ægrotus visus est animum recipere. Mox recitantur cautiones, quibus Georgio promittebatur societas omnium operum, quæ fierent per quatuor ordines, & quintum Charthusiensium. MA. Ego metuerem, ne deprimeret ad inferos, si tantum farcinæ bajulandum esset. PH. De bonis operibus loquor: ea non aliter gravant animam subvolaturam, quam plumæ avem. MA. Mala igitur opera sua quibus legant? PH. Militibus Germaniæ conductitiis. MA. Quo jure? PH. Iure Euangelico: Habenti dabitur. Simulque recitatus est numerus missarum & psalteriorum, quæ defuncti animam essent comitatura. Erat autem immensus. Post hæc iterata est confessio, dataque benedictio. MA. Ita efflavit animam? PH. Nondum. Strata est humi storea juncis contexta, sic ut ab initio convoluta cervicalis speciem ex sese faceret. MA. Quid nunc futurum est? PH. Eam conspersêrunt cinere, sed raro; ibi deposuêre corpus ægroti. Instrata est tunica Franciscana, sed prius consecrata preculis & aqua lustrali. Cuculla suppositā est capiti: nam tum indui non poterat. una cum illa suppositum est diploma cum cautionibus. MA. Nova mortis species. PH. Atqui

qui confirmant, dæmoni nullum esse jus in eos qui sic moriuntur. Sic ajunt præter alios mortuum S. Martinũ & Franciscum. MA. Sed huic morti illorum vita respondérat. Obsecro quid tum postea? PH. Porrecta est ægroto crucis imago & candela cerea. Ad crucem porrectam dixit ægrotus; Soleo in bellis tutus esse meo clypeo; nunc hunc clypeum opponam hosti meo. & exosculatus admovit humero lævo. Ad ceream vero sacram, Olim, inquit, hasta valui in bellis: nunc hanc hastam vibrabo adversus hostem animarum. MA. Satis militariter. PH. Has postremas voces edidit. Nam mox linguam mors occupavit, simulque cœpit animam agere. Bernardinus à dextris imminebat morienti, Vincentius à sinistris, uterque pulcre vocalis. Alter ostendebat imaginem sancti Francisci, alter Dominici. Cæteri sparsi per cubiculum demurmurabant psalmos aliquot voce lugubri. Bernardinus magnis vociferationibus percellebat aurem dextram, Vincentius sinistram. MA. Quid occlamabant? PH. Hujusmodi ferme Bernardinus: Georgi Balearice, si nunc quoque probas ea quæ sunt acta inter nos, flecte caput in dextrum flexit. Vincentius contra; Ne quid trepides, Georgi; habes Franciscum & Dominicum propugnatores. Esto securus. Cogita quantum habeas meritorum, quod diploma; denique memineris meam animam pro tua oppignoratam, si quid esset periculi: hæc si sentis & probas, flecte caput in lævum flexit. Rursus simili clamore, Si hæc sentis, inquiunt, preme manum meam. tum manum presit. Ita huc & illuc flectendo capite & premendis manibus

bus transactæ sunt horæ ferme tres. Cum jam inciperet oscitare Georgius, ibi Bernardinus erectus pronuntiavit absolutionem: quam perficere non potuit, quin Georgius efflasset animam. Hæc sub noctis medium: mane peracta anatomia. MA. Quid mali repertum est in corpore? PH. Recte mones; nam exciderat. Fragmentum plumbi inhærebat diaphragmati [5]. MA. Vnde id? PH. Vxor narrabat illum quondam ictum sphærula bombardica. Hinc conjectabant medici plumbi liquefacti particulam resedisse in corpore. Mox corpus lacerum utcunq; convestitum est amictu Franciscano. A prandio sepultura peracta est, ea pompa qua decretum erat. MA. Nunquam audivi mortem operosiorem, nec funus ambitiosius. Verum istam opinor fabulam nolis evulgari. PH. Quam ob rem? MA. Ne quid irritentur crabrones. PH. Nihil est periculi. Etenim si pia sunt quæ narro, etiam ipsorum interest hæc scire populum: sin minus, quotquot inter illos boni sunt, mihi gratias agent, qui hæc prodiderim; quo pudore correcti quidam desinant similia facere; deinde simplices caveant, ne in similem pertrahantur errorem. Sunt enim & apud istos cordati vereq; pii, qui frequenter apud me questi sunt, paucorum vel superstitione, vel improbitate totum ordinem reddi apud bonos invidiosum. MA. Recte tu quidem, & fortiter. Sed nunc aveo scire, quomodo decesserit Cornelius. PH. Vt vixit nulli molestus, ita mortuus est. Habebat febrem anniversariam [6], quæ statis temporibus singulis annis recurreret. Eatum, sive quia gravabat ætas (nam annũ excesse-

[5] *Diaphragma, est septum transversũ, quod separat præcordia, in quibus cor & pulmo, ab infe-riori corporis parte, in qua splen, hepar & renes.*

[6] *Id est, singulis annis recurrentem.*

cesserat sexagesimum) sive aliis de causis, solito magis urgebat hominem, & visus est ipse præsentire diem fatalem imminere. Itaque quatriduo prius, quam moreretur, erat Dominicus dies; templum adiit, confessus est suo parocho, audivit publicam concionem & sacrum; à sacro, reverenter accepto pignore corporis Dominici, domum se recepit. MA. Non usus est medicis? PH. Vnicum dumtaxat consuluit, sed non minus bonum virum, quam bonum medicum: ei Iacobo Castritio nomen est. MA. Novi. Nihil illo sincerius. PH. Is respondit, suam quidem operam amico non defuturam, sed sibi videri plus esse præsidii in Deo, quam in medicis. Cornelius hanc vocem non minus alacriter accepit, quam si certissimam vitæ spem ostendisset. Itaque tametsi semper pro suis facultatibus fuisset perbenignus in pauperes, tum quidquid decidi poterat uxoris & liberorum necessitati, impartiebatur in egenos, non istos ambitiose mendicos, & nusquam non obvios, sed in probos, qui pro viribus industria laborandi cum paupertate pugnabant. Rogabam hominem ut decumberet, & sacerdotem ad se accerseret potius, quam tenue corpusculum defatigaret. Respondit, hoc sibi semper studio fuisse, ut amicos suos sublevaret potius, si posset, quã gravaret officiis; nec se sui dissimilem esse velle in morte. Ne decubuit quidē nisi postremum diem, & noctis partem, qua reliquit terras. Interim ob corpusculi lassitudinem baculo nitebatur, aut sedebat in cathedra; raro componebat se lectulo, sed vestitus & erecto capite. Hoc tempore aut mandabat

bat aliquid de curandis ege is, maxime notis aut vicinis, aut legebat è libris sacris, quæ provocant hominis erga Deum fiduciam, quæque illius in nos caritatem declarant. Si per lassitudinem ipse minus poterat, audiebat amicum prælegentem. Frequenter miro affectu hortabatur familiam ad mutuum amorem & concordiam, atq; studium veræ pietatis; solicitosque de morte ipsius amantissime consolabatur. Identidem admonebat suos, ne quid æris alieni præteriretur indissolutum. MA. Non condiderat testamentum? PH. Iam pridem sanus ac valens id curarat. Negabat enim esse testamenta, quæ fierent ab agentibus animam, sed deliramenta potius. MA. Nihil legarat monasteriis aut egenis? PH. Ne teruncium quidem. Ego, inquit, pro mea portione dispensavi facultatulas meas; nunc ut earum possessionem aliis trado, ita trado & dispensationem. Et confido meos sanctius dispensaturos, quam ipse feci. MA. Non accersebat ad se pios homines, quemadmodum fecit Georgius? PH. Ne unum quidem: præter familiam & duos intime amicos nullus aderat. MA. Demiror quid senserit. PH. Negabat se morientem pluribus molestum esse velle, quam fuisset nascens. MA. Exspecto finem istius fabulæ. PH. Mox audies. Venit dies Iovis. Ille stratum non reliquit, sentiens extremam corpusculi lassitudinem. Accitus parochus impartiit extremam unctionem, ac rursus porrexit corpus Domini, sed citra confessionem. Negabat enim quidquam scrupuli resedisse in animo. Ibi parochus agere cœpit de sepultura, qua pompa, quove loco sepeli-

ri

ri vellet. Sepeli, inquit, me quomodo ſepelieres infimæ ſortis Chriſtianum: nec mea refert, ubi ſepõnas hoc corpuſculum, æque inveniendum in extremo die ubicunque condideris. Pompam funeris nihil moror. Mox injectamentio de ſonitu campanarum, de tricenariis, & anniverſariis, de diplomate, de communione meritorum emenda. Tum ille; Mi paſtor, nihilo pejus habebo, etiamſi nulla ſonet campana. Si me vel uno funebri ſacro dignaberis, plus ſatis erit. Aut ſi quid aliud eſt, quod ob publicam eccleſiæ conſuetudinem citra ſcandalum infirmorum omitti vix poteſt, id tuo permitto arbitratui. Nec eſt animus, cujuſquam vel preces commercari, vel meritis quenquam ſuis ſpoliare. Satis meritorum exuberat Chriſto: & confido totius eccleſiæ preces ac merita mihi, ſi modo vivum ſum membrum, profutura. In duobus diplomatibus mihi tota ſpes eſt. Alterum eſt peccatorũ meorum, quod princeps paſtorum dominus Ieſus abolevit, affigens illud cruci; alterum quod ipſe ſuo ſacroſancto ſanguine ſcripſit & obſignavit, quo nos certos reddidit de ſalute æterna, ſi totã fiduciam noſtram in ipſum transferamus. Abſit enim ut inſtructus meritis ac diplomatibus provocem Dominum meum, ut in judiciũ veniat cum ſervo, certus quod in conſpectu ejus non juſtificabitur omnis vivens. Ego ab illius juſtitia appello ad ejuſdem miſericordiam, quoniam immenſa eſt & ineffabilis. His dictis abiit parochus. Cornelius, veluti magna ſpe ſalutis concepta, gaudens & alacer, jubet ſibi quędam recitari è ſacris voluminibus, quæ confirmant ſpem reſurrectionis

ctionis & præmia immortalitatis: velut illud ex Esaia de morte Ezechiæ dilata, una cum cantico: deinde cap. 15. epistolę Paul. ad Corinth. prioris: de morte Lazari ex Ioanne: sed præcipue historiam Christi passi ex Euangeliis. Quam hic animo devorabat singula, ad quædam suspirans, ad alia compositis manibus gratias agens, ad quædam hilarescens ac gestiens, ad nonnulla preculas quasdam breves ejaculans! A prandio cum paululum temporis obdormisset, jubet recitari caput ex Euangelio Ioannis duodecimum, usq; ad historiæ finem. Heic dixisses hominem plane transfigurari, afflarique novo spiritu. Iam dies vergebat ad vesperam; accersit uxorem ac liberos: ibi erecto quantum licuit corpusculo, sic affatus est suos: Carissima conjux, quos Deus ante conjunxerat, idem nunc separat, sed corporibus dumtaxat, idque ad breve tempus: curam, caritatem, pietatem, quam antehac partiri soles in me & dulcissima pignora, totam in istos transfer. Ne putaris te ullis modis posse magis demereri vel Deum, vel me, quam si istos, quos Deus dedit nobis conjugii fructum, sic educes, foveas & instituas, ut Christo digni habeantur. In hos igitur conduplica pietatē tuam, & meam portionem in te translatam existima. Id si feceris, ut facturam confido, non erit cur videantur orphani. Quod si repetas matrimonium. Ad hanc vocem uxor erupit in fletum, cœpitque deierare, se nunquam de repetendis nuptiis cogitaturam. Heic Cornelius: Soror in Christo mihi carissima, si Dominus Iesus largiri dignabitur tibi propositum istud ac robur spiritus, ne de-

sis dono cœlesti. Erit enim hoc tibi pariter ac liberis commodius. Sin alio vocabit carnis infirmitas, scito quod mors mea te liberat à jure conjugii, sed non liberat à fide, quam meo tuoque nomine debes curandis communibus liberis. Quod ad matrimoniũ attinet, utere libertate quam tibi permisit Dominus. Tantum hoc te rogo moneoque, ut virum tibi deligas iis moribus, tuque te illi talem præbeas, ut possit vel suapte bonitate ductus, vel tua commoditate provocatus amare privignos. Proinde cave, ne cui voto te obstringas. Serva te liberam Deo & liberis nostris; quos sic institues ad omnem pietatem, ut caveas, ne se cuipiam addicant instituto, donec per ætatem & rerum usum constiterit ad quod vitæ genus sint idonei. Deinde versus ad liberos, exhortatus est ad studium pietatis, ad obediendum matri, ad mutuam inter ipsos caritatem & concordiam. His peroratis, dedit osculum uxori, liberis, facto signo crucis, precatus est bonam mentem, & Christi misericordiam. Post hæc intuens omnes qui aderant; Sub crastinam, inquit, auroram Dominus, qui diluculo revixit, pro sua misericordia dignabitur hanc animulam ex hujus corpusculi sepulcro, éque hujus mortalitatis tenebris evocare in lucem suam cœlestem. Nolo teneram ætatem excubiis inanibus fatigari. Cæteri quoque vicissim dormiant. mihi satis est unum adesse vigilem, qui recitet sacram lectionem. Transacta nocte sub horam quartam, cunctis præsentibus jussit recitari psalmum totum, quem Dominus orans recitavit in cruce. Eo finito, jussit exhiberi cereum, & cru-

crucem. & cereum accipiens, dixit: Dominus illuminatio mea & salus mea; quem timebo? crucem exosculatus dixit: Dominus protector vitæ meæ; à quo trepidabo? Mox manus super pectus in supplicantis gestum composuit, & oculis in cœlum erectis dixit, Domine Iesu, accipe spiritum meum. Et protinus clausit oculos veluti dormiturus; simulque levi flatu emisit spiritum: dixisses illum obdormisse, non exspirasse. MA. Nunquam audivi mortem minus operosam. PH. Talis fuerat in omni vita. Vterque fuit amicus. Fortasse non æque dijudico, uter decesserit Christianius: tu qui integer es, rectius dispicies. MA. Ita faciam, sed per otium.

ECHO.

IUVENIS, ECHO.

IU. CVpio paucis te consulere, si vacat. EC. Vacat. IU. Et si venio tibi gratus juvenis. EC. Venis. IU. Sed potesne mihi & de futuris dicere verum, Echo? EC. Ε᾽γω 1. IU. Et Græce nosti? quid istuc novi? EC. Novi. IU. Qualia tibi videntur Musarum studia? EC. Δια 2. IU. Censes igitur terendos auctores, qui conducunt ad bonas literas? EC. Teras. IU. Quam igitur mentem habent isti, qui hæc studia linguis traducunt suis? EC. Suis. IU. Sed utinam harum cultores similiter essent & pietatis studiosi! EC. O si! IU. Nunc quorundam improbitas omnes reddit invisos. EC. Γ᾽ους 3. IU. Et multis hominum peccatum confertur in nomen eruditionis. EC. Ο᾽νοι 4. IU. Atqui vulgo videntur non infimi. EC. Fimi. IU. Quid facere censes eos qui terunt ætatem in sophistico doctrinæ gene-

1 Ε᾽γω, *possum.*
2 Δια, *divina.*
3 Γ᾽ους, *fortasse.*
4 Ο᾽νοι, *asini.*

re? EC. Nere. IU. Fortassis telas aranearum. EC. Harum. IU. At Penelopes telas texunt ac retexunt. EC. Texunt. IU. Cui suades ut me dem vitæ instituto? EC. Tuto. IU. Erit auspicatum, si uxorem duxero? EC. Sero. IU. Quid si mihi veniat usu, quod his qui incidunt in uxores parum pudicas, parumque frugiferas? EC. Feras. IU. Atqui cum talibus morte durior est vita. EC. Vita. IU. Siccine in rebus humanis dominari fortunam? EC. Vnam. IU. Magis fortasse expedit, ut aliquis præ conjugio monachi institutum eligat. EC. Ligat. IU. Quid superest remedii, ubi quem adstrinxerit jam nodus insolubilis? EC. Bilis. IU. Attamen miserum est homines vivere solos. EC. Ὅλως. 5. IU. Cujusmodi censes horum temporum plerosque monachos? EC. Ἄχος 6. IU Quid igitur istos movet, qui suspiciunt illos ut semideos? EC. Δέος 7. IU. Quid captant plerique qui ambiunt sacerdotium? EC. Otium. IU. Præterea nihil habet sacerdos? EC. Κέρδος 8. IU. Quid bonæ rei contigit illis qui fiunt episcopi? EC. Κόποι 9. IU. At nulli magis vivunt in ocio. E. Scio. IU. Quæ res illos admonere poterit, ut intelligant, quantum sustineant onus EC. Ὄνους 1. IU. Ergo res præclara est sacerdotium, si quis se in eo gerendo qualem oportet præbeat? EC. Beat IU. Quid fructus erit, si me conferam in aulam eorum, qui præcellunt monarchica dignitate? EC. Ate. IU. At non paucos video qui solent illinc sibi præclaram felicitatem ariolari. EC. Λώροι 3. At interim dum incedunt holosericati, vulgo videntur homines magnifici. EC. Fici. IU. Foris igitur aureos, intus ficulnos homines dicis,

5 Ὅλως, *omnino.*
6 Ἄχος, *perniciem, pestem.*
7 Δέος, *timor.*
8 Κέρδος, *lucrũ.*
9 Κόποι, *labores.*
1 Ὄνους, *mens.*
2 Ate, *dea damni.*
3 Λώρος, *avis marina & rapax.*

dicis, si quis inspiciat cominus? EC. Minus. IU. Nihil igitur præclari sunt, quos pro diis veneramur byssinos. EC. Σῖνος[4]. IU. Nec militare genus magno æstimabis fortasse. EC. Asse. IU. Magnum quiddam pollicentur qui è sideribus & futura prædicunt Astrologi. EC. Λόγοι[5]. IU. At strenue laborant Grammatici. EC. Εἰκῇ[6]. IU. Non placent, opinor, leguleii homines semper famelici. EC. Λύκοι[7]. IU. Qualis ero, si fiam opifex? EC. Fæx. IU. Itane nihil præterea adferunt artes boni aut mali? EC. Ali. IU. Fuerone beatus, si perseveravero in bonis litteris? EC. Eris. IU. Sed quæ res dabit, ut adsit pietas? EC. Ætas. IU. Decem jam annos ætatem trivi in Cicerone. EC. Ὄνε[8]. IU. Vnde tibi subit me asinum dicere? EC. E re. IU. Fortassis hoc dicis, non sic huic incumbendum ut alios relinquam. EC. Inquam. IU. Non placet igitur is, qui se per omnem vitam tantum in hoc torqueat, ut fiat Ciceronianus? EC. Ἄνους[9]. IU. Quid superest natu grandibus, quorum ætas ad hæc discenda non est tempestiva? EC. Stiva. IU. Facundior esses, opinor, si longius abessem. EC. Essem. IU. Non me delectant sermones dissyllabi. EC. Abi. IU. Cœpi prior; video non posse vitari, quin posterior desinas. EC. Sinas. IU. Iam igitur tibi videor satis instructus ad ea probe gerenda quæ sunt in vita? EC. Ita. IU. Proinde si me voles abire, dicito. EC. Ito.

[4] Σῖνος, *nocumentũ.*

[5] Λόγοι, *verba.*

[6] Εἰκῇ, *temere, frustra.*

[7] Λύκοι, *lupi.*

[8] Ὄνε, *asine.*

[9] Ἄνους, *amens.*

ΠΟΛΥΔΑΙΤΙΑ,
DISPAR CONVIVIUM.

SPUDUS, APITIUS.

SP. HEus heus, Apiti. AP. Non audio. SP. Heus, inquam, Apiti. AP. Quis hic est tam molestus interpellator? SP. Est seriæ rei quiddam, quod te volo. AP. At ego ad rem seriam propero. SP. Quonam? AP. Ad cœnam. SP. Hac ipsa de re tecum volebam agere. AP. Non vacat nunc actoribus operam dare, ne actum agam. SP. Nihil feceris dispendii; comitabor te quo properas. AP. Age dic, modo tribus verbis. SP. Magno studio molior convivium, in quo nulli displiceam convivarum, placeam omnibus. Ejus artis quoniam tu principatum tenes, ad te velut ad oraculum confugio. AP. Responsum accipe, & quidem juxta veterum morem ἰαμβεῖον [1]. Nulli ut displiceas, nullum invitare memento. SP. Atqui solemne est epulum; multos excipiam oportet. AP. Quo plures invitaris, hoc pluribus displiceas oportet. Quæ fuit unquam tam bene vel conscripta, vel acta fabula, ut toti placuerit theatro? SP. Sed age, Comi delicium Apiti, subleva me tuo consilio; habebo te posthac numinis loco. AP. Sit igitur hoc primum consilium; Ne conare quod fieri non potest. SP. Quidnam? AP. Ut convivator omnibus placeas. Tanta est palatorum varietas. SP. At saltem ut pauciori-bus displiceam. AP. Voca paucos. SP. Non licet. AP. Voca pares, & ingeniis congruentes. SP. Ne id quidem mihi liberum est. Vitari non potest, quin & multos vocem, & dissimiles, denique nec ejusdem linguæ, neque natio-

[1] *Id est, metri cum.*

nationis homines. AP. Næ tu mihi vere convicium narras, non convivium; in quo facile possit talis exoriri lusus, qualem Hebræi narrant accidisse in structura Babel, ut petenti frigidum aliquis porrigat calidum. SP. Opitulare, te quæso; gratum experieris ac memorem. AP. Age, quando electio non est tui arbitrii, in re mala dabo bonum consilium. Haud parvi refert ad hilaritatem convivii, quo quisque loco sedeat. SP. Verissimũ. AP. Ea res ut tibi cedat prospere, fac ut sortibus distribuantur accubitus. SP. Pulcre mones. AP. Deinde ne sic paulatim à summo ad imum procedant patinæ, ut figma litteræ vel serpentis potius imaginem pingant, aut ultro citroque reciprocent, quemadmodum olim in conviviis myrtus tradi solet. SP. Quid igitur? AP. Sed ad singulas convivarum tetradas appone patinas ternas, sic ut quarta media promineat, quemadmodum pueri tribus nucibus imponunt quartam: in singulis sit aliud atque aliud cibi genus, quo quisque quod libet eligat. SP. Placet. Sed quoties mutabo patinas? AP. Quot partibus constat oratio thetorica? SP. Quinque, ni fallor. AP. Quot actibus constat fabula? SP. Apud Horatium legi, Ne sit quinto productior actu. AP. Toties mutabis patinas, ut proœmium sit jusculentum, conclusio vel epilogus ex variis bellatiorum generibus conflatus. SP. Quem probas in patinis ordinẽ? AP. Eundem quem Pyrrhus in acie. SP. Quid ais? AP. Quemadmodum in oratione, ita nec in convivio decet proœmium esse elaboratum. Rursus epilogus varietate commendetur potius quam apparatu. In tribus itaque me-

diis ſervanda Pyrrhi diſciplina, ut in utroq; cornu ſit aliquid eximium, in media acie vulgarior apparatus. Hoc pacto fiet, ut nec ſordidus videare, nec faſtidioſa copia ſis moleſtus. SP. Satis expedite de cibis; ſupereſt, ut, quomodo bibendum, doceas. AP. Nulli omnium cyathum appones, ſed pueris dato negotium, ut ubi percunctati didicerint quo quiſque vini genere delectetur, alacriter ad nutum cuique quod volet porrigant. Ea ex re duplex erit commodum. Nam & parcius bibetur, & jucundius; non ſolum ob id, quia ſubinde recens dabitur potus, verum etiam quod nemo bibet niſi ſitiens. SP. Optimum profecto conſilium. Sed qui fieri poterit, ut hilareſcant omnes? AP. Id ut fiat, partim in te ſitum eſt. SP. Qui nam? AP. Tenes illud, Ante omnia vultus acceſſere boni. SP. Quorſum iſtud? AP. Vt convivas comiter excipias, fronteque hilari compelles, ſermonem ad cujuſque ætatem, affectum, ac mores attemperans. SP Accedam, ut dicas melius. AP. Noſti linguas. SP. Propemodum omnium. AP. Vt ſua quemque lingua ſubinde appelles, utq; convivium fabulis amœnioribus hilareſcat, varias miſce materias de rebus, quarum quiſque libenter meminit, & nullius dolore audiuntur. SP. Quas dicis hujuſmodi materias? AP. Sunt peculiares ingeniorum differentiæ, quas ipſe melius perſpicies; ego generatim attingam aliquot. Senes gaudent ea memorare quæ multorum fugiunt memoriam, admiratores temporum in quibus ipſi floruerunt. Matronis dulce eſt refricari memoriam ejus temporis, cum à procis ambirentur. Nautæ, quique diverſas ac longin-

ginquas mundi regiones inviserunt, libenter ea narrant, quæ, quia nemo vidit, mirantur omnes. est & ante actorum malorum, juxta proverbium, jucunda recordatio, si modo ejus sint generis, ut cum probro conjuncta non sint, veluti militiæ, profectionum, naufragiorumque discrimina. Postremo de suo cuique arte grata est confabulatio, deque hisce rebus, quarum usu callet. Hæc sunt ferme generalia; peculiares affectus singulatim describi non queant: sed exempli causa: Est aliquis laudis appetentior, alius vult haberi doctus, alius gaudet videri dives: est hic loquacior, ille paciloquus, nonnullos reperies tetricos, alios contra blandiores. Sunt qui nolint videri senes, cũ sint: sunt rursus qui volunt haberi grandiores quam sint: affectantes hoc esse mirandi, quod belle portant ætatem: sunt fœminę quæ sibi de forma placent, sunt aliæ putidulæ. His cognitis affectibus, haud difficile est miscere sermones unicuique gratos, vitatis his quæ mœrorem afferunt. SP. Næ tu perpulcre tenes artem convivatoriam! AP. Phy! si tantundem temporis & operæ mihi consumtum esset in utroque Iure, Medicina ac Theologia, quantum impensum est huic arti, jam dudum & inter jureconsultos, medicos ac theologos doctoris & titulum & lauream tulissem. SP. Credo. AP. Sed heus tu, ne quid erres, heic cavendum est, ne fabulæ sint nimium prolixæ, aut ne exeant in temulentiam. Quemadmodum enim vino nhil jucundius, si modice sumseris; contra nihil molestius, si supra quam sat est hauseris: ita usu venit in fabulis. SP. Vera prędicas.

dicas. Sed huic incommodo quodnam ostendis remedium? AP. Vbi senseris suboriri τὴν ἀδοῖον μέθην, per occasionem interseca sermonem, & argumentum diversum intersere. Frustra, opinor, te monerem, ne cui suus dolor in convivio refricetur, utcunque Ilato judicat in conviviis, quibusdam vitiis esse medendum, vino discutiente tristitiam, & offensæ memoriam abolente. Verum illud te monitum oportuit, ne nimium crebro salutes convivas; tametsi probo, ut interdum obambulans, nunc hos, nunc illos comiter appelles: oportet enim convivatorem bonum, motoriam agere fabulam. Nihil autem incivilius, quam ibi commemorare, quod cibi genus sit, qua coctum arte, quanti emptum. Idem de vino dictum puta. Quin extenuandum etiam modice quod apponitur. Alioqui nimis diligens extenuatio apparatus, idem agit quod ostentatio. Satis est bis aut ad summum ter dixisse, Boni consulite. Si parum lautus est apparatus, animus certe lautissimus est. Interdum sales aspergendi sunt, sed qui nihil habeant dentis. Profuerit & illud, subinde suæ quemque compellare lingua, sed paucis. Dicendum erat initio, quod mihi nunc tandem venit in mentem. SP. Quidnam? AP. Si non placet sortito dare locos, cura ut tres ex omnibus eligas natura festivos, minimeque mutos, quorum unum collocabis in capite mensæ, alterum è regione, tertium in medio, qui silentium ac tristitiam cæterorum discutiant. Quod si perspexeris convivium vel silentio tristitus esse, vel clamoribus tumultuosum, aut etiam ad rixas tendere. SP. Hoc crebro

a Id est, ebrietatem non ex vino ortam.

fit

fit apud nos: quid tum faciendum? AP. Accipe rem mihi multo usu compertam. SP. Expecto. AP. Inducito duos mimos, sive γελωτοποιὸς, qui sine voce ridiculum aliquod argumentum gesticulatione repræsentent. SP. Cur sine voce? AP. Vt par sit omnium voluptas, aut nihil loquantur, aut lingua loquantur omnibus æque ignota; gestibus loquentes, omnes pariter intelligent. SP. Quod argumentum mihi narras, non satis intelligo. AP. Sunt innumera, puta uxorem decertantem cum marito de principatu, aut simile quippiam è media vita. Quo magis erit ridicula saltatio, hoc plus erit omnibus voluptatis. Hos oportet esse semifatuos; alioqui qui plane fatui sunt, quædam interdum effutiunt imprudentes, quæ lædunt. SP. Ita tibi precor semper propitium Comum, ut mihi dedisti fidele consilium. AP. Addam coronidem, quin potius repetam, quod initio dixeram, ne nimium sis auxius, ut placeas omnibus, non heic tantum, sed in omni vita: atque ita fiet, ut citius placeas omnibus: optimum enim in vita, Ne quid nimis.

γ Id est, risum moventes.

DE REBVS AC VOCABVLIS.

BEATVS, BONIFACIVS.

BE. SAlvus sit Bonifacius. BO. Etiam atque etiam salvus sit beatus. Sed utinam essemus uterque quod dicimur, tu dives, ego formosus. BE. Itane parum tibi videtur, habere nomen magnificum? BO. Mihi quidem minimi momenti, nisi res adsit. BE. At plerique mortales aliter affecti sunt. BO Fieri potest ut mortales sint isti; homines esse non credo. BE. Et homines sunt, ô bone, nisi pu-

tas etiam nunc ſub humana ſpecie camelos & aſinos obambulare. BO. Hoc citius crediderim, quam homines eſſe, qui pluris nomen faciant, quam rem. BE. In certis rerum generibus, fateor, pleriq; malunt rem quam nomen; in multis contra. BO. Hoc quid ſit, non ſatis aſſequor. BE. Atqui penes nos ipſos exemplum eſt. Tu Bonifacius diceris, & habes quod diceris: ſed ſi eſſes alterutro ſpoliandus, utrum malles habere malam faciē, an pro Bonifacio dici Cornelius? BO. Equidem malim vel Therſites dici, quam habere prodigioſam faciem: an bonam habeam, neſcio. BE. Item ego ſi dives eſſem, & aut res, aut nomen eſſet deponendum, malim Irus dici, quam re ſpoliari. BO. Aſſentior vera loquenti. BE. Idem uſu veniet, opinor, in his qui ſunt proſpera valetudine, aut aliis corporis præditi commodis. BO. Probabile eſt. BE. At quam multos videmus, qui mallent nomen eruditi piique viri, quam eſſe docti bonique! BO. Plurimos iſtiuſmodi novi. BE. An non apud nos plus habet momenti nomen, quam res? BO. Videtur. BE Iam ſi quis nobis adeſſet Dialecticus, qui ſcite definiret, quid ſit Rex, quid Epiſcopus, quid Magiſtratus, quid Philoſophus; fortaſſis & heic inveniremus qui mallent nomē, quam rem. BO. Ita profecto, ſi Rex eſt, qui legibus & æquitate populi commodum ſpectat, non ſuum: ſi Epiſcopus, qui totus invigilat gregi Dominico: & ſi Magiſtratus eſt, qui ex animo conſulit Reip. & ſi Philoſophus eſt, qui neglectis fortunæ commodis, tantum ſtudet bonæ menti parandæ. BE. Heic vides, quantum hujus generis exemplorum poſſum

Nomine ſcilicet, aut re.

fim aggerere. BO. Sane plurimum. BE. An hos omnes negabis esse homines? BO. Vereor ne nos ipsi citius nomen hominis amittamus. BE. At si homo est animal rationale; quantum abest hoc à ratione. ut in corporis commodis verius quam bonis, & in externis, quæ fortuna dat simul & eripit cum libet, rem malimus, quam nomen: in veris animi bonis nomen pluris faciamus, quam rem? BO. Præposterum mehercule judicium, si quis attendat. BE. Eadem autem est ratio in contrariis. BO. Exspecto quid dicas. BE. Idem judicandum de nominibus rerum fugiendarum, quod dictum est de vocabulis expetendarum. BO. Apparet. BE. Magis enim horrendum est esse tyrannum, quam tyranni nomen: & si malus Episcopus, juxta sententiam Euangelicam, fur est & latro, non tam hæc nomina sunt nobis detestanda, quam ipsa res. BO. Convenit sane BE. Tu de cæteris similiter colligito. BO. Prorsus intelligo. BE. Nonne fatui nomen aversantur omnes? BO. Et quidem maxime. BE. Nonne fatuus esset qui aureo [2] piscaretur hamo, qui vitrum anteponeret gemmis, qui cariores haberet equos quam uxorem ac liberos? BO. Is esset quovis Corœbo stultior. BE. An nō tales sunt qui procurrunt in militiam, spe lucri non admodum magni, corpus & animam exponentes periculo: qui student congerendis opibus, cum animum habeant omnium bonarum rerum egenum: qui vestes & ædes exornant, cum animus neglectus ac squallidus jaceat: qui corporis valetudinem anxie tuentur, animam tot capitalibus morbis laborantem negligunt: deniq; qui fugacissimis

[2] *Vide Chiliades.*

hujus vitæ voluptatibus cruciatus merentur æternos? BO. Ipsa ratio fateri cogit, plusquam fatuos esse. BE. Atque his fatuis cum plena sint omnia, vix invenias qui ferre possit fatui vocabulum, cum adeo non abhorreant à re. BO. Sic est profecto. BE. Age, scis quam sint apud omnes invisa vocabula mendacis ac furis. BO. Sunt invisissima, nec sine causa. BE. Fateor. Sed cum stuprare conjuges alienas sit furto sceleratius, tamen adulteri cognomine quidam etiam gloriantur, ad furti convicium illico stricturi gladium. BO. Ita res habet apud complures. BE. Ita cum multi scortis vinoque perditissimi sint, & sint libenter ac palam, tamen ad ganeonis nomen offenduntur. BO. Hi nimirum rem sibi gloriæ ducunt, cum vocem rei debitam horreant. BE. Sed vix aliud nomen auribus nostris videtur intolerabilius, quam mendacis. BO. Novi qui hoc convicium cæde sint ulti. BE. Sed utinam pariter abominentur rem! Nunquàm accidit tibi, ut, qui promiserat se mutuum ad certum diem redditurum, falleret? BO. Frequenter; etiam cum id deierasset; neque id semel, sed iterum atque iterum. BE. Fortasse non erant solvendo. BE. Imo erant, sed commodius esse ducebant non reddere creditum. BE. An hoc non est mentiri? BO. Planissime BE. Auderes ittiusmodi creditorem sic compellare, Cur mihi toties mentiris? BO. Non; nisi paratus essem ad pugnam BE. An non simili modo quotidie verba dant latomi, fabri, aurifices & vestiarii, pollicentes ad certum diem, nec tamen præstantes, etiamsi magni referat tua? BO. Mira impudentia! sed adde his advocatos pollicentes

centes operam. BE. Potes addere ſexcenta nomina: nemo tamen horum laturus ſit mendacis vocabulum. BO. Hoc genere mendaciorum plena ſunt omnia. BE. Itidem furis nomen nemo tolerat, cum à re non perinde omnes abhorreant. BO. Exſpecto ut dicas clarius. BE. Quid intereſt inter eum qui rem tuam tollit e ſcrinio, & inter eum qui depoſitum abjurat? BO. Nihil, niſi quod ſceleratior eſt, qui ſpoliat etiam fidentem. BE. At quam pauci ſunt, qui depoſitum reddunt; aut ſi reddunt, non dant integrum? BO. Opinor eſſe perpaucos. BE. Nemo tamen iſtorum ferat furis vocabulum, cum rem non horreant. BO. Admodum. BE. Iam mihi reputa, quid vulgo fiat in tractandis pupillorum bonis, in teſtamentis ac legatis, quantum hæreat digitis tractantium? BO. Frequenter totum. BE. Furtum amant, vocabulum deteſtantur. BO. Maxime. BE. Quid agant, qui res fiſci tractant, qui monetam publicam cudunt deteriorem, qui nunc aucta, nunc diminuta nummorum æſtimatione, privatorum rem accidunt, fortaſſe nobis non admodum liquet: de his, quæ quotidie experimur, loqui fas eſt. Qui ſumit mutuum, aut qui conflat æs alienum hoc animo, ut reddat, ſi liceat, nunquam; quantulum abeſt à fure? BO. Cautior fortaſſe dici poteſt, melior nequaquam. BE. At horum cum ingens ubique ſit numerus, nemo tamen tolerat furis nomen. BO. Animum ſolus Deus novit: proinde apud homines obærati vocantur, non fures. BE. Quantuli refert, quo nomine dicantur apud homines, modo ſint fures apud Deum? certe ſuus cuique notus eſt animus. Ad hæc,

qui, cum debeat multum, quod obtigit pecuniæ, nequiter prodigit; qui, posteaquam decoxit in una civitate, delusis creditoribus, fugit in aliam, hospites quærens quibus imponat, idque facit crebrius; nonne satis declarat quo sit animo? BO. Satis superque. Sed tamen isti solent fucare colore quod faciunt. BE. Quonam? BO. Multum multisque debere, prædicant sibi cum magnatibus, atque adeo regibus, esse commune; eoq; qui sunt hoc ingenio præditi, fere nobilitatis opinionem affectant. BE. In quem usum? BO. Dictu mirum, quantũ equiti licere velint. BE. Quo jure? quibus legibus? BO. Haud aliis quam quibus præfecti maris vindicant sibi quidquid ejectum est naufragio, etiamsi extet dominus: quibus alii suum esse volunt, quidquid apud furem aut prædonem deprehenderint. BE. Istiusmodi leges possent ipsi fures condere. BO. Et facerent, si queant tueri; & haberent quod excusarent, si bellum indicant prius, quam furentur. BE. Quis hoc juris dedit equiti potius, quã pediti? BO. Militiæ favor. Sic enim exercentur ad bellum, quo promtiores sint ad spoliandum hostem. BE. Sic, opinor, Pyrrhus exercebat suos ad bellum. BO. Non, sed Lacedæmonii. BE. Abeant in malam crucem cum suo exercitio. Sed unde nomen hoc tantæ prærogativæ? BO. Quibusdam obvenit à majoribus, alii mercantur ære, quidam adsciscunt. BE. An licet adsciscere cuilibet? BO. Licet, si mores respondeant. BE. Qui? BO. Si nihil bonæ rei gerat, si splendide vestiatur, si incedat annulatus, si gnaviter scortetur, si aleam ludat assidue, si certet chartis, si compotationibus

ac voluptatibus ætatem absumat, si nihil loquatur plebeium, sed arces, pugnas, ac bella mera crepet, Thrasonica omnia. Isti sibi permittunt bellum, cui velint, indicere; etiamsi pedem ubi ponant, non habeant. BE. Equites mihi narras equuleo dignos. Atqui tales habet non paucos Sicambria.

3 *Vide Chiliad. 1. Centuria 5. Prov. 7.*

CHARON.

CHARON, GENIUS, ALASTOR.

CH. QVid ita properas gestiens, Alastor? AL. Opportune tu quidem, ô Charon. Ad te properabã. CH. Quid novæ rei? AL. Nuntium fero, tibi Proserpinæq; lætissimum futurum. CH. Effer igitur quod fers, teque exonera. AL. Furię non minus gnaviter quam feliciter gesserunt suum negotium; nullam orbis partem non infecerunt malis tartareis, dissidiis, bellis, latrociniis, pestilentiis, adeo ut plane jam calvæ emissis colubris sint, & exhaustæ venenis obambulent, quærentes quidquid usquam est viperarum & aspidũ, quando tam glabræ sunt quam ovum, & pilum non habent in capite, neq; quidquam in pectore succi efficacis. Proinde tu fac, cymbam ac remos appares. Mox enim ventura est tanta umbrarũ multitudo, ut vereat ne non sufficias omnibus transmittendis. CH. Ista nos non fugerant. AL. Vnde rescieras? CH. Ossa pertulerat ante biduum. AL. Vt illa Dea nihil est velocius! Sed quid tu igitur heic cessas relicta cymba? CH. Ita nimirum res ferebat. Huc profectus sum, ut mihi comparare validam aliquam triremem. Nam mea cymba jam vetustate putris ac sutilis non suffecerit huic operi, si vera sunt quæ narravit

1 *Charon enim apud inferos animas defunctorum per Stygem & Acherontem transvehere dicitur.*

ravit Ossa. Quanquam quid opus erat Ossa? Res ipsa compellit. Nam naufragium feci? AL. Nimirum totus distillas; suspicabar te redire è balneo. CH. Imo enatavi e Stygia palude. AL. Vmbras ubi reliquisti? CH. Natant cũ ranis. AL. Sed quid narravit Ossa? CH Tres orbis monarchas capitalibus odiis in mutuum exitium ruere, nec ullam orbis Christiani partem immunem esse è belli furiis. nam tres illi reliquos omnes pertrahunt in belli consortium. Omnes esse talibus animis, ut nemo velit alteri cedere: nec Danum, nec Polonum, nec Scotum, nec vero Turcam interim esse in otio; moliri dira: pestilentiam ubique sævire, apud Hispanos, apud Britannos, apud Italos, apud Gallos. Ad hæc novam esse luem ex opinionum varietate natam, quæ sic vitiavit omnium animos, ut nulla usquam sit sincera amicitia, sed frater fratri diffidat, nec uxori cum marito conveniat. Spes est, hinc quoque nasciturum olim magnificam hominum perniciem, si res à linguis & calamis ad manus pervenerit. AL. Hæc omnia verissime narravit Ossa. Nam ipse plura vidi his oculis, assiduus comes & adjutor furiarum, quæ nullo tempore magis declararunt se suo dignas nomine. CH. Atqui periculum est, ne quis dæmon exoriatur, qui subito adhortetur ad pacem; & sunt mortalium animi mutabiles. Nam audio apud superos esse Polygraphum[a] quendam, qui calamo suo non desinit insectari bellum, & ad pacem cohortari. AL. Ille jam pridem surdis canit. Olim scripsit pacis profligatæ querimoniam; nunc eidem exstinctæ scripsit epitaphium. Sunt

[a] Polygraphum, Erasmum, qui multa scripsit, & pacis etiam querelam.

alii

alii contra, qui non minus juvent rem noſtram, quam ipſæ furiæ. CH. Quinam iſti? AL. Sunt animalia quædam pullis & candidis palliis, cinericiis tunicis, variis ornata plumis; hæc nunquam recedunt ab aulis principum: inſtillant in aurem amorem belli, hortantur eodem proceres ac plebem: in Euangelicis illis concionibus clamitant bellum eſſe juſtum, ſanctum, ac pium. Quoque magis miteris hominum fortem animum, clamitant idem apud utramque partem. Apud Gallos concionantur Deum ſtare pro Gallis, nec vinci poſſe qui Deum habeat protectorem. Apud Anglos & Hiſpanos, hoc bellum non à Cæſare geri, ſed à Deo; tantum præbeant ſe viros fortes; victoriam eſſe certam. Quod ſi quis interciderit, eum non perire, ſed recta ſubvolare in cœlum, ſicut erat, armatum. CH. Et habetur iſtis tanta fides? AL. Quid non poteſt ſimulata religio? Accedit huc juventus, rerum imperitia, gloriæ ſitis, ira, animus ad id, quo vocatur, natura propenſus. His facile imponitur, nec difficile perpellitur plauſtrum ſuapte ſponte propendens ad ruinam. CH. Ego iſtis animalibus lubens aliquid boni fecero. AL. Appara lautum convivium. Nihil potes gratius. CH. Ex malvis, lupinis, & porris. Nam apud nos non alia eſt, ut ſcis, annona. AL. Imo ex perdicibus, capis, & phaſianis, ſi vis eſſe gratus convivator. CH Sed quæ res iſtos movet, ut tantopere promoveant bellum? aut quid hinc metunt commodi? AL. Quia plus emolumenti capiunt è morientibus, quam ex vivis. Sunt teſtamenta, parentalia, bullæ, multaque alia non aſpernanda lucra. Denique

malunt

malunt in castris versari, quam in suis alvearibus. Bellum multos gignit episcopos, qui in pace ne teruncii quidem fiebant. CH. Sapiunt. AL. Sed quid opus est triremi? CH. Nihil, si velim in media palude rursus naufragium facere. AL. Ob multitudinem? CH. Scilicet. AL. Atqui umbras vehis, non corpora. Quantulũ autem ponderis habent umbræ? CH. Sint tipulę, tamen tipularum tanta vis esse potest, ut onerent cymbam. Tum scis & cymbam umbratilem esse. AL. At ego neminem videre me cũ esset ingens turba, nec cymba caperet omnes, à clavo tuo tria millia umbrarum pendere nonnunquam, nec tu pondus ullũ sentiebas. CH. Fateor tales esse animas, quę paulatim demigrarunt è corpore phthisi aut hectica tenuato. Cæterum quę subito revelluntur è crasso corpore, multum corporeæ molis secum ferunt. Tales autem mittit apoplexia, synanche, pestilentia, sed præcipue bellum. AL. Non opinor Gallos aut Hispanos adferre multũ ponderis. CH. Multo minus quam cæteri; quanquam & horum animæ non omnino veniunt plumeæ. Cæterum è Britannis, è Germanis belle pastis, veniunt aliquoties tales, ut nuper periclitatus sim decem duntaxat vehens, & nisi jacturam fecissem, perieram una cum cymba, vectoribus & naulo. AL. Ingens discrimen. CH. Quid interea censes fieri, cum accedunt crassi satrapæ, thrasones & polymachæroplacidæ? AL. Ex his qui pereunt in justo bello, nullos arbitror ad te venire. Nam ajunt eos recta subvolare in cœlum. CH. Quo subvolent, nescio: unum illud scio, quoties bellum est, tot ad me veniunt saucii lacerique, ut demi-

demiter ullum ſupereſſe apud ſuperos. Nec ſolum veniunt onuſtæ crapula & abdomine, verum etiam bullis, & ſacerdotiis, aliiſque rebus plurimis. AL. At iſta non deferunt ſecum, ſed nudæ veniunt ad te. CH. Verum; ſed quæ recentes veniunt, ſomnia talium rerum ſecum adferunt. AL. Itane gravant ſomnia? CH. Gravant cymbam meam. quid dixi, gravant? jam demerſerunt. Poſtremo tot obolos putas nihil habere ſarcinæ? AL. Equidem arbitror, ſi ferant æreos. CH. Proinde certum eſt mihi proſpicere de navi quæ ſufficiat oneri. AL. O te felicem! CH. Quid ita? AL. Quia propediem diteſces. CH. Ob multitudinem umbrarum? AL. Næ. CH Siquidem ſuas opes ſecum adferant. Nunc qui in cymba deplorant ſe apud ſuperos reliquiſſe regna, præſulatus, abbatias, auri talenta innumera, ad me nihil adferunt præter obolum. Itaque quod jam annis ter mille mihi corraſum eſt, id totum eſt effundendum in unam triremem. AL. Sumtum faciat oportet, qui quærit lucrum. CH. Atqui mortales, ut audio, felicius negotiantur, qui favente Mercurio diteſcunt intra triennium. AL. Sed iidem decoquunt nonnunquam. Tuum lucrum minus, ſed certius. CH. Neſcio quam certum: ſi quis Deus nunc exoriatur, qui res principum componat, ſors hæc tota mihi perierit. AL. Iſta quidem de re jubeo ut me ſponſore in utramque aurem dormias. Intra decennium totũ nihil eſt quod pacem metuas. Vnus Romanus pontifex ſedulo quidem hortatur ad concordiam, ſed laterem[3] lavat. Murmurant & civitates tædio malorum: conferunt ſuſurros populi neſcio qui, dicti-

[3] *Vide Chil.*

dictitantes iniquum ut ob privatas iras aut ambitionem duorum triumve res humanæ ſurſum deorſum miſceantur: ſed vincent, mihi crede, quamlibet recta conſilia, Furiæ. Cæterum quid opus erat hac gratia petere ſuperos? An apud nos non ſunt fabri? Certe Vulcanum habemus. CH. Pulchre, ſi quæram navim æream. AL. Minimo accerſetur aliquis. CH. Ita eſt, ſed deficit nos materia. AL. Quid audio? nihil illic ſilvarum? CH. Etiam nemora, quæ fuerant in campis Elyſiis, abſumta ſunt. AL. In quem tandem uſum? CH. Exurendis hæreticorum umbris; adeo ut nuper coacti ſimus è terræ viſceribus carbones effodere. AL. Quid? an iſtæ umbræ non poſſunt minore ſumtu puniri? CH. Sic viſum eſt Rhadamantho. AL. Vbi triremem mercatus eris, unde remiges parabuntur? CH. Mea partes ſunt tenere clavum; remigent umbræ, ſi velint trajicere. AL. At ſunt quæ non didicerunt remum agere. CH. Apud me nullus eſt eximius. remigant & Monarchæ, remigant & Cardinales ſuam quiſque vicem, non minus quam plebii tenues, ſive didicerint, ſive nõ didicerint. A. Tu fac dextro Mercurio feliciter mercere triremem. ego non te remorabor amplius. Orco lætũ ad feram nuntium. Sed heus heus, Charon. CH. Quid eſt? AL. Fac matures reditum, ne te mox obtuat turba. CH. Imo jam pluſquam ducenta millia offendes in ripa, præter illas quæ natant in palude. Properabo tamen quantum licebit. Dic illis me mox adfuturum.

SYNO-

SYNODVS GRAMMATICORVM.

ALBINUS, BERTULPHUS, CANTHELUS, DIPHYLUS, EUMENIUS, FABULLUS, GADITANUS,

AL. ESTne quisquam in hoc numero, qui didicit Arithmeticen? BE. Cui tandem rei? AL. Qui certum doceat quot convenerimus grammatici. BE. Istuc quidem citra calculos vel digiti nostri nobis dicere poterunt. Te pono in pollice, me in indice, Canthelum in medio, Diphylum in anulari, Eumenium in minimo. Nunc ad lævam transeo; illic in pollice pono Fabullum, in indice Gaditanum. Itaque, ni fallor, septem sumus. Sed quorsum attinet istuc scire? AL. Quoniam audio septenarium reddere legitimum concilium. BE. Quod concilium mihi narras? AL. Est res seria quæ me diu multumque torsit; neque me tantum, verum multos etiam viros neutiquam indoctos. Eam proponam in medium, ut hujus synodi auctoritate semel finiatur quæstio. CA. Eximium quiddam sit oportet, quod tu vel ignores, Albine, vel animum tuum perspicacissimum diu multumq; torserit. Quare cupimus & ipsi nosse quid istuc sit rei. Nam unus omnium nomine respondeo. AL. Ergo heic estote omnes, aures simul adhibentes & animos. Plus vident oculi quam oculus. Estne quisquam vestrûm, qui nobis explanare possit, quid significet hæc vox Anticomarita? BE. Nihil facilius. Sonat enim betæ genus, quam prisci natatilem appellabant, caule contorto nodosoque mire fatua, tetri odoris si contingas; posset cum Anagyri conten-

[1] *Anticomarita.*

contendere. CA. Natatilem narras betam, imo cacatilem bestiam. Quis unquam audivit aut legit antehac nomen natatilis betæ? BE. Imo hoc dilucide docet Mammetrectus vulgo corrupte dictus, cum vero nomine dicatur Mammothreptos, quasi dicas avię alumnum. AL. Quid istuc est tituli? BE. Vt intelligas in libro nihil inveniri prćter meras delicias; quod mammæ, hoc est, aviæ soleant indulgentius habere nepotes, quam matres liberos suos. AL. Plane delicioſum opus mihi narras. Nuper enim cum in hunc codicem incidissem, minimum abfuit, quin risu dissilierim. CA. Vbi tu nactus es eum codicem, qui rarissimus inventu est? BE. Abbas divi Bavonis, nomine Livinus, à prandio Brugis duxit me in bibliothecam suam peculiarem, quam homo senex, cupiens aliquod sui monumentum posteris relinquere, non mediocri sumtu parabat. Nullus erat liber, qui non esset manu descriptus, idque in membranis, nullus qui non variis picturis ornatus, ac foris byſſo auroque tectus. Quin & ipsa codicum spatiosa moles nescio quid majestatis præ se ferebat. AL. Quinam erant? BE. Oh præclari omnes, Catholicon Brachylogus, Ovidius per allegorias expositus, aliique innumeri; inter quos & lepidissimum Mammothreptum reperi. Inter eas delicias inveni Natatilem Betam. AL. Cur vocant natatilem? BE. Referam quod legi: penes auctorem fidei periculum esto. Quoniam, inquit, provenit in locis humidis putribusque, nec usquam felicius provenit, quam in cœno aut sterquilinio; bonos sit auribus. AL. Itane graviter olet? BE. Sic ut nec oletum ullum

pejus

pejus oleat. AL. Eſtne iſtius oleris ullus uſus? BE. Imo in deliciis eſt. AL. Fortaſſe porcis, aut asinis, aut bubus 2 Cypriis. BE. Imo hominibus, & quidem delicatis. Pelinorum gens eſt, apud quam convivia viciſſim in longam ducuntur periodum: extremam compotationem vocant ſua lingua Reſumtam, quaſi nos dicamus bellaria aut tragemata. AL. Quam bella bellaria! BE. Ejus compotationis hæc lex eſt, ut liberum ſit convivatori quidquid volet apponere: nefas autem ſit convivis quidquam rejicere, ſed omnia boni conſulere. AL. Quid ſi apponeret cicutam, aut cramben recoctam? BE. Quidquid apponitur, devorandum ibi eſt tacite. Domi tamen licet quod ederint revomere. Nam heic fere ponunt natatilem Betam, ſive Anticomaritam: nihil enim refert utro nomine dixeris; res eadem eſt. Admiſcent aliquid querni corticis, & allii plurimum. Ita moretum abſolvunt. AL. Quis perſuaſit legem tam barbaram? BE. Conſuetudo, quovis tyranno potentior. AL. Tragicam periodum mihi narras, quæ tam inamœnum habeat exitum. BE. Dixi meam vicem, nulli præjudicans, ſi quis quid habet rectius. CA. Atego comperi priſcis fuiſſe piſcem, quem vocant Anticomaritam. BE. Dic auctorem. CA. Codicem exhibere poſſum; nomen auctoris non poſſum dicere. Scriptus eſt Gallice, ſed formulis Hebraicis. BE. Quam ſpeciem habet piſcis Anticomarita? CA. Cætera nigris ſquamis eſt, ſolus venter albet. BE. Palliatum quempiam Cynicum, opinor, nobis ex piſce facies. Qui ſapor? CA. Nihil inſuavius. Quin peſtilēs eſt. Naſcitur in puttibus lacu-

2 *Vide Chil.*

nis,

nis, interdum & in cloacis, iners, limosus: solo gustu pituitam gignit gravem, quam vix vomitu leves. Frequens est in regione quam Celtithracen appellant. Nam illic in deliciis est, quod gustasse carnes detestabilius sit homicidio. AL. Infelix regio cum suo Anticomarita. CA. Tantum habeo quod dicam: nemini præjudicatum velim mea sententia. DI. Quid opus est hujus vocis enarrationem ex Mammothreptis aut Hebræis schedis petere, cum ipsa dictionis etymologia præ se ferat Anticomaritas dici puellas parum feliciter conjugatas, utpote maritis vetulis? Nec enim novum est quod scribæ *quo* verterunt in *co*, cum sint litteræ cognatæ *c*, *q*, & *k*. EU. Erat aliquid quod dixit Diphylus, si constaret dictionem esse Latinam. Mihi videtur esse Græca, e tribus conflata, ex ἄντι, quod est *contra*, & κώμη, quod sonat *pagum*, & ῥαρίζειν, quod est *muliebriter garrire*: hinc per synalœphen elisa ο, dictus est Anticomarita, qui rusticana garrulitate cunctis obstrepit. FA. Sedulo quidem meus dixit Eumenius. At mihi videtur ex tot dictionibus conflata vox, quot habet syllabas. Nam ἀν sonat ἄνους· τι· τίλλων· κω, κώδια· μαμάλα· ρυ, ῥυπαρά (perperam enim scribitur per ι) τα, τάλας. Ex his conficitur, *amens ac miser, vellens pilos putrium tergorum*. AL. Tali opificio cibus congruit beta natatilis, de qua modo dixit Bertulphus. BE. Nimirum anticomarita anticomaritæ. GA. Sedulo quidem dixistis omnes; at mihi videtur uxor viro male morigera dici anticomarita per syncopen, antidicomarita, quod semper adversetur marito. AL. Si recipimus tales tropos, facile ex fo-

ria

ria fient fora, & cuniculus fiet cuculus. BE. Atqui Albinus, qui consul est in hoc senatu, nondum dixit quid ipse censeat. AL. Ex me quidem quod adferam nō habeo; haud tamen gravabor in medium adferre, quod ab hospite meo nuper didici, homine linguacissimo. Sæpius variabat in loquendo sermonem, quam luscinia cantionem. Is asseverabat vocem esse Chaldaicam, è tribus compositam. Apud illos enim, ut ajebat, *anti* sonat perversum ac cerebrosum: *comar*, petram: *ita*, sutoriam. BE. Quis unquam petræ tribuit cerebrum? AL. Nihil absurdi, si modo mutes genus. CA. Prorsus in hac synodo evenit, quod vulgo dici solet, Quot homines, tot sententiæ. Quid igitur actum est? sententiæ numerari possunt; dividi non possunt, ut pars major vincat minorem. AL. Vincat igitur melior deteriorem. GA. Atqui ad hoc ipsum opus esset alia synodo. Nam sua [1] cuique sponsa videtur pulcherrima. AL. Istuc si verum esset, minus haberemus adulterio rum: Sed habeo consilium expeditum. Fabis sortiamur. ex hoc numero cui jus sit, ut ex omnibus suffragiis probet quod volet. CA. At istæc in [2] te cudetur faba. Num vera dixi? AL. Mihi prima & postrema magis arridet CA. Assentimur omnes, ut unus pro omnibus respondeam. AL. Age, sit igitur hoc inter ea, de quibus dubitare fas non est. CA. Maxime. AL. Si quis dissentiat, quid erit pœna? CA. Majusculis scribetur hæreticus in grammatica. AL. Adjiciam bonis avibus, quod mihi non negligendum videtur. Id ex medico quodam Syro acceptum amicis communicabo. BE. Quid istuc? AL. Si natatilem

[1] *Suum cuique pulcrū. Vide Prov.*

[2] *Id est, in te malum hoc recidet.*

lem betam, gallam è quercu, & ſutorium atramentum in mortario contuderis, deinde aſperſis copri ſex unciis miſcueris in malagma, præſentaneum eſſe remedium adverſus caninam ſcabiem, & porcoruũ pruriginem. BE. Sed heus, Albine, qui nobis omnibus de Anticomarita negotium faceſſis; in quo tandem auctore legitur iſtuc vocabulum? AL. Dicam, ſed in aurem, & uni. BE. Accipiam, ſed hac lege, ut ego viciſſim unus uni in aurem dicam. AL. At repetita henas, tandem fit chilias. BE. Verum dicis, ubi ſemel ex henade reddideris dyadem, jam non eſt tibi in manu ſiſtere fluxum dyadis. AL. Quod pauci norunt, celari poteſt; quod multi, nequaquam. trias autem ad multitudinem pertinet. BE. Probe. qui tres ſimul haberet uxores, multas habere diceretur. ſed qui tres haberet pilos in capite, aut dentes in ore, multoſne an paucos habere diceretur? AL. Sophiſta, admove aurem. BE. Quid ego audio? Iſtuc non minus abſurdum eſt, quam ſi Græci civitatem, cui expugnandæ tot claſſes ducebant, ſuo nomine non poſſent nominare, pro Troia dicentes Sutrium. AL. Atqui hic Rabinus eſt nuper è cœlo delapſus, qui niſi præſens numen ſuccurriſſet rebus humanis, jam dudum quæreremus ubinam eſſent homines, ubi pietas, ubi philoſophia, ubi litteræ. BE. Næ iſte inter Moriæ proceres primas meretur, dignus qui poſthac vocetur Archimorita, cum ſuis Anticomaritis.

ΑΓΑΜΟΣ ΓΑΜΟΣ, sive CONIUGIUM IMPAR.

PETRONIUS, GABRIEL.

PE. UNde nobis Gabriel tam tetrica fronte? Num ex antro Trophonii? GA. Imo à nuptiis. PE. Nunquam vidi vultum minus nuptialem. Nam qui nuptiis interfuerunt, totos postea sex dies solent hilariores amœnioresque videri, senes etiam rejuvenescere ad annos decem. Quas igitur tu mihi nuptias narras? Mortis, opinor, cum Marte? GA. Imo juvenis generosi cũ puella sedecim annos nata, in qua nihil desideres, sive formam spectes, sive mores, sive genus, sive fortunam. Quid multis? Iove marito digna videri poterat. PE. Hui? tam teneram puellam tam vetulo? GA. Reges non senescunt. PE. Vnde igitur istæc tristitia? Fortasse sponso invides, qui tibi captatam prædam victor præripuit. GA. Phy? nihil minus. PE Num tale quid accidit, quale memorant de convivio Lapitharum? GA. Nequaquam. PE. Quid? an defuit Bacchi liquor? GA. Imo supererat. PE. Non aderant tibicines? GA. Et fidicines, & lyricines, & tubicines & utricines. PE. Quid igitur? Non aderat Hymenæus? GA. Frustra tot vocibus ciebatur. PE Nec Charites? GA. Ne musca quidem Charis. Nec pronuba Iuno, nec aurea Venus, nec Iupiter Gamelius. PE. Næ tu mihi nuptias loqueris prorsus inauspicatas & ἀθέους [1], seu potius ἀγάμους [2] γάμους. GA. Magis dicas, si vidisses. PE. Non igitur saltatum est? GA. Imo misere claudicatum. PE. Nullum ergo numen prosperius istas hilarabat nuptias? GA. Nullum omni-

[1] Ἀθέους. *sine diis.*

[2] Ἄγαμον γάμον *id est, nuptias non nuptias.*

omnino illic aderat præter unam Deam,
ψώρα, scabies. quæ Græcis dicitur Psora. PE. Pruriginosas,
opinor, nuptias dicis. GA. Imo rubiginosas
hic deâ fingit scabiei. & purulentas. PE. Sed quid est, mi Gabriel,
quod hæc commemoratio tibi lacrymas etiam excutit? GA. Hæc res, Petroni, vel filici
possit extundere lacrymas. PE. Credo, si filex
vidisset. Sed obsecro te, quidnam est hoc
tantum mali? Ne cela, nec meum animum
diutius suspendito. GA. Nosti Lampridium
Eubulum? PE. Quo non alius in hac urbe vir
melior aut beatior. GA Quid? ejus filiam
Iphigeniam? PE. Florem hujus ætatis nominasti. GA. Sic est. At scis cui nupserit? PE. Sciam, si dixeris. GA. Nupsit Pompilio Bleno.
PE. Eine Thrasoni, qui neminem non solet
occidere suis gloriosis fabulis? GA. Huic ipsi.
PE. At is jam olim celebris est in hac urbe,
duabus potissimum rebus, mendaciis ac scabie, quæ nondum suum habet nomen,
quum ipsa tam multorum habeat nomina.
Dicitur enim morbus Gallicus, GA. Superbissima scabies est, quæ nec lepræ,
nec elephantiasi, nec lichenibus, nec podogræ, nec mentagræ cedat, si res veniat in certamen. PE. Ita prædicant medicorum filii.
morbus Neapolitanus, GA. Quid ego nunc, Petroni? depingam puellam tibi non incognitam, quanquam plurimum gratiæ addidit ornatus nativo decori.
scabies Hispanica. Mi Petroni, dixisses Deam quampiam esse.
Nihil illam non decebat. Interim prodiit
nobis beatus ille sponsus, trunco naso, alteram trahens tibiam, sed minus feliciter
quam solent Suitseri; manibus scabris, halitu gravi, oculis languidis, capite obvincto;
sanies & è naribus, & ex auribus fluebat.
Alii digitos habent anulatos, ille etiam in
femore

femore gestat anulos. PE. Quid parentibus accidit, ut talem filiam tali portento committerent? GA. Nescio, nisi quod hodie plerisque videtur ademta mens. PE. Fortasse prædives est. GA. Est affatim, sed ære alieno. PE. Si puella veneno sustulisset ambos avos & avias, quod gravius supplicium de illa sumi poterat? GA. Si minxisset [a] in patrios cineres, satis pœnarum datura fuerat, tali monstro vel oculum dare coacta. PE. Accedo. GA. Mihi sane factum hoc crudelius esse videtur quam si illam nudam objecissent ursis, aut leonibus, aut crocodilis. Nam aut feræ pepercissent tam insigni formæ, aut subita mors finisset cruciatum. PE. Vera prædicas. Mihi plane videtur hoc factum Mezentio dignum, qui mortua, ut inquit Maro, jungebat corpora vivis, Componens manibusque manus, atque oribus ora. Quanquam nec Mezentius, ni fallor, tam immanis erat, ut tam amabilem puellam cadaveri jungeret; nec ullum cadaver est, cui non jungi malis, quam tam putido cadaveri. Siquidem hoc ipsum quod spirat, merum est venenum; quod loquitur, pestis est; quod contingit, mors est. GA. Iam tu mihi cogita, Petroni, quid voluptatis habitura sint illa suavia, illi complexus, illi nocturni lusus, ac blanditiæ? PE. Theologos nonnunquam audivi loquentes de impari conjugio. Istuc demum optimo jure dici potest impar conjugium, quasi gemmam inseras plumbo. Sed interim demiror teneræ virginis audaciam. Solet enim tales puellæ ad lemuris aut larvæ conspectum tantum non exanimari. an hæc audebit tale cadaver amplecti noctu? GA. Habet

[a] *Vide Chil.*

puella quod excuſet auctoritatem parentũ, importunitatem amicorum, ætatis ſimplicitatem. Ego parentum veſaniam ſatis mirari non poſſum. Quis enim filiam habet tam infelici forma, quam collocare velit homini leproſo? PE. Nullus, opinor, ſi modo vel unciolam habeat ſanæ mentis. Mihi ſi luſca eſſet, eademq; clauda, nec minus deformis, quam fuit Therſites Homericus, poſtremo indotata, recuſarem iſtiuſmodi generum. GA. At hæc lues eſt omni lepra tum tetrior, tum nocentior. Nam citius ſerpit, & ſubinde recurrit, ac frequenter occidit; cum nonnunquam lepra ſinat hominem ad extremã uſque ſenectutem vivere PE. Fortaſſe latebat parentes ſponſi morbus. GA. Imo pulchre noverant. PE. Si tã male volebant filiæ, quin potius inſutam culeo projecerunt in Scaldam? GA. Profecto levior fuiſſet inſania. PE. Quæ dos commendabat illis ſponſum? præcellit arte quapiam? HA. Permultis: ſtrenuus eſt aleator, potator invictus, ſcortator improbus, nugandi mentiendiq; artifex maximus, prædator non ſegnis, decoctor eximius, comeſſator perditus. Quid multis? cum ſcholæ non profiteantur niſi ſeptem artes liberales, hic habet pluſquam decem illiberales. PE. Aliquid tamen fuerit oportet, quod illum commendarit parentibus. GA. Nihil aliud quã glorioſum equitis nomen. PE. Qualis eques cui per ſcabiem vix in ſella ſedere licet? Sed fortaſſis habet luculentas poſſeſſiones. GA Habuit mediocres; ſed ex protervia, quam fecit, nihil ſupereſt præter unam turriculam, unde excurrere ſolet ad prædã, eamque tam belle inſtructam, ut nolis illic por-

porcos tuos ali. Sed interim nunquam non habet arces in ore,& feuda,aliaq; magnifica nomina; nuſquam non affigit ſua inſignia. PE. Clypeus quod habet ſymbolum? GA. Tres elephantos aureos, in ſpacio phœniceo. PE. Scilicet elephas elephanti congruit. Oportet autem hominem eſſe ſanguinarium. GA. Imo vinarium. Nam rubro vino mirum in modum delectatur; ſic tibi ſanguinolentus eſt. PE. Ad hauriendum igitur utilis eſt illi proboſcis. GA. Maxime. PE. Itaque inſignia declarant magnũ ac ſtolidum nebulonem, vini gurgitem. Neq; enim ille color ſanguinis eſt, ſed meri: & aureus elephas indicat, quidquid auri nactus eſt, vino abſumi. GA. Sic eſt. PE. Quid igitur dotis hic Thraſo conferet ad ſponſam? GA. Quid? maximam. PE. Quî ma xmam decoctor? GA. Sine me loqui; maximam, inquam, peſſimamque ſcabiem. PE. Emoriar, ni malim filiam meam equo nuptam, quam tali equiti. GA. At ego vel monacho nuptam malim. Imo hoc non eſt homini nubere, ſed homini cadaveri. Hoc ſpectaculum ſi vidiſſes, dic mihi tenuiſſeſne lacrymas? PE. Qui potuiſſem qui vix iſta ſine lacrymis audio? Adeon' parentes ad omnem naturalis pietatis affectum obſurduiſſe, ut filiam unicam, puellam tali forma, tali indole, tam amabilibus moribus, tali monſtro in ſervitutem traderent, propter mendacem clypeum? GA. Atqui facinus hoc, quo nihil invenias nec immanius, nec crudelius, nec magis impium, hodie magnatum etiam ludus eſt; quum expediat eos qui Reipublicæ tractandæ naſcuntur, eſſe quam proſpertrima valetudine. Corporis enim habi-

tus animi vim afficit. Certe hic morbus quidquid est homini cerebri solet exhaurire. Ita fit ut Reipublicæ præsideant, qui nec animo bene valeant, nec corpore. PE. Non solum integræ mentis ac prospera valetudine convenit esse qui Reipublicæ gubernaculis assident, verum etiam forma dignitateque corporis præcellentes. Quanquam enim prima principum commendatio sint sapientia & integritas; tamen non nihil refert, qua specie corporis sit, qui cæteris imperat. Nam si sævus est, multum invidiæ addit corporis deformitas: Sin probus & pius, Gratior est pulcro veniens e corpore virtus. GA. Recte. PE. Nonne deplorant earum infelicitatem, quarum conjuges post peractas nuptias in lepram aut morbum incidunt comitialem? GA. Merito sane. PE. Quæ igitur dementia est, ultro filiam plusquam leproso tradere? GA. Plusquam dementia est. Si lattapes paret tollere catulos, quæso num ad generosam fœminam admittet scabiosum & ignavum canem? PE. Imo magna cura dispiceret, ut undiquaque generosum adjungeret, ne nascantur hybridæ. GA. Et si dux augere velit equitatum, num ad eximiam equam admitteret morbidū aut degenerem? PE. Ne in commune quidem stabulum reciperet morbidum, ne qua serpat malum ad alios. GA. Nec interim referre putant, quem admittant ad filiam, & unde nascantur liberi, non tantum in hæreditatem omnium facultatum successuri, verum etiam rempublicam moderaturi? PE. Ne rusticus quidem quemvis taurum admittit ad juvencam, nec quemvis equum jungit equæ, nec quemvis por-

porcum ſcrophę; quum taurus gignatur aratro, equus rhedæ, porcus culinæ. GA. Vide quam perverſa ſint hominum judicia. Si quis plebeius patriciæ puellæ oſculum obtrudat, injuriam putant bello vindicandam. PE. Accerrimo. GA. Et ipſi volentes, ſcientes, prudentes, id quo nihil habent carius, dedunt abominando portento, & privatim impii in ſuam gentem, & publice in civitatem. PE. Si ſponſus ſubclaudicat alioqui ſanus, quam abhorretur à conjugio? hoc tantum malum non imputatur in ſponſalibus. GA Si quis filiam elocavit Franciſcano, quanta abominatio, quanta deploratio male collocatæ virginis? at illa veſte detracta virum habet membris validis. iſta totam ætatem tranſigit cum ſemivivo cadavere. Si qua nubit ſacerdoti, ludunt in unctum; at hæc pejus uncto nupſit. PE. Vix hoc faciunt hoſtes puellis bello captis, vix piratæ faciunt ſcelere abductis; & hoc faciunt parentes unicæ filiæ, nec illis datur à magiſtratu curator. GA. Quomodo medicus ſuccurret phrenetico, ſi ipſum habeat phreneſis? PE. Atqui mirum eſt, à principibus, quorum munus eſt proſpicere Reipublicæ dumtaxat in his quæ ad corpus pertinent, cum in hoc genere nihil prius ac potius ſit bona valetudine, huic nullum excogitari remedium. Tanta peſtis bonam orbis partem occupavit, & illi interim ſtertunt, quaſi nihil ad rem pertineat. GA. De principibus, Petroni, religioſe loquendum eſt. Sed admove aurem; inſuſurrabo tria verba. PE. O miſeriam! utinam falſa prædicares! GA. Quot morborum genera naſci putas ex vinis corruptis ac mille modis

infectis? PE. Innumera, si qua medicis fides. GA. Num heic vigilant ædiles? PE. Plane vigilãt in exigendis vectigalibus. GA. Quæ sciens nubit morbido, fortasse digna est suo malo, quod adscivit ipsa sibi: quanquam si principatum gererem, utrumq; semoverem ab urbano commercio. Cæterum si qua nupsisset huic obnoxio lui, qui se sanum mentitus esset, si quis mihi summum pontificium deleget, dirimerem hoc conjugium, etiamsi sexcentis tabulis sponsalibus contractum esset. PE. Quo colore? Nam conjugium rite contractum ab homine nõ potest dirimi. GA. Quid? tibi videtur rite contractum, quod dolo malo contractum est? Non valet contractus, si puella decepto servo nupsit, quem putabat liberum. Hic cui nupsit, servus est miserrimæ dominæ Psoræ; atque hoc infelicior est servitus, quod illa neminem manumittit, ut servitutis miseriam aliqua libertatis spes consolari possit. PE. Sane colorem reperisti. GA. Adhæc non est conjugium, nisi inter vivos. Heic mortuo nubitur. PE. Repertus est alter color. Sed sineres, opinor, scabiosas scabiosis nubere, juxta vetus illud adagium, ὅμοιον πρὸς ὅμοιον. GA. Si hoc mihi liceret, quod expediret Reipublicæ, sinerem quidem jungi, sed junctos exurerem. PE. Tum tu quidem Phalaridem ageres, non principem. GA. An tibi Phalaris videtur medicus, qui secat digitos aliquot, aut inurit corporis partem, ne totum pereat? Mihi non videtur ista crudelitas, sed misericordia. Quod utinam initio nascentis mali fuisset factum? Tum enim paucorum exitio, totius orbis saluti consuli poterat. Et hujus facti reperimus

e Id est, simile apud simile.

mus exemplum in Gallorum annalibus. PE. At mitius erat illos castrari, ac summoveri. GA. Fœminis porro quid faceres? PE. Adderem fibulas. GA. Ita quidem prospectum esset, ne ex malis corvis nascantur mala ova: sed fatebor hoc esse mitius, si tu fatearis illud esse tutius. Nam pruriunt & exsecti; nec uno modo transilit malum, sed osculo, sed colloquio, sed contactu, sed compotatiuncula serpit ad alios. Et videmus huic malo fatalem quandam malitiam adjunctam, ut quisquis eo tenetur, vel nullo suo commodo gaudeat quam plurimis suam affricare scabiem. Iam submoti possunt fugere, possunt vel noctu, vel ignotis imponere: à mortuis vero nihil est periculi. PE. Tutius fateor; sed haud scio, an conveniat Christianæ mansuetudini. GA. Dic age mihi; unde plus periculi, à simplicibus furibus, an ab istis? PE. Fateor pecuniam multo viliorem bona valetudine. GA. Et tamen hos Christiani suffigimus in crucem; nec appellatur crudelitas, sed justitia; & si Rempublicam spectes, pietas est. PE. Verum ibi plectitur qui damnum dedit. GA. Hi scilicet lucrum adferunt! Sed demus hoc malum multis nulla sua culpa contractum, quum tamen paucos reperias, quibus eam luem nō conciliarit nequitia; Iureconsulti docent interdū innoxios recte occidi, si id magnopere interfit Reipublicę. Quemadmodum Græci post eversam Troiam occiderunt Astyanactem Hectoris filium, ne per illum bellū instauraretur. Nec putant impiū, post extinctum tyrannum, & liberos innoxios trucidari. Quid quod nunquam non bellamus Christiani, neq; tamē nescimus in bel-

lis maximam malorum partem ad eos redire, qui nihil commeruerunt? Idem usu venit in repræsalibus, quæ vocant. Qui læsit, in tuto est, & spoliatur negotiator; qui ne factum quidem audivit, tantum abest ut in culpa fuerit. Quod si talibus remediis utimur in rebus non ita magni momenti, quid censes faciendũ in re omnium atrocissima? PR. Vincor veris. GA. Tum illud mihi perpende. Apud Italos ut primum scintillare cœpit pestilentia, occluduntur ædes: qui laboranti inserviunt, submoventur à publico. Hoc quidam appellant inhumanitatem, cum summa sit humanitas. Siquidem hac vigilantia fit, ut paucis funeribus sopiatur malum. At quanta est humanitas tot millium vitæ consuli? Sunt qui parum hospitale putant, quod Itali in rumore pestilentiæ, tempore vespertino hospitem portis submovent, coguntque sub dio noctem agere: at pietas est, paucorum incommodo, maximo Reipublicæ bono prospicere. Quidam sibi valde fortes videntur & officiosi, quod ausint ad quemvis pestilentia laborantem accedere, etiamsi nihil illic habeant negotii. At dum reversi domum inficiunt uxores, liberos ac totam familiam, quid ea fortitudine stultius, quid officio inofficiosius, ut salutes alienum, tibi carissimos in præsens vitæ discrimen adducere? Heic tamen quanto minus est periculi à pestilentia, quam ab hac scabie? Rarius afflat propinquos, nec fere senes attingit; & quos attigit, aut cito liberat, aut restituit sanitati, puriores etiam quam antea fuerant. Hæc quid aliud quam perpetua mors est, vel, ut verius dicam, sepultura? Obvoluuntur lin-

linteis & unguentis more cadaverum. PE. Verissima narras. Saltem idem curæ dandum erat huic tam exitiali malo, quod datur leprosis. Aut si hoc quoque nimium est, nemo barbæ silvam patiatur sibi demeti aut sibi quisque tonsorem præstet. GA. Quid si uterque claudat os? PE. Afflant naribus malum. GA. Est & isti malo remedium. PE. Quodnam? GA. Vt quod solent Alcumici, addant personam quæ per vitreas fenestellas præbeat lumen oculis, ori naribusque respirationem, cornu à persona per axillas in tergum porrecto. PE. Belle, si nihil metuendum est à contactu digitorum, linteorum, pectinis, & forpicis. GA. Optimum igitur barbam usque ad genua demittere. PE. Ita videtur. Deinde fiat edictum, ne quis idem sit tonsor & chirurgus. GA. Ad famem relegas tonsores. PE. Minuant sumtus, & aliquanto pluris radant. GA. Esto. PE. Tum feratur lex, ne quis cum alio poculum habeat commune. GA. Istam vix recipiat Anglia. PE. Neve duo misceantur eodem lecto, præter uxorem & maritum. GA. Placet. PE. Ad hæc in diversoriis ne quis hospes indormiat linteis, in quibus alius indormiit. GA. Quid facies Germanis, qui vix lavant bis in anno? PE. Exstimulent lotrices. Præterea tollatur mos quamvis vetustus salutandi osculo. GA. Etiamne in templis? PE. Tabellæ suam quisque opponat manum. GA. Quid de colloquio? PE. Vitetur illud Homericum: Ἄγχι τ' ἄχων κεφαλὴν & vicissim qui auscultat, comprimat labra. GA. Vix istis legibus suffecerint duodecim tabulæ. PE. Sed quid consulas interim infelici puellę? GA. Quid? nisi ut libenter sit misera,

7 Id est, prope tenens caput. Odyss. α.

quo sit minus misera;& suavio conjugis opponat manū;tum armata cum illo dormiat. PE. Quonam hinc properas? GA. Recta in museum. PE. Quid facturus? GA. Pro epithalamio, quod postulant, scripturus Epitaphium.

IMPOSTURA.

LIVINUS, PHILIPPUS.

PH. SAlve, Livine. LI. Salvebo, si vis ita: sed à me tibi cave. Nam est animus imponere tibi, nisi caves. PH. Non est admodum metuendus hostis, qui periculum denuntiat. Sed age, falle, si potes. LI. Ecce jam fefelli, nec sentis adhuc Iterum cave. PH. Cum præstigiarum, opinor, artifice mihi res est. Nihil enim sentio impostura. LI. Rursus adverte mentem tuam, ni velis decipi, sicuti falsus es nō semel. PH. Heic sum; incipe. LI. Iam dudum mihi quod jubes peractum est PH. Quid actum, aut quid peractum? Nihil sentio doli. LI. Iam toties admonitus saltem adhibe attentum animum. PH. Novum præstigiarum genus. Ludor, ut ais, neque quidquam artis sentio, cum observem & oculos, & manus, & linguam tuam. Sed agè, rursus incipe. LI. Iterum atque iterum incipio, atque adeo toties facio, neque tu assequeris laqueos. PH. Qua re mihi laqueos tendis? LI. Hæc tibi, inquā, lingua dolos parat, nec auribus sentis, nec oculis vides. Nunc saltem habe attentos oculos & aures. PH. Non possum magis, etiam si de capite ageretur. Sed falle rursum. LI. Iterum ecce fefelli, neque deprehendis artem. PH. Enecas. Quæso dic quodnam est hoc præstigiarū genus LI. Hactenus sum tibi locutus carmine, atque adhuc loquor.

PH. Ni-

PH. Nihil minus ſenſi quam iſtuc. LI. Primũ tibi reſpondi duobus trimetris jambicis: Deinde trochaico tetrametro cataleƈtico. Mox meris creticis ſum locutus. Poſt hæc Phalæcio hendecaſyllabo. Deinde meris choriambis. Ad hæc meris anapæſtis. Rurſũ tribus Sapphicis. MOX Sotadico. Poſtremo Trochaico tetrametro. PH. Deum immortalem! quidvis ſuſpicabar potius, quam iſtud. Si vixero, aliquando vicem reponam LI. Huc ſi quid potes. PH. Ecce bis par pari retuli, nec dolum percipis. LI. Hui tam cito? PH Minatus ſum tibi jambico tetrametro cataleƈtico; mox addidi creticos quinque. LI. Prorſus accidit, ut video, quod dici ſoler, Cretenſis incidit in Cretenſem. PH. Sic eſt. ſed illud precor utrique noſtrûm, ne nobis unquam occurrat impoſtura nocentior.

CYCLOPS, ſive EVANGELIOPHORUS.

POLYPHEMUS, CANNIUS.

CA. QVid hic venatur Polyphemus? PO. Quid vener, rogas, ſine canibus & venabulo? CA. Forte nympham aliquã hamadryadem PO. Pluchre divinaſti. En tibi rete venatorium. CA. Quid ego video? Bacchum in exuvio leonis, Polyphemum cum codice? γαλῆ κεροκαῖον PO. Non croco tantum pinxi libellum, ſed etiam minio laſurioque. CA. Non loquor de croco, ſed Græce dixi quiddam Militaris videtur libellus: nam nodis, laminis & circulis æreis armatus eſt. PO. Introſpice. CA. Video. Sane perquam bellus eſt: ſed nondum ornaſti ſatis. PO. Quid deeſt? CA. Addere debebas tua inſignia. PO. Quæ?

γαλῆ κεροκαῖον *Id eſt, feli veſtimentum,*

PO. Quæ? CA. Sileni caput è dolio prospiciens. Sed quid tractat? artem potaticam? PO. Vide ne quam imprudens effutias blasphemiam. CA. Quid igitur? estne sacri quippiam? PO. Est, quo nihil sacratius, Euangelium. CA. Ἡ ῥάκλης [2]! Quid Polyphemo cum Euangelio. PO. Quin ita rogas, quid Christiano cum Christo? CA. Nescio, nisi quod te talem magis decet halbardacha. Nam si quis mihi ista specie ignotus occurreret in mari, piratam esse crederem; si in nemore, sicarium. PO. Atqui hoc ipsum nos docet Euangelium, ne quem judicemus juxta faciem. Quemadmodum enim sæpenumero sub tunica cinericea latet animus tyrannicus, ita nonnunquam attonsum caput, circumtorta barba, torva supercilia, truces oculi, vertex plumam ventilans, sagum militare, caligæ intersectæ, tegunt Euangelicum animum. CA. Quid ni? nonnunquam & sub pelle lupina latet ovis; &, si qua fides apologis, sub exuvio leonis latet asinus. PO. Imo ego novi qui ovem gestat in vertice, vulpem in pectore; cui libens optarim, ut quam habet nigros oculos, tam habeat candidos amicos, tamque probe inauretur, quam colorem habet inauraturæ congruum. CA. Si ovem gestat in vertice, qui pileum gestat ovillum, quam tu incedis onustus, cum ovem simul & struthiocamelum gestes in capite? Tum an non absurdius facit, qui avem portat in capite, asinum in pectore? PO. Mordes. CA. Sed belle res habuerit, si, quam tu decorasti variis ornamentis Euangelium, tam te vicissim exornet. Ornasti coloribus; utinam exornet te bonis moribus! PO. Curabitur. CA. Vt soles.

PO. Sed

[2] *Id est, Hercules! admirantis interjectio.*

PO. Sed omissis conviciis; itane damnas eos qui circumferunt codicem Euangelicum? CA. Minime gentium. PO. Quid? an tibi videor minimus gentium, vel asinino capite te procerior? CA. Non arbitror tanto, si asinus arrigat auriculas. PO. Certe bubalino. CA. Placet collatio sed ego minimè dixi, non minime. PO. Quid interest inter ovum & ovum? CA. Quid interest inter medium digitum & infimum? PO. Medius est longior. CA. Scite. Quid interest inter asininas auriculas, & lupinas? PO. Lupinæ sunt breviores CA. Rem tenes. PO. At ego longa breviaque palmo & ulna metiri soleo, non auribus. CA. Age, qui Christum gestavit, dictus est Christophorus [3]; tu qui Euangelium portas, pro Polyphemo dicendus es Euangeliophorus [4]. PO. An sanctum non putas portare Euangelium? CA. Non, nisi tu fatearis esse sanctissimos asinos. PO. Qui sic? CA Quia unus sufficit gestandis tribus istiusmodi codicum millibus; nec te crediderim futurum imparem oneri, si probe sis clitellatus. PO. Nihil absurdi sic asino tribuere sanctimoniam, quia gestavit Christum. CA. Istam sanctimoniam tibi non invideo. Et, si vis, donabo tibi reliquias illius asini, cui Christus insedit, ut exosculeris. PO. Dabis munus gratissimum. Nam asinus ille contactu corporis Christi consecratus est. CA. Sane Christum contigerunt, & qui illi impegerunt alapas. PO. Sed age dic serio; nonne pium est circumferre codicem Euangelicum? CA. Ium, si absit hypocrisis, si vere id fiat. PO. Abeat hypocrisis ad monachos; quid militi cum hypocrisi? CA. At primum expedi mihi quid sit hypocrisis [5].

PO. Cum

[3] *Christophorus.*

[4] *Euangeliophorus.*

[5] *Hypocrisis.*

PO. Cum aliud præ te fers, quam lateat in animo. CA. Sed quid præfert circumlatus Euangelii codex? Nonne vitam Euangelicam? PO. Opinor. CA. Ergo ubi vita non respondet codici, nonne hypocrisis est? PO. Videtur. Sed quid est, vere codicem Euangelicum circumferre? CA. Quidam circumferunt manibus, quemadmodum Franciscani Franciſci regulam: idem possunt & bajuli Lutetiani, & asini & cantherii. Sunt qui circumferant ore, nihil crepantes nisi Christum & Euangeliũ: hoc est Pharisaicum. Quidam circumferunt animo. Proinde vere circumfert, qui & manibus, & ore, & corde portat Euangelium. PO. Vbi sunt isti? CA. In templis diaconi, qui portant codicem, pronuntiant populo, & tenent corde. PO. Tametsi non omnes sancti sunt, qui animo gestant Euangelium CA. Ne mihi sophistam agas. Non gestat animo, nisi qui medullitus amat Nemo penitus amat, nisi qui moribus exprimit Euangelium. PO. Istas subtilitates non assequor. CA. At dicam crassiore Minerva. Si lagenam vini Belnensis gestes humeris, quid aliud est quam onus? PO. Nihil aliud. CA. Si teneas faucibus, ac mox exspuas? PO. Haud profuerit; quamquam id quidem non soleo. CA. Sin, ut soles, affatim haurias? PO. Nihil divinius. CA. Concalescit omne corpus, rubescit facies, hilarescit frons. PO. Prorsus. CA. Tale quiddam est Euangelium: in animi venas demissum, innovat totum hominis habitũ. PO. Videor igitur tibi parum Euangelice vivere? CA. Istam quæstionem nemo te dissolverit rectius. PO. Si bipenni res agatur. CA. Si quis in ore te vocet mendacem aut ganeonem,

6 Circumferre Euangelia.

nem, quid facias? PO. Quid faciam? ſentiret pugnos meos. CA. Quid ſi quis tibi impingat colaphum? PO. Amputarem illi collum pro colapho. CA. Atqui codex tuus docet, ut pro convicio referas benignum ſermonem, & ferienti maxillam dextram, porrigas & ſiniſtram. PO. Legi; ſed exciderat. CA. Oras, opinor, frequenter. PO. Iſtuc eſt Phariſaicum. CA. Phariſaicum eſt, prolixe precari, ſed fucate. At tuus codex docet ſemper orandum, ſed ex animo. PO. Attamen oro nonnunquam CA. Quando? PO. Cum venit in mentem, ſemel aut bis in hebdomade. CA. Quid tum oras? PO. Precationem Dominicam. CA. Quoties? PO. Semel. Nam vetat Euangelium battologiam eadem iterantem. CA. Potes attentus abſolvere precationem Dominicam? PO. Nunquam id tentatum eſt. An non ſatis quod voce pronuntio? CA. Neſcio, niſi quod Deus non audit niſi cordis vocem. Crebro jejunas? PO. Nunquam. CA. At tuus codex probat precationem & jejunium. PO. Probarem & ego, niſi aliud flagitaret venter. CA. At Paulus negat eos ſervire Ieſu Chriſto, qui ventri ſerviunt. Veſceris carnibus quovis die? PO. Cum dantur. CA. Atqui iſta gladiatoria laterum firmitas vel fœno arborumque corticibus poterat ali. PO. Sed Chriſtus dixit non coinquinari hominem his quæ intrant in os. CA. Ita, ſi modice, ſi præter offendiculũ. At Paulus Chriſti diſcipulus mavult fame mori, quam fratrem infirmum offendere ſuo cibo; noſque ad ſuum hortatur exemplum, ut omnibus per omnia placeamus. PO. Paulus eſt Paulus; ego ſum ego. CA. At Ægonis eſt capras paſcere.

pascere. PO. Malim esse. CA. Pulchre tibi precaris: caper citius fies, quam capra. PO. Esse dixi, pro edere. CA. Eleganter. Libenter succurris pauperibus? PO. Non est quod dem. CA. At esset, si sobrie viveres. si gnaviter laborares PO. Dulce est otium. CA. Servas præcepta Dei? PO. Grave est. CA. Agis admissorum pœnitentiam? PO. Christus pro nobis dependit. CA. Vnde igitur declaras te amare Euangelium? PO. Dicam. Franciscanus quidam apud nos non desinebat è suggesto deblaterare in Novum Testamentum Erasmi: conveni hominem privatim, lævam injeci capillis, dextra pugilem egi, suggillavi illum magnifice, totamque faciem tuber reddidi. Quid ais? non est hoc favere Euangelio? Deinde absolvi illum à commissis, hoc ipso codice ter in verticem impacto, fecique tria tubera, In nomine Patris, & filii, & Spiritus sancti. CA. Satis quidem Euangelice. Istuc nimirum est Euangelium Euangelio defendere. PO. Occurrit alter ejusdem sodalitii, qui nullum neque modum, neque finem faciebat debacchandi in Erasmum. Accensus Euangelico zelo, minis hominem adegi, ut utroque genu flexo rogaret veniam, fatereturque, se, quæ dixerat, instigante diabolo dixisse: ni fecisset, jam halbardacha erat in cervicem vibrata. Vultus erat qualis esse solet Martis irati. Hoc gestum est coram aliquot testibus. CA. Miror hominem non fuisse protinus exanimatum. Sed ut pergamus. Vivis caste? PO. Id fortasse fiet, ubi senuero. Sed vis tibi verum fatear, Canni? CA. Non sum sacerdos: si confiteri libet, alium quære. PO. Deo soleo confiteri; sed tibi fateor me non-

nondum esse perfectum Euangelicum, sed unum è populo. Habemus quatuor Euangelia nos Euangelici quatuor res potissimum venamur: ut ventri bene sit; ne quid desit iis, quæ sub ventre sunt: tum ut sit unde vivamus; postremo ut liceat, quod lubet agere. Hæc si suppetant, inter pocula clamamus, Io triumphe, io Pæan; vivit Euangelium, regnat Christus. CA. Ista quidem Epicurea vita est, non Euangelica. PO. Haud inficior. Sed scis Christum omnipotentem esse potest repente vertere nos in alios homines. CA. Potest & in sues; quod quidem proclivius arbitror, quam in bonos viros. PO. Vtinam non essent pejores in mundo suibus, bubus, asinis, & camelis? Multos videas leonibus truculentiores, lupis rapaciores, passeribus salaciores, canibus mordaciores, viperis nocentiores. CA. At jam tempus est, ut ex animante bruto in hominem incipias verti. PO. Recte mones. Nam horum temporum prophetæ dicunt instare supremum mundi diem. CA. Tanto magis properandum. PO. Exspecto Christi manum. CA. Vide ut tu manui ceream præbeas materiam. Sed unde colligunt, in propinquo esse mundi finem? PO. Quoniam, inquiunt, idem nunc faciunt homines quod faciebant imminente diluvio: epulantur, potant, comessantur, ducunt, nubunt, scortantur, emunt, vendunt, fœnerant, & fœnerantur, ædificant: reges belligerantur, sacerdotes student augendis censibus, Theologi nectunt syllogismos, monachi per orbem cursitant, populus tumultuatur, Erasmus scribit colloquia: denique nihil malorum abest, fames, sitis, latrocinia, bellum,

PO. Quæ? CA. Sileni caput è dolio prospiciens. Sed quid tractat? artem poraticam? PO. Vide ne quam imprudens effutias blasphemiam. CA. Quid igitur? estne sacri quippiam? PO. Est, quo nihil sacratius, Euangelium. CA. Hercule! Quid Polyphemo cum Euangelio. PO. Quin ita rogas, quid Christiano cum Christo? CA. Nescio, nisi quod te talem magis decet halbardacha. Nam si quis mihi ista specie ignotus occurreret in mari, piratam esse crederem; si in nemore, sicarium. PO. Atqui hoc ipsum nos docet Euangelium, ne quem judicemus juxta faciem. Quemadmodum enim sæpenumero sub tunica cinericea latet animus tyrannicus, ita nonnunquam attonsum caput, circumtorta barba, torva supercilia, truces oculi, vertex plumam ventilans, sagum militare, caligæ intersectæ, tegunt Euangelicum animum. CA. Quid ni? nonnunquam & sub pelle lupina latet ovis; &, si qua fides apologis, sub exuvio leonis latet asinus. PO. Imo ego novi qui ovem gestat in vertice, vulpem in pectore; cui libens optarim, ut quam habet nigros oculos, tam habeat candidos amicos, tamque probe inauretur, quam colorem habet inauraturæ congruum. CA. Si ovem gestat in vertice, qui pileum gestat ovillum, quam tu incedis onustus, cum ovem simul & struthiocamelum gestes in capite? Tum an non absurdius facit, qui avem portat in capite, asinum in pectore? PO. Mordes. CA. Sed belle res habuerit, si, quam tu decorasti variis ornamentis Euangelium, tam te vicissim exornet. Ornasti coloribus; utinam exornet te bonis moribus! PO. Curabitur. CA. Vt soles.

[1] Id est, Hercule! admirantis interjectio.

PO. Sed

PO. Sed omiſſis conviciis; itane damnas eos qui circumferunt codicem Euangelicum? CA. Minime gentium. PO. Quid? an tibi videor minimus gentium, vel aſinino capite te procerior? CA. Non arbitror tanto, ſi aſinus arrigat auriculas. PO. Certe bubalino. CA. Placet collatio ſed ego minime dixi, non minime. PO. Quid intereſt inter ovum & ovum? CA. Quid intereſt inter medium digitum & infimum? PO. Medius eſt longior. CA. Scite. Quid intereſt inter aſininas auriculas, & lupinas? PO. Lupinæ ſunt breviores. CA. Rem tenes. PO. At ego longa breviaque palmo & ulna metiri ſoleo, non auribus. CA. Age, qui Chriſtum geſtavit, dictus eſt Chriſtophorus: tu qui Euangelium portas, pro Polyphemo dicendus es Euangeliophorus. PO. An ſanctum non putas portare Euangelium? CA. Non, niſi tu fatearis eſſe ſanctiſſimos aſinos. PO. Qui ſic? CA. Quia unus ſufficit geſtandis tribus iſtiuſmodi codicum millibus; nec te crediderim futurum imparem oneri, ſi probe ſis clitellatus. PO. Nihil abſurdi ſic aſino tribuere ſanctimoniam, quia geſtavit Chriſtum. CA. Iſtam ſanctimoniam tibi non invideo. Et, ſi vis, donabo tibi reliquias illius aſini, cui Chriſtus inſedit, ut exoſculeris. PO. Dabis munus gratiſſimum. Nam aſinus ille contactu corporis Chriſti conſecratus eſt. CA. Sane Chriſtum contigerunt, & qui illi impegerunt alapas. PO. Sed age dic ſerio; nonne pium eſt circumferre codicem Euangelicum? CA. Ium, ſi abſit hypocriſis, ſi vere id fiat. PO. Abeat hypocriſis ad monachos; quid militi cum hypocriſi? CA. At primum expedi mihi quid ſit hypocriſis.

3 *Chriſtophorus.*

4 *Euangeliophorus.*

5 *Hypocriſis.*

PO. Cum

PO. Cum aliud præ te fers, quam lateat in animo. CA. Sed quid præfert circumlatus Euangelii codex? Nonne vitam Euangelicam? PO. Opinor. CA. Ergo ubi vita non respondet codici, nonne hypocrisis est? PO. Videtur. Sed quid est, vere codicem Euangelicum circumferre? CA. Quidam circumferunt manibus, quemadmodum Franciscani Franciſci regulam: idem possunt & bajuli Lutetiani, & asini & cantherii. Sunt qui circumferant ore, nihil crepantes nisi Christum & Euangeliũ: hoc est Pharisaicum. Quidam circumferunt animo. Proinde vere circumfert, qui & manibus, & ore, & corde portat Euangelium. PO. Vbi sunt isti? CA. In templis diaconi, qui portant codicem, pronuntiant populo, & tenent corde. PO. Tametsi non omnes sancti sunt, qui animo gestant Euangelium. CA. Ne mihi sophistam agas. Non gestat animo, nisi qui medullitus amat. Nemo penitus amat, nisi qui moribus exprimit Euangelium. PO. Istas subtilitates non assequor. CA. At dicam crassiore Minerva. Si lagenam vini Belnensis gestes humeris, quid aliud est quam onus? PO. Nihil aliud. CA. Si teneas faucibus, ac mox exspuas? PO. Haud profuerit; quamquam id quidem non soleo. CA. Sin, ut soles, affatim haurias? PO. Nihil divinius. CA. Concalescit omne corpus, rubescit facies, hilarescit frons. PO. Prorsus. CA. Tale quiddam est Euangelium: in animi venas demissum, innovat totum hominis habitũ. PO. Videor igitur tibi parum Euangelice vivere? CA. Istam quæstionem nemo te dissolvetit rectius. PO. Si bipenni res agatur. CA. Si quis in os te vocet mendacem aut ganeonem,

6 Circumferre Euangelia.

nem, quid facias? PO. Quid faciam? ſentiret pugnos meos. CA. Quid ſi quis tibi impingat colaphum? PO. Amputarem illi collum pro colapho. CA. Atqui codex tuus docet, ut pro convicio referas benignum ſermonem, & ferienti maxillam dextram, porrigas & ſiniſtram. PO. Legi; ſed exciderat. CA. Oras, opinor, frequenter. PO. Iſtuc eſt Phariſaïcum. CA. Phariſaïcum eſt, prolixe precari, ſed fucate. At tuus codex docet ſemper orandum, ſed ex animo. PO. Attamen oro nonnunquam CA. Quando? PO. Cum venit in mentem, ſemel aut bis in hebdomade. CA. Quid tum oras? PO. Precationem Dominicam. CA. Quoties? PO. Semel. Nam vetat Euangelium battologiam eadem iterantem. CA. Potes attentus abſolvere precationem Dominicam? PO. Nunquam id tentatum eſt. An non ſatis quod voce pronuntio? CA. Neſcio, niſi quod Deus non audit niſi cordis vocem. Crebro jejunas? PO. Nunquam. CA. At tuus codex probat precationem & jejunium. PO. Probarem & ego, niſi aliud flagitaret venter. CA. At Paulus negat eos ſervire Ieſu Chriſto, qui ventri ſerviunt. Veſceris carnibus quovis die? PO. Cum dantur. CA. Atqui iſta gladiatoria laterum firmitas vel fœno arborumque corticibus poterat ali. PO. Sed Chriſtus dixit non coinquinari hominem his quæ intrant in os. CA. Ita, ſi modice, ſi præter offendiculũ. At Paulus Chriſti diſcipulus mavult fame mori, quam fratrem infirmum offendere ſuo cibo; noſque ad ſuum hortatur exemplum, ut omnibus per omnia placeamus. PO. Paulus eſt Paulus; ego ſum ego. CA. At Ægonis eſt capras

paſcere.

pascere. PO. Malim esse. CA. Pulchre tibi precaris: caper citius fies, quam capra. PO. Esse dixi, pro edere. CA. Eleganter. Libenter succurris pauperibus? PO. Non est quod dem. CA. At esset, si sobrie viveres. si gnaviter laborares. PO. Dulce est otium. CA. Servas præcepta Dei? PO. Grave est. CA. Agis admissorum pœnitentiam? PO. Christus pro nobis dependit. CA. Vnde igitur declaras te amare Euangelium? PO. Dicam. Franciscanus quidam apud nos non desinebat è suggesto deblaterare in Novum Testamentum Erasmi: conveni hominem privatim, lævam injeci capillis, dextra pugilem egi, suggillavi illum magnifice, totamque faciem tuber reddidi. Quid ais? non est hoc favere Euangelio? Deinde absolvi illum à commissis, hoc ipso codice ter in verticem impacto, fecique tria tubera, In nomine Patris, & filii, & Spiritus sancti. CA. Satis quidem Euangelice. Istuc nimirum est Euangelium Euangelio defendere. PO. Occurrit alter ejusdem sodalitii, qui nullum neque modum, neque finem faciebat debacchandi in Erasmum. Accensus Euangelico zelo, minis hominem adegi, ut utroque genu flexo rogaret veniam, fatereturque, se, quæ dixerat, instigante diabolo dixisse: ni fecisset, jam halbardacha erat in cervicem vibrata. Vultus erat qualis esse solet Martis irati. Hoc gestum est coram aliquot testibus. CA. Miror hominem non fuisse protinus exanimatum. Sed ut pergamus. Vivis caste? PO. Id fortasse fiet, ubi senuero. Sed vis tibi verum fatear, Canni? CA. Non sum sacerdos: si confiteri libet, alium quære. PO. Deo soleo confiteri; sed tibi fateor me non-

nondum esse perfectum Euangelicum, sed unum è populo. Habemus quatuor Euangelia. nos Euangelici quatuor res potissimum venamur: ut ventri bene sit; ne quid desit iis, quæ sub ventre sunt: tum ut sit unde vivamus; postremo ut liceat, quod lubet agere. Hæc si supperant, inter pocula clamamus, Io triumphe, io Pæan; vivit Euangelium, regnat Christus. CA. Ista quidem Epicurea vita est, non Euangelica. PO. Haud inficior. Sed scis Christum omnipotentem esse, potest repente vertere nos in alios homines. CA. Potest & in sues; quod quidem proclivius arbitror, quam in bonos viros. PO. Vtinam non essent pejores in mundo suibus, bubus, asinis, & camelis? Multos videas leonibus truculentiores, lupis rapaciores, passeribus salaciores, canibus mordaciores, viperis nocentiores. CA. At jam tempus est, ut ex animante bruto in hominem incipias verti. PO. Recte mones. Nam horum temporum prophetæ dicunt instare supremum mundi diem. CA. Tanto magis properandum. PO. Exspecto Christi manum. CA. Vide ut tu manui ceream præbeas materiam. Sed unde colligunt, in propinquo esse mundi finem? PO. Quoniam, inquiunt, idem nunc faciunt homines quod faciebant imminente diluvio: epulantur, potant, comessantur, ducunt, nubunt, scortantur, emunt, vendunt, fœnerant, & fœnerantur, ædificant: reges belligerantur, sacerdotes student augendis censibus, Theologi nectunt syllogismos, monachi per orbem cursitant, populus tumultuatur, Erasmus scribit colloquia: denique nihil malorum abest, fames, sitis, latrocinia, bellum,

bellum, peſtilentia, ſeditio, rerum bonarum inopia. An non hæc arguunt adeſſe finem rerum humanarum? CA. Ex hoc malorum acervo quod tibi eſt moleſtiſſimum? PO. Divina. CA. Quod crumenam tuam obſident araneæ. PO. Diſpeream, niſi rem acu tetigiſti. Nunc venio recens à compotatione: aliàs ſobrius tecum diſputabo, ſi voles, de Euangelio. CA. Quando te videbo ſobrium? PO Cum fuero. CA. Quando eris? PO. Cum videris. Interim, mi Canni, ſis felix. CA. Tibi viciſſim opto ut ſis quod diceris. PO. Ne me vincas officio, precor ne Cannium unquam deſtituat unde cognomen ſortitus eſt.

ΑΠΡΟΣΔΙΟΝΤΣΑ, ſive ABSURDA.

ANNIUS, LEUCIUS.

AN. AVdio te interfuiſſe nuptiis Pancratii & Albinæ. LE. Nunquam antehac infelicius navigavi, quam hoc tempore. AN. Quid ais? tantam fuiſſe hominum frequentiam? LE. Nec unquam mihi vilior fuit vita, quam id temporis. AN. Vide quid faciant opes. Ad meas nuptias pauci convenirent, idque tenues. LE. Vix fueramus ingreſſi pelagus, ortus eſt ingens turbo. AN. Narras deorum cœtum. Totne aderant viri principes, tot matronæ nobiles? LE. Boreas diſſecuit velum, diſſectumque diſſipavit. AN. Deſponſam novi. Nihil fingi poteſt venuſtius. LE. Mox fluctus revulſit clavum. AN. Idem videtur omnibus. Nec ſponſus admodum illi cedit, ut ajunt, formæ gratia. LE. Quid animi cenſes nobis illic fuiſſe? AN. Sane rarum nunc eſt virgines nubere. LE. Remigandum

dum nobis erat. AN. Dotem vix credibilem narras. LE Ecce mox aliud malum. AN Cur puellam impuberem commiſerunt tam ferociſ? LE. Apparuit piratarum navis. AN. Profecto ſic eſt; in multis nequitia ſupplet ætatem. LE. Ibi nobis geminum fuit bellum, alterum cum mari, alterum cum prædonibus. AN. Hui tantum donariorum? Interim pauperibus nemo dat feſtucam. LE. Quid; cederemus? Imo deſperatio vitæ addebat animos. AN. Vereor ne ſint ſteriles nuptiæ, ſi vera prædicas. LE. Imo injecimus harpagones. AN. O rem novam! ante nuptias gravida? LE. Si ſpectaſſes eum conflictum, fatereris me non eſſe fœminam. AN. Vt audio, conjugium hoc non ſolum ratum eſt, ſed etiam conſummatũ. LE. Inſiluimus in navim piraticam. AN. At demiror te vocatum alienum, me præterito, qui tertio propinquitatis gradu ſponſæ patrem contingo. LE. Ipſos in mare præcipites dedimus. AN. Vera prædicas; infelicium nulli ſunt affines. LE. Quidquid erat prædæ inter nos partiti ſumus. AN. Expoſtulabo cum puella primo quoque tempore. LE. Mox exorta eſt ſubita tranquillitas: dixiſſes eſſe Alcedonia. AN. Si illi tes eſt, mihi eſt animus. Nihil moror illius benevolentiam. LE. Ita pro una duas naves in portum deduximus. AN. Indignetur qui alit. LE Quo eam, rogas? in templum, veli partem dicaturus divo Nicolao. AN. Hodie non eſt liberum mihi. nam ipſe domi convivas exſpecto; aliàs non excuſabo.

ΙΠΠΕΥΣ ΑΝΙΠΠΟΣ, sive EMENTITA NOBILITAS.

HARPALUS, NESTORIUS.

HA. POtes me tuo levare consilio? Senties me hominem non immemorem, nec ingratum. NE. Dabo expeditum, ut sis, quod esse velis. HA. At nobis in manu non est, ut nascamur nobiles. NE Si non es, enitere benefactis, ut à te initium capiat nobilitas. HA. Perlongum est. NE. Exigua summa tibi vendet Cæsar. HA. Vulgo ridetur emticia nobilitas. NE. Cum nihil sit magis ridiculum quam ementita nobilitas, quid est ut tantopere affectes nomen equitis? HA. Sunt causæ, nec leves; quas tibi non gravabor indicare, si mihi commonstraris rationes, quibus nobilitatis opinionem mihi parem apud vulgus. NE. Nomen absque re? HA. Atqui cum res abest, proximum est opinio. Sed age, consule, Nestori ubi causas audieris, fateberis operæ pretium. NE. Quando ita vis, dicam. Primum fac procul te abducas à patria. HA. Memini. NE. Ingere te in convictum juvenum vere nobilium HA. Intelligo. NE. Hinc primum orietur supicio, te talem esse cum qualibus victitas. HA. Sic est. NE. Vide ne quid habeas plebeium. HA. Quidnam? NE De cultu loquor. Ne vestis sit lanea, sed aut serica, aut, si deest qui emas, fustanea, denique vel canabea potius, quam pannea. HA. Recte. NE. Vide ne quid sit integrum, sed dissecta pileum, thoracem, caligas, calceos, ungues, si potes; neve quidquam humile loquaris. Si quis ex Hispania veniat hospes, roga quomodo conveniat Cæsari cum Pontifice, quid

quid agat affinis tuus Comes à Naſſauen, quid cæteri congerrones tui. HA. Fiet. NE. Sit annulus in digito cum gemma ſignatoria. HA. Si quidem loculi ferant. NE. At parvo conſtat annulus æreus inauratus, cum gemma factícia. Sed adde clypeum cum inſignibus. HA. Quænam mihi ſuades deligam? NE. Duo mulctra, ſi velis, & cantharum cervisiariũ. HA. Ludis: age dic ſerio. NE. Nunquam fuiſti in bello? HA. Ne vidi quidem. NE. At interim, opinor, decollaſti anſeres & capos ruſticorum. HA. Perſæpe, & quidem fortiter. NE. Pone machæram argenteam, tria anſerum capita aurea. HA. In quo ſolo? NE. Quo? niſi ſanguinolento, monumentum fortiter effuſi cruoris. HA. Quid ni? rubet ſanguis anſerinus æque atque humanus. Sed perge, obſecro. NE. Hunc igitur clypeum pro foribus omnium diverſoriorum, in quibus forte verſatus es, affigendum curato. HA. Quid addetur galeæ? NE. Recte ſubmones. Eam facies ore diſſecto. HA. Quam ob rem? NE. Vt ſpires, deinde ut congruat veſtitui. In vertice quid eminebit? HA. Aſpecto. NE. Caput canis demiſſis auribus HA. Vulgatum eſt. NE. Addi duo cornua: rarum hoc eſt. HA. Placet? Sed quæ beſtiæ ſuſtinebunt clypeum? NE. Cervos, canes, dracones, gryphes occuparunt principes; tu ponito duas harpyias. HA. Optime conſulis. NE. Reſtat cognomen. Heic illud in primis cavendum, ne plebeio more te patiaris vocari Harpalum Comenſem, ſed Harpalum à Como: hoc enim nobilium eſt, illud ſordidorum Theologorum. HA. Sic memini. NE. Habeſne quidquam cujus te poſſes appellare dominum? HA. Ne ha-

ram quidem. NE. In urbe celebri natus es? HA. In obscuro pago nō enim fas est ei mentire unde petis medicinam. NE. Recte est. Sed ei pago nullus est vicinus mons? HA. Est. NE. Et habet alicunde rupem? HA. Habet præruptam. NE. Ergo sis Harpalus eques ab aurea rupe. HA. Atqui mos est magnatum, ut suum quisq; symbolum habeat vocale: quēadmodum Maximilianus habebat, Tene mensuram: Philippus, Qui volet: Carolus, Vlterius: item alius aliud. NE. Tu ascribito, Omnis jacta sit alea HA. Næ tu percommode dicis. NE. Iam quo firmior sit hominum opinio, fingito litteras à magnatibus ad te missas, in quibus identidem appelleris Eques clarissimus; magnarumque rerum fiat mentio, de feudis, de arcibus, de multis florenorum millibus, deprę fecturis, de matrimonio opulento. Curabis, ut hujusmodi litteræ tibi velut elapsæ, aut per oblivionem relictæ veniant ad aliorum manus. HA. Istud quidem erit mihi commodum: nam & litteras novi, & hanc facultatem multo usu paravi, ut cujusvis manum facile effingam. NE. Interdum insue vesti, aut relinque in crumena, ut quibus farciendi negotium dederis, illic reperiant. Illi non silebunt; & tu, simul ac resciveris, compones vultum ad iracundiam ac mœstitiam, quasi doleat casus. HA. Et istuc jam pridem meditatus sum, ut faciem tam facile mutem, quam personam. NE. Ita fiet, ut nec fucus suboleat, & res cum fide spargatur. HA. Curabitur sedulo. NE. Deinde sodales aliquot adsciscendi sunt, aut etiam famuli, qui tibi cedant loco, & apud omnes mi Iuncherum appellent. Nec est, quod heic sumtum me-

metuas. ſunt plurimi juvenes, qui vel gratis cupiant hanc agere fabulam. Adde huc, quod hæc regio ſcatet juvenibus eruditulis, qui mira tenentur ſcribendi libidine, ne dicam ſcabie. Nec deſunt famelici quidam typographi, nihil non audentes, ſi ſpes quæſtus affulſerit. Ex his aliquot ſuborna, qui in libellis ſuis te prædicent patriæ procerem, idque ſubinde repetatur litteris majuſculis. Hac via vel in Bohemia celebrabunt procerem patriæ. Et citius enim & latius diſcurrunt libelli, quam voces, aut quamlibet loquaces famuli. HA. Nec iſta diſplicet ratio. At famuli ſunt alendi. NE. Sunt: at non ales famulos ἀχρήσους [1], & ob id ἀχρείους [2]. Mittantur huc & illuc, invenient aliquid. Scis varias eſſe talium rerum occaſiones. HA. Deſine. teneo rem. NE. Superſunt artes. HA. Aveo ſcire. NE. Ni ſis bonus aleator, probus chartarius, ſcortator improbus, potator ſtrenuus, profuſor audax, decoctor & conflator æris alieni, deinde ſcabie ornatus Gallica, vix quiſquam te credet equitem. HA. In iſtis quidem jam pridem exercitatus ſum. Sed unde ſumtus? NE. Mane; iſtuc ibam. Eſt tibi patrimonium? HA. Perpuſillum. NE. Poſtquam apud multos confirmata fuerit nobilitatis opinio, facile reperies fatuos qui tibi credant; quoſdam etiam pudebit negare, quidam metuent. Iam ut ludas creditores, mille ſunt artes. HA. Earum quidem rudis non ſum. Sed tandem urgebunt, ubi perſpexerint nihil eſſe niſi verba. NE. Imo nulla eſt commodior ad regnum via, quam debere quam plurimis. HA. Qui lic? NE. Primum creditor obſervat te non aliter

1 Ἀχρήσους, ſine manibus.
2 Ἀχρείους. inutiles.

quam obligatus magno beneficio, veretur-
que ne quam præbeat anſam amittendæ
pecuniæ. Servos nemo magis habet obno-
xios, quam debitor ſuos creditores; quibus
ſi quid aliquando reddas, gratius eſt, quam
ſi dono dones. HA. Animadverti. NE. Illud ta-
men caveto, ne cum tenuibus habeas com-
mercium. Nam hi ob parvulam ſummulam
ingentes excitant tragœdias. Placabiliores
ſunt, quibus lautior eſt fortuna; cohibet il-
los pudor, lactat ſpes, deterret metus, no-
runt quid poſſint equites. Poſtremo, cum
inundaverit æris alieni magnitudo, fictis
cauſis alio demigra, atque inde rurſus alio.
Nec eſt, quod hujus rei te pudeat. Nulli ma-
gis obærati ſunt, quam magni principes. Si
quis ruſticus urgeat, finge offenſum impro-
bitate animum. Interdum tamen aliquid
reddito, verum nec totum, nec omnibus. Il-
lud ubique curandum, ne cui ſuboleat tibi
prorſus exhauſtos loculos. Semper oſtenta.
HA. Quid oſtentet qui non habet? NE. Si quid
amicus apud te depoſuit, oſtenta pro tuo;
ſed artem diſſimula, cura ut caſus videatur.
In hunc uſum interdum ſumito pecuniam
commodato, quam mox reddas. Ex loculo
nummis æreis diſtento profer aureos duos
ibi ſepoſitos. Cætera ex te ipſo conjicito.
HA. Intelligo. At tandem obruar oportet ære
alieno. NE. Scis quantum apud nos liceat
equitibus. HA. Nihil non, & quidem impune.
NE. Ergo famulos ale non ſegnes, aut etiam
ſanguine propinquos, qui alioqui forent
alendi. Occurret negotiator quem obvium
ſpolient. Repetient aliquid in diverſoriis,
aut in ædibus, aut in navibus incuſtoditum.
Tenes?

Tenes? Meminerint non fruſtra datos homini digitos. HA. Siquidem tuto. NE. Cura ut habeas pulchre veſtitos, cum inſignibus. Comitte litteras fictitias ad ſummates. Si quid clam ſuſtulerint, nullus audebit illos inſimulare: etiamſi quid ſuſpicentur, timebunt equitem dominum: ſin vi prædam extorſerint, bellum vocabitur. His progymnaſmatibus ad bellum præluditur. HA. O felix conſilium! NE. Iam illud equeſtre dogma ſemper erit tuendum, Ius falque eſſe equiti plebeium viatorem exonerare pecunia. Quid enim indignius, quam ignobilem negotiatorem abundare nummis, cum interim eques non habeat, quod impendat ſcortis & aleæ? Fac ſemper te adjungas magnatibus, vel ingeras potius; ne quid pudeat, perfricanda frons eſt, ſed præſertim hoſpitibus: eoque præſtat in celebri quopiam loco vitam agere, puta in thermis, frequentibus diverſoriis. HA. Iſtuc ipſum erat in animo. NE. Heic ſæpenumero fortuna prædam objicit. HA. Qui? rogo. NE. Puta, hic aut ille reliquit crumenam, aut oblitus reliquit clavim in ſera promptuarii. Cætera tenes. HA. At. NE. Quid metuis? de ſic culto, de tam magnifice loquente, de equite ab aurea rupe, quis audebit ſuſpicari? Et ſi quis forte tam improbus exſtiterit, quis erit tam audax, ut te appellet? Interim ſuſpicio derivabitur in aliquem hoſpitum, qui pridie diſceſſerint. Turbabuntur famulitia, cum pandocheo. Tu tranquillus tuam perſonam agito. Hoc ſi acciderit homini modeſto, cordatoque, ſilebit, ne ſimul cum damno lucrifaciat pudorem, qui rem ſuam indiligenter ſervaverit.

HA. Non absurde dicis. nam nosti, opinor, Comitem à vulture albo. NE. Quid ni? HA. Apud hunc diversatus est, ut accepi, Hispanus quidam, specie cultuq; sane quam liberali. Is abstulit florenos sexcentos: nec unquam Comes ausus est queri. Tanta erat hominis majestas. NE. Habes exemplum. E famulis tuis interdum aliquem emandes, in bellum scilicet. Is spoliatis templis aut monasteriis quibuslibet, redibit onustus præda bello parta. HA. Hoc quidem est tutissimum. NE. Est & alia ratio conflandæ pecuniæ. HA. Narra, obsecro. NE. In bene nummatos finge causas irarum, præsertim in monachos aut sacerdotes, qui nunc apud omnes fere summa laborant invidia. Alius irriserit aut conspuerit clypeum tuum, alius parum honorfice de te sit locutus, alius scripserit aliquid: quod in calumniam detorqueri valeat. His per feciales tuos ἄσπονδον 3 πόλεμον denuntia. Sparge minas atroces, excidia, exitia, παρολεθρίας 4 meras: territi venient ad componendam litem. Ibi fac magno æstimes tuam dignitatem, hoc est, iniquum petas, ut æquum feras. Si postules tria millia, pudebit minus offerre, quam ducentos aureos HA Aliis minitabor leges. NE. Istud propius quidem accidit ad sycophanticam; sed tamen juvat & hoc in partem. Sed heus, Harpale, pene exciderat, quod dictum in primis oportuit; puella quæpiam bene dorata in matrimonii nassam illaqueanda est. Habes apud te philtrum, juvenis es, candidulus es, lepidus nugator es, rides blandum. Sparge, te magnis promissis ascitum in aulam Cæsaris. Amant puellæ Starapis nubere. HA. Novi quibus hoc

3 *Id est, inconfœderabile bellum.*

4 *Id est, strages.*

hoc bene ceſſerit. Cæterum quid ſi fucus tandem erumpat, & inſiliant undique creditores? Irridebor perſonatus eques. Nam id apud iſtos turpius eſt, quam ſi templum ſacrilegio ſpolies. ΝΕ. Heic oportet meminiſſe perfrictæ frontis. Illud in primis, quod nullis unquam temporibus magis licuit audacia pro ſapientia uti, quam hodie. Comminiſcendum eſt aliquid quod excuſes. Deinde nunquam deerunt candidi, qui faveant tuæ fabulæ, nonnulli civiliores diſſimulabũt intellectum fucum. Poſtremo, ſi nihil aliud, profugiendum eſt aliquo in bellum, in tumultum. Quemadmodum κλύζει ὁ θάλασσα πάντα τὰν ἀνθρώπων κακά· ita bellum operit omnium ſcelerum ſentinam. Nec enim habetur hodie bonus belli dux, niſi tali tirocinio præparatus acceſſerit. Hoc erit extremum aſylum, ſi cuncta fefellerint. Verum omnis movendus erit tibi lapis, ne huc veniatur. Vide ne te ſecuritas opprimat; oppidula minuta fuge, in quibus ne pedere quidem licet, nj populus ſciat: in magnis ac frequentibus civitatibus plus eſt licentiæ, niſi ſi qua ſit Maſſiliæ ſimilis. Diſſimulanter expiſcare, quid quiſque de te loquatur. Vbi ſenſeris hujuſmodi voces increbreſcere, Quid agit? cur heic tot annos moratur? cur non reviſit patriam? cur negligit arces ſuas? unde ducit imagines? unde tantæ profuſioni facultates? Hoc genus, inquam, voces, ubi cœperint magis ac magis gliſcere, tum mature tibi de migrando cogitandum eſt: ſed ſit fuga leonina, non leporina. Adſimula te vocari in aulam Cæſaris ad res magnas, brevi te adfuturum cum exercitu. Non

κλύζει ὁ θάλασσα πάντα τὰν ἀνθρώπων κακά. *Id eſt, proluit mare omnia hominũ mala.*

audebunt in abſentem hiſcere quibus eſt quod nolint amittere. Sed in primis tibi cenſeo cavendum genus iſtud hominum poëticum, irritabile, nigrumque. Illinunt chartis, ſi quid illos habet male: ſubitoque per orbem ſpargitur quidquid illeverint. HA. Diſpeream, ni mihi vehementer placet tuum conſilium. Efficiam, ut intelligas te nactum docile ingenium, & juvenem minime ingratum. Equum quem primum te dignum nactus in paſcuis fuero, tibi dono mittam NE. Nunc ſupereſt, ut quod pollicitus es, viciſſim præſtes. Quid eſt, cur tantopere affectes falſam opinionem nobilitatis? HA. Nullam aliam ob cauſam, niſi quod his omnia licent impune. An hoc tibi leve videtur momentum? NE. Vt peſſime cedat, mors una debetur naturæ, etiamſi vixiſſes in Carthuſia. Et levius moriuntur in rota, quam qui moriuntur calculo, podagra aut paralyſi. Nam militare eſt, credere, nihil hominis ſupereſſe poſt mortem, præter cadaver. HA. Sic opinor.

ΑΣΤΡΑΓΑΛΙΣΜΟΣ, ſive TALORUM LUSUS.

CAROLUS, QUIRINUS.

QU. DIſce, inquit Cato, ſed à doctis. Cupio itaque, mi Vtenhovi, te magiſtro diſcere, quam ob rem priſci illi religionis antiſtites edixerint, ut clerici talaribus tunicis uterentur, hoc eſt, uſque ad talos demiſſis. CA. Duabus, opinor, de cauſis. Primum verecundiæ gratia, ne quid nudi pateret oculis. Nam olim nec hoc caligarum genus fuit repertum, quod nunc ab ilibus uſque ad imos pedes

pedes corpus tegit, neque ſubligaribus aut femoralibus vulgo utebantur. Eadem de cauſa turpe eſt fœminis brevioribus uti veſtimentis, quo magis conſultum ſit ſexus pudori. Deinde ut non ſolum moribus, verum etiam habitu differrent à populo, in quo ut quiſque eſt profaniſſimus, ita breviſſimis tunicis uti gaudet. QU. Non diſſimile veri eſt quod narras. Cæterum ex Ariſtotele, Ilinioque didici, nulli hominum eſſe talos, ſed tantum quadrupedibus, non tamen omnibus, ſed biſulcis pleriſque, nec rurſus his niſi in tibiis poſterioribus. Vnde igitur veſtis dici talaris poteſt, quam geſtat homo, niſi fuerunt homines olim quadrupedes, juxta fabulam Ariſtophanis? CA. Imo, ſi credimus Oedipo, & quadrupedes, & tripedes, & bipedes inveniuntur homines; nec raro nobis è bello redeunt unipedes, interdum apodes: ſed quod ad tali vocabulum attinet, rectius mireris, ſi legas Horatium, qui fabulis quoque talos attribuit. Sic enim, opinor, ſcribit in Arte poëtica:

Securus, cadat an recto ſtet fabula talo.

QU. Poëtis licet, ut libet, loqui: apud quos Tmolus habet aures, & naves loquuntur, & ſaltant quercus. CA. Quin & Ariſtoteles tuus hoc te docere poterat, eſſe talos dimidiatos, quos ille vocat μιαγραγάλας, quales tradit eſſe lyncum generi. Addit, leonibus ineſſe quiddam vice tali, ſed anfractuoſum, quod ille vocat καμπυλοσκέλες, Plinius vertit tortuoſum. Denique ubicunque committuntur oſſa oſſibus ad flexus commoditatem, cava prominentibus inter ſe reſpondent, utrinque lubrica cartilagine communitis, ac ve-

lut incrustatis partibus, ne mutuo attritu sese lædant, ut idem docet Aristoteles. In his fere est aliquid quod à tali similitudine pariter & usu non discrepat; velut in ima tibia juxta calcaneum, ubi totius pedis flexus est, prominet quiddam talo simile, quod Græci σφυρον appellant. Rursus in flexura genu, quod, ni fallor, ἰσχίον appellant, quidã vertebrum. Simile quiddam videmus in coxendicibus, innumeris; postremo in commissuris digitorum, pedis, ac manus. Quod ne tibi mirum videatur, Gręci tradunt ἀστραγάλου vocabulum apud probatos autores tributum etiam ossibus, quibus spina connectitur, præsertim in cervice. Citant etiam hoc carmen:

Ἐκ δὲ [1] μοι αὐχὴν ἀστραγάλων ἐάγη.

Quoniam autem Aristoteles tradit priores tibias animanti datas ad celeritatem, & ob id carere talis; posteriores ad stabilitatem, quod in eam partẽ vergat pondus corporis, quemadmodum ad robur iis, quæ calcibus feriunt: Flaccus dum significare vult fabulã non ejectam, sed ad finem usque peractam, dicit illam stetisse fixo talo: nec aliter tribuit fabulæ talũ, quam nos libro tribuimus calcem, & volumini umbilicum. QU. Næ tu probe Grammaticum agis. CA. At quo magis id credas, Græci litteratores ἀστράγαλοι dici volunt à στρέφω, & α particula privativa, quod minime flectatur, sed immobilis sit. Quanquam alii malunt ἀστράγαλον, interjecta litera ν, dictũ pro ἀστάγαλον, quod lubrica volubilitate stare nesciat. QU. Ad istum modum licet plura divinare. Simplicius erat dicere, Nescio. CA. Non usque adeo videbitur absurda

1 *Id est, cervix mii fracta est ex nodu.*

ſurda divinatio, ſi cogites quantam habeat caliginem vocum primitiva origo: tum in te nullam eſſe contrarietatē: quod apparebit, ſi propius inſpicias: Volubilis eſt talus, ſed ita volubilis, ut eam partem cui innectitur, reddat ad ſtandum firmiorem: deinde os oſſi connectit, ne facile luxari queat. QU. Tu vel ſophiſtam agere poſsis, quantum video, ſi libeat. CA. Sed nihil eſt, Taleſi, quod nos torqueat etymologia vocis. Nam quod hodie Græci vocant ἀστράγαλον, priſci, quorum eſt Callimachus, dixerunt ἄστριον· cujus hoc refertur hemiſtichium; Δέκα δ' ἄστρια αἰνυτο λύτρον. unde quemadmodum ἀστραγαλίζειν, ita & ἀστρίζειν dicebant talis ludere. QU. Quale eſt igitur illud quod proprie talum vocant? CA. Eſt id quo nunc ludunt puellæ: olim puerorum erat luſus, quemadmodum nuces. De quo eſt illud Græcorum, Ἀμφ' ἀστραγάλοισι γολωθείς, cum iram levi de cauſa ſuſceptam indicant. Rurſus Horatius in Odis: Nec regna vini ſortiere talis. Item in Sermonibus: Te talos, Aule, nuceſque, &c. Poſtremo dictum illud Lacedæmonii, ni fallor, Pueros eſſe fallendos talis, viros jurejurando. Hunc talum negant in ullo animante inveniri, quod ſit μωνυχον, hoc eſt, ungula ſolida, excepto aſino Indico unicorno: aut quod ſit πολυχηδὲς, hoc eſt, pede in multos digitos ungulaſve fiſſo; quod genus ſunt leo, panthera, canis, ſimius, homo & avis, aliaque permulta. Quæ vero δίχηλα ſunt, hoc eſt, ungula biſulca, pleraque talum habent, idque, ut recte dicebas, in poſterioribus cruribus. Vni homini duplici de cauſa tali non ſunt;

[a] *Id eſt, propter talos iratus.*

primum quia bipes, deinde quia quinis digitis fissos habet pedes. QU. Ista frequenter audivi. Cæterum pervelim mihi situm ac formam tali describi. Nam istud lusus genus etiam puellis hodie fastiditum est; sed aleam, chartas, aliosque masculos lusus affectant. CA. Non mirum, cum affectent & Theologiam. Verum etiamsi mathematicus sim, aut pictor, aut etiam plastes, non possim tibi melius tali formam exhibere, quam ipso talo: nisi mavis, ut tibi describam per litteras, ut illi solent. QU. Habesne talum? CA. En tibi ovillum è dextro crure. Vides quatuor duntaxat latera, cum in cubo, & alea, seu tessera sint sex; in ambitu quatuor, in summo & imo duo. QU. Sic est. CA. In talo, quoniam summa pars & ima curvatur, non sunt nisi quatuor latera: quorum unum vides velut in dorsum intumescere. QU. Video. CA. Quod est è regione, cavum habere. Illud Aristoteles vocat πρανὲς, id est, pronum; hoc, ὕπτιον, id est, supinum. Velut in congressu uxoris & mariti, cum dant operam liberis, mulier supina est, vir pronus; & manus si vola spectet terram, prona est, si invertas, supina. Quamquam oratores & poëtæ nonnunquam his verbis abutuntur, quod ad hanc rem nihil attinet. QU. Istuc quidem eleganter oculis subjeciisti. Inter reliqua duo latera quid est discriminis? CA. Alterum modice cavatum est, ut ossi, cui innectitur, congruat: alterum propemodum nihil habet concavi, minusque armatum est cartilaginea tunica, sed tantum nervo & pelle tegitur. QU. Video. CA. Pronũ latus nihil habet nervorum, sed supinæ partis concavo adhæ-

ret

ret nervus, quemadmodū dextri lateris ſummo, lævi imo. QU. Pulchre narras; ſed unde dignoſcam dextrum à ſiniſtro? CA. Recte admones. Nam perperā docui, niſi dextri cruris talum intelligas. Dicam igitur melius, ſimulque, quod volebas, ſitū indicabo. Talus eſt in ipſa ſuffragine cruris infra coxam. QU. Complures arbitrantur juxta pedē eſſe. CA. Errant. Is qui proprie dicitur talus, eſt in ſuffraginibus, quas Græci κνήμας vocant, ſed crurum, ut dixi, poſteriorū. Inter pedem tuū & genu tibia eſt. QU. Sic opinor. CA. Poſt genu μηρός. QU. Aſſentior. CA. Nam qui flexus eſt homini in brachiis, idem eſt quadrupedibus in cruribus poſterioribus; ſimiam excipio ſemihominem. Itaque quod genu eſt in cruribus, id cubitus eſt in brachiis. QU. Animadverto. CA. Itaque flexus flexui reſpondet. QU. Illud dicis, crurum poſteriorum & priorum. CA. Tenes. In ea igitur ſuffragine, quæ reſpondet ſuffragini, quæ eſt poſt genu, ſtat talus erectus, cum ſtat quadrupes, cujus ſumma & ima pars leniter incurvatur, quamquam non prorſus eodem modo. Nam ſuperior replicatur in cornua quædam, quas Ariſtoteles appellat κεραίας. Theodorus vertit antennas, juxta quas ſe ſubmittit pronum latus: ima tale nihil habet. QU. Plane video. CA. Illud ergo latus quod ſpectat tibias priores, Ariſtoteles vocat ſupinum: quod illi adverſum eſt, pronum: Rurſum ſunt duo latera, quorum alterum intus ſpectat tibiam poſteriorem, puta lævam aut dextram, alterum ſpectat foras. Quod introrſum ſpectat, Ariſtoteles appellat κοῖλον, quod foras, ἴσχιον. QU. Prorſus oculis

lis rem video. Iam superest ut nobis indices quæ fuerit olim talis ludendi ratio. Nam qui lusus nostra memoria dicitur in usu fuisse, nihil convenit cum iis quæ comperimus apud priscos auctores de hoc ludendi genere. CA. Ac sane fieri potest, ut quemadmodum hodie chartis ac tesseris ad varias ludendi formas abutimur, ita non fuerit eadem apud veteres talis lusitandi ratio: QU. Probabile est quod dicis CA. Theodorus Gaza, sive, ut alii malunt appellare, Thessalonicensis, vertens Aristotelis librum De Historia animalium secundum, ait, tali latus, quod foras transversum spectat, Canem vocari, quod introrsum ad alterum crus, Venerem. Cæterum hoc quidem de suo addidit. Nam Aristoteles hæc tantum ponit: Τὸ μὲν πρανὲς ἔξω, τὸ δὲ ὑπτίον εἴσω, ἃ τὰ μὲν κῶλα ἐντὸς ἐστραμμένα πρὸς ἄλληλα, τὰ δὲ ἰσχία καλούμενα ἔξω, ἃ τὰς κεραίας ἄνω. Cæterum quando constat ab aliis, Veneris jactum appellari, quoties ex quatuor talis nullus est qui summam faciem habet cum alio congruentem, demiror quid sequutus Theodorus, unum latus appellet Venerem Erasmus noster, quem communem habemus amicum, hujusmodi observationum non admodum curiosus, in proverbiis aliquot ex auctoritate veterum indicat quædam de ludo talorum. velut in proverbio, Non Chius, sed Cous, refert, Coum & Senionem eundem esse quem Græci ἐξίτην dicunt. Idem tradit in proverbio, Chius ad Coum, (addens Chium eundem esse cum Cane) Coi jactum fuisse felicem, Canis infelicem, teste Persio:

Id est, Pronũ quidem foras, intro supinũ: & cola dicta esse latera quæ intus vertuntur: quæ vero foras, ischia. Deniq; superiores partes à cornibus ceræas appellari.

Quid

Quid dexter senio ferret,
Scire erat in votis, damnosa canicula quantum
Raderet.

Itidem Propertius:

Semper damnosi subsiluêre canes.

Et Ovidius libro de Tristibus secundo damnosos Canes appellat. Addit ex Martiale, Senionem videri per se felicem: ceterum infelicem fieri, si accedat Canis. Sic enim loquitur:

Senio nec nostrum cum Cane quassat ebur.

Iam Veneris jactum esse ut rarum, ita felicissimum, indicat Martialis in Apophoretis:

Cum steterit vultu nullus tibi talus eodem,
Munera me dices magna dedisse tibi.

Tot autē talis ludebatur, quot quisq; habet latera. Nam tesseris non plus tribus ludi solet. Sed propius ad ludendi rationem facit, quod scribit Suetonius in Octavio Augusto, recitans ex illius quadam ad Tiberiū epistola hæc: Inter cœnam lusimus γεροντικῶς, & heri & hodie. Talis enim jactatis ut quisque canem aut senionem miserat, in singulos talos singulos denarios in medium conferebat, quos tollebat universos qui Venerem jecerat. QU. Docuisti felicissimum esse jactū, cum omnes tali quatuor ostenderint diversum latus, quemadmodum in tesserarum ludo fortunatissimus est, qui dicitur Midas; at nondum declarasti hunc jactum dici Venerem. CA. Illud expediet tibi Lucianus, ita loquens in Cupidinibus: Καὶ βαλὼν μὲν ἐπὶ σκοπῶ, μάλιστα δ' εἴ ποτε τὴν θεὸν αὐτὴν ἐβολήσειε, μηδενὸς ἀστραγάλου πεσοντος ἴσῳ σχήματι προσεκύνει, τῆς ἐπιθυμίας τεύξεσθαι νομίζων. Loquitur autem illic de Venere.

Id est, seniliter.

QU. Si

Qu. Si falsus est Theodorus, duo tantum latera suis vocabulis designantur. Ca. Fortassis alicujus auctoritatem ille secutus est, quæ nos fugit: quod apud auctores compertum est, afferimus in medium. Nam sunt qui meminerunt de numero Stesichorio in talis, quem putant ogdoadem esse: item de Euripideo, qui continebat quadraginta. Qu. Restat ut lusus leges præscribas. Ca. Non arbitror, pueros iisdem usos legibus, quibus se usum fuisse scribit Octavius. Nec probabile est, hoc ludendi genus quod commemorat, fuisse publicum. Id si fuisset, satis erat dixisse. Inter cœnam lusimus talis. Sed mihi subindicare videtur novam ludendi conditionem inter illos repertam, velut aptam senibus, minimeque torquentem animos solicita cogitatione, quemadmodum faciunt hodie complures lusus, ut levius sit intendere studiis. Qu. Profer, obsecro te, reliquos talos, ut experiamur. Ca. Sed deest nobis turricula volvendis talis, deinde tabula. Qu. Suffecerit hæc mensa ad qualecunque specimen exhibendum. Pro turricula suffecerit cyathus aut pileum. Ca. Imo complexus cavarum manuum. Iactus sæpius ostendit supinam partem, quam pronam, & pronam sæpius, quam senionem, aut canem. Qu. Videtur. Ca. Si inter quatuor talos extiterit unus canis, expones nummum; si duo, duos; si tres, tres; si quatuor, quatuor. Item quoties jeceris senionem, toties recipies unũ e nummis. Qu. Quid si senionem cum cane? Ca. Si vis, uterque nummum addet, neuter tollet; cui primum obtigerit Venus, is auferet acervum. Qu. Quid si talus ostendat partem supinam

pinam aut pronam? CA. Is jactus erit irritus, & aut tu jactum repetes, aut jaciendi jus ad me devolvetur. QU. Placet devolutio. CA. Nũc appone sortem. QU. Experiamur absque periculo. CA. Vis tu tantam artem discere gratis? QU. Verum impar certamen est inter artificem & rudem. CA. Atqui spes lucri, & damni metus, reddet te attentiorem. QU. Quanti certabimus? CA. Si vis cito ditescere, centum ducatis. QU. Vtinam sint quos deponam! Tutius est paullatim ditescere. En tibi solidum assem. CA. Age, addemus pusillum pusillo, quemadmodum monet Hesiodus; sic quoque fiet ingens acervus. Convolve, ac mitte. Felix auspicium. canem habes; appone nummum, & posthac agnosce damnosum latus. Da talos. QU. Felicius auspicium. treis habes canes; appone. CA. Insidiatur tibi fortuna. mitte, sed circumvolutos, ô bone. Labor irritus; pronum habes, & supinum. Succedo; trade talos. QU. O factum bene! rursum treis. video canes. CA. Μὴ πρὸ τῆς νίκης ἐγκώμιον. Illectat, inquam, te fortuna. Sed heus tu, ad hunc quidem modum edoctus sum. At mea sententia secus lusit Octavius. QU. Quomodo? CA. Qui canem jecerat, apponebat denarium, ut diximus; qui senionem, nihil quidem auferebat, sed alter ponebat. QU. Quid si plures seniones exissent? CA. Totidem nummos alter addebat. Bene cumulatum acervum semel tollebat Venus. Et illud addas licebit: Cui nec senio obtigerit, nec canis, nihil aliud quam mittendi vicem perdet. QU. Non recuso. CA. Mihi videtur & hoc elegantius, si tertio quisque jactu defungatur qui talos tenet, & mox alteri tradat

* Id est, ne ante victoriam ensomion.

tradat vices. QU. Placet: ſed quota Venus finiet ludum? CA. Tertia, ſi videtur. Deinceps liberum erit de integro paciſci. Siquidem tum raro, tum paucis favet Venus. Nunc aggrediamur bonis avibus QU. Fiat; ſed præſtat occludere fores, ne noſtræ culinæ regina videat nos puerorum more ineptientes. CA. Imo ſeniliter potius. Adeone loquacem habes famulam? QU. Tam futilem, ut ſi deſint homines quibus narret quidquid domi geritur, longo ſermone gallinis narret ac felibus. CA. Heus puer, claude oſtium, & obde peſſulũ, ne quis ſubitus interveniat ſpectator, quo liceat ad ſatietatem uſque ludere.

SENATVLVS, SIVE ΓΥΝΑΙΚΟΣΥΝΕΔΡΙΟΝ.

CORNELIA, MARGARETA, PEROTTA, IULIA, CATHARINA.

CO. QVod felix fauſtumque ſit huic ordini, totique Reipublicæ fœmineæ, & frequentes hodie conveniſtis & alacres, unde ſpem optimam concipio, futurum, ut Deus propitius cuique ea ſuggerat in animum, quæ ad communem omnium & dignitatem, & utilitatem pertinent. Scitis, opinor, omnes, quantũ hinc commõdis noſtris deceſſerit, quod, cum viri quotidianis conventibus ſuum agant negotium, nos colo telæq; aſſidentes cauſam noſtram deſerimus. Itaque res huc devenit, ut nec inter nos ſit ulla Reipublicæ diſciplina, & viri nos pene pro delectamentis habeant, vixque hominis vocabulo dignentur. Quod ſi, qua cœpimus, pergamus; divinate vos ipſæ, quo tandem res ſit evatura: vereor enim verba ſiniſtri ominis

ominis eloqui. Vt dignitatem noſtram negligamus, certe incolumitas debet eſſe curæ. At ſapientiſſimus ille rex ſcriptum reliquit [1], Ibi demum eſſe ſalutem, ubi multa conſilia. Habent epiſcopi ſuas ſynodos, habent monachorum greges ſua conciliabula, habent milites ſuas ſtationes, habent fures ſua conventicula: denique habet & formicarum genus ſuos congreſſus. Solæ omnium animantium mulieres nunquam coïmus. MA. Sæpius quam decet. CO. Nondũ interloquendi tempus eſt. ſinite me perorare; dabitur ſingulis dicendi locus. Neque novum eſt quod facimus, vetus exemplum revocamus. Siquidem ante annos mille trecentos, ni fallor, Heliogabalus Cęſar laudatiſſimus. PE. qui laudatiſſimus, quem unco tractũ in cloacam projectum eſſe conſtat? CO. Rurſus interpellor. Si quem hac ratione probamus aut improbamus, malum dicemus Chriſtum, quod in crucem ſuffixus ſit: pium Domitiũ, quod domi ſit mortuus. Atqui nihil objicitur Heliogabalo atrocius, quam quod ſacrum ignem, qui à Veſtalibus ſervabatur, in terram abjecerit: quodque domi in larario Moſen habuerit & Chriſtum, quem illi contumeliæ cauſa Chriſtum vocabant. Is igitur Heliogabalus inſtituit, ut quemadmodum Imperator cum ſuis habebat ſenatum, in quo de rebus communibus conſultaret: ita haberet & mater illius Auguſta ſenatum ſuum, in quo de fœminæ gentis negotiis tractaretur; quem viri vel jocandi, vel diſcernendi gratia, Senatulum vocabant. Hoc exemplum tot jam ſæculis intermiſſum res ipſa jam dudum monet nos inſtaurare.

[1] Prover. 12.

Nec

Nec ullam moveat, quod Paulus Apostolus vetat mulierem loqui in cœtu, quam ille vocat ecclesiam: de cœtu virorum loquitur; hic cœtus est muliebris. Alioqui si semper tacendum erat fœminis, in quem usum natura dedit nobis & linguas non minus expeditas quam sunt virorum, & vocem non minus sonoram? quamquam illi sonant raucius, ac propius referunt asinos, quam nos. Verum illud oportet nobis omnibus esse curæ, ut ea gravitate tractemus hoc negotium, ne rursus viri Senatulum appellent; aut fortasse probrosius aliquod nomen excogitent, ut solent in nos libenter esse dicaces. Quanquam si liceat illorum comitia veris æstimare, plusquam muliebria videri possint. Videmus monarchas tot jam annis nihil aliud quam belligerari: inter theologos, sacerdotes, episcopos, & populum nihil convenire: quot homines, tot sententiæ; & in his ipsis plusquam muliebris est inconstantia. Nec civitati cum civitate, nec vicino cum vicino concordia est. Si nobis essent traditæ rerum habenæ; aliquanto, ni fallor, tolerabilius haberent res humanæ. Non est fortasse fœminei pudoris, tantis proceribus tribuere stultitiam: at fas est, opinor, recitare quod scripsit Solomon Proverbiorum capite decimo tertio: Inter superbos semper jurgia sunt: qui autem agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia. Sed ne vos longiore morer proœmio, uti singula gerantur ordine, decenter & sine tumultu, primo loco tractandum erit, quæ debeant intersesse concilio, quæ submovendæ sint. Nã immodica turba, tumultus est verius, quam concilium:

& pau-

& paucorum conſeſſus habet quiddam tyrannicum. Huc ego cenſeo nullam recipiendam virginem, eo quod incident permulta, quæ non decet illas audire. IU. At quo ſigno dignoſcas virgines? An pro virginibus habebuntur, quæcunq; coronam geſtant? CO. Nō. At nuptas tantum recipiendas cenſeo. IU. Et inter nuptas virgines ſunt, quæ maritos habent eunuchos. CO. Sed tribuatur hoc honoris conjugio, ut nuptę pro mulieribus habeantur. IU. Alioqui ſi non excludimus niſi virgines, erit immenſa turba, nec multum decreſcet numero. CO. Excludentur & plus quam ter nuptæ. IU. Quam ob rem? CO. Quoniam illis velut emeritis debetur miſſio. Idem cenſeo de ſeptuageſimum annum egreſſis. Statuendum ne qua nominatim de viro ſuo loquatur petulantius: in genere fas ſit; ſed ea moderatione, ne quid nimis. CA. Qui minus hic libere de viris liceat dicere, cum ipſi de nobis nuſquam non loquantur? Meus Titius ſi quando ſtudet eſſe conviva feſtivior, narrat quid mecum noctu egerit, quid dixerim; neque raro multa ſolet affingere. CO. Si velimus fateri verum, noſtra dignitas pendet à viris: eos ſi traducimus, quid aliud quam nos ipſas dehoneſtamus? Quanquam autem habemus non paucas juſtæ querimoniæ cauſas, tamen expenſa rerum omnium ſumma, noſtra potior eſt, quam illorum conditio. Illi dum quærunt rem, per omnes terras ac maria volitant, non ſine capitis diſcrimine: illi, ſi bellum incidat, excitantur buccina, ferrei ſtant in acie, dum nos domi ſedemus tutæ Si quid committunt adverſus leges, gravius in illos

anim-

animadvertitur, nostro sexui parcitur Denique magna ex parte in nobis situm est, ut commodos habeamus maritos. Restat ut de cõsessus ordine statuatur, ne nobis eveniat, quod frequenter usu venit regũ, principum ac pontificũ oratoribus, qui in cõciliis totos tres menses litigant, antequã possint considere. Itaq; censeo primum esse debere nobiliũ ordinẽ; & in his præcedent quæ quatuor habent nobilitatis partes: proximę quę tres: deinde, quæ duas: postremæ, quæ unam: postremo, quæ dimidiatam. Et in singulis ordinibus locus ex antiquitate designabitur. Nothę in suo quoq; ordine extremum tenebunt locum. Alter consessus erit plebeiarũ. In hoc primas tenebunt quæ copiosiorem sobolem enixæ sunt. Inter pares litem dirimet ætas. Tertius erit earum quæ nondum pepererunt. CA. Quo mittis viduas? CO. Commode mones. Istis locus dabitur in medio matrum, si modo liberos habent, habuerintve. Steriles extremum obtinebunt locum. IU. Quem locum designas sacerdotum ac monachorum uxoribus? CO. De his proximo consessu deliberabimus. IU. Quid de his, quę corpore faciunt quæstum? CO. Non patiemur hunc senatum admixtu talium inquinari. IU. Quid de concubinis? CO. Istarum non simplex est genus; de quibus per otium tractabitur. Adjiciendum est, quomodo fieri debeat Senatusconsultum, punctisne, an calculis, an suffragiis vocalibus, an porrectis digitis, an discessione. CA. In calculis dolus est, quemadmodum & in punctis: si pedibus eatur in sententiam, quoniam vestes longas gerimus, nimium movebimus pulveris: optimum

timum igitur, uti voce pronuntiet unaquæque quod sentit. CO. At difficile est numerare voces. Deinde cavendum ne fiat pro concilio convicium. CA. Nihil fiet absque notariis, ne quid possit excidere. CO. Ita quidem consultum est numero. Sed quibus modis excludes convicium? CA. Ne qua loquatur nisi rogata, & suo ordine. Quæ secus fecerit, è senatu movebitur. Tum si qua quid effutierit eorum, quæ heic aguntur, silentio plectetur triduano. CO. Hactenus de ratione tractandi. Nunc accipite quibus de rebus consultandum sit. Primam oportet esse curam dignitatis: ea potissimum sita est in cultu. Cujus rei tantus est neglectus, ut hodie vix agnoscas discrimen inter nobilem & plebeiam, inter nuptam & virginem aut viduam, inter matronam & meretricem. Adeo sublatus est pudor, ut quidvis usurpent quælibet. Videre est plusquam plebeias ac loci plane sordidi, vestiri holosericis, undulatis, florulentis, virgatis, byssinis, aureis, argenteis, pellibus zebellinis, Madauricis, cum interim maritus domi consuat calceos. Digitos habent smaragdis & adamantibus onustos. nam uniones nunc vulgo fastidiuntur. ne quid querar de succinis & coralliis & crepidis inauratis. Satis erat tenuibus, in honorem sexus cingulis uti sericis, ac fimbrias vestium serico limbo decorare: nunc geminum est malum, & res familiaris extenuatur, & ordo, qui dignitatis est custos, confunditur. Si pilentis & lecticis eboratis ac byssotectis vehuntur plebeiæ, quid relictum est nobilibus ac potentibus? Et si vix equiti nupta caudam trahit ulnarum quindecim,

decim, quid faciet Ducis aut Comitis uxor? Atque hæc res hoc eſt intolerabilior, quod mira temeritate ſubinde mutamus cultum. Pridem è porrectis à vertice cornibus pendebant linteamina. Hoc ornatu fœminæ principes diſcernebantur à plebeiis. Illæ ne quid conveniret, ſumſerunt pilea, foris oſtentantia pelles albas nigris maculis variegatas. Statim vulgus arripuit. Rurſus mutato cultu ſumſerunt flammea nigra byſſo. Id fœminarum vulgus non ſolum auſum eſt imitari, verum etiam addiderunt fimbrias aureas, denique & gemmas. Olim nobilium erat, à fronte atque à temporibus re[illegible] pilis in verticem capillos cogere. [illegible] licuit, mox quælibet æmulatę ſun[illegible] demiſerunt crines in frontem; [illegible] hoc imitatæ ſunt plebeiæ. Sola[illegible] habebant laterones & antean[illegible] his unum delicatum, qui ſurr[illegible] porrigeret, qui lævam ince[illegible] dextro fulciret. nec hoc hono[illegible] tur niſi bene nato. Nunc ut [illegible] unt matronæ, ita quoſlibet ad [illegible] cipiunt, quemadmodum ad ge[illegible] tergo caudam. Item olim ſolæ nobi[illegible] tabant oſculo, nec quemvis ad oſculum [illegible] cipiebant, imo ne dextram quidem porrigebant quibuſlibet. Nunc qui corium olent, irruunt ad oſculum fœminæ, quæ ſcutum habet plenæ nobilitatis. Ne in conjugiis quidem habetur ulla dignitatis ratio. Patriciæ nubunt plebeiis, plebeiæ patriciis: ita naſcuntur nobis hybridæ. Nec ulla tam obſcuro loco nata eſt, quæ metuit adhibere fucos omnes nobilium: cum plebeiis ſufficere deberet,

deberet, aut flos recentis cerviſiæ, aut ſuccus recens ab arbore detracti corticis, aut ſi quid aliud parvo parabile: purpuriſſam, ceruſſam, ſtibium, reliquoſque colores elegantiores oportebat claris fœminis relinquere. Iam in conviviis, in publico inceſſu, quam nullus ordo! Sæpe fit ut negotiatoris uxor dedignetur utroque parente nobili cedere. Res igitur ipſa jam dudum hortatur, ut hiſce de rebus aliquid certi ſtatuamus. Atque hæc inter nos facile poterunt tranſigi, quoniam nonniſi ad fœmineum pertinent genus. Eſt autem & quod cum viris agamus, qui nos ſummovent ab omni dignitate, ac tantum [illegible]oro lotricibus & cocis habent, ipſi res [illegible]oro ſuo gerunt arbitratu. Concede[illegible]ur illis magiſtratus publicos, ac [illegible] curam. Quis hoc ferat, quod in [illegible]per uxoris inſignia lævum ha[illegible] etiamſi tribus partibus ſuperet [illegible]atem? Deinde par eſt, ut in elo[illegible]ris etiam mater habeat jus ſuf[illegible]ortaſſis hoc quoque evincemus, ut [illegible] geramus officia publica; duntaxat, [illegible]tra mœnia, & ſine armis geri poſſunt. [illegible]. eſt ſumma rerum, de quibus mihi videtur operæ pretium conſultare. Super his apud ſe quæque deliberet, ut de ſingulis fiant ſenatus cōſulta; & ſi cui veſtrûm aliud quippiam in mentem venerit cras in medium conferat. Conveniemus enim diebus ſingulis, donec ſynodum abſolverimus. Adhibeantur notariæ quatuor, quæ notis excipiant quidquid dicatur. Præterea quæſtoriæ duæ, quæ loquendi poteſtatem vel faciant, vel adimant. Sit hic conſeſſus divinationis loco.

decim, quid faciet Ducis aut Comitis uxor? Atque hæc res hoc est intolerabilior, quod mira temeritate subinde mutamus cultum. Pridem è porrectis à vertice cornibus pendebant linteamina. Hoc ornatu fœminæ principes discernebantur à plebeiis. Illæ ne quid conveniret, sumserunt pilea, foris ostentantia pelles albas nigris maculis variegatas. Statim vulgus arripuit. Rursus mutato cultu sumserunt flammea nigra byssо. Id fœminarum vulgus non solum ausum est imitari, verum etiam addiderunt fimbrias aureas, denique & gemmas. Olim nobilium erat, à fronte atque à temporibus revulsis pilis in verticem capillos cogere. Non diu licuit, mox quælibet æmulare sunt. Tandem demiserunt crines in frontem; protinus & hoc imitatæ sunt plebeiæ. Solæ nobiles olim habebant laterones & anteambulones; & ex his unum delicatum, qui surrecturę manum porrigeret, qui lævam incedentis brachio dextro fulciret. nec hoc honoris concedebatur nisi bene nato. Nunc ut passim id faciunt matronæ, ita quoslibet ad hoc officii recipiunt, quemadmodum ad gestandam à tergo caudam. Item olim solæ nobiles salutabant osculo, nec quemvis ad osculum recipiebant, imo ne dextram quidem porrigebant quibuslibet. Nunc qui corium olent, irruunt ad osculum fœminæ, quæ scutum habet plenæ nobilitatis. Ne in conjugiis quidem habetur ulla dignitatis ratio. Patriciæ nubunt plebeiis, plebeiæ patriciis: ita nascuntur nobis hybridæ. Nec ulla tam obscuro loco nata est, quæ metuit adhibere fucos omnes nobilium: cum plebeiis sufficere deberet,

deberet, aut flos recentis cervisiæ, aut succus recens ab arbore detracti corticis, aut si quid aliud parvo parabile: purpurissam, cerussam, stibium, reliquosque colores elegantiores oportebat claris fœminis relinquere. Iam in conviviis, in publico incessu, quam nullus ordo! Sæpe fit ut negotiatoris uxor dedignetur utroque parente nobili cedere. Res igitur ipsa jam dudum hortatur, ut hisce de rebus aliquid certi statuamus. Atque hæc inter nos facile poterunt transigi, quoniam nonnisi ad fœmineum pertinent genus. Est autem & quod cum viris agamus, qui nos summovent ab omni dignitate, ac tantum non pro lotricibus & cocis habent, ipsi res omnes pro suo gerunt arbitratu. Concedemus igitur illis magistratus publicos, ac bellicæ rei curam. Quis hoc ferat, quod in clypeo semper uxoris insignia lævum habent latus, etiamsi tribus partibus superet viri nobilitatem? Deinde par est, ut in elocandis liberis etiam mater habeat jus suffragii. Et fortassis hoc quoque evincemus, ut vicissim geramus officia publica; duntaxat, quę intra mœnia, & sine armis geri possunt. Hæc est summa rerum, de quibus mihi videtur operæ pretium consultare. Super his apud se quæque deliberet, ut de singulis fiant senatus cōsulta; & si cui vestrûm aliud quippiam in mentem venerit cras in medium conferat. Conveniemus enim diebus singulis, donec synodum absolverimus. Adhibeantur notariæ quatuor, quæ notis excipiant quidquid dicatur. Præterea quæstoriæ duæ, quæ loquendi potestatem vel faciant, vel adimant. Sit hic confessus divinationis loco.

DILVCVLVM.

NEPHALIUS, PHILYPNUS.

NE. HOdie te conventum volebam, Philypne, ſed negabaris eſſe domi. PH. Non omnino mentiti ſunt: tibi quidem nō eram, ſed mihi tum eram maxime. NE. Quid iſtuc ænigmatis eſt? PH. Noſti illud vetus proverbium, Non omnibus dormio. Nec te fugit ille Naſicæ jocus, cui cum, Ennium familiarem inviſere volenti, ancilla juſſu heri negaſſet eſſe domi; ſenſit Naſica, & diſceſſit. Cæterum ubi viciſſim Ennius Naſicæ domum ingreſſus rogaret puerum num eſſet intus, Naſica de conclavi clamavit, Non, inquiens, ſum domi. Quumque Ennius agnita voce dixiſſet, Impudens, non te loquentem agnoſco? Imo tu, inquit Naſica, impudentior, qui mihi ipſi fidem non habeas, cum ego crediderim ancillæ tuæ. NE. Eras fortaſſis occupatior. PH. Imo ſuaviter otioſus. NE. Rurſum ænigmate torques. PH. Dicam igitur explanate, nec aliud dicam ficum quam ficum. NE. Dic. PH. Altum dormiebam. NE. Quid ais? Atqui jam prætererat octava, cum ſol hoc menſe ſurgat ante quartam. PH. Per me quidem ſoli liberum eſt vel media nocte ſurgere, modo mihi liceat ad ſatietatem uſque dormire. NE. Verum iſtuc utrum caſu accidit, an conſuetudo eſt? PH. Conſuetudo prorſus. NE. Atqui rei non bonæ conſuetudo peſſima eſt. PH. Imo nullus eſt ſomnus ſuavior, quam poſt exortum ſolem. NE. Qua tandem hora ſoles lectum relinquere? PH. Inter quartam & nonam. NE. Satis amplum ſpatium: vix tot horis comuntur reginæ. Sed

unde

unde venisti in istam consuetudinem? PH. Quia solemus convivia, lusus & jocos in multam proferre noctem; id dispendii matutino somno pensamus. NE. Vix unquam vidi hominem te perditius prodigum. PH. Mihi parsimonia videtur magis, quam profusio. Interim nec candelas absumo, nec vestes detero. NE. Præpostera sane parsimonia, servare vitrum ut perdas gemmas. Aliter sapuit ille philosophus, qui rogatus quid esset pretiosissimum, respondit, Tempus. Porro cum constet diluculum esse totius diei partem optimam, tu quod in re pretiosissima pretiosissimum est, gaudes perdere. PH. An hoc perit, quod datur corpusculo? NE. Imo detrahitur corpusculo, quod tum suavissime afficitur, maximeque vegetatur, cum tempestivo moderatoque somno reficitur, & matutina vigilia corroboratur. PH. Sed dulce est dormire. NE. Quid esse potest dulce nihil sentienti? PH. Hoc ipsum dulce est, nihil sentire molestiæ. NE. Atqui isto nomine feliciores sunt qui dormiunt in sepulcris. Nam dormienti nonnunquam insomnia molesta sunt. PH. Ajunt eo somno maxime saginari corpus. NE. Ista glirium sagina est, non hominum. Recte saginantur animalia quæ parantur epulis: homini quorsum attinet accersere obesitatem, nisi ut graviore sarcina onustus incedat? Dic mihi, si famulum haberes, utrum obesum malles, an vegetum, & ad omnia munia habilem? PH. Atqui non sum famulus. NE. Mihi sat est, quod ministrum officiis aptum malles, quam bene saginatum. PH. Plane mallem. NE. At Plato dixit animum hominis hominem esse, corpus ni-

hil aliud esse quam domicilium aut instrumentum. Tu certe fateberis, opinor, animũ esse principalem hominis portionem, corpus animi ministrum. PH. Esto, si vis. NE. Cum tibi nolles ministrum abdomine tardum, sed agilem malles & alacrem, cur animo paras ministrum ignavum & obesum? PH. Vincor veris. NE. Iam aliud dispendium accipe: ut animus longe praestat corpori, ita fateris opes animi longe praecellere bona corporis. PH. Probabile dicis. NE. Sed inter animi bona, primas tenet sapientia. PH. Fateor. NE. Ad hanc parandam nulla dici pars utilior, quã diluculum, cum Sol novus exoriens vigorem & alacritatem adfert rebus omnibus, discutitque nebulas è ventriculo exhalari consuetas, quae mentis domicilium solent obnubilare. PH. Non repugno. NE. Nunc mihi supputa quantum eruditionis tibi parare possis quatuor illis horis, quas somno intempestivo perdis. PH. Profecto multum. NE. Expertus sum, in studiis plus effici una hora matutina, quam tribus pomeridianis; idque nullo corporis detrimento. PH. Audivi. NE. Deinde illud reputa, si singulorum dierum jacturam in summam conferas, quantus sit futurus cumulus. PH. Ingens profecto. NE. Qui gemmas & aurum temere profundit, prodigus habetur, & tutorem accipit: haec bona tanto pretiosiora qui perdit, nonne multo turpius prodigus est? PH. Sic apparet, si rem recta ratione perpendamus. NE. Iam illud expende quod scripsit Plato, nihil esse pulcrius, nihil amabilius sapientia: quae si corporeis oculis cerni posset, incredibiles sui amores excitaret. PH. Atqui illa cerni

cerni nō poteſt. NE. Fateor, corporeis oculis. Verū cernitur oculis animi, quæ pars eſt hominis potior. Et ubi amor eſt incredibilis, ibi ſumma voluptas adſit oportet, quoties animus cum tali amica congreditur. PH. Veriſimile narras. NE. I nunc, & ſomnum, mortis imaginem, cum hac voluptate commuta, ſi videtur. PH. Verum interim pereunt nocturni luſus. NE. Bene pereunt quę peiora melioribus, inhoneſta pręclaris, viliſſima pretioſiſſimis permutantur. Bene perdit plumbum, qui illud vertit in aurum. Noctem natura ſomno tribuit: ſol exoriens cum omne animantium genus, tum pręcipue hominem ad vitæ munia revocat. Qui dormiunt, inquit Paulus, nocte dormiunt: & qui ebrii ſunt, nocte ebrii ſunt. Proinde quid turpius, quā cum omnia animantia cum ſole expergiſcantur, quædam etiam illum nondum apparentem, ſed adventantem cantu ſalutent; cum elephantus ſolem orientem adoret; hominem diu poſt ſolis exortum ſtertere? Quoties aureus ille ſplendor illuſtrat cubiculum tuum, nonne videtur exprobare dormienti, Stulte, quid optimam vitæ tuæ partem gaudes perdere? Non in hoc luceo, ut abditi dormiatis, ſed ut rebus honeſtiſſimis invigiletis. Nemo lucernam accendit ut dormiat, ſed ut aliquid operis agat: & ad hanc lucernam omnium pulcherrimam nihil aliud quam ſtertis? PH. Belle declamas. NE. Non belle, ſed vere. Age, non dubito quin frequenter audiveris illud Heſiodeum; Sera in fundo parſimonia. PH. Frequentiſſime. Nam in dolii medio vinum eſt optimū. NE. Atqui in vita prima pars, nimirum adoleſcentia, eſt

optima. PH. Profecto sic est. NE. At diluculum hoc est diei, quod adolescentia vitæ. An non igitur stulte faciunt, qui adolescentiam nugis, matutinas horas somno perdunt? PH. Sic apparet. NE. An est ulla possessio, quæ cum hominis vita sit conferenda? PH. Ne universa quidem Persarum gaza. NE. An non vehementer odisses hominem, qui tibi vitam posset ac vellet malis artibus ad annos aliquot decurtare? PH. Illi mallem ipse vitam eripere. NE. Verum pejores ac nocentiores arbitror, qui sibi volentes reddunt vitam breviorem. PH. Fateor si qui tales reperiantur. NE. Reperiantur? imo id faciunt omnes tui similes. PH. Bona verba. NE. Optima. Sic tuo cum animo reputa: nonne videtur rectissime dixisse Plinius[1], Vitam esse vigiliam, & hoc pluribus horis hominem vivere, quo majorem temporis partem impendetit studiis? Somnus enim mors quædam est. Vnde & ab inferis venire fingitur, & ab Homero mortis germanus dictus est. Itaque quos somnus occupat, nec inter vivos, nec inter mortuos censentur, sed tamen potius inter mortuos. PH. Ita videtur omnino. NE. Nunc mihi rationem subducito, quantam vitæ portionem sibi resecent, qui singulis diebus tres aut quatuor horas perdunt somno. PH. Video summam immensam. NE. Nonne pro deo haberes Alcumistam, qui posset decem annos vitæ summæ adjicere, & provectiorem ætatem ad adolescentiæ vigorem revocare? PH. Quid ni habeam? NE. Sed hoc tam divinum beneficium ipse tibi præstare potes. PH. Qui sic? NE. Quia mane diei est adolescentia: usque ad meridiem fervet juven-

[1] *In præfatione ad Vespasianũ.*

tus;

tus; mox virilis ętas; cui ſuccedit pro ſenecta veſpera; veſperam excipit occaſus, velut diei mors. Magnum autem vectigal parſimonia eſt, ſed nuſquam majus quam heic. An non igitur ingens lucrum ſibi adjunxit, qui magnam vitæ partem, eamque optimam perdere deſiit? PH. Vera prædicas. NE. Proinde videtur admodum impudens eorum querimonia, qui naturam accuſant, quod hominis vitam tam anguſtis ſpatiis finierit, cum ipſi ex eo, quod datum eſt, ſibi ſponte tantum amputent. Satis longa eſt cuique vita, ſi parce diſpenſetur. Nec mediocris profectus eſt, ſi quis ſuo quæque tempore gerat. A prandio vix ſemihomines ſumus, cum corpus cibis onuſtum aggravat mentem. nec tutum eſt ſpiritus ab officina ſtomachi, concoctionis officium peragentes, ad ſuperiora evocare: à cœna multo minus. At matutinis horis homo totus eſt homo, dum habile eſt ad omne miniſterium corpus, dum alacer viget animus, dum omnia mentis organa tranquilla ſunt ac ſerena, dum auræ divinæ, ut ait ille, particula ſpirat, ac ſapit originem ſuam, & rapitur ad honeſta. PH. Eleganter tu quidem concionaris. NE. Apud Homerum audit Agamemnon, opinor, Οὐ [a] χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα. Quanto turpius eſt tantam diei partem ſomno perdere? PH. Verum, ſed βουληφόρῳ. Ego non ſum dux exercitus. NE. Si quid aliud tibi carius eſt quam ipſe tibi, ne quid te moveat Homeri ſententia. Faber ærarius ob vile lucellum ſurgit ante lucem: & nos amor ſapientiæ non poteſt expergefacere, ut ſaltem ſolem ad lucrum inæſtimabile evocantem audiamus?

[a] *Id eſt, Non decet per totam noctem dormire principē virum ſeu imperatorem.*

mus? Medici non fere dant pharmacum niſi diluculo, illi norunt horas aureas, ut ſubveniant corpori: nos eas nō novimus, ut locupletemus ac ſanemus animum? Quod ſi hæc leve pondus habent apud te, audi quid apud
[3] Prouerb. 2. Solomonem [3] loquatur illa cœleſtis ſapientia: Qui mane, inquit, vigilaverint ad me, invenient me. Iam in myſticis Pſalmis, quanta matutini temporis commendatio? Mane
[4] Pſal. 58. 59. & 87. Propheta extollit Domini miſericordiam, mane exauditur vox ejus, mane illius deprecatio prævenit Dominum. Et apud Lucam
[5] Luc. 6. Euangeliſtam, populus ſanitatem ac doctrinam expetens à Domino, mane ad illum confluit. Quid ſuſpiras Philypne? PH. Vix lacrymas teneo, cum ſubit quantam vitæ jacturam fecerim. NE. Supervacaneum eſt ob ea diſcruciari, quæ non revocari, ſed tamen poſterioribus curis ſarciri poſſunt. Huc igitur incumbe potius, quam ut præteritorum inani deploratione futuri quoque temporis jacturam facias. PH. Bene mones; ſed me jam ſui juris fecit diutina conſuetudo. NE. Phy! Clavus clavo pellitur, conſuetudo conſuetudine vincitur. PH. At durum eſt ea relinquere, quibus diu aſſueveris. NE. Initio quidem; ſed eam moleſtiam diverſa conſuetudo primum lenit, mox vertit in ſummam voluptatem, ut te brevis moleſtię non oporteat pœnitere. PH. Vereor, ut ſuccedat. NE. Si ſeptuagenarius eſſes, non retraherem te à ſolitis; nunc vix decimum ſeptimum, opinor, annum egreſſus es. Quid autem eſt, quod iſta ætas non poſſit vincere, ſi modo adſit promtus animus? PH. Equidem aggrediar, conaborque, ut ex Philypno [6] fiam Philologus

[6] Philypnus, ſomnolentus.

lologus ?. NE. Id si feceris, mi Philypne, sat scio, post paucos dies & tibi serio gratulaberis, & mihi gratias ages, qui monuerim. ? *Philologus, sermonis amator.*

ΝΗΦΑΛΙΟΝ, ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ.

ALBERTUS, BARTHOLINUS, CAROLUS, DIONYSIUS, ÆMELIUS, FRANCISCUS, GYRARDUS, HIERONYMUS, IACOBUS, LAURENTIUS.

Sobriũ convivium.

AL. VIdistine unquam hoc horto quidquã amœnius? BA. Vix opinor in insulis fortunatis esse quidquã jucundius. CA. Plane mihi videor videre paradisum, cui custodem cultoremque Deus præfecerat Adam. DI. Heic vel Nestor, vel Priamus posset repubescere. FR. Imo vel mortuus reviviscere. GY. Adderem lubens, si quid possem, tuæ hyperbolæ. HI. Profecto miris modis arridentomnia. IA. Oportet hunc hortum aliqua compotatiuncula dedicare. LA. Recte monet noster Iacobus. AL. Talibus mysteriis jam olim initiatus est hic locus. Verum scito nihil heic esse unde vobis merendam exhibeam: nisi placet ἄοινος ? compotatio, lactucas apponam absque sale, aceto & oleo: vini guttula non est, nisi quod gignit hic puteus. Ne panis quidem adest, aut poculũ; & & ea est anni pars, quæ magis pascit oculos, quam ventrem. BA. Sed habes tabulas lusorias, habes sphæras, lusu dicabimus hortum, si minus licet convivio. AL. Quoniã tam belli homunculi convenimus, habeo quiddam quod vel lusum, vel convivium possis dicere, mea sententia multo dignius ad hunc hortum initiandũ. CA. Quodnam? AL. Suum quisq; symbolum conferat; non deerit lau-

? *Id est, absque vino.*

tum, nec minus ſuave convivium. Æ. Quid adferemus, qui vacui huc venerimus? AL. Vacui, qui tantum opum circumferatis in pectore? FR. Expectamus quid velis. AL. Proferat in medium quod quiſque per hanc hebdomadam legit elegantiſſimum. GY. Recte mones; nihil vel hujuſmodi conviviis, vel te convivatore, vel hoc loco dignius. Te hujus conſilii ducem ſequemur omnes. AL. Nihil recuſo, ſi vobis ita videtur. Hodie vehementer delectavit animum meum in homine non Chriſtiano tam Chriſtiana ſententia. Phocion enim, quo vix alius apud Athenienſes fuit vir ſanctior, publicæque utilitatis ſtudioſior, cum per invidiam damnatus, eſſet bibiturus cicutam, rogatus ab amicis, quid vellet etiamnum mandari filiis ſuis, Ne hujus, inquit, injuriæ velint unquam meminiſſe. BA. Tam inſignis patientiæ exemplum vix hodie reperias inter Dominicanos & Franciſcanos. Itaq; ſimile referam, quando par non poſſum. Ariſtides Phocioni ſimillimus erat, moribus incorruptiſſimis, adeo ut vulgus illi Iuſti tribueret cognomen. Ob hujus cognominis invidiam, vir optime de Republica meritus, oſtraciſmo populi juſſus eſt vertere ſolum. Poſteaquam intellexerat populum non alia re offenſum, quam Iuſti cognomento, cum alioqui rem ſemper expertus eſſet ſibi ſalutarem, paruit æquo animo. In exilio rogatus ab amicis, quid precaretur ingratiſſimæ civitati, Nihil aliud, inquit, niſi tantam rerum proſperitatem, ut illis nunquam in mentem veniat Ariſtides. CA. Mirum ſi Chriſtianos non pudet ſui, ad quamvis levem injuriam excandeſcen-

descentes, ac vindictam per fas nefasque molientes Tota Socratis [2] vita nihil aliud mihi videtur, quam temperantiæ, ac tolerantiæ exemplum. Sed ne plane sim asymbolos, unum referam, quod mihi præ cæteris arrisit. Eunti publica via improbus quispiam colaphum impegit Cum id tacitus ferret Socrates, amici quidam hortati sunt ad ultionem. At ille, Quid percussori faciam? inquit. Voca, inquiunt, in jus. Ridiculum, inquit: si me asinus calcibus percussisset, num vobis auctoribus asinum in jus traham? significans improbum scurram nihilo potiorem asino; & infimi animi esse, non posse ferre contumeliam ab homine vecordi, quam ferret ab animali bruto. PL. Fauciora sunt in Romanis Annalibus exempla moderationis, nec ea perinde insignia. neque enim opinor magnam habere laudem tolerantiæ, si quis parcat devictis, & debellet superbos. Non arbitror tamen indignum memoratu quod Cato [3] senior, cum Lentulus quidam in os illi sputum & oris purulentiam injecisset, nihil aliud respondeam, quam, Posthac habeo quod illis respondeam, qui negant tibi esse os. Os autem Latinis habere negantur, quos nihil pudet. Itaque jocus est ex ambiguo. Æ. Aliis arridet alia. mihi inter Diogenis dicta, præclara quidem omnia, nihil magis adblanditur, quam quod roganti cuidam quo pacto maxime posset ulcisci [4] inimicum, Si te ipsum, inquit, quam maxime probum & honestum virum præstiteris. Demiror quis Deus illis tales cogitationes miserit in mentem, Videtur autem & Aristotelis [5] dictum valde consentaneum

[2] *Socratis vita.*

[3] *Catonis.*

[4] *Inimicus quomodo ulciscendus.*

[5] *Aristoteli quid profuerit Philosophia?*

Paulino do mati; qui rogatus à quodam, quid fructus sua illi philosophia attulisset, Vt mea, inquit, sponte ea faciam, quæ plerique legum metu coacti faciunt. Docet enim Paulus, eos quos afflavit Christiana caritas, non esse legi obnoxios, eo quod plus præstant suapte sponte, quam lex metu pœnæ possit extorquere. FR. Christus Iudæis obmurmurantibus, quod cum publicanis & peccatoribus haberet etiam mensæ familiaritatem, respondit, non esse opus medico iis qui recte valerent, sed qui minus prospera essent valetudine. Non abhorret hinc quod apud Plutarchum dixit Phocion; qui cum reprehenderetur, quod homini illaudato improboque patrocinatus esset in judicio, non minus festiviter quam clementer; Quid ni, inquit, quando nemo probus indiget tali patrocinio? GY. Et istud Christianę bonitatis exemplum est, ad exemplum æterni patris, & probis, & improbis, quantum licet, benefacere; qui solem suum oriri jubet, non solũ piis, sed etiam impiis. Verum admirabilius forsitan erit in rege moderationis exemplũ. Cum Democharis Demosthenis nepos, Athenienſium nomine legatione fungeretur apud Philippum Macedonum regem, & impetratis quæ volebat à rege dimitteretur, humaniter interrogante, ſi quid præterea vellet; Vt teipſum ſuſpendas, inquit Democharis. Vox impotens odiũ arguebat; & rex erat, & bene meritus in quem jaciebatur convicium; nec tamen incanduit; tantum ad collegas converſus, Vos, inquit, hæc renuntiate populo Athenienſi, quo re cognita judicet, utrum noſtrũm exiſtimet præſtantiorem,

c *Mat.* 9. *Marc.* 2. *Luca.* 4.

7 *Mat.* 5.

8 *Philippus rex.*

rem, me qui hæc patienter audierim, an iſtum qui hæc dixit. Vbi nunc ſunt orbis monarchæ, qui ſe diis pares putant, & ob verbum inter pocula dictum atrocia bella concitant? HI. Magnos impetus habet gloriæ ſitis, multoſque tranſverſos agit hic affectus. Ex eorum numero quidam Socratē interrogabat, qua via poſſet ſibi compendio honeſtiſsimam comparare famam: Si talem, inquit, præſtiteris te ipſum, qualis haberi vis. IA. Profecto non video quid dici poſsit vel brevius, vel abſolutius. Fama non eſt affectanda, ſed ea virtutem ultro comitatur, quemadmodum improbitatem infamia. Vos admiramini viros; mihi puella Lacæna placuit, quæ cum auctione venderetur, licitator quidam adiit illam, Quid? inquiens; num proba futura es, ſi te mercatus fuero? Etiam, inquit illa, ſi tu non fueris mercatus: indicans, ſeſe non in cujuſquam gratiam probitatem ſervare, ſed ſuopte ingenio virtutem ipſius gratia ſectari, quod virtus ipſa ſui pretiū eſt. IA. Maſculam ſane vocem edidit puella. Cæterum inſigne mihi videtur exemplum adverſus fortunam quamlibet blandientem conſtantiæ, quod cum Philippo Macedonum regi tres eximiæ felicitates eodem die nuntiarentur, quod in Olympiis viciſſet, quod dux exercitus Parmenion prœlio ſuperaſſet Dardanos, quod uxor Olympias ipſi filium eſſet enixa, ſublatis in cœlum manibus precatus eſt, ut Deus tantam proſperitatem patereturlevi quopiam infortunio expiari. AL. Hodie nulla eſt tanta proſperitas, cujus invidiam metuat quiſquam; ſed perinde jactant, ſi quid

succesſerit, quaſi vel mortua vel ſurda eſſet Nemeſis [9]. Hæc merenda ſi vobis placet, hic hortulus eam vobis quoties volueritis exhibebit, quem hoc colloquio non minus jucundo quam frugifero dicaſtis. BA. Profecto nec Apitius potuiſſet diſcum ſuaviorem apponere. Quare nos exſpectabis frequenter, modo boni conſulas, quod nunc attulimus, non quæ digna erant tuis auribus, ſed quæ non præmeditatis venerunt in mentem. Meditati lautiora proferemus. AL. Hoc eritis gratiores.

[9] *Nemeſis, ſive fortuna, ſive dea ſtultitiæ vindex.*

ARS NOTORIA.

DESIDERIUS, ERASMIU[S]

DE. QVomodo ſuccedunt tua [illegible] mi? ER. Muſis, ut appar[illegible] ventibus: ſed felicius ſuccede[illegible] dam abs te queam impetrare[illegible] impetrabis, modo ſit in rem [illegible] tum quid rei ſit. ER. Non dui[illegible] ſit artium reconditarum qu[illegible] DE. Vtinam vera prædices! ER [illegible] eſſe quandam notoriam, quæ [illegible] ut homo minimo negotio perdi[illegible] diſciplinas liberales. DE. Quid audio. codicem? ER. Vidi, ſed vidi tantum, quod [illegible] eſſet doctoris copia. DE. Quid continebat liber? ER. Varias animantium formas, draconum, leonum, leopardorum, varioſque circulos, & in his deſcriptas voces, partim Græcas, partim Latinas, partim Hebraicas, aliaſque Barbaricarum linguarum. DE. Intra quot dies pollicebatur titulus diſciplinarum cognitionem? ER. Intra quatuordecim. DE. Magnifica ſane pollicitatio: ſed noſtine quen-

quenquam per iſtam artē notoriam evaſiſſe doctum? ER. Nequaquam. DE. Neq; quiſquam alius vidit unquam aut viſurus eſt, niſi poſteaquam viderimus aliquem per alcumiſticam evaſiſſe divitem. ER. Equidem optarim artem eſſe veram. DE. Fortaſſe quod pigeat litteras tantis ſudoribus emere. ER. Scilicet. DE. Atqui ſic viſum eſt ſuperis. Opes iſtas vulgares, aurum, gemmas, argentum, palatia, regnū, nonnunquam largiuntur ignavis & immerentibus: ſed quæ veræ ſunt opes, ac proprie noſtræ ſunt, voluerunt parari laboribus. Nec oportet nobis videri moleſtū laborem, quo res tanta paratur, cum cernamus plurimos homines, per horrenda di- per non æſtimandos ſudores elu- & temporarias, & plane viles, ſi nem conferantur: nec tamen iuuntur quod ambiunt. Et ha- am labores multum admixtum llulum in ea proceſſeris. Iam in parte ſitum eſt, ut magnam tatem amputes. ER. Quonam pa imum, ut animum inducas amare einde, ut ea mireris. ER. Quibus ra- ous hoc fiet? DE. Contemplare quam multos ditarint, quam multos ad ſummam dignitatem auctoritatemque provexerint litteræ: ſimulque tecum conſidera quantum interſit inter hominem & pecudem. ER. Probe mones. DE. Deinde cicures ingenium tuum oportet, ut poſſit ſecum conſiſtere, atque his delectari, quæ utilitatem adferunt potius quam voluptatem. Nam quæ per ſe ſunt honeſta, etiamſi initio nonnihil habent moleſtiæ; tamen aſſuetudine dulce ſcunt.

succesſerit, quaſi vel mortua vel ſurda eſſet Nemeſis [9]. Hæc merenda ſi vobis placet, hic hortulus eam vobis quoties volueritis exhibebit, quem hoc colloquio non minus jucundo quam frugifero dicaſtis. BA. Profecto nec Apitius potuiſſet diſcum ſuaviorem apponere. Quare nos exſpectabis frequentet, modo boni conſulas, quod nunc attulimus, non quæ digna erant tuis auribus, ſed quæ non præmeditatis venerunt in mentem. Meditati lautiora proferemus. AL. Hoc eritis gratiores.

[9] *Nemeſis, ſive fortuna, ſive dea ſtultitiæ vindex.*

ARS NOTORIA.

DESIDERIUS, ERASMIUS.

DE. QVomodo ſuccedunt tua ſtudia, Eraſmi? ER. Muſis, ut apparet, parum faventibus: ſed felicius ſuccederent, ſi quiddam abs te queam impetrare. DE. Nihil non impetrabis, modo ſit in rem tuam. dic tantum quid rei ſit. ER. Non dubito, quin nihil ſit artium reconditarum quod te fugiat. DE. Vtinam vera prædices! ER. Audio artem eſſe quandam notoriam, quæ hoc præſtet, ut homo minimo negotio perdiſcat omnes diſciplinas liberales. DE. Quid audio? Vidiſti codicem? ER. Vidi, ſed vidi tantum, quod non eſſet doctoris copia. DE. Quid continebat liber? ER. Varias animantium formas, draconum, leonum, leopardorum, varioſque circulos, & in his deſcriptas voces, partim Græcas, partim Latinas, partim Hebraicas, aliaſque Barbaricarum linguarum. DE. Intra quot dies pollicebatur titulus diſciplinarum cognitionem? ER. Intra quatuordecim. DE. Magnifica ſane pollicitatio: ſed noſtine quen-

quenquam per istam artē notoriam evasisse doctum? ER. Nequaquam. DE. Neq; quisquam alius vidit unquam aut visurus est, nisi posteaquam viderimus aliquem per alcumisticam evasisse divitem. ER. Equidem optarim artem esse veram. DE. Fortasse quod pigeat litteras tantis sudoribus emere. ER. Scilicet. DE. Atqui sic visum est superis. Opes istas vulgares, aurum, gemmas, argentum, palatia, regnū, nonnunquam largiuntur ignavis & immerentibus: sed quæ veræ sunt opes, ac proprie nostræ sunt, voluerunt parari laboribus. Nec oportet nobis videri molestū laborem, quo res tanta paratur, cum cernamus plurimos homines, per horrenda discrimina, per non æstimandos sudores eluctari ad res & temporarias, & plane viles, si ad eruditionem conferantur: nec tamen semper assequuntur quod ambiunt. Et habent studiorum labores multum admixtum mellis, si paullulum in ea processeris. Iam in te bona ex parte situm est, ut magnam tædiorum partem amputes. ER. Quonam pacto? DE. Primum, ut animum inducas amare studia. Deinde, ut ea miteris. ER. Quibus rationibus hoc fiet? DE. Contemplare quam multos ditarint, quam multos ad summam dignitatem auctoritatemque provexerint litteræ: simulque tecum considera quantum intersit inter hominem & pecudem. ER. Probe mones. DE. Deinde cicures ingenium tuum oportet, ut possit secum consistere, atque his delectari, quæ utilitatem adferunt potius quam voluptatem. Nam quæ per se sunt honesta, etiamsi initio nonnihil habent molestiæ; tamen assuetudine dulcescunt:

ſcunt: ita fiet, ut & minus fatiges præceptorem, & ipſe facilius percipias, juxta dictum Iſocraticum, aureis litteris in frontiſpicio codicis tui pingendũ, Ἐὰν [1] ἦς φιλομαθὴς, ἔσῃ πολυμαθής. ER. Satis adeſt celeritatis in percipiendo, ſed mox effluit quod perceptum eſt. DE. Itaque pertuſum mihi narras dolium. ER. Haud multum aberras à ſcopo. Sed quid remedii? DE. Obturanda eſt rima, ne perfluat. ER. Quibus rebus? DE. Non muſco, neq; gypſo, ſed diligentia. Qui voces ediſcit non intellecta ſententia, mox obliviſcitur: nam verba, ut inquit Homerus, πτερόεντα [2] ſunt, facileque avolant, niſi ſententiarum pondere librentur. Prima igitur cura ſit, ut rem penitus intelligas, dein ſubinde tecum verſes ac repetas: & in hoc cicurandus eſt, ut dictum eſt, animus, ut quoties opus eſt, cogitationi poſsit inſiſtere. Nam ſi cui mens eſt adeo ſilveſtris, ut in hoc cicurari non poſsit, haudquaquam eſt idonea litteris. ER. Iſtuc quam ſit difficile, plus ſatis intelligo. DE. Quiſquis enim habet animum adeo volubilem, ut nulli cogitationi poſsit immorari, nec diu poteſt audire loquentem, nec infigere memoriæ quod didicit. Plumbo poteſt aliquid imprimi, quod maneat in loco: aquæ aut argento vivo, quoniam aſsidue fluitat, nihil poteſt imprimi. Quod ſi poſsis in hoc ingenium tuum manſuefacere, cum aſſidue verſeris inter eruditos, quorum confabulationes quotidie tam multa proferunt digna cognitu, minimo labore diſces quam plurima. ER. Profecto ſic eſt. DE. Nam præter ſermones conviviorum, præter quotidiana colloquia, ſtatim à prandio audis octo lepidiſſima dicta,

[1] *Id eſt, Si fueris cupidus diſcendi, eris diſcens, ſive diſces multa.*

[2] *Id eſt, elata.*

cta, ex probatissimis auctoribus selecta, totidem à cœna. Iam mihi supputa quantam hæc summam conficiant in singulos menses & annos. ER. Magnificam, si possim meminisse. DE. Ad hæc cum nihil audias nisi bene Latine loquentes, quid obstat, quo minus intra paucos menses edisces Latine, cum illiterati pueri Gallicam aut Hispanicam linguâ discant exiguo temporis spatio? ER. Sequar tuum consilium, experiarq; num possit hoc ingenium Musarum jugo mansuescere. DE. Ego aliam artem notoriam non novi, quam curam, amorem, & assiduitatem.

CONCIO, sive MERDARDVS, HILARIUS, LEVINUS.

HI. DEum immortalē, cujusmodi portenta gignit alitque terra! Vsque adeo nihil pudere viros Seraphicos? Existimant, opinor, sese apud fungos, nō apud homines loqui. LE. Quid secum murmurat Hilarius? Componit, opinor, versiculos. HI. Quam libens illi blateroni os impurum obturassem oleto. LE. Compellabo hominem. Quid agis, Hilari, parū hilaris? HI. Optime temet offers, Levine, in quem hanc pectoris ægritudinem evomam. LE. In pelvim evomas malim, quam in me. Sed quid est mali? & unde nobis prodis? HI. E concione sacra. LE. Quid homini poëtæ cum sacris concionibus? HI. A sacris non abhorreo: sed in hanc incidi ita sacram, ut Virgilius auri famem appellavit sacram. At tales rabulæ sunt in caula, ut ratius audiam ecclesiastas. LE. Vbi habita est concio? HI. In summo templo. LE. A prandio? id temporis fere dormitant homines.

HI. Vti-

HI. Vtinam illi locutuleio dormissent omnes, vix digno qui concionetur apud anseres. LE. Obstreperum est animal anser: Ferunt tamen, patriarcham Franciscum aliquando concionatum apud sorores aviculas, à quibus magno silentio sit auditus. Sed age, etiamne sabbato fit concio? HI. Fit in honorem divæ Virginis matris. Nam die Dominico Christus prædicatur. Decet autem ut priores teneat mater. LE. Quod erat thema? HI. Enarrabat canticum Virginis. LE. Argumentum vulgatissimum. HI. Nimirum aptissimum ecclesiastæ. Nam suspicor illum hoc unum thema didicisse; quemadmodum ajunt inveniri sacerdotes, qui nullam liturgiam [1] callent, nisi pro defunctis unicam. LE. Dicatur igitur ille, concionator de Magnificat, aut, si mavis, Magnificatius. Sed cujusmodi tandem avis erat, aut quibus ornata plumis? HI. Vulturi non dissimilis. LE. Qua tandem ex corte? HI. Franciscana. LE. Quid audio? ex tam sancto sodalitio? fortassis ex illorum degenere genere, qui dicuntur Gaudentes, colore fusco, calceis integris, cingulo candente: nec horrent, contremisco referens, nudis digitis contrectare pecuniam. HI. Imo è grege selectissimo istorum, qui gaudent Observantes nominari, colore cineticeo, cingilis canabeis, calceis fenestratis, quique citius occiderent hominem, quam nuda cute pecuniam attingerent. LE. Nil mirum est, in rosariis nasci cynorrhodum. Sed quis talem histrionem induxit in hoc proscenium? HI. Istuc magis etiam diceres, si vidisses personam tragicam. Corpore erat vasto, buccis rubentibus, ventie

[1] *Liturgia, ministerium sive munus publicum.*

re prominente, lateribus gladiatoriis: dixis-
ses athletam esse: & quantum ego divinare
queo, biberat in prandio plus quam unum
vini sextarium. LE. Vnde tanta vini copia
non tractanti pecuniam? HI. Ex aula regis
Ferdinandi singulo quoque die dabantur
illi sextarii quatuor. LE. O male collocatam
benignitatem! Fortasis erat doctus. MI. Præ-
ter effrontem improbitatem, & linguam ef-
frænem nihil habebat. LE. Quæ res igitur sic
impositi Ferdinando, ut bovem adduceret
ad ceroma? HI. Vt numero dicam, pietas &
regia bonitas. Commendatus erat, ille de-
mittebat caput in dextrum humerum. LE. Sic
Christus pendet in cruce. Sed erat concio
frequens? HI. Qui potuit esse infrequens
Augustæ, in templo celeberrimo, & in tot
monarcharum conventu, quos Carolus Cæ-
sar ex universa Germania, ex Italia, ex His-
paniis, ex Anglia eo contraxerat? Quin &
eruditi complures aderant in ipsa concione,
præsertim ex aula regum. LE. Demiror si
porcus ille quidquam adferre potuit dignũ
tali auditorio. HI. At multa se digna protu-
lit. LE. Quæ tandem, obsecro? Sed prius te
quæso ut mihi nomen hominis edas. HI. Nõ
expedit. LE. Quam ob rem, Hilari? HI. Non li-
bet talibus gratum facere. LE. Au! gratifica-
tur qui traducit? HI. Illis pro summo benefi-
cio est, quocunq; mode innotescere. LE. Sal-
tem mihi nomen edito taciturno. HI. Merdar-
dum vocant. LE. Merdardum illum probe
novi. Nimirum is ipse est, qui nuper in con-
vivio. Erasmum nostrum appellavit diabo-
lum. HI. Rem tenes. Sed quod in convivio
dixit, tametsi non omnino dixit impune,

qui

qui civiliores erant imputabãt temulentiæ, & vino censebant inscribendũ. LE. Sed quid excusationis attulit objurgatus? HI. Negavit se dixisse ex animo. LE. Qui potuit ex animo, cui nihil erat mentis aut animi? HI. Sed mihi ac doctis omnibus visum est intolerabile, quod publicitus, quod eo in loco, quod apud tales auditores, deniq; quod in tam celebri monarcharum conventu, Merdardus suas merdosas purulentias effuderit. LE. Aveo scire quid dixerit. HI. Multa stolidissime debacchatus est in Erasmum nostrum; quorũ hæc erat summa. His, inquit, temporibus exstitit quidam novus doctor Erasmus; lapsa est lingua, asinus volebam dicere: simulque populo interpretatus est, quid Germanice sonaret asinus. LE. Rem mire facetam narras. HI. Itane facetam? imo fatuam potius. LE. An non tibi facetum videtur, talẽ asinum quenquam omnino vocare asinum, nedum Erasmum? Vnum illud scio, si Erasmus ipse præsens fuisset, non potuisset à risu temperare. HI. Profecto non minus refert asinum animi stupore, quam colore vestis. LE. Neque arbitror in tota Arcadia esse ullum asinum usque adeo asinum, quin hic dignior sit, qui fœno pascatur, quam ille. HI. Prorsus inversus est Apuleius: ille sub asinina specie tegebat hominem; hic sub hominis specie tegit asinum. LE. At tales asinos hodie mulso & placentis saginamus; ut mirum non sit, si mordeant quemlibet, & calcibus feriant. HI. Is, inquit, doctor asinus audet corrigere Magnificat, cum id canticum sit à Spiritu sancto proditum per os sacratissimæ Virginis. LE. Agnosco παροιμίαν ἀδιάφθορον. HI. At-

a *Id est, proverbium non Delphicum sive vulgatum.*

qui

qui id verbis exaggerabat, quasi summa esset admissa blasphemia. LE. Mihi nunc cor metu palpitat. Quid erat criminis? HI. Ajebat Erasmum pro eo quod ecclesia canit, Quia respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ, vertisse, Quia respexit vilitatem ancillæ suæ. Eaque vox odiosius sonat Germanice quam Latine. LE. Quis autem non fateatur esse blasphemiam execrabilem, si quis sacratissimam Christi matrem, etiam angelica dignitate celsiorem, appellet vilem ancillam? HI. Age; quid si quis appellet Apostolos servos inutiles? LE Pararem blasphemo fascicu-los. HI. Quid si quis eximium illum Paulum appellet indignum apostoli nomine? LE. Clamarem, ad ignem. HI. Atqui sic Apostolos suos loqui docuit ille doctor unus irrefutabilis Christus: Cum [3] omnia feceritis, quæ præcepta sunt vobis, dicite, Servi inutiles sumus. Et hujus præcepti non immemor Paulus [4] de se prædicat, Minimus sum omnium Apostolorum, atque adeo indignus Apostoli titulo. LE. Verum ubi de se talia prædicant homines pii, modestia virtus est, qua nulla Deo gratior: si quis alius idem prædicet de illis, præsertim in divorum consortium relatis, gravis sit blasphemia. HI. Pulchre nodum secuisti. Proinde si Erasmus adorandam illam Virginem dixisset vilem ancillam Domini, nemo non fateretur esse dictum impie. Cæterum quoniam ipsa ad istum modum de se loquitur, & in illius cedit gloriam, & nobis salutare modestiæ exemplū exhibetur: ut, quoniam, quidquid sumus, munificentia Dei sumus, quo quisque major est, hoc se gerat submissius.

[3] Luc. 17.

[4] 1. Cor. 15.

LE. Ha-

LE. Hactenus quidem inter nos convenit. Verum isti cum corrigere dicunt, sentiunt corrumpere, sive falsare. Illud itaque videndum, an vilitatis verbum Græcæ voci, quam Lucas [5] posuit, respondeat. HI. Istam ipsam ob causam à concione mox ad codicem recurrimus. LE. Exspecto venatum. HI. Verba quæ Lucas afflatu spiritus sanctissimis dictis suis exaravit, sic habent; ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. Ea sic reddidit noster Erasmus: *Quia respexit ad humilitatem ancillæ suæ:* Tantum addidit præpositionem, quam Lucas non omisit: nec eam respuit Romani sermonis elegantia, nec ad sensum est otiosa. Sic enim loquitur Terentius in Phormione: *Respice ad me.* In Annotationibus tamen admonet, Lucam potius dixisse, Adspice ad me, quam Respice ad me. LE. Interest igitur aliquid inter respicere & adspicere? HI. Non ita multum, sed tamen non nihil. Respicit, qui flexo collo adspicit quæ à tergo sunt: Adspicit, qui simpliciter intuetur: velut apud Terentium Phædria adspicit Thaïdem domo prodeuntem: *Tetu,* inquiens Parmeno, *tremo horreoque, postquam adspexi hanc.* At hujus frater Chærea sic loquitur; *Cum huc respicio ad virginem.* Nam ad senem sese flexerat; eo absoluto reflexit corpus ad virginem. Interdum tamen usurpant Respicere, pro eo quod est rationem sive curam habere, sive rei cujuspiam imminentis, sive præsentis. Ita Satyricus;

Respicere extrema jussit spatia ultima vitæ.

Mors enim velut à tergo imminens sequitur, ad quam reflectimus oculos, quoties eam animo reputamus. Et Terentius; *Respice*

5 Luc. 1.

ſpice ſenectutem tuam. Proinde qui alibi intentus non habet curam liberorum, dicitur illos non reſpicere. Rurſus qui diſcuſſis aliis curis, cogitationem huc vertit, eleganter reſpicere dicitur. At Deus unico intuitu contuetur univerſa, præſentia, præterita & futura; & tamen in ſcriptura nobiſcum humano more loquitur. Averſari dicitur eos, quos reprobat; reſpicere, quos aliquandiu veluti neglectos dignatur ſuo favore. Verum hoc magis expreſſiſſet Lucas, ſi dixiſſet, ἐπιβλέψαι nunc legimus ἐπιδεῖν. Sed utrum legas, minimum refert ad ſenſum.

LE. At videtur otioſa præpoſitio repetita.

HI. Certe ſic & Latini loquuntur. Acceſſit ad me. Appulit animum ad ſcribendum. Heic mihi præpoſitio non videtur otioſa. Nam reſpicere poteſt, qui in tergum flectit oculos caſu quopiam, in nullam rem certam intendens intuitum: at cum audis, Reſpexit ad me, exprimitur peculiaris favor volentis huic aut illi ſuccurrere. Item adſpicimus interdum caſu obvia, quorum nobis nulla cura eſt, imo quæ videre nolimus. At quiſquis ad aliquem adſpicit, peculiariter attentus eſt ad id quod intuetur. Ad hæc, multa ſimul adſpicimus, ſed non ad multa. Spiritus itaque ſanctus volens nobis exprimere ſingularem erga ſanctiſſimam virgunculam favorem, ſic per illius os loquutus eſt: Quia reſpexit ad humilitatem ancillæ ſuæ. Avertit oculos ab elatis, ſuoque judicio magnis; & obtutum ſuum flexit ad eam, quæ in oculis ſuis erat infima. Nec enim dubium eſt, quin multi fuerint docti, potentes, divites, nobiles, qui ſperabant Meſſiam ex ipſorum ſtir-

pe

pe proditurum: ſed illos aſpernatus Deus, clementiſsimi favoris oculos flexit ad virginem, fama obſcuram, opibus tenuem, ſibro nuptam, ne ſobole quidem ulla divitem. LE. Nondum audio quidquam de vilitate. HI. Ea vox ſycophantæ fuit, non Eraſmi. LE. At in Annotatione forſitan meminit vilitatis. HI. Nequaquam. In vocem ταπείνωσιν tantum hoc modeſtiſsime notat. Vt intelligas, inquit, parvitatem, non animi virtutem: ſitque ſenſus; Etſi ſim infima ancilla, tamen non eſt averſatus me Dominus. LE. Hæc ſi vera ſunt ac pietatis plena, quid eſt quod obrudant onagri? HI. Latinæ vocis ignorantia parit hos tumultus. Humilitas apud veteres emendatius loquentes non declarat virtutem animi, quæ pugnat cum arrogantia, diciturque modeſtia, ſed conditionis abjectiorem ſortem: quo ſenſu ignobiles, tenues, idiotas, & contemtos humiles dicimus, quaſi humi repentes. Quemadmodum igitur magnatibus loquentes dicimus, Rogo ut tua celſitudo nobis hac in re faveat: ita qui de ſe loquentes ſua volunt elevare, dicere ſolent, Quæſo ut humilitatem noſtram tua humanitate ſubleves. Nam pronominum primogeniorum emphaſis interdum habet neſcio quid arrogans. Quod genus eſt illud, Ego dico, ego perficiam. Bifariam itaque puella modeſtiſsima ſimul & ſuam ſortem extenuavit, & numinis in ſe munificentiam extulit, non contenta ſeipſam ancillam dicere, ſed addidit, humilem ancillam, & infimæ ſortis. Quemadmodum, juxta proverbium, ſervus præ ſervo eſt; ita & inter ancillas alia eſt alia præſtantior, nimi-

rum

rum pro dignitate functionis. Honestior enim comtrix quam lotrix. LE. At miror Merdardum non agnovisse sermonis formam, cum ipse frequenter audierim Franciscanos ita loquentes, Mea parvitas agit tibi gratias pro lauta refectione. HI. Quidam non multum aberrarent, si dicerent, mea pravitas. Cæterum quoniam Græca vox ταπεινοφροσύνη quiddam amplius exprimere videtur, quam Latina, modestia, Christiani maluerunt humilitatem dicere quam modestiam: hoc est, maluerunt significantius loqui quam elegantius. Modestus enim is dicitur, qui modice de se sentit, nihil sibi præter meritum arrogans. At ταπεινοφροσύνη laus non competit nisi in eum qui minus sibi arrogat quam habet. LE. At periculum est ne dū modestiam amplectimur, incidamus in vanitatem. HI. Qui sic? LE. Nam si verum dixit Paulus, Non sum dignus vocari Apostolus; & si vere se dixit Maria ancillam humilem, hoc est, infimæ sortis; periclitantur de mendacio, qui utrumque tam magnificis efferunt laudibus. HI. Nihil hîc, ô bone, periculi: cum nos laudibus vehimus pios aut pias, prædicamus in illis Dei beneficentiam: cum ipsi semet abjiciunt, respiciunt vires ac merita sua, si desit favor numinis. Nec statim mendacium est, si quis sibi non vindicat quæ habet: si loquitur ex animo, fortassis error dici potest, mendacium dici non potest. At hunc errorem in nobis amat Deus. LE. At Paulus [6] qui se negat esse dignum Apostoli titulo, alibi magnifice de se prædicat, commemorans sua facinora: Plus, inquit, omnibus laboravi; & qui videbantur

[6] 1 Corinth. 15. Galat. 2.

esse aliquid, nihil mihi contulerunt: cum sanctissima Virgo tale nihil dixisse legatur.

HI. Sed ista facinora Paulus appellat suas infirmitates, quibus illustrata est Dei potentia; eamque commemorationem vocat insipientiam, ad quam sit adactus pseudapostolorum improbitate, ob quos fuit illi necesse sibi vindicare auctoritatem apostolicam, non quod ipse delectaretur humana gloria, sed quod expediret Euangelio, cujus dispensatio fuerat illi credita. In Virgine matre non fuit eadem ratio: nō enim illi commissum erat munus prædicandi Euangelii. Tum & sexum, & virginem, denique Iesu matrem decebat summus pudor. summaque modestia. Nunc venio ad hujus erroris fontem. Qui Latine nesciunt, putant humilitatem nihil aliud declarare, quam insignem modestiam; cum interdum referatur ad locum, aut conditionem, non ad animi virtutem; interdum sic referatur ad animū, ut vitiū sonet. LE. Etiamne in sacris literis?

HI. Maxime. En tibi locum apud Paulum ad Colosſ. cap. 2. Nemo vos seducat volens in humilitate & religione Angelorum. Nec heic est ἐν ταπεινώσει, quę vox est in cantico Virginis, sed ἐν ταπεινοφροσύνῃ. Locus habet nonnihil obscuritatis, fateor: sed mihi videtur germanus sensus, quem accuratius docti adferunt, Ne sitis tam humili, tamque abjecto animo, ut, cum semel dedicaveritis vos ipsos Christo salutis unico auctori, patiamini vobis persuaderi, ab Angelis sperandam esse salutem, quos quidam sibi fingunt apparuisse. Sitis excelso animo, ut, etiamsi vere Angelus quispiam è cœlo veniens

prædicet vobis aliud Euangelium quam quod Christus tradidit, sit vobis execrabilis, velut Angelus impius & Christi adversarius. Multo minus convenit vos esse tam demissis animis, ut istorum fictis apparitionibus patiamini vos abduci à Christo. Ab uno Christo sperare salutem, religio est; ab Angelis aut divis idem exspectare, superstitio est. Paulus igitur vult, humilis abjectique animi esse, ab illo sublimi Christo ad commenticias Angelorum apparitiones desciscere: demissi ingenii est, quorumlibet suasu circumagi. Vides heic ταπεινοφροσύνην in vitium usurpatam esse. IE. Quid ni videam? HI. Rursus in eodem capite: Secundum præcepta & doctrinas hominum, quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ in superstitione & humilitate. Heic iterum ταπεινοφροσύνη vitium sonat. IE. Palam est. HI. Atqui 1. Pet. 5. usurpatur pro virtute quæ contraria est superbiæ, τῶ ταπεινοφροσύνην ἐγκομβώσασθε· pro quo nos legimus, humilitatem insinuate. Rursum ad Phil. 2. τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν id est, *Per animi modestiam unusquisque alium se præstantiorem existimet.* IE. Docuisti ταπεινοφροσύνην usurpari in utranque partem, cum apud Latinos modestia non usurpetur nisi in laudem. Verum potesne docere ταπείνωσιν accipi pro modestia? HI. Nihil absurdi, si quis ad istum modum usurpet. Nam & animo tribuere submissionem aut demissionem pro modestia, nihil vetat. Cæterum, an in divinis literis ita positum reperiatur, nescio. IE. Vide num apud divum Iacobum ita sit usurpatum; Glorietur autem frater

humilis in exaltatione sua, dives autem in humilitate sua. HI. Isto quidem loco est ὁ ταπεινωσις non ταπεινοφροσυνη. Quod si contendas heic humilitatem accipi pro modestia, consequens est, ut exaltationem accipiamus pro superbia: ac protinus gemina existet absurditas. Nam ut modestus nō est, qui de sua modestia gloriatur ac jactitat sese; ita bis arrogans est, qui de sua superbia gloriatur. LE. Quid igitur sibi vult Apostolus? HI. Commendat æqualitatē inter Christianos. Pauper dicitur humilis ob fortunam abjectiorem: dives dicitur sublimis, utique juxta mundum, ob fortunæ splendorem. Hic dives se demittit ad sortem pauperum, & pauper erigitur ad æqualitatem divitum. Uterque habet quod glorietur: alter gaudet suis opibus sublevari pauperum inopiam: alter glorificat Christum, qui eam mentem inspirarit divitibus. LE. Sed interim dives ille modestiæ laudem habet. HI. Fortasse; sed non ideo protinus ταπεινωσις significat modestiam. Sunt enim qui venantes laudem ab hominibus, multa pauperibus erogāt. Quin potius uterque modestus est, si modo adsit sincera pietas: dives, dum non gravatur ob Christum æquari pauperi; pauper, dum ob honorem sibi habitum non insolescit, sed Christo gratias agens in illo gloriatur. Illud extra controversiam est, ταπεινωσιν in divinis libris frequentissime usurpari pro demissione sive dejectione, quę fit per afflictionem, aut conditionis infirmitatē. Ita Paulus Phil. 3: Reformabit corpus humilitatis nostrę, ταπεινωσεως. Item Psal. 9: Vide humilitatem de inimicis meis, ταπεινωσιν. Rursum

sum 118: Hæc me consolata est in humilitate mea, ἐν ταπεινώσει. nimirum in afflictione. Hujus generis loca sunt complura, quæ longum sit heic referre. Quemadmodum igitur μεγαλοφυῶς ταπεινὸς dici posset ὁ ταπεινόφρων qui modesto sit animo, minimeq; elato; ita nihil prodigii fuerit, si quis ταπείνωσιν dicat ταπεινοφροσύνην. nos de scripturæ usu loquimur. Cæterum qui contendunt in cantico Mariæ ταπείνωσιν sonare modestiam animi, quin eadem opera sic interpretantur quod legimus Genes. 25? Vidit Dominus humilitatem meam, ταπείνωσιν. Lia non jactat suam modestiam, sed, quod ob deformitatem minus esset cordi marito, humilitatem appellat. Eundem ad modum Deuter. 26: Et respexit humilitatem, & laborem, atque angustiam. An non heic ταπείνωσιν appellat afflictionē? LE. Vnde igitur istis in mentem incidit, ut humilitatem in Cantico interpretentur animi modestiam? HI. Nihil aliud video causæ, nisi quod multi Theologi neglexerint & linguarum peritiam, & Latini sermonis studium, unà cum priscis ecclesiæ doctoribus, qui sine hisce præsidiis ad plenum intelligi non queant, præterea quod difficillimum sit revellere, si quid penitus insederit animo. Porro videas quosdam tantam scholasticis placitis tribuere, ut malint ad ea detorquere scripturam, quam ad scripturæ regulam opiniones humanas corrigere. LE. At istuc absurdius est, quam quod narrant de regula Lesbia. HI. Beda monachus, non admodum gravis auctor, quoties ab alienis recedit vestigiis, ex occasione dictæ humi-

litatis meminit de superbia. At Theophylactus scriptor Græcus, qui sua fere ex probatissimis Græciæ scriptoribus hausit, negat heic ταπεινωσιν accipi posse pro virtute. LE. Ad istud probandum quid opus est auctoritate, cum ipse sensus communis respuat eam interpretationem? III. Recte dixisti. Nam cum modestia sit quodammodo colophon ac tutatrix omnium virtutum; immodestia est, si quis eam de se prædicet. Fatemur quidem, in sanctissima Virgine virtutem hanc fuisse summam & incomparabilem; (Christum semper excipio;) sed hoc ipso ob modestiam laudabilior est, quod eam ipsa non laudat, sed agnoscens sux conditionis humilitatem, mysterii magnitudinẽ adscribit misericordiæ divinæ. Mariæ, inquiunt, per modestiam meruit fieri mater Dei. Donemus hoc aliqua ex parte verum esse: verum quæ tandem modestiæ species est, puellam hoc de se prædicare? LE. Quin & ipse cantici tenor declarat, illam de sua indignitate loqui; eoque sic orditur: Magnificat anima mea Dominum. At qui dicit, merui fieri mater Dei per modestiam, se magnificat, non Dominum. Mox subjicitur: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Ecce, significat rem subitam & inexspectatam. Non exspectat autem summum honorem, qui se nullo honore dignũ judicat. Nec felicitas dicitur, si contingat quod meritis debebatur. Flaccus enim negat, se hoc nomine felicem appellandum, quod à Mœcenate in amicorum numerum adoptatus esset. III. Quam ob rem? LE. Quia judicio fuit ascitus, non gratuito favore.

Mœ-

Mœcenas hoc illi tribuit, quod ejus virtutibus deberi judicarat. HI. Eodem pertinet, quod sequitur, Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen ejus. Non dixit, fecit mihi magna, quia me dignam judicavit. sed, quia potens est, & facit quæcunque vult, & ex indignis facit suo favore dignos; & ideo sanctum nomen ejus: sanctum dixit glorioſum. Quantum autem noſtris meritis arrogamus, tantum detrahimus divini nominis gloriæ. Nam juxta Paulum, illius potentia per noſtram imbecillitatem perficitur. Mox in eo verſu, Depoſuit potentes de ſede, & exaltavit humiles, non est ταπεινόφρονας, ſed ταπεινούς, hoc eſt, contemtos juxta mundum; ut opponatur potentibus. Hunc verſiculum juxta Propheticæ eloquutionis morem declarat ſequens, Eſurientes implevit bonis, & divites dimiſit inanes. Quos modo dixerat humiles, heic appellat eſurientes, hoc eſt, tenues; quos modo potentes, heic divites vocat. Proximo verſu fit mentio miſericordiæ ſeſe per omneis orbis nationes profundentis. In extremo verſu prædicat fidem Dei in promiſſis, Sicut locutus eſt, &c. Toto cantico prædicatur gloria, hoc eſt, potentia, bonitas, & veritas Dei: nulla eſt meritorum mentio. LE. Sed ut potentiam ac divitias comitatur ſuperbia, ita paupertas docet modeſtiam. HI. Non equidem inficior, iſtuc interdum accidere; ſed videas plerunq; pauperes arrogantiſsimos: ſi negas, objiciam Merdardos multos. Verum demus eſſe quod non eſt perpetuum; non jam agitur qualis fuerit ſacratiſſima Ieſu mater, ſed qualia de ſe prædicarit in hoc

cantico. LE. Demiror istorum pervicaciam, qui toties moniti, frequenter etiam irrisi, non resipiscant. HI. Quoties moniti sunt, declamationem esse ficti thematis tractationem, ad exercendam dictionis facultatem adhiberi solitam? & tamen istis declamatio nihil aliud est, quam sacra concio. Quoties inclamatum est illis, cœlibem esse quisquis uxorem non habeat, etiamsi sexcentas alat concubinas? & tamen cœlibatus istis nihil aliud est, quam continentia & castitas. Idem usu venit de humilitate, aliisque similibus quamplurimis. LE. Vnde stupor tam pertinax? HI. De Merdardis respondeo. Non dederunt à puero operam litteris; nec est illis præceptorum aut librorum copia: & si quid istiusmodi facultatis obtigit, malunt abdomini impendere. Sacrosanctam illam vestem existimant abunde sufficere & ad pietatis & ad eruditionis opinionem. Postremo putant nonnullam esse religionis partem, si cum suo Francisco ne Latine quidem loqui sciant. LE. Profecto plurimos novi, qui ista ex parte belle referant instituti sui principem, qui caperonem dixit pro galero, opinor & vestimentibus pro vestibus. At Franciscus constanter recusavit presbyteri honorem; quod idem, opinor, fecit Benedictus & Dominicus. Nunc isti cum suis vestimentibus nõ abhorrent à galero Cardinalicio. HI. Quid ais? imo ne à corona quidem triplici. & humiles illi pauperis Francisci filii porrigunt calceos suos summis orbis monarchis osculandos. LE. Iam si fuisset facta vilitatis mentio, quid erat piaculi? HI. Nihil, si vilem intelligas, qui parvo æstimatur apud homines,

aut

aut qui sibi videtur contemtibilis. Sed quid opus excusare quod dictum non est? LE. Non puduit Merdardum ad istum mentiri modum? idque in fano tam celebri, in frequentissima monarcharum synodo, cotam tot eruditis viris, quorum plerique Erasmicas lucubrationes evolverant? PH. Puduit, ais? Imo sibi visus est scurra rem palmariã ac triumpho dignam facere. Hoc est quaestum Merdardorum votum, longe tribus illis religiosius, Nihil omnino pudere. LE. Istius profecto plerique sunt observantissimi. HI. Nec erat simplex mendacium. Primum Mariæ canticum, ut est à Luca scriptum, manet intactum. Qui vero corrigere dicitur, qui nihil mutat? Deinde vox humilitatis immutata non est; nec ulla usquam vilitatis mentio. Postremo non corrigit canticum, qui bona fide reddit quod scripsit Lucas, sed explicat. LE. Video triplex mendacium effronte scurra dignum. HI. Mane: nondum audisti, quod est omnium impudentissimum. LE. Etiamne amplius? HI. Vociferabatur, doctorem illum asinum fuisse principem, auctorem & antesignanum universi tumultus, quo nunc concutitur orbis Christianus. LE. Quid ais? HI. Huic imputandum quod tot sectis discinditur ecclesia, quod sacerdotes spoliantur decimis, quod contemnuntur episcopi, quod sacrosanctæ pontificis majestati passim oppeditur, quod agricolæ vetus gigantum exemplum instaurarunt. LI. Ista publicitus? HI. Magnis clamoribus. LE. Atqui longe secus existimant, qui Erasmi libros attentius introspiciunt. Horum plurimi fatentur se ex illius lucubrationibus hausisse veræ

pietatis semina. Totum hoc incendium per monachos ortum, per eosdem huc usque incanduit, quod non aliter nunc quoque conantur extinguere, quam si oleum quod ajunt, addant camino. HI. Vides, ὡς ἡ κάκιστον θηρίον ἐστὶν ἡ γαστήρ. LE. Rem acu tetigisti. Illi nimirum expedit, in populo Christiano superstitionis esse quam plurimum, pietatis quam minimum Sed quid concio? ferebatne Cumanum asinum, tam insolenter rudentem è suggesto? HI. Quidam mirabantur quid accidisset homini. Qui stomachi erant impatientioris, surgebant, atque è templo abibant, submurmurantes, Venimus huc audituri laudes divæ Virginis, & hic temulentus nobis evomit meras sycophantias. In his erant etiam non paucæ mulieres. LE. Atqui solet hoc genus mire deditum esse isti sodalitio. HI. Vera prædicas; sed cœperunt & fœminæ sapere. Eruditi, quotquot aderant, plerique ringi, nonnulli etiam subsibilare. LE. Non curat asinus sibila; oportuit talem rabulam putribus ovis aut ruderibus è suggesto deturbare. HI. Non deerant qui hoc illo dignum existimarent; sed cohibebat illos loci reverentia. LE. Sed loci religio non debet his opitulari qui locum scelere profanarunt: veluti qui in templi septis occidunt hominem, non æquum est ut illic habeant asylum: itidem qui in sacris concionibus & loci religione, & populi patientia stolide abutitur, huic non oportet esse præsidio quod ipse sua temeritate profanavit. Laudatus est à priscis ille, qui eum non habuit pro Consule cui ipse non esset Senator: nec par est, ut populus eum habeat pro Ecclesiasta

cui

Id est, quod pessima bestia venter.

cui ipſe non eſt concio. HI. Metuunt fulmen epiſcoporũ. Si [a] quis inſtigante diabolo, &c. noſti legem. LE. Sed prius in tales rabulas epiſcopi debebant vibrare fulmen. HI. Metuunt & illi. LE. Quos? HI. Illos ipſos rabulas. LE. Quam ob rem? HI. Ob hoc ipſum, quod rabulæ ſunt. LE. Apoſtoli non metuebant regum & præſidum minas; & iſti metuunt unum mendicum? HI. Sed ob iſtuc ipſum magis formidandi, quod mendici ſunt: quod eripiatur non habent, quo lædant habent. Abi tu ſodes ad veſparum aut crabronum nidum aliquem, & unamquamlibet ex illis digito continge; ea res ſi tibi bene ſucceſſerit, redito ad me, & epiſcopos ignavos appellato qui refugiant unum mendicum irritare. Romanum pontificem nonne potentiſſimi Chriſtianæ ditionis monarchæ reverentur, fortaſſis & metuunt? LE. Nec mirum: eſt enim Chriſti vicarius. HI. At Alexander ſextus, vir nec ſtultus nec indoctus, fertur ita loqui ſolitus, ſe malle è ſummis monarchis aliquot offendere, quam unum quemlibet fraterculum ex ordine mendicantium. LE. Omitte pontifices. Cum iſtius ſceleris rumor ad aures principum qui tum Auguſtę erant, dimanaſſet, non eſt ſumptum de homine ſupplicium? HI. Indigne tulerunt omnes, ſed præcipue Rex Ferdinandus, & hujus ſoror Maria, fœminarum hujus ſæculi decus, Bernardus Cardinalis Tridentinus, Balthaſar Epiſcopus Conſtantienſis: objurgatus eſt graviter eccleſiaſtes, ſed à nullo acrius quam à Ioanne Fabro Epiſcopo Viennenſi. LE. Quid objurgatio? aſinus non ſentit niſi fuſtem. HI. Præſertim ſi in ventrem ingeras.

[a] Si quis, Canon eſt in Decretũ, quo excommunicantur qui in monachos & ſacerdotes manus injecerint.

geras. Sed quid illi ſtolido feciſſent principes, longe gravioribus curis occupati? LE. Certe ſubmoviſſent à concionandi munere, & ſuam illi benignitatem ſubtraxiſſent. HI. At artifex ille pus ſuum in ipſam concilii diſſolutionem diſtulerat, cum jam alioqui foret abeundum. LE. Iſto quidem pacto dicuntur abire cacodæmones, ingenti fœtore relicto. HI. Itaque dimiſſus eſt à rege Ferdinando, ſed bene paſtus. Nam objurgatione tantillum quidem detraxit hominis obeſitati. LE. Franciſcus dicitur concionatus ſororibus avibus? iſte dignus videtur qui concionetur fratribus aſinis ac ſuibus. Sed quò ſe contulit? HI. Quò, niſi ad ſuos gregales? à quibus exceptus eſt ovatione ob rem ſtrennue feliciterque geſtam; & inter pocula, pro, Io triumphe, cantatum eſt, Te Deum laudamus. LE. Digniſſimus eſt iſte Merdardus, qui funem in collo geſtet potius quam in lumbis. Sed quid imprecemur iſti ſtolido gregi, qui tales fovet pecudes? HI. Vix invenias quod illis imprecetis malum gravius quam ipſi accerſunt ſibi. Siquidem his rationibus maxime traducunt ſeſe, & in bonorum omnium conjiciunt odium, efficacius quam quiſquam poſſit hoſtis. Sed non eſt Chriſtianæ mentis cuiquam imprecari male; illud potius optandum, ut clementiſſimus rerum formator & reformator (qui ex Nabuchodonoſor [9] homine fecit bovem, & rurſus ex bove fecit hominem, quique aſinæ Balaami [10] dedit hominis linguam) omnes Merdardi ſimiles vertat in melius, detque illis & mentem, & linguam viris Euangelicis dignam.

[9] *Daniel.* 4.
[10] *Numer.* 22.

PHL

PHILODOXVS.

PHILODOXUS[1], SYMBULUS[2].

PH. FElix auſpicium interpretor occurſum tuum, Symbule. SY. Vtinam ſit aliquid, Philodoxe, in quo tibi queam eſſe felix! PH. Quid auſpicatius, quam ſi quis deus occurrit homini? SY. Equidem nihil iſtoc exiſtimarem auſpicatius, etiamſi ſexcentæ volitent noctuæ. Sed quem mihi narras deum? PH. Te, inquam, Symbule. SY. Mene? PH. Te plane. SY. Ego deos cacantes nunquam feci pili. PH. Si non fallit proverbium, deum eſſe quiſquis juvat mortalem, tu [3] mihi deus eſſe potes. SY. De fide proverbii viderint alii; ego certe perquam lubens amicò profuero, ſi queam. PH. Non eſt quod metuas, Symbule; haud peto mutuum: ſacra res eſt conſilium; eo tantum me juva. SY. Atqui iſtuc ipſum eſt petere mutuum, quandoquidem hoc officii genus inter amicos ultro citroque commeare debet, quemadmodum & cætera omnia. Sed quid eſt rei, in quo meum deſideras conſilium? PH. Piget obſcuritatis; cuperem eſſe celebris; commonſtra viam. SY. En tibi compendiariam: Imitare Eroſtratum, qui incendit templum Dianæ; aut huic ſimillimum Zoïlum, qui laceravit Homerum; aut aliud aliquod facinus memorabile deſigna, & ἀοίδιμος [4] eris cum Cercopibus ac Neronibus. PH. Famã ex ſcelere parent alii; ego nomen ambio rumoris honeſti. SY. Talem igitur te præſta, qualis optas prædicari. PH. At multis egregia virtute præditis non contigit nominis celebritas. SY. Iſtuc an verum ſit, neſcio; attamen

[1] *Philodoxus, ambitioſus, gloriæ cupidus.*

[2] *Σύμβουλος, conſiliarius.*

[3] *Homo homini deus. Vide Chil.*

[4] *Id eſt, celebratus carmine.*

si id eveniat, quod ais, ipsa virtus abunde magnum sui præmium est. PH. Vera prædicas, planeque philosophice. Veruntamen, ut sunt res humanæ, mihi videtur gloria præcipuum quoddam ornamentum esse virtutis; quæ non aliter gaudet agnosci, quam solamat lucere, vel ob hoc ipsum, ut & prosit quam plurimis, & quam plurimos ad sui pelliciat æmulationem. Postremo non video quam possessionem speciosiorem parentes liberis suis relinquere possint, quam honesti nominis immortalem memoriam. SY. Vt video, gloriam expetis virtute partam. PH Scilicet. SY. Proinde tibi propone litteris omniũ celebratos, Aristidem, Phocionem, Socratem, Epaminondam, Scipionem Africanum, Catones, Seniorem & Vticensem, M. Brutum, & horum similes, qui belli domique de Republica quam optime mereri studuerunt. Heic est enim feraciſſimus gloriæ campus. PH. Verum inter istos celebres, Aristides ostraciſmo jussus est solum vertere; Phocion, & Socrates biberunt cicutam; Epaminondas capitis est postulatus, quemadmodum & Scipio: Cato senior quadragies reus causam dixit; Vticensis sibi mortem conscivit, itidem Brutus. Ego gloriam optarem nulla invidia contaminatam. SY. At istuc ne Herculi quidem filio concessit Iupiter. Nam post tot monstra virtute domita, cum excetra fuit extremum certamen, idq; multo omnium pertinaciſſimum. PH. Ego Herculi suos glorioſos labores nunquam invidebo. Eos demum felices duco, quibus obtigit honestum nomen nulla invidia contaminatum. SY. Vis, ut video, suaviter vivere; eo metuis

tuis invidiam: nec id injuria, κάκιστον[5] γὰρ ἐστὶ θηρίον. PH. Sic est. SY. Ergo λάθε[6] βιώσεις. PH. At istuc est mortuum esse, non vivere. SY. Intelligo quid affectes. In sole clarissimo versari gaudes absque umbra. PH. Istuc quidem fieri non potest. SY. At nihilo magis fieri potest, ut gloriam consequaris nulla contaminatam invidia. Recte facta ultro sequitur gloria, gloriam comitatur invidia. PH. Atqui posse gloriam absque invidia contingere, docet nos senex ille Comicus; ita ut facillime sine invidia laudem invenias, & amicos pares. SY. Si ista laude contentus es, quam tulit Pamphilus adolescens obsequiis & morum commoditate, poteris eodem è loco petere rationes assequendi quod expetis, unde decerpsisti sententiam. In omni re memento; Ne quid nimis. sed tamen mediocriter omnia: esto facilis in perferendis aliorum moribus, ad leviora vitia connivens; ne sis præfractus, tuæque sententiæ nimium tenax, sed aliorum studiis temet accommoda: nulli lædas os, sed comem te prębeas omnibus. PH. Adolescentiæ favent plerique, nec magni negotii sit tum istam parare laudem: ego magnificum quoddam nominis decus optarim, quod per universum orbem resonet, quodque cum ætate semper fiat illustrius, atque à funere tandem clarius elucescat. SY. Equidem laudo generosam istam indolem tuam, Philodoxe. Cæterum si cupis gloriam virtute partam, præcipua virtus est, negligere gloriam: & summa laus est, non ambire laudem, quæ magis sequitur fugientem. Videndum est igitur, ne, quo impensius ista ambis, hoc fru-

[5] *Id est, pessimũ enim est animal.*

[6] *Id est, latenter vive.*

frustrere magis. PH. Non sum Stoicus ἀναίσθητος: tangor humanis affectibus. SY. Si te profiteris hominem, nec ea recusas quæ sunt humanæ sortis, cur ea venaris, quæ nec Deo contingunt? Nosti enim Theocriticum illud non minus vere quam scite dictum, Iovem nec pluvium, nec serenum placere omnibus. PH. Non est fortassis ignis absq; fumo; sunt tamen ἀνάγκαι. Si non potest obtineri, quin aliqua livoris nubecula obscuretur hominis gloria, arbitror tamen esse rationes, quibus fiat, ut quam minimum invidiæ sit admixtũ. SY. Eas igitur tibi vis commonstrari? PH. Percupio. SY. Modice virtutem exere, & minus gravaberis invidia. PH. At gloria nisi sit insignis, non est gloria. SY. Ecce tibi certissimam viam. Designa præclarum aliquod facinus, & morere, & citra invidiam celebraberis cum Codris, Menœceis, Iphigeniis, Curtiis ac Deciis:

Pascitur in vivis livor, post fata quiescit.

PH. Equidem, ut ingenue quod res est fatear, cupio liberis ac nepotibus meis honesti nominis hæreditatem relinquere: verum hujus rei fructum vivus apud vivos aliquandiu decerpere cupiam. SY. Age, non te suspendam amplius. Certissima ad illustre nomen est via, bene mereri, cum privatim de singulis, tum publicitus de universis. Id partim fit officiis, partim benignitate. Benignitas sic temperanda est, ne cogaris ab aliis rapere quod aliis suppedites. Nam ex hujusmodi largitionibus plus odii nascitur apud improbos quam favoris apud improbos. Porro ab improbis laudari, infamia verius est quam gloria. Ad hæc benignitatis fons

7 *Id est, affectibus carens.*

8 *Id est, citra fumũ.*

fons largiendo exhauritur. Porro beneficentia, quæ constat officiis, fundum non habet: imo quo largius hinc hauritur, hoc scatet uberius. At heic multæ res sunt, quæ & invidiam mitigant, & famæ celebritatem illustrant, quas nemo sibi præstare valet, sed contingunt gratuito favore numinis:

Gratior est pulchro veniens è corpore virtus.

At formam corporis sibi nemo largitur. Adfert secum dignitatis plurimum generis claritudo. Ad hæc quoque fortunæ munus est. Idem sentiendum de divitiis, quæ rectè factis partæ ab avis atque atavis ad nos devenerunt. Ne hoc quidem quisquam sibi præstat. Hujus generis sunt & ingenii dexteritas, ac dicendi gratia, lepos & comitas non ascita, sed ingenita. Postremo decorũ quoddam arcanum atq; etiam felicitas; cujus effectum in multis videmus quotidie, causam reddere nemo potest. At nõ frequenter conspicimus eadem geri, dicive à diversis, & magnam inire gratiam qui pejus gessit, dixitve, cum is qui melius rem egerit, pro gratia referat odiũ. Hoc prisci quidam ad genios referebant. Dicebant enim in ea re quemque fortunatum esse ad quam natus esset; contra parum succedere, quod quis invita Minerva, iratoq; genio tentaret. PH. Heic igitur nullus est consilio locus? SY. Vix ullus: attamen qui sagaces sunt, deprehendũt in pueris aut adolescentibus notas quasdam, quibus conjecturã facere liceat, ad quæ studia, quodve vitę genus, quasve actiones sint idonei. Idem indicat in nobis arcanus quidam animi sensus, quo à quibusdã abhorremus nulla evidente causa, ad quędam item miro impe-

Alius alius delectant.

impetu rapimur. Hinc est quod alius feliciter tractat rem militarem, alius dexter est in negotiis politicis, alium dicas ad studia natum. Quanquam & in his mira varietas; nimirum tanta, quanta est functionum diversitas. Alium natura genuit imperio, alium voluit esse fortem militem: cui plurimum indulsit, ei concessit, ut, juxta Homerum, periter & bonus sit lancearius, & egregius dux. Itidem in rebus civilibus, alius valet in consilio, alius in agendis causis excellit, alius obeundis legationibus & gaudet, & feliciter rem gerit. De studiorum varietate quid attinet dicere? Sunt qui sic rapiantur ad instituta monasticum, nec ad quodvis, sed vel ad hoc, vel illud, ut vitam sibi putent acerbam, nisi, quod optant, assequantur. Sunt è diverso qui mirum in modum abhorrent, ut mori ducant potius, quam fieri monachum: nec id odio faciunt, aut certa ratione, sed arcano quodam naturæ sensu. PH. Ita quidem in compluribus ita, ut narras, & comperi nonnunquam, & frequenter admiratus sum. SY. In his igitur bonis, quæ nobis gratuito largitur naturæ benignitas, multo minus orietur invidiæ, si fastus absit & ostentatio. Amabilior enim est forma, aut nobilitas, aut opulentia, aut facundia, in his qui se his bonis præcellere quasi nesciunt. Comitas autem & modestia nihil imminuunt hæc commoda, sed ut gratiam addunt, ita depellunt invidiam. Hæc autem comitas & morum suavitas oportet in omnibus vitæ actionibus sit perpetua, nisi prorsus repugnat Minerva. Nam frustra, ut opinor, tentaret Xenocrates, quod successit Socrati ac

Dio-

Diogeni: frustra moliretur Cato Censorius, quod Lælium fecit gratiosum. Attamen Demea ille Terentianus subito mutatus, satis declaravit quantum ad conciliandum benevolentiam habeat momenti studiis & affectibus omnium obsecundare. Verum quoties à recto receditur, jam & à vera gloria ad temporarium hominum favorem degeneratur. Cæterum ea demum gloria perpetua est, quæ honesti radicibus nititur, à judicio rationis profecta. Nam affectus temporarios habent impetus; qui simul atque relanguerint, odisse cœpimus quod ante vehementer artifit; ac proinde plausus vertitur in sibilum, laus in vituperium. Cæterum ut ingenium prorsus inverti non potest, ita potest aliqua ex parte corrigi. PH. Exspecto quid dicas. SY. Qui natura blandior est, is cavere potest, ne, dum apud omnes gratiosus esse studet, deflectat ab honesto, neve dum sese quibuslibet accommodat, Polypum imitatus, sibi parum constet. PH. Tales novi permultos lubricæ fidei & erubescendæ vanitatis. SY. Rursus qui severiore sunt ingenio, dare operam oportet, ut sic affectent comitatem, ne quod agunt, videatur simulatum; aut subinde ad naturam suam recurrant; pro laude geminum dedecus sibi comparaturi, & quod interdum rigidius agant, & quod sint inconstantes. Tantam enim vim habet constantia, ut qui vitiosam nacti sunt naturam, tamen ob hoc ipsum levius ferantur, quod nusquam sunt sui dissimiles. Fucus autem simulatque suboluit, etiam in benefactis gignit odium: porro quod simulatum est, perpetuo latere non potest; aliquando erum-

erumpat oportet: quod ubi factum fuerit, ſemel evaneſcit omnis ille magnificus gloriæ fumus, atque etiam in fabulam vertitur. PH. Illud igitur, ut video, mones, à natura minimum, ab honeſto minime recedendum eſſe. SY. Tenes. Ad hæc, ſcis, quidquid ſubito inclareſcit, obnoxium eſſe invidiæ. Inde vox odioſa ἐξαπίνης 9 apud Græcos, apud Romanos novorum hominum cognomen, apud utroſque terræ filiorum, & è cœlo delapſorum. Cæterum fama quæ paulatim naſcitur, & augeſcit, quemadmodum minimũ habet invidiæ, ita maxime durabilis eſt; ut indicat hoc ille poëtarum acutiſſimus Horatius: Creſcit occulto, velut arbor, ævo Fama Marcelli. Proinde, ſi veram, ſi perpetuã, ſi livori quam minimũ expoſitam gloriam expetis, auſculta Socrati, qui dixit, quibuſdam uſu venire, ut dum nimium properant initio, ſerius perveniant ad finem. PH. Sed hominum vita brevis eſt. SY Ergo ad benefacta properandum, non ad gloriam, quæ ſua ſponte conſequitur. Non enim id conſulis, opinor, quibus rationibus longævus fieri poſsis. Nam iſtuc Parcarum munus eſt, quæ fila ducunt & amputant, cum ipſis eſt viſum. PH. Vtinam iſtuc quoque poſsis! SY. Nunquam, ô Philodoxe, divi tam fuerunt benigni, ut uni darent omnia. Quod annis detrahunt, nominis ſplendore penſant. Quibuſdam, ſed pauciſsimis, tam indulgenter favent, ut vivi, ſibique quodammodo ſuperſtites, poſteritate ſua fruantur. Sed rari ſunt quos æquus amavit Iupiter. Hoc fortaſsis aliqui diis geniti potuêre; verum iſta felicitas non cadit in hanc conſultationem.

9 *Id eſt, repente locupletati.*

PH. Sæ-

PH. Sæpe mecum admirari soleo seu fortunę seu naturæ invidentiam, quæ nihil omnino commodi largitur mortalibus quod non aliquo temperet incommodo. SY. Quid igitur supereſt, amice, niſi ut homines nati, ſortem humanam æquo feramus animo? Iam & illud haud mediocriter conducit ad leniendam invidiam, ſi penitus cures habere perſpecta nationum, ordinum, & ſingulorũ hominum ingenia, nimirum ad eorum exemplum, qui beſtiis cicurandis alendiſque dant operam. Siquidem horum præcipuum eſt ſtudium, animadvertere quibus rebus quodque animal vel efferetur vel deliniatur. Non jam loquor tantum de diſcrimine quod eſt inter avem & quadrupedem, inter ſerpentem & piſcem, aut quod eſt inter aquilam & vulturem, inter elephantum & equum, inter delphinum & phocam, inter viperam & aſpidem; ſed de innumera varietate, quæ eſt in ſingulis animantium generibus. PH. Exſpecto quo ſis evaſurus. SY. Omnes canes ſub una ſpecie continentur: ſed hæc ſpecies quam in innumeras formas diſtrahitur? ut dicas illos genere diſtingui, non ſpecie. Iam prorſus in eadem ſpecie quam varii ſunt canum mores, & ingenia? PH. Immenſa varietas SY. Quod de canibus dictum eſt, de ſingulis animantium generibus dictũ puta: ſed in nullo magis elucet diſcrimen, quam in equis. PH. Vera prædicas. Sed quorſum hæc? SY. Quidquid in animantium generibus, vel in formis, vel in ſingulis animantibus varietatis eſt, hoc omne puta eſſe in homine. Illic reperies lupos varios, canes inenarrabili varietate, elephantos, camelos,

los, asinos, leones, oves, viperas, simios, dracones, aquilas, vultures, hirundines, hirudines; & quid non? PH. Quid tum? SY. Nullum autem est animal tam efferum, quin arte tractatum aliquam de se præbeat utilitatem, aut certe non lædat. PH. Nondum perspicio quid agas. SY. Est nonnihil discriminis inter Hispanum, Italum, Germanum, Gallum & Anglum. PH. Est plane. SY. Adhæc, est singulis in unoquoque genere peculiare quoddam ingenium. PH Fateor. SY. Hanc varietatem si sagaciter habueris animadversam, & singulorum moribus te accommodes, perfacile consequeris, ut aut omnes habeas amicos, aut certe nullos inimicos. PH. Si Polypum me fieri jubes, ubi rectum & honestum? SY. Est in rebus communibus aliquod obsequium, quod nullo pacto vitiat honestum. quod genus; apud Italos osculo salutant viri viros: in Germania si facias idē, absurdum videatur; sed pro osculo dextram porrigunt. rursus in Anglia viri salutant mulieres etiam in templo obvias: idem si fiat in Italia, flagitium habeatur. item in Anglia porrigere poculum tuum intervenienti in convivio, civilitatis est; in Gallia contumeliæ est. In his & aliis hujusmodi, citra recti jacturam licet omnibus obsequundare. PH. At perdifficile sit omnium gentium mores, ac singulorum hominum ingenia nosse. SY. Verum, ô Philodoxe, si gloriam insignem quæris, eamque virtute partam, necesse est ut virtutem quoque præstes non vulgarem. Scis autem virtutem circa difficilia versari, quemadmodum ante Peripateticum illum docuit Hesiodus: proinde si mel

si mel cupis, apes feras oportet. PH. Scio, & memini: sed mitigandæ invidiæ rationem quærimus. SY. Proin da operam, ut in bello dux esse malis quam miles; & in eo bello, quod gerendum cum invisis hostibus potius, quam cum civibus, aut sociis. In Republica ea potissimum munia capesse, quæ popularia sunt & gratiosa. Velut defendere popularius est, quam accusare; honorare, quam punire. Quod si qua incidunt, sicut incidere necesse est, natura molesta, tamen ea quoque, si vitari non possunt, commoditate sunt lenienda. PH. Quo pacto? SY. Sedes judex aut arbiter; altera pars nonnihil offendenda est; sed ea rem æquitate geras, ut, si fieri possit, etiam victus gratias agat. PH. Quî sic? SY. Puta. Intenditur actio furti aut sacrilegii: muta si potes, actionis formulam, & fac ut sit actio rei vindicandæ. Heic protinus ita reum sublevas, ut nihil tamen decedat actori. Porro actionem omnem sic moderare, ut citra actoris dispendium reo videaris æquus. Postremo damnati pœnam nonnihil mitiga. Absit interim aut vultus torvitas, aut verborum acerbitas, aut morositas; quæ res faciunt, ut quidam pejorem ferant gratiam pro dato beneficio, quam alii pro negato. Interdum monendus est amicus: sed si nulla spes emendationis, silere præstat. Si res gravior est, & spes est profectus, magni refert qualis sit admonitio. Nam sæpenumero fit, ut qui siniſtre aut intempestive admonet, & morbum exasperet, & ex amico reddat inimicum. Hæc dexteritas magis etiam habet locum, si agas cum principe. Nam horum affectibus nonnunquam incidit ut sit resistendum.

ſtendum. Quod ſi ſit comiter ac dextre, paulo poſt qui obſtitere plus ferunt gratiæ quã qui obtecundarunt. Quod enim cupiditati placet, temporarium eſt; quod recta ratione geritur, perpetuo probatur. Longe vero maxima pars invidiæ naſcitur ex intemperantia linguæ. Quantum odii nonnunquam unica vox temere excidens concitat nonnullis! Quam multis dictum, aut jocus intempeſtivus fuit exitio! Laudabis igitur, ſed dignos: idque parce: ſed vituperabis parciùs, ſi tamen omnino quiſpiam vituperandus eſt: proinde vitanda loquacitas. Difficillimũ enim ſit, ſimul & multa opportune dicere. PH. Aſſentior iſtis omnibus. Sed mihi videtur præcipua ad parandam nominis celebritatem via, ſcribere libros. SY. Vera prædicas, niſi quod obſtat ſcribentium turba. Ac, ſi iſta placet ratio, cura ut exacte ſcribas potius, quam multa. Cum primis autem argumentum delige neque protritum, neq; cum multis commune; ad hæc minime invidioſum: in id, quidquid inſigne complurium annorum lectione contractum eſt, conferas: tractatione vero tale reddas, ut voluptatem habeat cum utilitate conjunctam. PH. Prudenter tu quidem, Symbule; meoque animo feceris ſatis, ſi unum illud adjeceris, quibus rebus effici poſſit, ut maturius etiam contingat gloria. Multos enim video, qui vix ſub obitum inclareſcunt, nonnullos à rogo, quod ajunt, demum innoteſcere. SY. Heic quod conſulam, nihil habeo melius, quam quod tibicen ſuaſit tibicini. Fac ut his teipſum probes, qui gloria jam vicerunt invidiam, in horum amicitiam temet inſinua, quo-

quorum honorifica de te prædicatio facile populare ſtudium tibi conciliabit. PH. At ſi quando exoriatur invidia, quid oſtendis remedii? SY. Fac quod ſolent hi qui picem coquunt. ſi flamma effulſerit, infundunt aquã; ac tum magis efferatur ac ſtrideat incendiũ, ni id facias conſtanter ac ſæpius. PH. Quid iſtuc ænigmatis eſt? SY. Invidiam oborientem beneficiis obrue potius, quam vindicta. Nihil egit Hercules reſectis Hydræ Lernææ capitibus; igni Græco devicit exitiabile monſtrum. PH. Sed quem vocas ignem Græcum? SY. Qui ardet etiam in mediis aquis. Eum adhibet, qui laceſſitus injuria malorum, non ceſſat tamen de omnibus bene mereri. PH. Quid ego audio? beneficentia igitur nunc aqua eſt, nunc ignis? SY. Quid vetat? quando Chriſtus in allegoriis nũc ſol eſt, nũc ignis, nũc lapis. Dixi ſedulo. ſi quid melius eris nactus, ſequitor, meumq; repudiato conſiliũ.

OPVLENTIA SORDIDA.

IACOBUS, GILBERTUS.

IA. VNde nobis tam exuccus, quaſi cum cicadis interea rore ſis paſtus? mihi nihil aliud quam ſyphar [1] hominis eſſe videris. GI. Apud inferos umbræ malva & porro ſaturantur: at ego decem vixi menſes, ubi ne id quidem contigit. IA. Vbinam? te quæſo. num abreptus in navem galeatam? GI. Nequaquam ſed Synodii. IA. In urbe tam opulenta, bulimia periclitatus es? GI. Maxime. IA. Quid in cauſa? An deerat pecunia? GI. Nec pecunia, nec amici. IA. Quid igitur erat mali? GI. Mihi res erat cum hoſpite Antronio [2]. IA. Cum illo opulento? GI Sed ſordidiſſimo.

[1] Σύφαρ, pellis ſicca, ſive tenue illud ſerpentum exuvium: de quo proverbium; Leberidem nudior. Chiliad. 1. Centur. 1. Prover. 16.

[2] Antronio non homine, ſed aſino.

IA. Monstri simile narras. GI. Minime; sed sic fiunt divites qui è summa emergunt inopia. IA. Quid ita libuit tot menses apud talem hospitem commorari? GI. Erat quod alligaret: & sic tunc erat animus. IA. Sed dic, obsecro, quo tandem vivit ille apparatu? GI. Dicam, quandoquidem actorum laborum solet esse jucunda commemoratio. IA. Mihi certe futura est. GI. Illud ἀρανόθεν [3] accessit incommodi, cum illic agerem; totos tres menses spirabat Boreas, nisi quod illic nescio quo pacto nunquam perseverat ultra diem octavum. IA. Quomodo igitur spirabat totos tres mensas? GI. Sub eum diem velut ex constituto mutabat stationem, sed post horas octo migrabat in locum priorem. IA. Ibi tenui corpusculo opus erat foco luculento. GI. Satis erat ignis, si suppetisset lignorum copia. Verum ne quid heic faceret impendii noster Antronius, ex rusculis insularibus evellebat arborum radices ab aliis neglectas, idque fere noctu. Ex his nondum bene siccis struebatur ignis non absque fumo, sed sine flamma: non qui calefaceret; sed qui prestaret, ne vere dici posset ibi nullum esse ignem. Vnicus autem ignis durabat totum diem, adeo temperatum erat incendium. IA. Illic hibernare durum erat. GI. Imo multo durius æstivare. IA. Qui sic? GI. Quoniam ea domus tantum habebat pulicum ac cimicum, ut nec interdiu quietum esse, nec noctu somnum capere liceret. IA. Divitias miseras! GI. Præsertim in hoc pecoris genere. IA. Oportet illic ignavas esse fœminas. GI. Latitant, nec inter viros versantur. Ita fit ut illic & fœminæ nihil aliud sint

[3] *Id est, calitus.*

sint quam fœminæ, & viris desint ea ministeria quæ solent ab eo sexu suppeditari. IA. Sed Antronium interim non pigebat tractationis? GI. Illi in hujusmodi sordibus educato præter lucrum nihil erat dulce. Vbivis potius habitabat quam domi; nulla in re non negotiabatur. Scis autem eam urbem esse præ cæteris Mercurialem. Pictor ille nobilis deplorandũ existimavit, si dies abiisset fine linea; Antronius longe magis deplorabat, si dies præteriisset absque lucro. Quod si quando eveniisset, domi quærebat Mercurium. IA. Quid faciebat? GI. Habebat in ædibus cisternam ex ejus civitatis more, illic hauriebat aliquot aquæ situlas, & infundebat in vasa vinaria. Heic erat certum lucrũ. IA. Fortasse vinum erat æquo vehementius. GI. Imo plus erat quã vappa. nunquam enim emebat vinum nisi corruptum, quo minoris emeret. Ex eo ne quid periret, subinde fæces annorum decem miscebat; volvens ac revolvens omnia, quo mustum videretur: neque enim ille passus fuisset ullam fæcis micam perire. IA. At si qua fides medicis, tale vinum gignit vesicæ calculos. GI. Nõ errant medici: nam in ea domo nullus erat annus tam felix, quin unus atq; alter calculo periret; nec horrebat ille funestam domũ. IA. Non? GI. Etiam à mortuis colligebat vectigal. Nec aspernabatur quamvis exiguum lucellum. IA. Dicis furtum. GI. Lucrum vocant negotiatores. IA. Quid interea bibebat Antronius? GI. Idem ferme nectar. IA. Nõ sensit malum? GI. Durus erat, qui vel fœnum esse posset, & talibus, ut dixi, deliciis fuerat à teneris educatus. Hoc lucro nihil existimabat certius.

4 Apelles.

IA. Quid ita? GI. Si supputes uxorem, filios, filiam, generum, operas, & famulas, alebat domi fere corpora triginta tria. Iam quo vinum erat dilutius, hoc & parcius bibebatur, & serius exhauriebatur. Heic mihi subducito, in singulos dies addita aquæ situla quam non pœnitendam summam conficiat in annum. IA. O sordes! GI. Atqui nō minus compendii redibat ex pane. IA. Quo pacto? GI. Emebat triticum vitiatum, quod alius noluisset emere. Heic præsens statim lucrum, quia minoris emebat. Cæterum vitio medicabatur arte. IA. Qua tandem? GI. Est argillæ genus frumento non dissimile, quo videmus & equos delectari, dum & parietes arrodunt, & ex lacunis ea argilla turbidis bibūt libentius. Ejus terræ tertiam partem admiscebat. IA. Est istuc medicari? GI. Certe tritici vitium minus sentiebatur. an hoc quoque lucrum putas aspernandum? Adde jam aliud strategema: Domi panem subigebat, nec id crebrius, etiam æstate, quam bis in mense. IA. Istuc est lapides apponere, non panes. GI. Aut si quid lapide durius. Sed huic quoque malo erat paratum remedium. IA. Quodnam? GI. Fragmenta panis immersa cyathis vino macerabant. IA. Similes habebant labra lactucas. Sed ferebant talem tractationem operæ? GI. Primum narrabo primatum ejus familiæ apparatum; quo facilius divines, quomodo tractentur operæ. IA. Audire cupio. GI. De jentando nulla erat illic mentio, prandium fere differebatur in horam à meridie primam. IA. Quam ob rem? GI. Exspectabatur Antronius paterfamiliàs. Cœnabatur interdum ad horam decimam.

IA. At

IA. At tu solebas esse inediæ impatientior. GI. Eoque subinde clamabam ad Antronii generum Orthogonum, (agebamus enim in eodem conclavi:) Heus Orthrogone, nō cœnatur hodie apud Synodos? Commode respondit, brevi adfuturum Antronium. Cum nihil viderem apparati, & latraret stomachus, Heus, inquam, Orthrogone, erit hodie pereundum fame? Excusabat horam, aut aliud simile. Cum non ferrem stomachi latratum, rursus interpellabam occupatum: Quid futurum est? inquam: eritne moriendum fame? Vbi jam Orthrogonus consumsisset omnem tergiversationem, abiit ad famulos, jussitque adornari mensam. Tandem cū nec rediret Antronius, nec quidquam appararetur, Orthrogonus victus conviciis meis descendebat ad uxorem, & socrum, ac liberos, clamitans ut appararent cœnā. IA. Nunc saltem exspecto cœnam. GI. Ne propera. Prodibat tandem famulus claudus, ei præfectus negotio, non admodum dissimilis Vulcano; insternit mensam linteo. Ea prima cœnæ spes. Tandem post longam vociferationem afferuntur phialæ vitreæ, cum aqua tane limpida. IA. Altera cœnæ spes. GI. Ne propera, inquam. Rursum post atroces clamores adfertur phiala illius nectaris fæculenti plena. IA. O factum bene! GI. Sed sine pane. Nihil adhuc periculi; nemo famelicus bibit lubens tale vinum. Clamatum est iterum usque ad ravim. Tum demum apponitur panis ille, quem vix ursus dentibus frangeret. IA. Certe jam vitæ consultum est. GI. Sub multam noctem tandem venit Antronius, hoc fere proœmio inauspicatissimo,

ut diceret, sibi dolere stomachum. IA. Quid heic mali auspicii? GI. Quia tunc nihil erat quod ederetur. quid enim exspectes, hospite male affecto? IA. Dolebat re vera? GI. Adeo, ut solus devoraturus fuerit tres capos, si quis dedisset gratis. IA Exspecto convivium. GI. Primum ipsi apponebatur patina cum farina fabacea; quod obsonii genus illic vulgo venditur tenuibus. Ajebat se hoc uti remedio adversus omne morbi genus. IA Quot eratis convivæ? GI. Interdum octo aut novem; inter quos erat Verpius ille doctus, quem arbitror tibi non ignotum, & filiusfamiliàs natu major. IA. Quid illis apponebatur? GI. An non satis est frugi hominibus quod Melchisedec obtulit Abrahæ quinque regum victori? IA. Nihil igitur obsonii? GI. Erat non nihil. IA. Quodnam? GI. Memini nos fuisse in mensa convivas numero novem; cum in patina non numerarem nisi septem foliola lactucæ aceto innatantia, sed absque oleo. IA. Solus igitur ille devorabat suas fabas? GI. Vix semiobolo emerat: nec tamen vetabat, si quis proxime assidens vellet gustare; sed incivile videbatur, languido suum eripere cibum. IA. Secabantur folia, quemadmodum de cumino meminit proverbium? GI. Non; sed lactucis à primoribus absumtis, reliqui panem immergebant aceto. IA. Quid autem post septem folia? GI. Quid, nisi caseus conviviorum clausula? IA. Hiccine erat apparatus perpetuus? GI. Propemodum; nisi quod interdum, si eo die Mercurium fuisset expertus propitium, erat paulo profusior. IA. Quid tum? GI. Iubebat emi tres uvas recentes uno

æreo nummulo. Ea res exhilarabat totam familiam. IA. Quid ni? GI. Id eo duntaxat tempore, quo ſumma eſt uvarum ibi vilitas. IA Proin extra autumnum nihil profundebat? GI. Profundebat. Sunt illic naviculatores, qui concharum minutum genus hauriunt, potiſſimum è latrinis: hi clamore certo ſignificant quid habeant venale. ab his interdum jubebat emi dimidio nummuli, quem illi bagathinum appellant. Tum vero dixiſſes, in ea familia eſſe nuptias. nam igni erat opus, licet celerrime percoquantur. Atque hæc quidem poſt caſeum, loco bellariorum. IA. bella mehercule bellaria! Sed nihil unquam apponebatur carnium aut piſcium? GI. Tandem victus meis clamoribus, cœpit eſſe ſplendidior. Quoties autem videri volebat Lucullus, hi ferme erant miſſus. IA. Iſtuc vero lubens audiero. GI. Primo loco dabatur juſculum, quod illi, neſcio quam ob cauſam, appellant miniſtram. IA. Lautum opinor. GI. His conditum aromatibus: Admovetur igni cacabus aqua plenus; in eam conjiciuntur aliquot fragmenta caſei bubalini, qui jam olim in ſaxum induruit. nam ad deſtringendum aliquid, bona ſecuri opus eſt. Cum ea fragmenta tepore aquæ ſolvi cœperint, inficiunt eam ne poſſit mera dici aqua. hoc juſculo præparant ſtomachum. IA. Suibus dignum. GI. Dein apponitur paululum carnium de ventre veteris vaccæ, ſed elixum ante dies quindecim. IA. Fœtet igitur. GI. Maxime; ſed adhibetur remedium. IA. Quodnam? GI. Dicam, ſed vereor ne imitaturo. IA. Scilicet. GI. Miſcent ovum aquæ calefactæ; eo jure perfun-

dunt carnem: ita magis falluntur oculi quã nares. nam fœtor erumpit per omnia. Si dies requirit esum piscium, interdum apponuntur auratæ tres: nec hæ magnæ, cum convivæ sint septẽ aut octo. IA. Præterea nihil? GI. Nihil nisi caseus ille saxeus. IA. Novum mihi narras Lucullum. Sed qui potuit tam exilis apparatus tot sufficere convivis, præsertim nullo refectis jentaculo? GI. Imo ne sis insciens, ex ejus convivii reliquiis alebantur socrus, nurus, filius natu minor, famula, & aliquot parvuli. IA. Tu quidem admirationem meam auxisti, non ademisti. GI. Istuc tibi vix possum describere, nisi prius ordinem convivii depinxero. IA. Pinge igitur. GI. Antronius obtinebat primũ locum, nisi quod ego illi sedebam dexter, velut extraordinarius: è regione Antronii Orthrogonus; Orthrogono assidebat Verpius, Verpio Strategus natione Græcus: Antronio siniſter assidebat filius natu major. Si quis accessisset conviva, ei locus dabatur pro dignitate. Primum de jure minimum erat vel periculi vel discriminis, nisi quod in procerũ discis natabant fragmenta bubalini casei. Cæterum ex phialis vini aquæque ferme quatuor vallum quoddam fiebat, ut nemo posset attingere quod erat appositum, præter tres, ante quos stabat patina, nisi quis sustinuisset esse impudentissimus, & transilire septa. Nec tamen ea patina diu manebat, sed mox tollebatur, ut aliquid supereſſet familiæ. IA. Quid igitur edebant reliqui? GI. Suo more deliciabantur. IA. Qui? GI. Panem illum argillaceum macerabant vino fœcis vetustissimæ. IA. Tale convivium oportuit esse perbreve. GI. Frequenter

quenter hora prolixius. IA. Quî potuit? GI. Sublatis, ut dixi, mox, quæ non carebant periculo, ponebatur caseus, unde nullum erat periculum ne quisquam ullo cultello escario quidquam abraderet. Manebat illa præclara fæx, & suus cujusque panis. Atque inter hæc bellaria tuto miscebantur fabulæ. Interim prandebat fœminarum senatus. IA. Quid interim operæ? GI. Nihil habebant nobiscum commune; suis horis sibi prandebant ac cœnabant. Sed hi cibo capiendo vix semihoram impendebant toto die. IA. Verũ apparatus cujusmodi? GI. Istuc tuum est divinare. IA. At Germanis vix sufficit hora in jentaculum, tantundem in merendam, sesquihora in prandium, duę horæ in cœnam: ac nisi affatim expleantur eleganti vino, bonis carnibus ac piscibus, deserunt patronum, & fugiunt in bellum. GI. Suus cuique genti mos est. Itali minimum impendunt gulæ, pecuniam malunt quam voluptatem; & sobrii sunt natura quoque, non solum instituto. IA. Nunc profecto non miror te nobis rediisse tam exilem; sed omnino vivum rediisse demiror, præsertim cum antea capis, perdicibus, turturibus & phasianis assuevisses. GI. Plane perieram, nisi repertum fuisset remedium. IA. Male res agitur, ubi tot remediis est opus. GI. Effeceram ut mihi jam languescenti in singula convivia daretur quarta pars pulli elixi. IA. Nunc incipies vivere. GI. Non admodum. Emebatur pullus exiguus, ne multum impenderetur, cujusmodi sex non sufficerent uni boni stomachi Polono in jentaculum. Nec emto dabant cibũ, ne quid esset impendii: itaq; macie ene-

cti ac semivivi coquebatur ala aut poples; jecur dabatur Orthrogoni filio infanti. Ius autem semel atque iterum ebibebant mulieres, subinde nova infusa aqua. Itaque poples ad me veniebat pumice siccior, & quovis putri ligno insipidior. Ius nihil erat nisi mera aqua. IA. Et tamen audio illic avium genus & copiosissimum esse, & elegans, & vile. GI. Est prorsus; sed illis carior est pecunia. IA. Satis dedisti pœnarum, etiamsi Romanum pontificem occidisses, aut si minxisses ad sepulchrum divi Petri. GI. Sed audi reliquum fabulæ. Scis esse in quaque hebdomada quinque dies, quibus vescimur carnibus. IA. Nimium. GI. Duos itaque pullos dumtaxat emebant. Die Iovis se fingebant oblitas emere, ne vel totum pullum eo die apponerent, vel aliquid superesset. IA. Næ iste Antronius superat etiam Euclionem Plautinum. Sed piscariis diebus quo remedio consulebas vitæ? GI. Amico cuidam dederam negotium, ut mihi meo ære in singulos dies emeret ova tria, duo in prandium, unum in cœnam. Sed heic quoque fœminæ pro recentibus care emtis supponebant semiputria; ut mecum præclare crederem actum, si ex tribus unum esset quod edi posset. Tandem & utrē vini purioris mea pecunia emeram: cæterum mulieres effracta sera intra paucos dies exorbuerunt, non admodum irato Antronio. IA. Itane nullus erat illic, quem tui misereſceret? GI. Misereſceret? imo videbat illis gluto quispiam, & helluo, qui tantum ciborum unus devoraret. Itaque subinde me admonebat Orthrogonus, haberem ejus regionis rationem,

nem, meæque consulerem incolumitati: & aliquot nostrates commemorabat, quibus illic edacitas conciliasset aut mortem, aut morbum gravissimum. Cum is me videret deliciis quibusdam, quas illic ex nucleis pineis, aut peponum, melonumque venditant pharmacopolæ, fulcire corpusculum, & assiduis laboribus, & inedia, & jam etiam morbo fractum, subornat medicum mihi amicum & familiarem, ut persuadeat victus moderationem. Egit hoc mecum diligenter. Moxque sensi subornatum, nec respondi tamen. Cum idem accuratius mecum ageret, nec admonendi faceret finem; Dic, inquam, mihi, vir egregie, serio isthæc loqueris, an joco? Serio, inquit. Quid igitur suades ut faciam? A cœnis in totum abstine; & vino adde, ut minimum, aquæ dimidium. Risi præclarum consilium. Si me cupis extinctum, huic corpusculo & raro & exili, & spiritibus subtilissimis, vel semel à cœna abstinere mors esset: id toties ipsa re compertum habeo, ut non libeat iterum experiri. Quid autem futurum censes, si sic pransus à cœna temperem? Et tali vino jubes addi aquam? quasi non præstaret puram aquam bibere, quam fæculentam. Nec dubito, quin hæc te loqui jusserit Orthogonus. Subrisit medicus, ac mitigavit consilium. Non hæc loquor, inquit, Gilberte doctissime, quod in totum arceam te à cœnis; licebit gustare ovum, & semel bibere: sic enim ipse vivo. In cœnam coquitur ovum: inde capio vitelli dimidium, reliquum do filio; mox hausto semicyatho vini, studeo in multam noctem.

IA. Num isthæc vera prædicabat medicus?

GI. Veriſſima. Nam ipſe forte per viam ambulans, redibam à ſacro, & comes admonuerat illic habitare medicum; libuit videre regnum illius. Erat autē dies dominicus. Pulſavi fores: apertæ ſunt; aſcēdi; offendo medicum cum filio, & eodem famulo prandentē. Apparatus erat duo ova, prēterea nihil. IA. Oportuit eſſe exſangues homines. GI. Imo ambo erant pulchre habito corpore, colore vivido ac rubido, oculis lætis IA. Vix credibile eſt. GI. At ego compertiſſima narro. Nec ille ſolus ad iſtum vivit modum, ſed complures alii, & imaginibus clari & re lauta. Polyphagia & polypoſia, crede mihi, conſuetudinis res eſt, non naturæ. Si quis paulatim aſſueſcat, tandem eo proficiet, ut idem faciat quod Milo, qui bovem eodem die totum abſumſit. IA. Deum immortalem, ſi tam parvo victu licet tueri valetudinem, quantum impendiorum perit Germanis, Anglis, Danis, & Polonis? GI. Plurimum haud dubie, & quidem non ſine gravi tum valetudinis tum ingenii detrimento. IA. Sed quid obſtabat, quo minus tibi ſufficeret ille victus? GI. Quia diverſis aſſueveram; & ſerum jam erat mutare conſuetudinem: quanquam me nō tam offendebat ciborum exiguitas, quam corruptio. Duo ova poterant ſufficere, ſi fuiſſent recens nata: vini cyathus erat ſatis, niſi pro vino daretur fæx vapida: dimidium panis aluiſſet, niſi pro pane daretur argilla. IA. Adeone ſordidum eſſe Antronium in tantis opibus? GI. Arbitror cenſum illius non fuiſſe infra octoginta ducatorum millia. Nec ullus erat annus, quo non accederet lucrum mille ducatorum, ut dicam parciſſime. IA. Sed

5 Polyphagia, edacitas: eſt vorandi quadā cupiditas.

6 Polypoſia, bibacitas.

juve-

juvenes illi quibus hæc parabantur, num eadem utebantur parsimonia? GI. Vtebantur, sed domi duntaxat; foris liguriebant, scortabantur, ludebant aleam: cumq; pater in gratiam honestissimorum convivarũ gravaretur teruntium impendere, juvenes interdum una nocte sexaginta ducatos perdebant alea. IA. Sic perire solent quæ sordibus corraduntur. Verum è tantis periculis incolumis, quo nunc te confers? GI. Ad vetustissimum Gallorum contubernium, facturus quod illic dispendii factum est.

EXEQVIÆ SERAPHICÆ.

THEOTIMUS[1], PHILECOUS[2].

[1] *Theotimus, qui deũ veneratur & colit.*

[2] *Philecous, audiendi cupidus, fama investigator.*

PH. UNde nobis Theotimus, nova religionis facie? TH Qui sic? PH. Quia severa frons, oculi in terram defixi, caput in lævum humerum nonnihil inflexum, sphærulę precatoriæ in manibus. TH. Si nosse cupis, amice, quæ ad te nihil attinent, è spectaculo venio. PH. An spectasti funambulum, aut præstigiarum artificem, aut aliud huic simile? TH. Fortasse non ita huic dissimile. PH. Equidem nunquam ante hac vidi quenquam istiusmodi vultu redeuntem è spectaculo. TH. sed ejusmodi fuit spectaculi genus, ut si tu interfuisses, fortassis me incederes aliquanto tristior. PH. Quin tu ergo memoras, quid te tam fecerit religiosum? TH. Redeo ab exsequiis Seraphicis. PH. Quid ego audio? Itane moriuntur & angeli? TH. Non; sed horum sodales. Cæterum, ne te diutius suspensum habeam, nosti, opinor, heic apud Pelusios Eusebium, hominem clarum & eruditum. PH. Illumne ex principe privatum, è privato

exsulem, ex exsule tantum non medicum, pœne addideram sycophantam? TH. Recte divinasti quem dicam. PH. Sed quid illi accidit? TH. Hodie sepultus est: à pompa funebri redeo. PH. Admodum tristem fuisse oportet, quæ te nobis tam tristem remisit. TH. Vereor ut sine lacrymis queam tibi quod vidi describere. PH. At ego vereor ut sine risu possim audire. Sed narra obsecro. TH. Scis Eusebium jam pridē fuisse misera valetudine. PH. Scio, ante annos aliquot evitato corpusculo. TH. In hujusmodi morbis qui lente conficiunt hominem, medici certis præsagiis solent mortis diem prædicere. PH. Maxime. TH. Hi monuerunt hominem, quidquid medicorum ars præstare posset, id omne summa cura præstitum esse. Deum quidem potentiorem omni medicorum ope, sed quod humana conjectura deprehendi quiret, non supereſſe triduum vitæ. PH. Quid tum postea? TH. Ibi continuo præclarus Eusebius defecto corpusculo totum sanctissimi Francisci amictum induit, raditur, accipit cucullam cinericiam, vestem ejusdem coloris, funem nodosum, fenestratos calceos. PH. Moriturus? TH. Sic est. Quin & profitetur voce jam moribunda, se Christo militaturum juxta Francisci regulam, si, quod medici desperabant, daret Deus. Ad hanc professionem adhibiti sunt testes, viri sanctimonia celebres. In ea veste moritur vir egregius ad tempus à medicis prædictum. Veniunt ex eo sodalitio complures, qui funebrem pompam celebrent. PH. Vtinam adfuissem isti spectaculo! TH. Illacrymasses, si spectasses qua caritate Seraphici sodales cadaver abluerint, amictum

ctum illum ſacroſanctum adaptarint, manus in crucis imaginem compoſuerint, pedes nudarint, & nudatos exoſculati ſint, faciem unguento etiam exhilararint, juxta præceptum Euangelicum. PH. Prodigioſa humilitas, Seraphicos viros agere pollinctores ac veſpillones. TH. Poſt hæc feretro compoſuerunt: & juxta Pauli [3] doctrinam, Alter alterius onera portate, propriis humeris fratres fratrem bajularunt per viam publicam ad monaſterium. Ibi ſolemnibus næniis ſepelierunt. Cum venerabilis illa pompa per viam incederet, vidi complures invitis oculis effundere lacrymas, cum talem virum, quem prius viderant purpura byſſoque veſtitum, nunc conſpicerent in amictu Franciſcano, fune canabeo cinctum, tam religioſa ſpecie toto corpore compoſitum. Nam & mortui caput erat deflexum in humerum, & manus, ut dixi, decuſſatim compoſitæ. Cætera item omnia mirificam quandam religionem præ ſe ferebant. Quin ipſa turba Seraphica cervicibus inflexis, oculis in terram defixis, & næniis adeo lugubribus, ut arbitrer ipſos manes non canere lugubrius, multis excutiebat lacrymas & ſingultus. PH. Sed habebatne quinque Franciſci vulnera? TH. Id non auſim affirmare certo. Apparebant in manibus ac pedibus veſtigia quædam ſublivida; ac veſtis in ſiniſtro latere feneſtellam habebat. Verum non auſus ſum oculos acrius intendere, quod affirment in hujuſmodi rebus curioſitatem multis fuiſſe exitio. PH. Sed nulloſne illic ſenſiſti ridentes? TH. Senſi: verum eos ſuſpicor hæreticos eſſe, quorum hodie plenus eſt mun-

[3] Gal. 6.

mundus. PH. Vt ſimpliciter tecum fabuler, mi Theotime, vix ipſe valuiſſem à riſu temperare, ſi iſti ſpectaculo adfuiſſem. TH. Faxit Deus, ne tu ſis iſtius fermenti contagio corruptus. PH. Nihil hinc periculi eſt, optime Theotime; ego à puero religioſe beatũ Franci cum, juxta mundum nec doctum nec ſapientem, ſed profunda mundanorum affectuum mortificatione Deo carillimum, ſemper animo ſum veneratus; cumque hoc omnes, qui illius ingreſſi veſtigiis ex animo ſtudent mundo mortui, Chriſto vivere. Nam veſtem nihil moror. ſed lubens ex te didicero, quid veſtis conferat mortuo? TH. Margaritas non eſſe porcis objiciendas, nec ſanctum
4 *Matt.* dandum canibus, ſcis ab ipſo Domino pre-
7. ceptum eſſe. Proinde, ſi ridendi cauſa percunctaris, nihil ex me audies: ſin ſimplici diſcendi ſtudio, libens impartiam, quod ab illis didici. PH. Profiteor diſcipulum & attentum, & docilem, & benevolum. TH. Principio ſcis quoſdam uſq; adeo ambitioſos, ut non ſat habeant ſuperbe & inſolenter vixiſſe, niſi & ambitioſe ſepeliantur mortui. Non ſentiunt exanimes, ſed tamen viventes imaginatione quadam futuræ pompæ voluptatem aliquam ac fructum præcipiunt. Hoc quidquid eſt, affectus abdicare, non negabis, opinor, aliquam pietatis partem. TH. Fateor, ſi faſtus exſequiarum non valeat alia ratione devitari. Sed mihi videtur modeſtius, ſi princeps exanimis involvatur linteo vili, ac per plebeios veſpillones in vulgari cœmeterio inter plebeia cadavera ſepeliatur. Nam qui ſic efferuntur, quemadmodũ elatus eſt Euſebius, mutaſſe faſtũ videntur verius, quam vitaſſe.

vitasse. TH. Deo gratum est quidquid bono fit animo. Illius autem est iudicare cor hominis. Verum quod dixi leve est; sunt alia graviora. PH. Quæ? TH. Profitentur ante mortẽ Franciſci regulam. PH. Videlicet ut eam ſervent in campis Elyſiis. TH. Non; ſed heic, ſi revaleſcant. Et fit aliquoties ut medicorum ſententiis damnati, ſimul ut ſacroſanctam veſtem induerint, ope Dei reviviſcant. PH. Idẽ ſæpenumero uſu venit in his, qui veſtem eam non induunt. TH. Oportet ſimpliciter ambulare in via fidei. Si nihil eſſet eximii fructus in hac re, non ambirent, præſertim apud Italos, genere & litteris nobiles plurimi, utin amictu ſacroſancto ſepeliantur. Ac ne repudies ignotorum hominum exempla; ſic ſepultus eſt ille, cui tu merito plurimum tribuis, Rudolphus Agricola: ſic nuper Chriſtophorus Longolius. PH. Mea nihil refert quid delirent homines cum agunt animam; ex te doceri cupio, quid magni boni conferat, hominẽ metu mortis attonitum, ac certæ vitæ deſperatione perturbatum, profiteri aut veſtiri. Quid quod vota ſunt irrita, niſi fiant animo ſano ſobrioque, matura deliberatione, ſublato metu, dolo, aut vi? Vt horum nihil ſit, profeſsio talis non obligat, niſi poſt annum probationis, quo geſtare jubentur tunicam cum caperone: ſic enim loquitur vir ille Seraphicus. Itaque ſi reviviſcant, duplici nomine non tenentur; neque enim votum eſt, quod ab attonito fit metu mortis ac ſpe vitæ; neque profeſsio obligat ante caperonem geſtatum. TH. Vtcunque habet obligatio, illi certe putant ſe obligari, & illa totius voluntatis addictio non poteſt

Deo

Deo non esse gratissima. siquidem hoc est in causa ut bona opera monachorum, etiamsi demus cætera paria, gratiora sint Deo quam aliorũ, quod ex optima radice proficiscantur. TH. Non excutiam heic quanti momenti sit, hominem totum se Deo addicere, cum jam sui juris non est: ego arbitror unumquemque Christianum se totum addicere Deo in baptismo, cum renuntiat omnibus pompis & voluptatibus Satanæ. datque nomen Imperatori Christo, posthac illi per omnem vitam militaturus. Et Paulus agens de his qui Christo commoriuntur, ut jam sibi non vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, non loquitur proprie de monachis, sed de universis Christianis. TH. Opportune meministi baptismi; sed olim tingebantur, aut aspergebantur agentes animam, quibus tamen dabatur spes æternæ vitæ. PH. Quid episcopi promiserint, non ita magni refert: quid Deus præstare dignetur, nobis incertum est. Si certum fuisset tales aspergine aquulæ repente fieri cives cœli, quæ major poterat aperiri fenestra, ut homines mundo dediti studio per omnem vitam servirent impiis cupiditatibus, actum demum adhiberent aspersiunculam, cum jam amplius peccandi facultas non esset? Quod si tali baptismo similis est ista professio, præclare consultum est impie viventibus. ne pereant, hoc est Satanæ vivant, Christo moriantur. TH. Imo si fas est aliquid ex Seraphicis mysteriis prodere, efficacior est illorum professio quam baptismi. PH. Quid audio? TH. In baptismo tantum proluuntur crimina; restat anima pura, sed nuda: heic qui profitetur, statim dita-

Rom. 6.

ditatur totius ordinis egregiis meritis, nimirum insitus corpori sanctissimæ sodalitatis. PH. Itane qui per baptismum inseritur corpori Christi, nihil accipit, nec à capite, nec à corpore? TH. Nihil à Seraphica massa, nisi beneficentia aut favore promereatur. PH. Quis angelus hoc istis revelavit? TH. Non angelus, ô bone, sed ipse Christus ore proprio hoc aliaque permulta beato Francisco præsens præsenti patefecit. PH. Obsecro te per amicitiam nostram, atque obtestor, ne me graveris istis impartiri sermonibus. TH. Sunt reconditissima mysteria; nec fas est ea profanis communicare. PH. Qui profanis, amice? qui nulli unquam ordini melius voluerim quam Seraphico? TH. Sed interdum vellicas eos odiosius. PH. Hoc ipsum, Theotime, amoris argumentum est: cum eum ordinem nulli gravius lædant, quam qui sub illius umbra turpiter vivunt: quisquis optime vult ordini, necesse est ut illius corruptoribus maxime succenseat. TH. At vereor ne Franciscum iratum habeam, si quid arcanorum effutiero. PH. Quid mali metuis ab innocentissimo viro? TH. Quid? Ne me exoculet, aut ne mihi mentem adimat; quomodo multos tractasse dicitur qui reclamarunt illius quinque vulnerum vestigiis. PH. Itane divi peiores sunt in cœlo quam fuerint in terris? Audio Franciscum adeo fuisse miti ingenio, ut cum pueri per viam incedenti caseum, lac, rudera & lapides immitterent in rusticanam cucullam à tergo pendentem, nihil offenderetur, sed hilaris incederet, & gaudens, & nunc factus est iracundus ac vindex? Alio die cum à socio audisset fur, sacri-

sacrilegus, homicida, incestus, ebriosus, & quidquid criminum in scelerosissimum quemvis congeri potest, confractus egit gratias, confessus illum nihil esse mentium. Miranti socio cur ita loqueretur; Hæc, inquit, omnia, & his sceleratiora patraram, nisi me numinis favor servasset. Vnde igitur nunc factus est vindex? TH. Sic est: divi in cœlo regnãtes lædi nolunt. Quid Cornelio mitius? quid Antonio mansuetius? quid Ioanne Baptista patientius, dum viverent? At nunc quam horrendos morbos immittunt, nisi legitime colantur? PH. Citius crediderim illos adimere morbos, quam immittere. Sed quod mihi dixeris, nec profano commiseris, & taciturno crediderís. TH. Age, tua fretus fide dicam, quod quidem ad hanc rem attinet. Obsecro te, Franciscе, ut te tuisque sodalibus propitiis sit mihi fas audita loqui. Scis Paulo[6] 1 Cor. 2. fuisse sapientiam reconditam, quam non palam, sed occulte loquebatur inter perfectos. Sic habent & illi quædam arcana, quæ non evulgant apud quoslibet, sed beatis viduis, aliisque piis, & selectis, bene volentibus gregi Seraphico, privatim impartiunt. PH. Exspecto τριταγίας, ἀποκαλύψεις. TH. Principio Dominus prædixit patriarchæ Seraphico futurum, ut quo grex Seraphicus magis increbresceret, hoc illi pabulum abundantius suppeditaret. PH. Heic protinus ademta est omnis querela iis, qui dictitant, hoc hominum genere in dies increbrescente, gravati populum. TH. Deinde aperuit & hoc, quod quotannis, in die illi festo, omnes animæ non modo fratrum, qui sacrosanctum illum gestant habitum, verum etiam ordini bene

7 Id est, ter sanctas revelationes.

bene cupientium, ac de ipſius ſodalibus bene merentium, ab igni purgatorio liberarentur. TH. Tam familiariter Chriſtus cum illo fabulabatur? PH Quid ni? ut cum amico & ſodali, quemadmodum Deus pater fabulabatur cum Moſe. Moſes [s] à Deo traditam legem tulit ad populum; Chriſtus legem Euangelicam promulgavit; Franciſcus legem ſuam angeli manibus bis deſcriptam, tradidit Seraphicis fratribus. PH. Exſpecto tertiam apocalypſim. TH. Verebatur egregius ille patriarcha, ne bonum ſemen, quod ſeminatum erat, noctu vitiaret ille malus, & ita cum zizania revelleretur & triticum. Hunc ſcrupulum exemit illi Dominus, promittens illi, ſibi curæ futurum ne deficeret ſemicalceatorum ac cinctorum funè populus uſque ad extremum judicii diem. PH. O Domini clementiam! alioqui fuerat actum de eccleſia Dei. Sed perge. TH. Quarto loco reſeravit illud, quod nullus impie vivens diu perſeverare poſſet in eo ordine. PH. An non defecit ab ordine quiſquis impie vivit? TH Non: neque enim Chriſtum ſtatim abnegavit qui ſcelerate vivit; quanquam aliquo modo negant Deum, qui ore profitentes, factis negant. Sed quiſquis abjicit ſacroſanctum habitum, is irreparabiliter defecit ab ordine. PH. Quid igitur dicemus de tot monaſteriis conventualium, qui pecunias habent, qui potant, ludunt aleam, ſcortantur, & palam alunt domi concubinas, ne plura commemorem? TH. Franciſcus nunquam geſtavit veſtem tali colore nimium fuſco, nec uſus eſt cingulo è lino candido confecto. Proinde illis, ubi pulſarint oſtium, dice-

[s] *Exodi 33.*

[1] *Alludit ad parabolam Evangelii Matt. 22. de invitatis ad nuptias.*

dicetur, Neſcio [1] vos: eo quod non habent veſtem nuptialem. PH. Eſtne ampliusTH Nihil adhuc audiſti. Quinto loco patefecit illi, quod, qui male vellent ordini Seraphico, quales heu nimium multi ſunt, nunquam pervenirent ad dimidium ætatis à Deo præfinitæ, niſi mortem anticipaſſent; ſed omnes peſsima morte quam ocyſsime perituros. PH. Vidimus iſtuc cum in aliis multis aliâs, tum nuper in Matthęo Cardinale Sedunenſi: de ſemicalceatis peſsime & loquebatur, & ſentiebat; periit prius quam, opinor, attingeret quinquageſimum annum. TH. Recte quidem dicis: ſed ille læſerat etiam Cherubicum ordinem. Nam hujus opera potiſſimum effectum prædicant, ut Bernæ [2] quatuor illi Dominicani traderentur flammis, cum alioqui pontificis animum pecunia fuerint expugnaturi. PH. Sed ajunt illos prodigioſæ impietatis orſos fabulam. Fictis viſionibus ac miraculis agebant, ut perſuaderent Virginem matrem fuiſſe contaminatam labe originali, divum Franciſcum non habuiſſe vera Chriſti vulnerum veſtigia, ea verius habuiſſe Catharinam Senenſem; ſed perfectiſsima pollicebantur laïco converſo, quem ad hanc fabulam agendam ſubornaverant; & ad hanc impoſturam abutebantur corpore Domini, poſtremo etiam fuſtibus, & venenis. Denique prædicant hanc telam non fuiſſe unius monaſterii, ſed totius ordinis procerum. TH. Vtcunque iſta habent, non temere dictum eſt à Deo, Nolite [3] tangere chriſtos meos. PH. Exſpecto ſi quid ſupereſt. TH. Supereſt apocalypſis ſexta, qua Dominus juravit illi futurum, ut fautores ordinis

[2] *Apud Helvetios quatuor Dominicani exuſti.*

[3] *Quaſi hoc de ſolis monachis dictum eſſet.*

ordinis Seraphici, quantumvis impie viverent, tamen aliquando Domini misericordiam consequerentur, & sceleratam vitam beato fine clauderent. PH. Etiamne si in adulterio deprehensi occiderentur? TH. Quod Dominus promisit, non potest non esse ratum. PH. Sed quibus tandem rebus illi metiuntur favorem ac benevolentiam? TH. Oh, dubitas? qui dat, qui vestit, qui culinam instruit, jam dudum amat. PH. Non amat qui monet, qui docet? TH. Hæc ipsis domi abundant, & hujus generis beneficia solent aliis largiri, non ab aliis accipere. PH. Plus ergo Dominus promisit Franciſci discipulis quã suis. Sibi quidem patitur imputari, si quid ipsius respectu benefiat cuilibet Christiano; sed non promittit male viventibus vitam æternam. TH Nec mirum, amice. nam extremus Euangelii vigor servatus est huic ordini. Sed audi jam septimam apocalypsim, eamque postremam PH. Heic sum. TH. Iuravit illi Dominus, neminem male moriturum qui in habitu Seraphico moreretur. PH. At quid appellas male mori? TH. Is male moritur, cujus anima relicto corpore rectà defertur ad tartara, unde nulla est redemptio. PH. Vestis igitur nõ liberat ab igni purgatorio? TH. Non, nisi quis moriatur in ipso festo beati Franciſci. Verum an tibi parum videtur, tutum esse à tartaro? PH. Maximum ego quidem arbitror. Sed quid de his sentiendum, quibus jam mortuis induitur sacra vestis? Non enim in ea moriuntur. TH. Si vivi hoc petierunt, voluntas habetur pro facto. PH. At ego, cum agerem Antverpiæ, adfui cum cæteris cognatis matronæ cuidam agenti

agenti animam; aderat Franciscanus, vir admodum venerabilis. Is ubi videt mulierem jam osculantem, alterum brachium illius inseruit suæ vesti sic ut etiam aliquam humeri partem tegeret. Ibi quidam dubitabant, utrum tota mulier esset tuta ab inferorum portis, an pars contecta. TH. Tota erat tuta, non aliter quam in baptismo pars hominis tingitur aqua, totus tamen Christianus redditur. PH. Mirum cacodæmones tantopere horrere vestem illam. TH. Magis horrent quam crucem Domini. Cum efferretur Eusebius, vidi (non solus tamen) agmina nigrorum dæmonum, muscarum instar, assultantium ad corpus, nullus tamen audebat attingere. PH. At interim facies, manus, pedes erant in periculo, quippe nudi. TH. Vt serpentes nec umbram fraxini, licet porrectam longius, ferre possunt, ita dæmones virus illud sacræ vestis etiam procul sentiunt. PH. Proinde non arbitror talia corpora putrescere, alioqui plus animi esset vermibus quam cacodæmonibus. TH. Verisimile narras. PH. Quam fortunati pediculi qui in tam divina veste perpetuo vivunt! Cæterum cum vestis deferatur ad sepulchrum, quid est quod tuetur animam? TH. Vestis umbram secum defert; ea tutam reddit, adeo ut negent quenquam illius ordinis venire in purgatorium ignem. PH. Næ ego istam apocalypsim, si vera narras, pluris facio, quam illam Ioannis! hæc enim expeditam ac facilem ostendit viam, qua cuivis liceat citra sudorem, citra molestiam, citra pœnitentiam mortem æternam effugere, tota vita suaviter peracta in deliciis. TH. Assentior. PH. Iam igitur

tur mirari desino, si plerique Seraphicis sodalibus plurimum tribuant: verum nō queo satis admirari, non deesse qui non vereantur illis oppedere. TH. Nimirum istos scias, quotquot videris, traditos in reprobum sensum, suaque malitia excæcatos. TH. Posthac ero cautior; daboque operam ut in sacrosancta veste moriar. Verum extiterunt hoc sæculo quidam qui docent, hominem sola fide justificari, nullo operum præsidio: maximum igitur privilegium sit, si vestis beet absque fide. TH. Non simpliciter absque fide, ne quid erres, Philecoë. satis autem est credere, hæc quæ diximus esse promissa à Christo patriarchæ Francisco. PH. Vel Turcam igitur servabit vestis? TH. Vel ipsum Satanam, si se patiatur indui, & fidem habeat apocalypsi. PH. Iam dudum me tuum feciſti: sed unum atque alterum scrupulum mihi cupiam per te eximi. TH. Dic. PH. Audivi, Franciscum, suum appellare institutum Euangelicum. TH. Verum. PH. Sed Euangelii regulam profitentur omnes Christiani, mea quidem sententia; Quod si istorum institutum est Euangelicum, oportet quotquot Christiani sunt, eosdem esse Franciscanos. & in his primas tenebit Christus cum Apostolis & sanctissima matre. TH. Convinceres tu quidem, nisi Franciscus quædam addidisset Euangelio Christi. PH. Quæ? TH. Vestem cinericiam, funem canabeum, & pedes nudos. PH. Istis igitur notis dignoscimus Euangelicum à Franciscano? TH. Differunt & contactu pecuniæ. PH. Verum, ut audio, Franciscus recipi vetat, non attingi. Recipit autem vel dominus, vel procurator, vel creditor, vel

hæres, vel mandatarius. & si numeret chirotheca munitus, nihilominus recepisse dicitur. Vnde igitur hoc novum interpretamentũ, ne recipiant, id est, ne contingant? TH. Sic interpretatus est Benedictus pontifex. PH At non ut pontifex, verum ut Franciscanus. Alioqui nonne, qui sunt observantissimi, cum peregrinantur, excipiunt linteolo nummos? TH. Faciunt cum urget necessitas. PH. At mori satius est, quam violare regulam plusquã Euangelicam. Deinde nonne passim recipiunt per suos procuratores? TH. Quid ni? etiamsi dentur aliquot millia, id quod non raro accidit. PH. At regula dicit, neque per se, neq; per alios. TH. At non contingunt PH. Ridiculum: Si contactus impius est, etiam per alios contingunt. TH. Verum non estillis cum procuratoribus actio. PH. Non est? Experiatur hoc qui velit. TH. Christus non legitur usquã contigisse pecuniã. PH. Esto: sed probabile est Christum adolescentulum crebro parentibus suis emisse oleum, acetum, & olera. Sed extra controversiam Petrus & Paulus contrectarunt. Non est in contactus fuga laus pietatis, sed in contemtu. Vini contactus multo periculosior est quam pecuniæ; cur non horrent ibi periculum? TH. Quia Franciscus non prohibuit. PH. Nonne porrigunt manus suas otio molliculas, & pulchre lotas fœminis salutantibus; & nummo forte inspiciendi causa oblato resiliunt, ac se muniunt signo crucis? pape quam Euangelice! Et quidem puto Franciscum, licet omnis literaturæ rudem, non adeo desipuisse, ut vetuerit qualemcunq; pecuniæ contactum. Et tamen si id sensit, quanto periculo suos ex-

expoſuit quos juſſit nudis pedibus incedere? Vix enim vitari poteſt quin aliquando imprudentes calcent nummum humi jacentem. TH. Verum non tangunt manibus. PH. An tactus non eſt ſenſus toti corpori communis? TH. Eſt atque etiamſi quid tale uſu veniat, non ſacrificant niſi confeſſi. PH. Religioſe. TH. Verum omiſſis cavillationibus, dicam id quod res eſt. Pecunia multis eſt, eritque maximorum malorum occaſio. PH. Fateor: ſed eadem aliis eſt multorum bonorum materia. Divitiarum amorem lego damnatum, pecuniam damnatam nuſquam lego. TH. Recte dicis. Sed quo longius abſint ab avaritiæ morbo, ſic prohibitus eſt contractus, quemadmodum in Euangelio vetamur jurare, ne incidamus in perjurium. PH. Quin igitur vetitus eſt adſpectus? TH. Quia facilius eſt continere manus quam oculos. PH. Et tamen per illas feneſtras ingreſſa eſt mors. TH. Et ideo qui germane Franciſcani ſunt, ultra ſupercilia deducunt cucullam, tectiſque & in terram defixis oculis incedunt, ne quid videant præter viam: quod idem videmus in equis currus onuſtos trahentibus, utrinque coriumcapiſtro additum non ſinit eos quidquam videre niſi quod ante pedes eſt. PH. Verum age dic mihi, eſtne hoc verum quod audio, in regula vetitum, ne quod indultum impetrent à Pontifice? TH. Eſt. PH. Atqui audio nullum hominum genus pluribus inſtructum indultis; adeo ut liceat illis homines ipſorum ſententia damnatos, vel veneno necare, vel vivos defodere, citra ullum irregularitatis periculum. TH. Non eſt vana fabula quam audiſti.

Nam mihi narravit vir minime mendax Polonus, ſe obdormiiſſe potum in templo Franciſcanorum, in his angulis in quibus ſedent fœminæ per laminas foraminoſas confitentes. Experrectus cantu nocturno, non auſus eſt ſe prodere. Decantatis ex more nocturnalibus, totus fratrum chorus deſcendit in ædem inferiorem: ibi erat parata foſſa bene lata beneque profunda. Stabant duo juvenes revinctis à tergo manibus. Habita eſt concio de laude obedientiæ; promiſſa eſt apud Deum omnium commiſſorum venia. Nonnulla etiam ſpes injecta, fore ut Deus fratrum animos flecteret ad miſericordiam, ſi ſponte deſcenderent in foveam, ſeque ſupinos reponerent. Factum eſt; ſubductiſque ſcalis, omnes ſimul injecere terram. PH. Sed ſiluitne interim ille ſpectator? TH. Maxime; tum quidem nimirum metuens, ne ſi ſe prodidiſſet, tertius adderetur foſſæ. PH. Etiamne hoc illis licet? TH. Licet, quoties periclitatur decus ordinis. Nam ille ſimulatq; evaſiſſet, paſsim in omnibus conviviis narrabat quæ viderat, magna Seraphicæ gentis invidia. Nonne præſtiterat vivum ſepeliri? PH. Fortaſſe. Verum his ſubtilitatibus omiſſis, quî fit, ut cum patriarcha juſſerit incedi nudis pedibus, nunc maxime incedant calceis feneſtratis? TH. Duabus de cauſis præceptum hoc mitigatum eſt: altera eſt, ne per imprudentiam tangant pecuniam: altera, ne frigus lædat, aut ſpina aut ſerpentes, aut ſilices, aut aliud ſimile, cum illis ſit per univerſum terrarum orbem obambulandum. Cæterum ut id fiat inviolatæ regulæ majeſtate, feneſtra calcei eadem nudum oſten-

oſtendit per ſynecdochen. PH. Prædicant ſe profiteri perfectionem Euangelicam, quam ajunt conſtare conſiliis Euangelicis, de quibus inter eruditos magna digladiatio eſt. Et in unoquoque vitæ ſtatu locus eſt perfectioni Euangelicæ. Sed quid omnium maximo perfectum tibi videtur inter Euangelii præcepta? TH. Arbitror totum illud quod prodidit Matthæus cap. v. cujus hæc eſt clauſula: Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui vos oderunt, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos, ut ſitis filii patris veſtri qui eſt in cœlis, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos. Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & pater veſter cœleſtis perfectus eſt. PH. Commode reſpondiſti. Sed pater ille dives eſt ac munificus in omnes, nec mendicat à quoquam. TH. Munifici ſunt & illi, ſed opum ſpiritualium, hoc eſt, precum & bonorum operum, quibus opulenti ſunt. PH. Vtinam ſint inter illos exempla charitatis Euangelicæ, quæ maledicta benedictis, injuriam beneficio penſat! Quid ſibi vult illa tam celebris Alexandri pontificis vox, Tutius eſſe regem quamlibet potentem lædere, quam quemlibet ex ordine Franciſcanorum aut Dominicanorum? TH. Ordinis læſam dignitatem ulciſci fas eſt: & quod uni ex minimis male fit, fit toti ordini. PH. At cur non potius quod uni bene fit, fit toti ordini? Et cur nõ unus Chriſtianus læſus totum Chriſtianiſmum ad vindictam provocat? Cur toties cæſus ac lapidatus Paulus non inclamavit ſuppetias adverſus apoſtolicæ dignitatis violatores? Iam ſi juxta Domini ſententiam,

Beatius est dare quam accipere, utique perfectior est qui bene vivens ac docens de suo dat egentibus, quam qui tantum accipit. Alioqui fruſtra Paulus 4 gloriatur, quod gratis
1 Cor. prædicaverat Euangelium. Atque heic videtur esse præcipuum illius laudatæ addictionis experimentum, si conviciis impetiti non incandescant, si in male merentes charitatis affectum obtineant. Quid magni est, si quis aliquid facultatum relinquat, de alieno victurus aliquanto lautius, cum sibi servet ulciscendi cupiditatem? Cinctorum fune, semicalceatorum, ubique est magna copia: hęc qui præstet quæ perfecta Dominus vocat, quæ Apostoli constanter exhibuerunt, inter istos nimium rara est avis. TH. Non ignoro quas fabulas impii quidam de illis spargant: sed ego sic affectus sum, ut ubicunque videro illam sacrosanctissimam vestem, putem adesse angelos Dei: eamq; domum esse felicem, cujus limen crebro teritur illorum pedibus. PH. Et ego arbitror pauciores esse steriles fœminas, ubi illi agunt familiariter. Sed mihi propitius sit Franciscus, Theotime, qui hactenus tanto in errore sim versatus. Existimabam istorum vestem nihil aliud esse quam vestem, nec per se meliorem veste nautæ, aut calcearii, nisi utentis sanctimonia commendaretur, quemadmodum Christi vestis contacta sanavit hæmorrhoissam. Alioqui dubitabam, utrum textor an vestiarius eam vim dedisset vesti. TH. Haud dubie, qui formam dat, dat vim. PH. Posthac ergo vivam suavius, nec me macerabo metu inferorum, aut confessionis tædio, aut cruciatu pœnitentiæ.

AMI-

AMICITIA.

EPHORINUS[1], IOANNES.

EP. SÆpenumero mecum admirari soleo, quem Deum in consilium adhibuerit natura, cum in omni rerum genere misceret amicitias [2] & inimicitias quasdam arcanas, nec ullis causis evidentibus probabiles, nisi quod hoc spectaculo videtur fuisse delectata, quemadmodum nos ex commissis inter se gallis gallinaceis & coturnicibus voluptatem capimus. IO. Nondum satis percipio quid velis dicere. EP. Dicam igitur, si vis, crassiore Minerva. Scis serpentium genus esse inimicum homini? IO. Scio vetus inter illos & nos esse dissidium & irreconciliabile, futurumque donec meminerimus illius inauspicati pomi. EP. Nostilacertam? IO. Quid ni? EP. Italia magnas habet & virides. Hoc animal natura & homini amicum est, & serpentibus inimicum. IO. Vndehoc deprehenditur? EP. Vbicunque prospicit homo, ibi congregantur lacertæ, obliquato capite diu contemplantes hominis faciem: si exspuas, elambunt salivam ore redditam: vidi & puerorum mictum exsorbentes. Quin & puerorum manibus tractantur impune, atq; etiam læduntur, & admotæ ori gaudent salivam lambere. Cæterum si comprehensæ [4] inter se comittantur, dictu mirum quam in sese sæviant; nec appetunt committentem. Si quis in agris ambulet per viam cavam, nunc hinc, nunc illinc strepitu dimoti rubi admonent hominem; insuetus crederet serpentem esse: ubi dispexeris,

[1] *Ephorinus ab ἐφορᾶν, id est, diligenter contemplari.*

[2] *Allusum ad Empedoclis physici decretum, qui principia mundi φιλίαν & νεῖκος, id est, amicitiam & inimicitiam constituit.*

[3] *Tomo Evam seduxit serpens; Genes. 3.*

[4] *Testantur Nicander, Dioscorides, Plinius.*

lacertæ ſunt, obliquato capite contemplantes, donec conſiſtas; ſi pergas, ſequentes. Rurſus aliud agentem admonent. Diceres eas ludere, vehementerque delectari hominis adſpectu. IO. Mira narras. ER. Quodam die vidi prægrandem & mire viridem in oſtio cavi decertantem cum ſerpente. Primum mirabamur quid eſſet rei: nam ſerpens nobis non erat conſpicuus. Italus admonebat in antro eſſe hoſtem. Paulò poſt venit ad nos lacerta, velut oſtendens ſua vulnera, ac remedium flagitans, ſeque tantum non tangi patiebatur: quoties autem reſtabamus, reſtabat & illa nos contemplans. Serpens alterum latus pene totum eroſerat, & ex viridi rubrum fecerat. IO. Mihi, ſi adfuiſſem, libuiſſet ulciſci lacertæ vicem. ER. At hoſtis jam ſe in profundum antrum abdiderat: poſt aliquot tamen dies pavimus oculos noſtros vindicta. IO. Gaudeo profecto. Sed quo pacto? ER. Forte inambulabamus per eundem locum: Serpens è fonte vicino biberat; erat enim æſtus prodigioſus, adeo ut nos quoque aquæ inopia periclitaremur. Commodum occurrit ex agris puer natus annos tredecim, ejus domus filius, in qua tum metu peſtilentiæ Bononia profugi ruſticabamur; geſtans raſtrum quo fœnum demeſſum converrunt agricolæ; ſimul ut ſerpentem vidit, exclamat. IO. Metu fortaſſe. ER. Nequaquam, imo gaudio, velut inſultans deprehenſo hoſti. Ferit raſtro; ſerpens ſe contrahit: ille non facit feriendi finem, donec contrito capite ſerpens in longum porrigitur. nam hoc non faciunt niſi morientes. Inde eſt, quem frequenter audiſti,

5 *Perinde ac ſi dicat, propemodũ.*

6 *Paſcimus enim oculos ea re quam libenter inſpicimus.*

audisti, apologus de cancro, qui serpentem hospitem occidit, ubi porrectum videt? Sic, inquit, vivum incedere oportuit. IO. O factum bene! Quid tum? EP. Puer arreptum rastro suspendit è frutice supra antrum. Ibi diebus aliquot vidimus frondes sanie tinctas. Ejus ruris agricolæ pro comperto nobis aliud quiddam mirabile referebant. Agricolæ nonnunquam fessi obdormiunt in agro: atque illic interdum habent urceum lactis, in cibi simul & potus usum. Serpentes summopere lacte capiuntur. Itaque non raro fit, ut in vas illabantur. Ei malo paratum habent remedium. IO. Quod? obsecro. EP. Summum testæ os allio circumlinunt. Is odor deterret serpentes. IO. Quid igitur sensit Horatius, cum scriberet allium venenum cicutis nocentius; cum sit, ut ais, adversus venena remedium? EP. Sed audi quod est durius; interdum clanculum adrepentes in os patens dormientes conjiciunt sese, & in stomachum sese convolvunt. IO. An non protinus exanimatur homo talem nactus hospitem? EP. Non, sed afflictissime vivit, nec est ullum mali levamen, nisi ut lacte aliisque gratissimis serpenti cibis alant hospitem. IO. Nihil remedii adversus tantum malum? EP. Comesum affatim allium. IO. Non mirum igitur, si messores gaudent allio. EP. Et aliàs medetur delassatis labore & æstu. Verum in hoc discrimine non raro lacerta quamvis pusilla servat hominem. IO. Qui potest? EP. Ubi sensit serpentem insidiari, circumcursat per collum & faciem hominis; nec finem facit, donec pruritu scalptuque unguium excitetur. Porro qui ex-

7 Apud Æsopum.

pergiscitur, conspecta in propinquo lacerta, mox intelligit hostem alicubi esse in insidiis, ac circumspiciens deprehendit. 10. Miri naturæ vis. ER. Iam nullum est animal inimicius homini quam crocodilus, qui sæpenumero totos homines devorat, & arte malitiam adjuvat, hausta aqua lubricans semitas, quibus descendunt ad Nilum aquam hausturi, quo collapsos devoret. Neq; te fugit, delphinum, etiam in diverso elemento natum, φιλάνθρωπον esse. 10. Audivi fabulam de adamato puero celebrem, celebriorem autem de Arione. ER. Quin & in venatu mugilum piscatores delphinorum ministerio vice canum utuntur, qui accepta prædæ portiuncula recedunt. Quin & castigari sese patiuntur, si quid in venatu deliquerint. In mari vero frequenter navigantibus apparent, gaudio gestientes, & in summis undis lusitantes: Interdum adnantes ad navim, nonnunquam & tensa vela transilientes. Adeo delectantur hominum consuetudine. Verum ut hominum est studiosus delphinus, ita crocodilo capitalis est hostis. Egreditur mare, & in Nilum, in quo regnat crocodilus, audet venire, congressurus cum, dentibus, unguibus & squamis ferro etiam impenetrabilibus armata bellua, ipse nec ad morsum satis instructus, quippe os habens ad pectus vergens. Sed impetu fertur in hostem, ac jam illi proximus repente submittit sese, erectisq; in tergo pinnis mollia ventris perscindit, aliàs invulnerabili. 10. Mirum est quodque animal statim agnoscere hostem suum, etiam nunquam antea visum; scireque & cur impetatur, & qui lædi aut sese tueri

1 *Hominum amatore.*

2 *Delphini cum Crocodilo capitale odium. apud Plinium lib. 8. c. 25.*

tueri possit; cum hoc homini sit negatū, qui ne regulum quidem horreret, nisi admonitus, malove doctus. EP. Scis equum animal obsequiis hominum natum. Huic capitale dissidium est cum urso, homini noxia bestia. Agnoscit hostem nunquam visum, ac protinus se parat ad pugnam. IO. Quibus armis pugnat? EP. Arte potius quam viribus. Transilit ursum, & in ipso saltu posteriores calces impingit in caput. Atque ursus interim unguibus scalpit equini ventris mollia. Aspis homini venenum est immedicabile; cum hac belligeratur ichneumon. Idem exitialis hostis crocodilo. Similis affectus est elephantis erga hominem: nam & viatorem simpliciter errantem clementer reducunt in viam, & agnoscunt amantque doctorem suum. Feruntur & exempla devoti amoris erga certos homines. siquidem unus adamavit in Ægypto mulierculam corollas vendentem, Aristophani grammatico caram. Alius Menandrum Syracusanum adolescentem sic amavit, ut desiderium illius, quoties non videret, inedia testatus sit. Sed ne hæc, quæ plurima commemorantur, referre pergamus, cum Bocchus rex in triginta quosdam sævire decrevisset, eos totidem elephantis objecit, stipitibus alligatos. Cumq; immissi essent qui inter elephantos procursantes eos lacesserent, nunquam efficere potuerunt, ut se regiæ crudelitatis ministros præberent. Atq; huic animanti φιλανθρώπῳ bellum exitiale est cum draconibus Indicis, qui feruntur esse maximi, ut frequenter in pugna pereat uterq;. Porro draco inimicus est homini, etiam nō lacessitus.

3 *Hominum amatori. Vide Plin. lib. 10. cap. 4. & 5.*

4 *Plin. lib. 8. cap. 10.*

Simile diſsidium eſt aquilæ cum draconibus minoribus, cum homini ſit innoxia, imo cum feratur etiam amatorios ignes ſentire erga certas puellas. Eidem avi bellum internecinum eſt cum cyminde, id eſt, nocturno accipitre. Elephantus odit etiam murem, animal homini quoque moleſtum: eoque abhorret à pabulo in quo murem conſpexerit. Nec cauſa liquet cur oderit. Nam hirudinem merito horrent, quod ea in potu hauſta graviſsime diſcrucientur. Iam vix ullum animal amicius homini quã canis, nec inimicius quam lupus, ut quod adſpectu quoque vocem adimat: & inter hæc ſumma diſcordia eſt, quemadmodum ovium generi lupus infeſtiſsimus. quod totum pendet à providentia hominum, quorum præcipua cura eſt tueri animal innoxium, & alendo homini natum: in lupum vero velut in publicum humani generis hoſtem armantur omnes, præcipue canum commilitio: quæ res etiam proverbio fecit locum, Non magis parcemus quam lupis. Lepus marinus immedicabile eſt homini venenum, ſi quis imprudens guſtaverit: at rurſus hominis contactus mors eſt lepori. Panthera ſæva eſt in hominem, & tamen adeo terretur ab hyæna, ut ne congredi quidem ſuſtineat. Hinc narrant, ſi quis quid ſecum geſtet de corio hyænæ, à panthera non appetitam ſagax eſt naturæ ſenſus. Addunt & illud, ſi pelles utriuſque belluæ ſuſpendas invicem ex adverſo, pantherice pilos defluere. Araneus homini domeſticum eſt animal, exitiale vero ſerpenti, adeo ut forte conſpicatus ſub arbore ſerpentem apricantem,

Lupo rum interfectoribus præmiũ olim conſtitutum.

Vide Chiliad. 2. Centur. 2. Prover. 17.

tem, filo se libret, & aculeum mediæ infigat fronti, tam acri vulnere, ut serpens, dolore rotans sese in gyrum, tandem emoriatur. Accepi ab iis qui spectarunt, simile disidium esse araneo cum buffonibus; sed buffonem ictum, sibi plantagine admorsa mederi. Audies fabulam Britannicam. Scis illic conclavium solum consterni scripis virentibus. Monachus quidam fasciculos aliquot scirporum in cubiculum congesserat, sparsurus cum esset commodum. Is cum à prandio supinus dormiret, buffo ingens erepsit, & os dormientis obsedit, infixis superno atque inferno labro quatuor pedibus. Detrahere buffonem certa mors erat; non amoveri, quiddam erat morte crudelius. Quidam suaserunt ut monachus ad fenestram deferretur supinus, in qua ingens araneus habebat telam. Factum est. Mox araneus hoste conspecto, filo se librat, & buffoni spiculum infigit, ac filo se recipit in telam. Intumuit buffo, sed non est avulsus. Repetitur ab araneo: magis intumuit, sed vixit. Tertio ictus abduxit pedes, ac mortuus decidit. Hanc gratiam araneus retulit hospiti suo. 10. Mira narras. ED. Addam, quod non legi, sed his oculis conspexi. Simius supra modū horret testudinem. Hujus rei quidam dedit nobis specimen Romæ. Puero suo in verticē imposuit testudinem, & pileo contexit; dein produxit ad simium. Illico simius gaudens insiliit in humeros pueri, venaturus pediculos: sublato pileo reperit testudinem. Mirum erat spectaculū quanto cum horrore resilierit bestia, quā expaverit, quam timide respexerit, an sequeretur testudo. Additū est aliud

ſpecimen: alligavimus teſtudinem catenæ à qua revinctus erat ſimius, ut effugere non poſſet, quin ſaltem aſpiceret: incredibile dictu, quantopere fuerit diſcruciatus; tantum non metu exanimabatur; interdum averſus poſterioribus pedibus depellere tentavit hærentem beſtiam. Tandē quidquid erat in alvo aut veſica oneris rejecit. Sequuta eſt ex eo pavore febris, ut nobis fuerit ſolvendus à catena, & aqua vino temperata refocillandus. 10. Atqui nihil eſt quod ſibi à teſtudine metuat ſimius. EP. Fortaſſis aliquid eſt quod nos fugit, naturæ cognitum. Nam cur acanthis oderit aſinum, cauſa in promtu eſt, quod ille ſe affricat ſpinis, in quibus nidulatur avicula, & flores ejus depaſcitur. Tantus autem terror habet acanthidem, ut ſi quando procul aſinum rudentem audiat, ova dejiciat, pulli è nido decidant metu. Nec patitur hoſtem impunem. 10. Sed qua tandem in re acanthis lædit aſinum? EP. Roſtro fodit illius hulcera, fuſtibus & oneribus facta; pungit & mollia narium. Poteſt item aliquid cauſæ divinari, cur inter vulpes & milvios mutua ſit ſimultas, quod avis rapax alterius catulis inſidietur, fortaſſe vulpes viciſſim illius pullis: quę cauſa diſſidii eſt inter ſorices, & ardeolas. Eadem fere ratio eſt inter æſalon parvam aviculam & vulpem. Nam æſalon ova corvorum frangit. Eadem infeſtatur à vulpibus, & viciſſim illas infeſtat, catulos earum vellicans. Quod ubi viderint corvi, vulpibus velut adverſus communem hoſtem ſuppetias ferunt. At vix divinare liceat, quam ob cauſam inter ſe oderint oloæes & aquilæ, corvus & chlorio, cornix & noctua,

noctua, aquila & trochilus, nisi hoc male habeta quilam, quod ille rex avium vocetur. Cur male convenit cum noctua cæteris minoribus avibus, mustelæ cum cornice, turturi cum pyrali, ichneumonibus vespis cum phalangiis araneis, anatibus cum gaviis, harpæ cum triorchye accipitre, thoibus cũ leonibus? Præterea cur sorices formicosam horreant arborem? Vnde tam irreconciliabile bellum inter scarabeum [6] & aquilam? nam apologus ex ipsa animantium natura confictus est. Vnde est quod juxta Clynthum in certo terræ spacio non vivant scarabei, si in ferantur? Et inter aquatilia quam ob causam mugil & lupus mutuo odio flagrant, sicut conger & murena, caudas inter se prærodentes? Polypum in tantum horret locusta piscis, ut si eum juxta viderit, metu emoriatur. Sic quædam animantia mire junxit arcanus quidam benevolentiæ affectus; veluti pavones columbis, turtures cum psitacis, merulas cum turdis, cornices cum ardeolis, qui sibi vicissim auxiliantur adversus vulpium genus; harpam & milvium adversus triorchyn accipitris genus, communem hostem. Balænis musculus piscis exiguus prænatans monstrat viam; nec apparet quam ob rem illi velit inservire. Nam quod crocodilus fauces porrigit trochilo aviculæ, amicitia dici non potest, cum uttumque animal suo ducatur commodo: crocodilus gaudet sibi purgari dentes, & scabendi voluptatem amplectitur: avicula cibum quærit, vescens piscium reliquiis inter dentes hærentibus. Consimili ratione corvus inequitat dorso suis. Inter anthum & ægithum tam perti-

[6] *De scarabeo & aquila vide Chiliad. 3. Centur. 7. Prover. 1.*

pertinax est odium, ut negent sanguinem illorum posse misceri. quemadmodum narrant aliarum avium pennas absumi, si aquilinis misceantur. Accipiter est infestus columbino generi. sed has defendit tinnunculus avicula; cujus conspectum & vocem mirum in modum horret accipiter. nec hoc latet columbas: ubicunque tinnunculus reconditus est, ab ea sede non migrant, fiducia protectoris. Quis causam conjiciat, cur aut bene velit generi columbino tinnunculus, aut cur tinnunculum horreat accipiter? Atq; ut interdum animalculum minimum præsidio est ingenti belluæ, ita contra à minutissimis exitium est maximis. Est piscículus scorpii effigie, magnitudine aranei piscis; is sub pinna affigit sese aculeo thynnis interdum magnitudinem delphini superantibus, tanto dolore, ut nonnunquam in naves insiliant idem facit mugilibus. Quid est cur leo, animal cunctis tremendum, expaveſcat galli gallinacei cantum? 10. Ne sim in hoc convivio prorsus asymbolus, referam quod olim his oculis vidi in ædibus Thomæ Mori, clarissimi apud Anglos viri. Alebat domi simium prægrandem: tum forte, quo revaleſceret à vulnere, solutus obambulare sinebatur. In extremo horti erant inclusi cuniculi, quibus insidiabatur mustela. Id simius procul quietus & otiosus spectabat, donec videret cuniculis nihil esse periculi. Cæterum posteaquam mustela labefactasset caveam à muro revulsam; jamque periculum esset, ne cuniculi à tergo nudati prædæ essent hosti; accurrit simius, & conscensa trabe quadam, caveam retraxit

in

in locum priſtinum, tanta arte, ut homo non poſſet dexterius. Ex quo perſpicuum, hoc animantium genus ſimiis eſſe carum. Ipſi cuniculi non intelligebant ſuum periculum; ſed hoſtem ſuum per cancellos oſculabantur. Simius opitulatus eſt periclitanti ſimplicitati. ER. Omnibus catulis minoribus delectantur ſimii, gaudentque fovere ſinu & complecti. Sed pius ille ſimius dignus erat aliquo pietatis præmio. IO. Habuit. ER. Quod? IO. Reperit illic fruſtum panis à pueris, ut opinor, projectum: id arreptum comedit. ER. Verum mihi videtur mirabilius, hoc genus ſympathias & antipathias, ſic enim Græci vocant amicitiæ & inimicitiæ naturales affectus, etiam in rebus anima aut certe ſenſu carentibus deprehendi. Omitto jam dicere de fraxino, cujus nec umbram quamvis in longum porrectam ferunt ſerpentes: adeo ut ſi locum in gyrum circundes igni, ſerpens citius in flammam eat quam ad arborem fugiat. Nam hujus generis exempla ſunt innumera. Erucæ cum membranis incluſæ, occulto naturæ opificio transfigurantur in papiliones, mortuis ſimillimæ videntur, ne ad contactum quidem ſeſe movent, niſi tranſeunte araneo: hominis prementis digitum non ſentiunt, & ſentiunt leviſſimi animantis leviter incedentis pedes; ibi demum vivit. IO. Sentit hoſtem capitalem nondum natum inſectum. Iſti non omnino diſſimile eſt quod narrant de ferro cæſis; ad quos ſi cæteri accedant, nihil accidere novi; ſin is qui necavit, continuo profluere ſanguinem, velut ex recenti vulnere: atque hoc indicio ferunt

frequen-

frequenter proditū cædis auctorem. Et. Nec est vanum quod audisti. Sed ne persequamur fabulas Democriticas, nonne comperimus experimentis, tantum esse dissensionis inter quercum & oleam, ut utraque in alterius scrobe posita emoriatur? quercui autem tam male convenire cū juglande, ut in propinquo posita extinguatur; tametsi juglans cunctis fere satis & arboribus noxia est. Rursus cum vitis claviculis suis omnia complecti soleat, solam brassicam refugit, & perinde quasi sentiat, in diversam partem sese vertit. Quis admonet vitem, hostem esse in propinquo? Est enim brassicæ succus vino contrarius; eoq; solet edi adversus ebrietatem. Nec deest brassicæ suus hostis. siquidem opposita cyclamino & origano exarescit. Similis affectus est inter cicutam & vinum; cicuta homini venenum est, cicutę vinum. Quod est illud arcanum commercium inter lilium & allium, ut in propinquo nascentia mutuo sibi gratificentur? Nam allio plus est vigoris, & lilii flores suavius olent. Quid heic memorem de conjugiis arborum, quarum fœminæ sterilescunt, nisi in propinquo sit mascula? Oleum soli calci miscetur, cum utraque res pariter oderit aquam. Pix attrahit oleum, cum utrumq; sit pingue. Argento vivo innatant omnia. excepto auro. Id solum ad se trahit & complectitur. Quis ille naturæ sensus, ut adamas, quamlibet duris resistens, sanguine hircino molliscat? Quin & inter ipsa venena dissidia videas. Scorpius si forte repat per aconitum, pallescit ac torpescit. Eidem adeo noxia est herba, cui nomen ceraſtis, ut qui semen modo ejus tractarit digi-

digitis, impune contrectet scorpium. Sed harum rerum, quæ sunt innumeræ, consideratio ad rei medicæ professores pertinet. Quænam est illa vis vel amicitiæ, vel dissidii, inter chalybem & magnetem, ut materia natura gravis ad lapidem currat, & inhæreat, velut osculo, & ab eodem citra contactum refugiat? Iam cum aqua se facile misceat rebus omnibus, maxime sibi; tamen sunt, quæ tamquam odio mutuo mixturam refugiunt; velut amnis qui in Fucinum lacum invectus supermeat, in Larium Addua, in Verbanum Vicinus, in Benacum Mincius, in Sevinum Ollius, in Lemanum Rhodanus; è quibus nonnulli multorum millium transitu hospitales suas aquas tantum, nec largiores, quam intulere, evehunt. Tigris influit in lacum Arethusam, ac per eum velut hospes fertur, sic, ut nec color, nec pisces, nec aquarum natura misceatur. Ad hæc cum cætera fere flumina properent in mare procurrere, quædam tamen velut exosa mare, prius quam eò perveniant abdunt sese in terram. Simile quiddam videmus & in ventis. Auster homini pestilens est, huic contrarius Boreas salubris. alter nubes contrahit, alter dissipat. Iam, si qua fides astrologis, sunt & sideribus quidam amicitiæ & inimicitiæ affectus. quædam amica homini, quædam infesta. rursus sunt quæ homini adversus nocentium vim opitulantur. Adeo nihil est in ulla naturæ parte, quod non per hæc dissidia, concordiasque, & noxam, & remedium homini suppeditet. 10. Fortasse & ultra cœlos quidquam deprehendere liceat. Et enim si Magis credimus,

unum-

unumquemque mortalium duo comitantur genii, alter amicus, alter malevolus. EP. Nobis, amice, satis est ad cœlum usque perveniſſe, etiamſi non hoc quoque ſeptum tranſiliamus. Redeamus ad boves & equos. IO. Næ tu præclarum facis ſaltum. EP. Illud nobis magis admirandum eſt, quod in eadem prorſus animantium ſpecie deprehendamus amoris & odii veſtigia, nulla evidente cauſa. Sic enim nobis perſuadere conantur equiſones & bubulci: in iiſdem paſcuis, aut eodem in ſtabulo, bos bovem, equus equum gaudet habere vicinum, qui alium non ferat. Equidem arbitror ſimiles eſſe affectus in omni animantium genere, præter ſexus favorem. Sed in nullo genere evidentius quam in homine. Siquidem in plurimis manifeſtum eſt quod de ſuo in Voluſium affectu profitetur Catullus: Non amo te Voluſi, nec poſſum dicere quare: Hoc tantum poſſum dicere, Non amo te. Verum in adultis fortaſſe divinet alius aliam cauſam: in pueris, qui ſolo naturæ ſenſu ducuntur, quid eſt illud, quod ſic hunc illi tanto amore conciliat, rurſus alium ab hoc tanto diſſidio ſeparat? Ipſe quum puer eſſem, natus annos plus minus octo, incidi in quendam meæ ætatis, aut fortaſſis anno majorem, prodigioſæ vanitatis, adeo ut ad omnem occaſionem ex tempore monſtroſa quædam confingeret. Occurrebat mulier; Vides, inquit, hanc? Video. Cum hac decies concubui. Tranſibamus ponticulum anguſtum juxta molam, ubi vidit me horreſcentem ad conſpectum aquæ ob profunditatem nigrantis: In hanc, inquit, aquam aliquando pro-

prolapsus sum. Quid ais? illic reperi cadaver hominis, accinctum crumena; in ea erant annuli tres. Quum nullus esset mentiendi finis, sic puer horrui puerum, ut viperam minus, nulla certa ratione, cum talibus mendaciis alii delectarentur, sed tantum arcano naturæ sensu. Neque verò id fuit temporarium: imo & hodie sic horreo natura vanos, ut conspectis illis sentiam totum corporis habitum commoveri. Tale quiddam in Achille notat Homerus, quum profitetur mendaces sibi æque odiosos atque ipsas inferorum portas. Hoc ingenio quum natus sim, tamen hoc contra fato natus videor, ut per omnem vitam mihi cum mendacibus & impostoribus fuerit res. IO. At nondum video scopum, quo totus hic sermo confertur. EP. Expediam paucis. Sunt qui felicitatem petant à magicis artibus, sunt qui ab astris: ego nullam certiorem ad felicitatem viam arbitror inveniri posse, quam si quisque abstineat ab eo vitæ genere, à quo naturæ sensu tacito abhorret; ad id se conferat, quo propensus est: semper excludo turpia. Item ab eorum consuetudine se subducat, cum quorum geniis sentit suo genio non convenire; & his se copulet, ad quos arcano naturæ fertur affectu. IO. Id si fiat, inter paucos erit amicitia. EP. Christiana caritas se dilatat ad universos, familiaritas autem cum paucis habenda est. Et qui nullum quamvis malum lædit, gavisurus etiam si resipiscat, satis, opinor, Christiane diligit omnes.

PRO-

PROBLEMA.

CURIO, ALPHIUS.

CU. LVbens ex te rerum plurimarum perito discerem quiddam, si tibi non sit molestum. AL. Age Curio, percunctare quod voles, ne non respondeas tuo nomini. CU. Equidem non gravabor dici Curio, modo ne addas animal illud monosyllabum [1], Veneri juxta ac Minervæ invisum. AL. Dic igitur quid velis. CU. Scire cupio quid sit, quod appellamus grave & leve. AL. Eadem opera roga, quid sit frigidum & calidum. Quin tu istuc problema bajulis proponis potius, qui mihi; aut, si mavis, asinis, qui gravitatem oneris demissis auriculis indicant. CU. At ego non asininam, sed philosophicam responsionem exspecto; præsertim ab Alphio. AL. Grave est quod suapte natura fertur deorsum; leve, quod sursum. CU. Cur igitur Antipodes, qui infra nos sunt, non decidunt in subjectum cœlum? AL. Pariter illi mirantur quam ob rem tu non decidas in cœlum, non subjectum, sed imminens. Cœlũ enim est supra omnia, quæ intus complectitur. Nec Antipodes sunt infra te, nihilo magis, quam tu supra illos: contra nos esse possunt, infra nos non possunt. alioqui justius admirareris, cur rupes, quas sustinet Antipodum terra, non decidant, cœlumque perrumpant. CU. Quæ est igitur nativa sedes gravium, quæ contra levium? AL. Ad terram nativo motu deferuntur omnia gravia, ad cœlum levia de motu violento aut animali jam non loquimur. CU. Est igitur motus aliquis, qui dicitur animalis? AL. Est. CU. Quinam?

[1] *Sus videlicet, odiosa propter immũdiciem, & indocilitatem. Vide Prover. Sus Minervam.*

nam? AL. Is fertur juxta quatuor corporis situs; prorsum, retrorsum, ad dextram ac lævam, & in circulum: & in principio ac fine celerior est, in medio lentior; nam in initio vigor addit alacritatem, in fine propinquo spes perveniendi quo tendit animal. CU. Nescio quid aliis accidat animalibus; sed habeo famulam, quæ lassa est prius quam incipiat, delassata prius quam opus absolvat. Verum redi ad id quod agere cœpisti. AL. Nativo inquam, motu, quæ gravia sunt, feruntur deorsum. Et quo quidque gravius est, hoc celeriore motu fertur ad terram; quo levius, hoc majore impetu rapitur in cœlum. Contra fit in motu violento, qui celerior in initio, paullatim segnescit, quum contra fiat in motu naturali; veluti sagitta in altum missa, & saxum ex alto decidens. CU. Atqui ego putabam homines sic per orbem terræ discurrere, quemadmodum minutissimæ formicæ cursitant in prægrandi sphæra, hærent undique, nec ulla decidit. AL. In causa sunt, sphæræ superficies nonnihil habens asperum, tum scabrities quædam in formicarum pedibus, quam habent insecta fere omnia, postremo corpusculorũ levitas: id si non credis, fac sphæram vitream bene lævem & glabram, videbis solas formicas non decidere quæ in summo versantur orbe. CU. Si quis Deus orbem terræ medium perterebret, hinc usque ad Antipodes perpendiculo per centrum demisso, quemadmodum solent Cosmographi, terræ totius situm in globis ligneis repræsentantes, tum si saxum conjicias in foramen, quo perferetur? AL. Usque ad terræ centrum; ibi

ibi quies est omnium gravium. CU. Quid si Antipodes quoque ex adverso mittant lapidem? AL. Tunc lapis occurret lapidi circa centrum: ibi conquiescet uterque. CU. Age; si verum est, quod dixisti, motum nativum progressu magis ac magis incitari, si nihil obstet, lapis aut plumbum conjectum in foramen, ob motus vehementiam praetercurreret centrum, jamque praetermisso centro rursum motus erit violentius. AL. Plumbum nunquam perveniret ad centrum, nisi liquefactum; sed lapis si praetereat centrum motu tam violento, primum segnius feretur, nec aliter redibit ad centrum quam lapis vi in altum projectus redit in terram. CU. Sed recurrens nativo motu, rursus concitato impetu praetervehetur centrum: itaque fiet, ut nunquã quiescat lapis. AL. Conquiescet tandem, praetercurrens, ac recurrens, donec perventum fuerit ad aequilibrium. CU. At si nihil est in rerum natura vacuum, oportet foramen illud aëre plenum esse. AL. Esto. CU. Pendebit igitur in aëre corpus natura grave. AL. Quid nitquemadmodum chalybs in aëre pendet, undique librantibus magnetibus. Quid autem prodigii, si unicum saxum pendeat in meditullio aëris, cum tota terra tot rupibus onusta ad istum pendeat modum? CU. Sed ubi est terrae centrum? AL. Vbi est circuli centrum? CU. Id quidem est punctum indivisibile. Si tantillum est terrae centrum, quisquis perforaverit mediam terram, auferet centrum, nec habebunt gravia quo ferantur. AL. Nae tu satis otiose nugaris. CU. Ne quaeso succenseas: discendi studio loquor quidquid loquor.

Si

Si quis terræ ſphæram perterebret, non per ipſum centrum, ſed à latere, puta ut abſit à centro centum ſtadiis; quo tum feretur conjectus lapis? AL. Non feretur recta per foramen; imo potius recta, ſed ad centrum: itaque prius, quam perveniet ad medium, jam conquieſcet in terra quæ ad lævam eſt, ſi centrum eſt ad lævam. CU. Sed quid eſt hoc quod reddit corpus grave aut leve? AL. Ad iſtuc reſpondeat tibi Deus, cur ignem fecerit omnium leviſſimum, aërem proxima levitate, terram graviſſimam, proxima gravitate aquam. CU. Cur igitur nubes aquæ pendent in ſublimi aëre? AL. Quoniam à ſole attrahente concipiunt naturam igneam, quemadmodum fumus è lignis humentibus violentò calore excuſſus. CU. Cur igitur tanto pondere decidunt, ut interdum montes in planitiem redigant? AL. Concretio denſitaſque addit pondus. alioqui poſſunt ſic videri ſuſtineri ab aëre ſubjecto, quemadmodum tenuis ferri lamina ſuſtinetur ſumma aqua. CU. Sic igitur putas, quod plurimum habet ignex naturæ, eſſe leviſsimum; quod terrenæ, graviſsimum. AL. Haud procul abes à ſcopo. CU. Atqui nec quivis aër pariter levis eſt, nec quævis terra pariter gravis: idem de aqua fortaſſe ſentiëdum. AL. Nec mirum, cum iſta quæ nominaſti, non ſint elementa pura, ſed ex variis elementis temperata. Itaque probabile eſt eam terram eſſe leviſsimam, quæ plurimum habet ignis aut aëris admixtum: eam aquam eſſe graviſsimam, quæ graviorem terram habet admixtam; qualem arbitror eſſe marinam, & eam unde conficitur ſal: itidem

aër aquæ terræve proximus, gravior est, aut certe minus levis est, eo qui procul abest à terra. Cu. Vtrum habet plus terrenæ naturæ, lapis, an plumbum? AL. Lapis. Cu. Et tamen plumbum lapide gravius est, pro ratione portionis. AL. In causa est densitas: lapis enim rarior est, eoque plus habet aëris, quam plumbum. Hinc est quod videmus quoddam terræ genus desiccatum, si conjiciatur in aquam, non subsidere, sed natare: eadem de causa videmus totos agros natantes: sustinentur enim cavis radicibus arundinum aliarumque palustrium herbarum inter se connexis. Cu. Hinc fortassis & pumicum levitas. AL. Quia pleni cavernis sunt, præterea multo igni decocti: submittuntur enim è locis ardentibus. Cu. Vnde tanta suberis levitas? AL. Iam dictum est. raritas enim in causa est. Cu Vtrum est gravius, plumbum, an aurum? AL. Aurum, opinor. Cu. Aurum tamen videtur habere plus igneæ naturæ. AL. Quia noctu velut ignis lucet, ut ait Pindarus? Cu. Scilicet. AL. Sed densitas in auro major. Cu. Vnde id deprehenditur? AL. Respondebunt aurifices; nec argentum, nec plumbum, nec æs Cyprium, nec ullum simile genus latius diducitur malleo, quam aurum. Eadem ratione philosophi deprehenderunt nihil esse liquidius melle & oleo: quod si quis hæc inunctione dilatet, & latissime diffunditur humor, & siccescit serius. Cu. Sed utrum gravius est, oleum, an aqua? AL. Si de oleo lini loqueris, arbitror oleum esse gravius. Cu. Cur igitur aquæ supernatat oleum? AL. Levitas non est in causa, sed ignea olei natura, tum peculiaris omnium pinguium

vis

vis ab aqua abhorrens, quæ est in herba quę dicitur ἄβαπτος [2]. CU. Cur igitur non natat ferrum igni candens? AL. Quia non est calor nativus. & ideo citius penetrat aquam, quod caloris magnitudo dispellat obstantem liquorem. Sic cuneus ferreus citius petit ima, quam lamina. CU. Vtrum intolerabilius est, ferrũ candens, an frigidum? AL. Candens. CU. Gravius igitur. AL. Est, si commodius est gestare manu paleam incensam, quam silicem frigidum. CU. Quid est in causa, quod lignum ligno levius aut gravius est? AL. Densitas ac raritas. CU. At ipse novi quendam è familia regis Britanniæ, qui in convivio ostendit nobis lignum ejus, ut ajebat, arboris quæ fert aloën: adeo solidum erat, ut lapis videri posset: adeo manibus libranti leve, ut arundo videri posset, & si quid sicca arundine levius: impositum vino (putabat enim ita depelli venena) mox properabat ad fundum, ut vix plumbum celerius. AL. Nec densitas, nec raritas semper in causa est, sed peculiaris & occulta in rebus cognatio, quæ facit ut quædam sese amplectantur, aut refugiant, veluti magnes attrahit chalybem, vitis refugit brassicam, & flamma etiam è longinquo ad naphtham transvolat, aliquanto inferiore loco positam, cum naphtha sit natura gravis, flamma levis. CU. Omne genus æris innatat argento vivo, solum aurum subsidit & circumvolvitur, cum argentum vivum sit materia liquidissima. AL. Non habeo quod respondeam, nisi peculiarem naturæ cognationem: ad hoc enim natum est argentum vivum, ut purget aurum. CU. Cur Arethusa fluvius sub-

[2] Ἄβαπτος *sonat quod immergi aqua non potest.*

ter mare Sicanum transit, ac non potius innatat; cum antea dixeris marinam aquam fluviatili esse graviorem? AL. Naturale dissidium est in causa, sed arcanum. CU. Cur natant cygni, cum homines eandem aquam ingressi pessum eant? AL. In causa est nō tantum pennarum concavitas levitasque, verum etiam siccitas, quam aqua refugit: hinc est quod in panno linove vehementer sicco, si ponas aquam aut vinum, in globum se contrahit; sin in humidum, mox spargitur. Itidem si infundas liquorem in cyathum siccum, aut marginibus pingui oblitis, & infundas aliquanto plus, quam cyathus capit, liquor circa medium citius colligit sese in rotundum, quam transeat margines. CU. Cur in fluminibus naves minus sustinent oneris, quā in mari? AL. Quia subtilior est fluviatilis aqua. Eadem de causa volucres facilius sese librant in aëre crassiore, quam vehementer subtili. CU. Cur non subsidunt Flotæ[3]? AL. Quoniam cutis sole desiccata & levior facta est, & humorem respuens. CU. Cur ferrum diductum in amplam laminam natat, cum idem contractum fidat? AL. Partim siccitas est in causa, partim aër inter aquam & laminam mixtus. CU. Vtra res gravior, aqua an vinum? AL. Arbitror vinum non cedere aquæ. CU. Quam ob rem ergo qui ab œnopolis emunt vinum, aquam pro vino reperiunt in imo dolio? AL. Quia vinum habet pingue quiddam, quod aquæ refugit liquorem, non aliter quam oleum. Argumentum in promtu est: Quo vinum est generosius, hoc & difficilius admiscetur aquæ, & incensum ardet vehementius.

CU. Cur

3 *Flotæ, pisces sunt qui & fluenta Græcis πλῶτα, & πλῶτες, à continua navigatione: nunquam enim submerguntur. murænas esse volunt in frēto Siculo.*

cu. Cur in Asphaltite lacu nullum corpus animalis vivum mergitur? AL. Non est meum ad omnia naturæ miracula respondere. Habet illa quædam arcana, quæ nos mirari voluit, scire noluit. CU. Cur homo macilentus obeso gravior est, si cætera sint paria? AL. Quoniam ossa densiora sunt carne, & ideo graviora. CU. Cur idem homo jejunus gravior est seipso pransо, cum corpori onus accesserit? AL. Cibo potuque spiritus augentur, & ii addunt corpori levitatem. Vnde & hilaris levior est mœrente, & mortuus vivo longe gravior. CU. Sed qui fit, ut idem homo, cum vult, faciat se graviorem, aut leviorem? AL. Contento spiritu reddit se leviorem, emisso graviorem. Sic natat vesica inflata, & clausa pertusa sidit. Sed quando Curio desinet nobis occinere, cur? CU. Desinam, si mihi pauca etiam dixeris; cœlum utrum grave sit, an leve. AL. An leve sit, nescio; certe grave non potest esse, cum sit naturæ igneæ. CU. Quid igitur sibi vult vetus proverbium, Quid si cœlum ruat? AL. Quia rudis antiquitas Homerum secuta credidit cœlum esse ferreum. Sed Homerus à coloris similitudine ferreum dixit, non à pondere: quemadmodum nos cineraceum dicimus, quod cineris colorem præ se fert. CU. Est igitur cœlum coloratum? AL. Non vere, sed tale nobis videtur propter aërem, & liquorem medium: quemadmodum sol nobis nunc rubet, nunc fulvet, nunc candicat, cum is nihil talium mutationum recipiat. Itidem & iridis pictura non in cœlo est, sed in aëre humido. CU. Verum, ut finiam, fateris cœlo nihil esse

sublimius, quacunque tegit orbem terræ? AL. Fateor. CU. Et centro terræ nihil esse profundius? AL. Scilicet. CU. Inter omnes rerum species quid est gravissimum? AL. Aurum, opinor. CU. Heic abs te vehementer dissentio. AL. An scis aliquid auro gravius? CU. Scio, & quidem multis partibus. AL. Proinde me vicissim doce, quando scis quod me nescire profiteor. CU. Quod igneos illos spiritus è summo cœli vertice depressit in ima Tartari (nam ea collocant in centro terræ) nonne oportuit omnium esse gravissimum? AL. Fateor: sed quidnam fuit illud? CU. Peccatum, quod & hominum animas, quas Maro vocat auraï simplicis ignes, eodem demergit. AL. Si libet ad istud Philosophiæ genus demigrare, fateor & aurum, & plumbum esse plumeæ levitatis, si cum peccato conferatur. CU. Qui fiet igitur, ut qui hac sarcina sunt onusti, subvolent in cœlum? AL. Profecto non video. CU. At qui sese parant ad cursum, saltumve, non solum quidquid est oneris abjiciunt, verum etiam contento spiritu sese reddunt leviusculos; & ad hunc cursum saltumque. quo ferimur in cœlum, non studemus illud abjicere, quod omni saxo, omni plumbo gravius est. AL. Faceremus, si vel micam sanæ mentis haberemus.

[1] *Hedonius, voluptuarius, ἀπὸ τῆς ἡδονῆς.*

EPICVREVS.

HEDONIUS[1], SPUDÆUS[2].

HE. QVid venatur meus Spudæus, quod sic totus incumbit libro, nescio quid secum murmurans? SP. Plane venor, Hedoni, sed nihil aliud quam venor. HE. Quid voluminis est, quod habes in sinu? SP. Dialogi

[2] *Spudæus, frugalis, honestus.*

Cice-

Ciceronis de Finibus bonorum. HE. At quanto ſatius eſſet quærere bonorum initia, quam fines? SP. Sed Marcus Tullius finem boni appellat, bonum omnibus numeris abſolutum, quod qui ſit aſſequutus, præterea nihil deſideret. HE. Opus cum primis eruditum & eloquens: ſed num tibi videris aliquod operæ pretium feciſſe, quod ad veri cognitionem attinet? SP. Hoc mihi videor feciſſe lucri, quod nunc magis etiam ambigam de finibus, quam antea. HE. Agricolarum eſt ambigere de finibus. SP. Nec ſatis queo mirari, de re tanta inter tantos viros tantam fuiſſe ſententiarum pugnam. HE. Nimirum, quia fœcundus eſt error, cum ſimplex ſit veritas. Quoniam totius negotii caput ac fontem ignorant, divinant, ac delirant omnes. Sed quæ ſententia tibi videtur eſſe ſcopo vicinior? SP. Cum audio impugnantem M. Tullium, diſplicent ſingulæ: rurſus cum audio defendentem, fio prorſus ἐφεκτικός [3]. Mihi tamen Stoici videntur minus aberrare à vero. quibus proximum locum tribuo Peripateticis. HE. At mihi nulla ſecta magis arridet, quam Epicureorum. SP. Atqui inter omnes nulla damnatior, omnium ſuffragiis. HE. Miſſam faciamus nominum invidiam, fuerit Epicurus, qualem quiſque velit: rem per ſe conſideremus. Ille felicitatem hominis collocat in voluptate; eamq; vitam judicat beatiſſimam, quæ plurimum habeat voluptatis, triſtitiæ quam minimum. SP. Sic eſt. HE. Quid dici potuit hac ſententia ſanctius? SP. Imo clamitant omnes hanc eſſe vocem pecudis, non hominis. HE. Scio: ſed iſti errant in rerum vocabulis.

[3] *Id eſt, dubitans, Academicus: dicti Academici ἐφεκτικοὶ, quod nihil auderent certo definire.*

lis. Quod si de veris loquamur, nulli magis sunt Epicurei quam Christiani pie viventes. SP. Cynicis propiores: nam isti se macerant jejuniis, deplorant sua commissa, & aut sunt tenues, aut benignitas in egenos conciliat illis inopiam: opprimuntur à potentioribus, deridentur à plerisque. Si voluptas adfert felicitatem, hoc vitæ genus à voluptatibus quam longissime videtur abesse.

4 *Plautus in Mostell. scena. 3.*

HE. Admittisne auctoritatem Plautinam? SP. Si quid recte dicat. HE. Accipe igitur nequissimi servi dictum omnibus Stoicorum paradoxis sapientius. SP. Exspecto. HE. Nihil est miserius quam animus sibi male conscius. SP. Non rejicio dictum: sed quid hinc colligis? HE. Si nihil miserius animo sibi male conscio, consequitur nihil esse felicius animo sibi bene conscio. SP. Recte quidem colligis: sed in qua tandem regione invenies istum animum nullius mali sibi conscium? HE. Malum appello, quod dirimit amicitiam inter Deum & hominem. SP. Et ab hoc mali genere puto perpaucos esse puros. HE. Ego vero & purgatos habeo pro puris. Qui lixivio lacrymarum, ac pœnitentiæ nitro, aut caritatis igni maculas absterserunt, eis non solum nihil nocent peccata, verum etiam frequenter in majoris boni materiam cedunt. SP. Equidem nitrum & lixivium novi; igni purgari maculas nunquam audivi. HE. Atqui si adeas argentarias officinas, videbis aurum igni purgari. Quanquam & ligni[5] genus est, quod conjectum in ignem non exuritur, sed nitidius splendescit, quam ulla possit aqua; eoque vivum appellant. SP. Ne tu nobis adfers paradoxum omni-

5 *Quidã legunt Lini, de quo vide Plinium, qui de re admiranda profert.*

omnibus Stoicorum paradoxis παραδοξότερος[6]. Vivunt illi vitam voluptuariam, quos Christus appellavit ob id beatos, quod lugeant? HE. Mundo videntur lugere, sed re vera deliciantur, ac, quod dici solet, toti melle peruncti suaviter vivunt, adeo ut cum his collati, Sardanapalus, Philoxenus[7], Apitius, aut si quis alius est voluptatum studio nobilitatus, tristem ac miseram peregerint vitam. SP. Nova narras; sed vix credenda. HE. Experire; & omnia terque quaterque dices vera fuisse mea. Efficiam tamen, ut arbitror, ne videatur usque adeo veri dissimile. SP. Accingere. HE. Faciam, si mihi prius quædam concesseris. SP. Modo tu æqua postules. HE. Lucrum annumerabo, si sortem dederis. SP. Age. HE. Primum illud, opinor, dabis, nonnihil interesse inter animam & corpus. SP. Quantum inter cœlum & terram, inter immortale & mortale. HE. Deinde falsa bona non esse ponenda in bonis. SP. Nihilo magis quam umbræ habendæ sunt pro corporibus, aut præstigiæ magorum, somniorumve ludibria, ducenda sunt pro veris. HE. Hactenus commode respondes. Dabis, opinor, & illud, veram voluptatem non cadere, nisi in animum sanum. SP. Quid ni? Nullus enim sole delectatur, si lippiant oculi; aut vino, si febris palatum infecerit. HE. Nec ipse, ni fallor, Epicurus amplecteretur voluptatem, quæ longe majorem cruciatum, multoque diuturniorem secum adduceret. SP. Non arbitror, si quis modo sapiat. HE. Nec illud negabis, Deum esse summum bonum, quo nihil pulchrius, nihil amabilius, nihil

[6] *Id est, inopinabilius, sive multo magis præter opinionem.*

[7] *Philoxenus solebat nasi muccũ in catinum mungere, quo deterritis cæteris, lautius epularetur. Narrat ex Plutarcho Hermolaus Barbarus in præfatione Themistii.*

dulcius. SP. Istud nullus iverit inficias, nisi Cyclopibus immanior. quid tum postea? HE. Iam mihi donasti, nullos suavius vivere, quam qui pie vivunt; nullos miserius & afflictius, quam qui vivunt impie. SP. Plus igitur largitus sum quam putabam. HE. Sed quod recte datum est, ut ait Plato, non oportet reposcere. SP. Age. HE Catella, quæ habetur in deliciis, pascitur lautissime, cubat molliter, ludit ac lascivit jugiter, an non vivit suaviter? SP. Vivit. HE. Optares tibi talem vitam? SP. Bona verba, nisi pro homine velim esse canis. HE. Fateris igitur præcipuas voluptates ab animo proficisci, velut à fonte? SP. Apparet. HE. Tanta enim animi vis est, ut sæpe doloris externi sensum adimat: nonnunquam quod per se est amarum, reddat jucundum. SP. Istuc quotidie videmus in amantibus, quibus dulce est pervigilium, & hibernis noctibus excubare ad amicæ fores. HE. Iam illud reputa, si tantam vim habet amor humanus, qui nobis cum tauris & canibus est communis, quanto plus valeat amor ille cœlestis, à Christi spiritu profectus: cujus tanta vis est, ut mortem quoque, qua nihil terribilius, reddat amabilem. SP. Quid alii sentiant intus, nescio; certe carent multis voluptatibus, qui adhærent veræ pietati. HE. Quibus? SP. Non diteſcunt, non assequuntur honores, non convivantur, non saltant, non canunt, non olent unguenta, non rident, non ludunt. HE. De divitiis & honoribus nulla erat hic facienda mentio, quæ non adferunt vitam jucundam, sed solicitam potius & anxiam; de cæteris agamus, quæ cum primis venantur qui-

quibus ſtudio eſt ſuaviter vivere. Nonne quotidie vides ebrios, fatuos & inſanos, ridentes ac ſaltantes? SP. Video. HE. Num putas illos ſuaviter vivere? SP. Hoſtibus contingat illa ſuavitas HE. Quam ob rem? SP. Quia non adeſt ſana mens. HE. Tu igitur malles jejunus incumbere libro, quam ad eum modum delectari? SP. Plane mallem vel agrum fodere. HE. Nam inter divitem ac temulentum nihil intereſt; niſi quod huic inſaniæ medetur ſomnus, illi vix medicorum cura ſuccurrit Natura fatuus nihil differt ab animante bruto, præter formam corporis; ſed levius miſeri ſunt, quos natura genuit brutos, quam qui belluinis cupiditatibus obbrutuerunt. SP. Fateor. HE. Iam num tibi ſobrii videntur aut ſani, qui propter præſtigias umbraſque voluptatum, & veras animi voluptates negligunt, & veros ſibi cruciatus accerſunt? SP. Non videntur HE. Non ſunt illi quidem temulenti vino, ſed amore, ſed ira, ſed avaritia, ſed ambitione, aliiſque pravis cupiditatibus; quæ longe pernicioſior eſt ebrietas, quam quæ vino contrahitur. Syrus ille in comœdia poſteaquam edormiverat villum quod biberat, ſobria loquitur: at animus virioſa cupiditate ebrius, quam gravate redit ad ſeſe! quot annis urget mentem amor, ira, odium, libido, luxus & ambitio! quam multos videmus ab adoleſcentia ad decrepitam uſque ætatem, ab ambitionis, avaritiæ, libidinis, luxuſque temulentia nunquam expergiſci ac reſipiſcere! SP. Iſthuſmodi novi nimium multos. HE. Largitus es, falſa bona non eſſe in bonis ducenda. SP. Nec repoſco. HE. Nec eſt vera voluptas, niſi quæ

ex veris naſcitur. SP. Fateor. HE. Non ſunt igitur vera bona, quæ vulgus hominum per fas nefaſque venatur. SP. Non arbitror. HE. Si vera eſſent bona, non contingerent niſi bonis; & beatos redderent quibus obveniunt. Quid autem voluptas? num vera videtur quæ non ex veris bonis, ſed ex falſis bonorum umbris naſcitur? SP. Nequaquam. HE. At voluptas efficit ut ſuaviter vivamus. SP. Maxime. HE. Nullus igitur vere vivit ſuaviter, niſi qui pie vivit, hoc eſt, qui veris fruitur bonis: ſola autem pietas reddit hominem beatum, quæ Deum ſummi boni fontem homini ſola conciliat. SP. Propemodum aſſentior. HE. Nunc mihi vide quot paraſangis abſint à voluptate, qui vulgo videntur præter voluptates nihil ſequi. Primum animus illorum impurus eſt, & cupiditatum fermento vitiatus, ut etiam ſi quid incidat dulce, protinus amareſcat, quemadmodum fonte vitiato non poteſt non eſſe liquor inſipidus. Deinde non eſt vera voluptas, niſi quæ ſano percipitur animo. Nam irato nihil vindicta jucundius: ſed ea voluptas vertitur in dolorem, ſimul atq; morbus animum reliquerit. SP. Non refragor. HE. Poſtremo voluptates illæ ſumuntur ex falſis bonis: unde conſequitur & illas eſſe præſtigias. Quid porro diceres, ſi videres hominem magicis artibus deluſum, veſci, bibere, ſaltare, ridere, plaudere, cum nihil earum rerum vere adeſſet, quas ſe videre credit? SP. Equidem & inſanum dicerem, & miſerum. HE. Simili ſpectaculo ipſe nonnunquam interfui. Sacerdos erat, qui callebat artem præſtigiatoriam. SP. Eam non didicerat

rat è litteris ſacris. HE. Imo è ſacerrimis, hoc eſt, execratiſsimis. Hunc aliquot aulicæ fœminæ frequenter appellabant, ut acciperentur ab eo convivio, ſordes & parſimoniam opprobrantes. annuit, invitavit. Venerunt jejunæ, quo libentius epularentur. Accubuerunt: nihil aberat, ut videbatur, lautitiarum: explerunt ſeſe affatim. peracto convivio, egerunt convivatori gratias, ac diſceſſerunt ſuam quæque domum. At mox cœpit oblatrare ſtomachus: demirantur quid eſſet hoc monſtri, ſtatim à prandio tam ſplendido eſurire ac ſitire. Res tandem erupit, & in riſum abiit. SP. Et merito: præſtiterat domi lenticula placare ſtomachum, quam inanibus ſpectris deliciari. HE. At mihi videtur multo magis eſſe ridiculum, vulgus hominum pro veris bonis inanes bonorum umbras amplecti; & his præſtigiis delectari, quæ non exeunt in riſum, ſed in luctus ſempiternos. SP. Quo propius intueor, hoc mihi videre minus abſurda loqui. HE. Age, largiamur, ut interim in nomen voluptatis veniant, quæ re vera non ſunt: appellareſne mulſum dulce, cui longe plus eſſet admixtum aloës quam mellis? SP. Non dicerem, ſi vel triens aloës eſſet admixtus. HE. Aut optares tibi malam ſcabiem, quod ſcalpendi ſit aliqua voluptas? SP. Non, ſi compos ſim mentis. HE. Fac igitur tecum ſubducas rationem, quantum amaritudinis admixtum ſit iſtis falſo nomine voluptatibus, quas gignit amor impudicus, libido illicita, comeſſatio ac temulentia. Omitto nunc, quod eſt omnium caput, conſcientiæ cruciatus, inimi-

citiam cum Deo, exſpectationem æterni ſupplicii. Quod obſecro in his voluptatibus genus eſt quod non ingens externorum etiam malorum agmen ſecum adducat? SP. Quænam? HE. Ruiſus omittamus avaritiam, ambitionē, iram, ſuperbiam, invidiam, quæ per ſe triſtia ſunt mala: conferamus illa quæ præcipue delectationis nomine commendantur. Cum largiori potationi ſuccedit febris, capitis dolor, alvi tormina, ingenii ſtupor, famæ macula, memoriæ detrimentum, vomitus, & ruina ſtomachi, tremor corporis, num vel Epicurus exiſtimaret eam voluptatem expetendam? SP. Fugiendam diceret. HE. Cum adoleſcentes è ſcortatione novam lepram, quam nunc [illegible] quidam Neapolitanam ſcabiem appellant, ſibi, ut fere fit, contrahunt, per quam toties ſit illis in vita moriendum, ſemperque vivum cadaver circumferendum; nonne belle videntur [illegible]? SP. Imo [illegible]. HE. Iam finge delectationis ac doloris æquilibrium: optareſne tam diu cruciari dolore dentium, quam diu duravit potationis aut ſcortationis voluptas? SP. Equidem mallem utroque carere: nam voluptatem emere dolore, non eſt lucrum, ſed penſatio: heic ſane potior eſt [illegible], quam Cicero auſus eſt indolentiam appellare. HE. At nunc voluptatis illicitæ titillatio, præterquam quod longe minor eſt cruciatu quem adducit, temporis etiam exigui eſt: lepra vero contracta per omnem vitam miſere diſcruciat; totieſq; mori cogit, priuſquam mori liceat. SP. Tales diſcipulos non agnoſceret Epicurus. HE. Luxuriæ comes ple-

[1] *Id eſt, blandi appellatores, qui ſpecioſo nomine rem ſceleratā appellant.*

[2] *Id eſt, Epicurum agere.*

[3] *Id eſt, ad tonſtrinas currere.*

[4] *Id eſt, doloris abſentia.*

plerumque est egestas, onus & miserum & grave: libidinis immodicæ, paralysis, tremor nervorum, lippitudo ac cæcutientia, lepra: at non hæc tantum. An non egregia negotiatio, nec veram, nec sinceram, ad hæc brevem delectationem, tot tanto gravioribus ac diuturnioribus commutare malis? SP. Vt non accedat cruciatus, mihi stultissimus negotiator esse videatur qui gemmas vitro permutet. HE. Illud dicis, qui vera animi bona ob fucatas corporis voluptates amittat. SP. Ita sentio. HE. Nunc redeamus ad exactiorem supputationem. Nec febris aut egestas semper comitatur luxum, nec nova lepra aut paralysis semper comitatur Veneris immodicum usum; sed conscientiæ cruciatus, quo nihil esse miserius jam inter nos convenit, semper comes est illicitæ voluptatis. SP. Imo præcurrit interdum, & in ipsa voluptate fodicat animum. Sunt tamen quos dicas hoc sensu carere. HE. Iam hoc ipso infeliciores. Quis enim non malit sentire dolorem, quam corpus habere stupidum & sensus expers? Verum ut nonnullis vel cupiditatum intemperantia, velut ebrietas quædam, vel vitiorum assuetudo, ceu callus quidam, mali sensum adimat in juventa: cum ad senectutem perventum fuerit, ac, præter innumera incommoda, quorum thesaurum superioris vitæ commissa reposuerunt, de propinquo terret mors nulli mortalium evitabilis, tanto gravius discruciat conscientia, quanto magis per omnem vitam stupuit. tum enim, velit nolit, expergiscitur animus. Senectus autem cum per se sit tristis, quippe multis naturæ incommodis obnoxia,

noxia, quanto miserior est, atque etiam turpior, si urgeat animus sibi male conscius? Convivia, comessationes, amores, choreæ, cantilenæ, cæteraque quæ juveni videbantur suavia, seni sunt amara: nec aliud habet ætas illa quo se fulciat, nisi si adsit vitæ innocenter actæ recordatio, ac spes vitæ melioris. Hi sunt duo scipiones, quibus nititur senecta. Quod si pro his subductis, imponas geminam sarcinam, vitæ perperam actæ memoriam, & futuræ felicitatis desperationem; obsecro quod animal fingi potest afflictius aut miserius? SP. Equidem non [illegible] etiamsi quis τὸ ς ἵππα γήρας objicia[illegible] denique sero sapiunt Phryges: & [illegible] rissime dictum, Extrema [6] gau[illegible] occupat: &, Non [7] oblectame[illegible] cordis gaudium: &, Animus [illegible] floridam ætatem facit: Spi[illegible] exiccat ossa: item illud, Om[illegible] pauperis, mali, hoc est, afflicti ac [illegible] cura mens quasi juge convivium. [illegible] unt igitur qui mature rem faciunt, [illegible] gunt viaticum venturę senectuti. HE. Scr[illegible] ra mystica non tam humi repit, ut fortuna bonis metiatur hominis felicitatem: is demum eximie pauper est, qui nudus est omni virtute, & animam simul cum corpore debet Orco. SP. Is quidem exactor est implacabilis. HE. Is vere dives est qui Deum habet propitium. Quid autem metuat, qui talem habeat protectorem? num homines? minus potest universorum hominum potestas adversus Deum quam culex adversus elephantem Indicum. num mortem? ea piis transitus est ad æternam beatitudinem. num inferos?

[5] *Id est, equi senectutē.*
[6] *Proverb.* 14.
[7] *Eccles.* 30.
[8] *Proverb.* 17.
[1] *Proverb.* 15.

feros? sed confidenter Deo loquitur vir pius: Etsi [2] ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala; quoniam tu mecum es. Cur metuat dæmones, in pectore gerens eum quem tremunt dæmones? nam hominis pii mentem templum esse Dei, non uno in loco prædicat scriptura, vere ἀναντίῤῥητος [3]. SP. Equidem non video, quibus rationibus ista queant refelli, quanquam videntur plurimum abesse à sensu communi. HE. Qui sic? SP. Nam ad tuam ratiocinationem quivis Franciscanus vitam ageret ma[illegible]luptuariam, quam alius, opibus, ho[illegible] breviter omni genere deliciarum [illegible] Adde monarchæ sceptrum, si li[illegible]tificiam coronam, eamque è [illegible]uplicem, modo detrahas a[illegible]ne conscium, audacter di[illegible]ciscanum, nudipedem, no[illegible]um, tenuiter ac viliter ami[illegible]s, vigiliis ac laboribus atte[illegible]teruncium non habet in orbe, [illegible]bona mens, deliciosius vivere, [illegible] unum hominem sexcentos con[illegible]danapalos. SP. Vnde igitur est, quod pauperes fere conspicimus tristiores divitibus? HE. Quia bis pauperes sunt plerique. Alioqui morbus, inedia, vigilia, labores, nuditas, extenuant quidem corporis habitũ, sed tamen non in his tantum, sed etiam in ipsa morte sese exerit mentis alacritas. Animus enim quanquam illigatus est mortalĩ corpori, tamen quoniam naturę potentioris est, corpus ipsum quodammodo transformat in sese, præsertim si ad vehementem naturæ impetum accedat ἐνέργεια [4] spiritus. Hinc

[2] *Psal. 22.*

[3] *Id est, authentica, cui nequit contradici.*

[4] *Id est, cacia.*

noxia, quanto miserior est, atque etiam turpior, si urgeat animus sibi male conscius? Convivia, comessationes, amores, choreæ, cantilenæ, cæteraque quæ juveni videbantur suavia, seni sunt amara: nec aliud habet ætas illa quo se fulciat, nisi si adsit vitæ innocenter actæ recordatio, ac spes vitæ melioris. Hi sunt duo scipiones, quibus nititur senecta. Quod si pro his subductis, imponas geminam sarcinam, vitæ perperam actæ memoriam, & futuræ felicitatis desperationem; obsecro quod animal fingi potest afflictius aut miserius? SP. Equidem non video, etiamsi quis τὸ ς ἵππα γήρας objiciat. HE. Tũ denique sero sapiunt Phryges: & illud verissime dictum, Extrema [6] gaudii luctus occupat: &, Non [7] oblectamentum super cordis gaudium: &, Animus [8] gaudens floridam ætatem facit: Spiritus tristis exiccat ossa: item illud, Omnes [1] dies pauperis, mali, hoc est, afflicti ac miseri: secura mens quasi juge convivium. SP. Sapiunt igitur qui mature rem faciunt, & colligunt viaticum venturę senectuti. HE. Scriptura mystica non tam humi repit, ut fortunæ bonis metiatur hominis felicitatem: is demum eximie pauper est, qui nudus est omni virtute, & animam simul cum corpore debet Orco. SP. Is quidem exactor est implacabilis. HE. Is vere dives est qui Deum habet propitium. Quid autem metuat, qui talem habeat protectorem? num homines? minus potest universorum hominum potestas adversus Deum quam culex adversus elephantem Indicum. num mortem? ea piis transitus est ad æternam beatitudinem. num inferos?

[5] *Id est, equi senectutẽ.*
[6] *Proverb.* 14.
[7] *Eccles.* 30.
[8] *Proverb.* 17.
[1] *Proverb.* 15.

feros? sed confidenter Deo loquitur vir pius: Etsi [2] ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala; quoniam tu mecum es. Cur metuat dæmones, in pectore gerens eum quem tremunt dæmones? nam hominis pii mentem templum esse Dei, non uno in loco prædicat scriptura, vere ἀναντίῤῥητον. SP. Equidem non video, quibus rationibus ista queant refelli, quanquam videntur plurimum abesse à sensu communi. HE. Qui sic? SP. Nam ad tuam ratiocinationem quivis Franciscanus vitam ageret magis voluptuariam, quam alius, opibus, honoribus, breviter omni genere deliciarum affluens. HE. Adde monarchæ sceptrum, si libet; adde pontificiam coronam, eamque è triplici fac centuplicem, modo detrahas animum sibi bene conscium, audacter dicam, hunc Franciscanum, nudipedem, nodoso fune cinctum, tenuiter ac viliter amictum, jejuniis, vigiliis ac laboribus attenuatum, qui teruncium non habet in orbe, modo adsit bona mens, delicioſius vivere, quam si in unum hominem sexcentos confles Sardanapalos. SP. Vnde igitur est, quod pauperes fere conspicimus tristiores divitibus? HE. Quia bis pauperes sunt plerique. Alioqui morbus, inedia, vigilia, labores, nuditas, extenuant quidem corporis habitū, sed tamen non in his tantum, sed etiam in ipsa morte sese exerit mentis alacritas. Animus enim quanquam illigatus est mortali corpori, tamen quoniam naturę potentioris est, corpus ipsum quodammodo transformat in sese, præsertim si ad vehementem naturæ impetum accedat ἐνέργεια [4] spiritus.

[2] *Psal. 22.*

[3] *Id est, authentica, cui nequit contradici.*

[4] *Id est, cacia.*

Hinc

Hinc est quod sæpenumero videmus homines vere pios majore cum alacritate morientes, quam alios convivantes. SP. Istuc profecto non raro sum admiratus. HE. Atqui non est admirandum, illic esse invincibile gaudium ubi adest omnis lætitiæ fons Deus. Quid autem novi est, animum vere pii hominis gaudere jugiter in mortali corpore, cum idem, si ad intima tartari demergatur, nullum felicitatis detrimentum facturus sit? Ubicunque pura mens est, ibi Deus est: ubicunque Deus est, ibi paradisus est: ubi cœlum est, ibi felicitas est: ubi felicitas est, ibi gaudium est verum, & alacritas sincera. SP. Attamen suavius viverent, si absint incommoda quædam, & adessent oblectamenta, quæ vel negligunt, vel non assequuntur. HE. Quæ vero mihi narras incommoda? quæ lege communi comitantur conditionem humanam? famem, sitim, morbum, lassitudinem, senectutem, mortem, fulmina, terræ motus, inundationes, bella? SP. Et ista quoque. HE. At nos de mortalibus interim agimus, non de immortalibus. Et tamen in his quoque malis longe tolerabilior est piorum conditio quam voluptates corporis per fas nefasque venantium. SP. Qui sic? HE. In primis, quoniam animos habent ad temperantiam ac tolerantiam exercitatos, cæteris moderatius ferũt ea quæ vitari non possunt. Dein quoniam intelligunt illa omnia à Deo immitti, vel ad purgationem criminum, vel ad exercitationem virtutis, non modo patienter, verum etiam gaudenter, tanquam obedientes filii, illa de manu propitii patris accipiunt, atque etiam

gratias

gratias agunt vel pro clementi correctione, vel pro inæstimabili lucro. SP. Sed multi sibi accersunt corporis molestias. HE. Sed plures adhibent medicorum remedia, quo corporis sanitatem vel tueantur, vel recuperent. Cæterum accersere molestias, hoc est, inopiam, adversam valetudinem, persequutionem, infamiam, nisi cum huc impellit Christiana caritas, non est pietatis, sed stultitiæ. Cæterum quoties infliguntur ob Christum & ob justitiam; quis ausit eos vocare miseros, cum ipse Dominus appellet eos beatos, & horum gratia gaudere jubeat? SP. Habent tamen interim & ista sensum cruciabilem. HE. Habent, sed quem facile absorbet hinc metus gehennæ, illinc spes æternæ beatitudinis. Age, si tibi persuasum esset te nunquam ægrotaturum, aut ullam corporis molestiam sensurum in omni vita, si semel patiaris cuspide aciculæ tibi summam pungi cutem; nonne lubens & gaudens acciperes tantillum dolorem? SP. Maxime. Imo si certo sciam mihi nunquam in vita dolituros dentes, æquo animo patiar vel altius infigi acum, atque etiam ambas aures subula perforari. HE. Atqui quidquid in hac vita accidit afflictionis, levius ac brevius est ad æternos cruciatus, quam momentaneum acus vulnusculum ad hominis vitam, quamvis longam: nulla enim analogia rei finitæ ad infinitam. SP. Verissima prædicas HE. Iam si quis tibi persuadeat, te per omnem vitam omni molestia carituram, si semel manu flammam dividas, quod fieri vetuit Pythagoras, nonne lubens id faceres? SP. Ego sane vel centies, modo ne me fallat promissor.

HE. Deus

HE. Deus ne potest quidem fallere: sed ille flammæ sensus diuturnior est ad totam hominis vitam collatus, quam tota vita collata ad cœlestem beatitudinem, etiamsi quis tium Nestorum excedat annos. Siquidem illa quantumlibet brevis manus injectio, nonnulla hujus vitæ portio est: sed tota hominis vita, nulla portio est æternitatis. SP. Non habeo quod contradicam. HE. Ad hanc igitur qui toto pectore, certaque spe properant, cum tam brevis sit transcursus, an credis eos hujus vitæ molestiis discruciari? SP. Non arbitror, modo adsit certa persuasio, firmaque spes assequendi. HE. Venio nunc ad oblectamenta, quæ objiciebas Abstinent à choreis, à comessationibus, à spectaculis: hæc nimirum ita contemnunt, ut fruantur multo jucundioribus, nec minus oblectentur, sed aliter. Oculus non vidit, auris non audivit, nec in cor hominis ascenderunt quæ solatia Deus paraverit diligentibus ipsum. Beatus Paulus agnovit, quæ sint cantica, quæ choreæ, quæ tripudia, quæ comessationes piarum mentium, etiam in hac vita. SP. At sunt quædam voluptates licitæ, quas isti sibi ipsis interdicunt. HE. Etiam licitarum voluptatum immodicus usus est illicitus: hunc si excipias, in cæteris omnibus superant, qui videntur asperam vitam degere. Quod potest esse magnificentius spectaculum; quam hujus mundi contemplatio? Ex eo longe plus capiunt voluptatis homines Deo cari, quam cæteri. Siquidem hi dum curiosis oculis contemplantur admirandum hoc opus, anguntur animo, quod multarum rerum causas non assequantur. In quibusdam

f 1 Corint. 2. Esaiæ 64.

dam etiam ceu Momi quidam obmurmurant opifici. neque raro naturam pro matre novercam appellant: quod convicium verbotenus quidem naturam ferit, sed re vera in eam redundat qui naturam condidit, si qua est omnino natura. At homo pius religiosis ac simplicibus oculis magna cum animi voluptate spectat opera Domini, patrisque sui, demirans singula, nihil reprehendens, sed pro cunctis gratias agens, cum reputat hæc omnia propter hominem esse condita: atque adeo in singulis rebus adorat omnipotentiam, sapientiam, ac bonitatem conditoris, quarum vestigia perspicit in rebus conditis. Iam finge mihi esse aliquod palatium re vera tale, quale Psychæ fingit Apuleius, aut si quod potes magnificentius elegantiusque: huc adhibe duos spectatores, alterum peregrinum, qui tantum visendi causa venerit; alterum, servum aut filium ejus, qui construxit hoc ædificium; uter impensius delectabitur; hospes ille, ad quem illa domus nihil attinet; an filius, qui carissimi patris ingenium, opes ac magnificentiam in ædificio magna cum voluptate speculatur; præsertim cum cogitat totum hoc opus ipsius gratia factum esse? SP. Percunctatio tua non eget responso: sed plerique non piis moribus, sciunt cœlũ & quæ cœlo clauduntur, hominis causa esse condita. HE. Sciunt plerique omnes: sed non omnibus hoc venit in mentem; & si venit in mentem, plus tamen capit voluptatis qui magis amat opificem: quemadmodum alacrius intuetur cœlum qui ad vitam cœlestem adspirat. SP. Veri simillima dicis. HE. Iam convio-

viorum ſuavitas non eſt ſita in lautitiis pulati, aut coquorum conditutis, ſed in proſpera corporis valetudine, & ſtomachi appetentia. Cave igitur putes ullum Luculli cœnare jucũdius appoſitis perdicibus, phaſianis, turturibus, leporinis, ſcaris, ſiluris, aut murænis, quam vir pius cibario pane, holeribus aut leguminibus, potu vel aquæ vel cerviſiæ tenuis, vel vini probe diluti: propterea quod hæc accipit tanquam miſſus à benigno patre datos: omnia condit oratio, omnia ſanctificat precatio præcedens, ſacra lectio comes, magis animũ reficiens, quam eſca corpus, & gratiarum actio ſuccedens: poſtremo ſurgit à menſa non diſtentus, ſed recreatus; non onuſtus, ſed refectus; & refectus mente pariter & corpore. An tu putas ullum iſtarum vulgarium cupediarum architectum convivari jucundius? SP. Sed in Venere ſumma eſt delectatio, ſi quid Ariſtoteli credimus. HE. Et hac in parte vincit homo pius, non minus quam in convivio. rem ſic accipe: Quo vehementior eſt erga uxorem caritas, hoc congreſſus ille connubialis eſt jucundior. Nulli porro vehementius amant uxores ſuas, quam qui eas ſic diligunt, ſicut Chriſtus dilexit eccleſiam: nam qui eas voluptatis gratia diligunt, ne diligunt quidem. Adde, quod quo rarior eſt cum uxore congreſſus, hoc eſt ſuavior: quæ res nec impium poëtam latuit, qui ſcripſit, Voluptates commendat rarior uſus. Quamquam minima voluptatis pars in coitu ſita eſt. Longe major eſt in perpetuo convictu, qui inter nullos poteſt eſſe jucundior, quam inter eos, qui ſe Chriſtiana caritate ſinceri-

ter

ter amant,& amant paritet mutuo. In aliis frequenter cum senescente voluptate senescit amor. Christiana caritas hoc magis viresci quo magis delectatio carnis decrescit. An nondum tibi persuasi nullos vivere jucundius quam qui cum pietate degunt? SP. Vtinam itidem sit persuasum omnibus! HE. Quod si Epicurei sunt, qui suaviter vivunt, null verius sunt Epicurei quam qui sancte pieque vivunt. Et si nos tangit cura nominum,nemo magis prometeretur cognomen Epicuri, quam adorandus ille Christianæ philosophiæ princeps. Græcis enim ἐπίκουρος auxiliatorem declarat. Cum naturæ lex esset vitiis tantum non oblitterata, cum Mosis lex magis irritaret cupiditates, quam sanaret, cum impune regnaret in mundo tyrannus Satanas,solus ille pereunti humano generi præsentaneam attulit opem. Proinde vehementer falluntur quidam, qui blaterant Christum natura fuisse tristem quempiam ac melancholicum,nosque ad inamœnum vitæ genus invitasse. Imo is unus ostendit vitam omnium suavissimam, veræque voluptatis pleniſſimam: tantum absit lapis ille Tantaleus. SP. Quid istuc ænigmatis est? HE. Ridebis fabulam:sed hic jocus seria ducit. SP. Exspecto jocum serium. HE. Narrant ii quibus olim studio fuit philosophiæ præcepta fabularum involucris tegere, Tantalum quendam adhibitum fuisse Deorum mensæ, quam volunt esse lautissimam. Cum hospes esset dimittendus, Iupiter hoc suæ dapsilitatis esse ratus, ne conviva discederet absque xenio,permittit ut quod vellet peteret, accepturus quid-

quid

quid petiiſſet. Tantalus autem ſtolidus, ut qui beatitudinem hominis, ventris & gulæ delectatione metiretur, optavit, ut ſibi per omnẽ vitam liceret tali menſæ accumbere. Annuit Iupiter; & ratum erat votum. Tantalus aſſidet menſæ omni genere deliciarum inſtructæ: appoſitũ eſt nectar; nec deſunt roſæ, nec odores, qualibus Deorũ nares poſſint oblectari; adſtat pocillator Ganymedes aut Ganymedi ſimilis, circumſtant Muſæ ſuaviter canentes, ſaltat ridiculus Silenus, nec abſunt moriones: breviter quidquid ullum hominis ſenſum poſſit oblectare. ſed inter hæc omnia ille ſedet triſtis, ſuſpirans & anxius, nec hilareſcens riſu, nec attingens appoſita. SP. Quid in cauſa? HE. Quoniam ſupra caput accumbentis de pilo pendet ingens ſaxum jam jam caſuro ſimile. SP. Ego me à tali menſa ſubducerem. HE. Sed illi votum tranſiit in neceſſitatem: neque enim Iupiter tam placabilis eſt, quam noſter Deus, qui pernicioſa vota mortalium reſcindit, ſi modo pœniteat. Quanquam & alioqui, ne ſe Tantalus ſubducat, vetat idem lapis, qui prohibet veſci. Metuit enim, ne ſi ſe commoverit, illico ſaxi ruina conteratur. SP. Ridiculam fabulam. HE. At nunc audi quod non rideat. Vulgus à rebus externis petit vitam jucundam, cum eam non præſtet niſi mens ſecura: nam ſibi male conſciis ſaxum multo gravius impendet, quam impendet Tantalo. Imo non impendet, ſed urget premitque mentem: nec inani metu diſcruciatur animus; ſed in ſingulas horas exſpectat, ut conjiciatur in gehennam. Obſecro quid eſt tam ſuave in rebus humanis, quod mentem tali

ſaxo

saxo pressam possit vere exhilarare? SP. Nulla profecto res, nisi vel dementia vel incredulitas. HE. Hæc si perpenderent adolescentes, qui voluptatibus ceu poculo Circeo dementati, pro vere jucundis amplectuntur mellita venena, quanto studio caverent, ne quid per incogitantiam admitterent, quod in omnem vitam mordeat animum? Quid non facerent, ut hoc viaticum pararent senectuti venturæ, mentem sibi bene conscia, & famam nulla labe contaminatam? Quid autem illa senectute miserius, quæ cum respicit in tergum magno cum horrore videt, quam speciosa sunt quæ neglexit, quã fœda quæ amplexa est? Rursus cum à fronte prospicit, cernit imminere diem supremum, & ab hoc protinus æterna gehennæ supplicia. SP. Felicissimos arbitror, qui primam ætatem servarunt incontaminatam, & in pietatis studio semper proficientes, pervenerunt usque ad senectutis metam. HE. Proximus locus debetur iis, qui à juvenili temulentia mature resipuerint. SP. Sed quid consilii das illi misero seni? HE. Nulli desperandum, quam diu spirat: jubebo ad Domini clementiam confugere. SP. Sed quo fuit vita longior, hoc magis accrevit scelerum cumulus, jam arenam exuperans quæ est in littore maris. HE. Sed eas arenas longe superant misericordiæ Domini. Arena tametsi non est homini numerabilis, finito tamen est numero: at Domini clementia nec modum, nec finem novit. SP. Sed non est spatium brevi morituro. HE. Quo minus est spatii, hoc clamet ardentius. Apud Deum satis longum est quod à terris ad cœlum valeat pertinge-

re. Penetrat autem & brevis precatio cœlum, modo vehementi spiritus impetu ejaculetur. Euangelica peccatrix fertur per omnem vitam egisse pœnitentiam; sed latro in ipsa morte quam paucis verbis impetravit à Christo paradisum? Si toto pectore
* Psal. 50. clamaverit, Miserere * mei Deus secundum magnam misericordiam tuam; Dominus tollet saxum Tantaleum, dabit auditui illius gaudium, & lætitiam; & exultabunt de condonatis peccatis ossa per contritionem humiliata.

FINIS.

CORONIS APOLOGETICA
PRO
COLLOQUIIS
ERASMI,

Ex ipsius scriptis, quantum per otium licuit, fideliter collecta

à

P. S.

Accedit ejusdem

DE COLLOQVIORVM UTILITATE

Dissertatio.

Viro Clariſſimo

PETRO SCRIVERIO

Amico veteri

DANIEL HEINSIUS S. D.

Multa ſunt quæ pridem nos conjungunt, Vir Clariſſime inprimis autem literarum amor atque eorum admiratio quos hæ commendant. Inter quos Eraſmus noſter, non naturæ minus quam Bataviæ parentis tuæ decus ac miraculum: in tanta eruditionis luce ac veritatis, quam ſtertentibus pleriſque invexit, adhuc ſcopulus eorum, qui hanc ferre nondum didicerunt. Quæ autem cauſa ſemper fuit, quod ad Solem, quibus firmi parum oculi, caligent; eadem futura ſemper eſt, cur Solem hunc diſſimiles non ferant. Nocte ipſa atque in tenebris exortus eſt, quas ſemper amant atque amabunt, quorum interfuerat, ne unquam generi mortalium luceſceret: qui die medio connivent, oſcitant, pandiculantur, ac per intervalla, ut ſomniculoſi ſolent, ubi ſe attollunt, lucem ipſam deteſtantur, quam oderunt, quam deſugiunt. Heſternum merum, necdum edormiſſe dicas. Ipſe, cum ſe totum, atque in ſolidum deberet ſibi, eo præceptore uſus, qui futurus erat publi-

cas Europæ, hoc est, semet, libertatem, pietatem, eruditionem, ita cum judicio conjunxit, ut in expugnandis publicis erroribus ac morbis totus, unum hoc cum cura ageret: solius veritatis cliens idem ac patronus. nulli, quod stupendum, supplex: nulli Reipublicæ aut Principi in terris, vitæ causa, ut plerique, aut stipendioli, addictus. ne fortunæ quidem, cujus eruditi quoque legibus imperioque haud raro ancillantur, vel obnoxius vel manceps: patrocinii nullius, non judicii, non opum assectator, non culinæ. Qui ita denique egit ita vixit, ut, cum sibi viveret, de omnibus præclare mereretur. Ipse pars haud contemnenda universi, neque minus necessaria quam ipsa rerum elementa: sine quibus totum hoc, nec est, nec constat. Cum majori interim quam quisquam hactenus invidia commissus, eos, qui vel eruditi nollent, vel monenti optime detraherent, ridendo sapere aut plorare jussit, voluit: non minus ad amœnitatem quam ad omnium cognitionem natus. Scripta Evangelica ac Apostolica Latine dedit: Paraphrasi sententiam eorum candide expressit. Scripta Patrum spuria ac illegitima à veris separavit ac distinxit. Controversias tractavit, intellexit. Alibi errasse dicent. Quod est hominis, nec hoc de se negabit qui se hominem non diffitetur. Vitam quæ plerumque vivitur, non

aliter

aliter inſpexit, quam qui inſtrumento à mechanicis reperto, eminus quæ vident, oculis ſubjiciunt, ac, quaſi cominus, ex arte intuentur. ut ſic de futuris, quod prudentiæ eſt, judicaret. Non minus interim ſecurus, quam qui ludos ſcenicos cum voluptate, extra ſcenam ipſi, ea lege tamen, ut ſententiam mox ferant, intuentur. Et, ut medici nonnulli, retrimenta ac urinam contemplantur, ut non recte affectos valetudini reſtituant ac ſibi: ita noſter ſordes quoque vitiorum contrectavit, ut errori mederetur. nunquam triſtis aut moroſus, & ubique ſuus. Vere Terminus, quem cum effigie delineatum vides. qui ut olim Diis cæteris cedentibus in templo de mannubiis erecto reſtitiſſe fertur, ita hic nec ſtatione hoſtibus nec loco ceſſit. Nuſquam tamen magis quam in lepidiſſimo Colloquiorum libro hanc ideam animi expreſſit: in quo medicum, non gravem, non moroſum, ſed feſtivum ac familiarem, agit. Quicquid luditur aut dicitur, è vita media petitum eſt, ut hanc emendet. ita, ut eadem opera, & linguæ, quæ non paucis ſordibus infecta erat, medeatur: barbaris præcipue infeſtus. Verus Proteus: qui ut formas quaſlibet induere, ac pro perſona qualibet repræſentare natus, ita ſimilis ubique ſui; hoc eſt, ſimplex candiduſque. ut ii quoque, quos ad partes vocat, vel inviti,

quod non omnes assequuntur, Batavum agnoscant. Sed nec ignorabat, quis Dialogi jam olim usus esset. quem Philosophiæ à Platone cæterisque sapientiæ consultis consecratum, ad theatrum Comici antiqui, ad facetias jocosque, numeris exutum, Lucianus revocarat. Nihil illi magno constat. omnia ex tempore ut nata, ita huic & occasioni lepide accommodata sunt. Quæ deesse illi tempestate ea nunquam potuit, qua ludos maxime exhibebant, qui religionis pariter ac pietatis larva utebantur. Quam detractam, veritati pariter ac genio suspendit. Hoc volebam. ne quid de eo ipse judicem nescires, de quo optime tum judicare tum mereri soles. Quis enim nescit, quantum scripta ejus tibi debeant? Vale, & me ama. Lugduni Batavorum.
An. cIↃ IↃ cxxxvi.

DE SYCOPHANTIIS ET impoſturis cujuſdam Dominicani, qui in Gallia COLLOQUIA ERASMI à ſe ridicule interpolata edi curaverat,

ERASMI ADMONITIUNCULA.

PRodierat Colloquiorum libellus, partim è confabulationibus domeſticis, partim è ſchedis meis conſarcinatus; ſed admixtis næniis quibuſdam, non tantum ineptis, verum etiam male Latinis, planeque ſolœcis. & hoc nugamentum miro applauſu exceptum eſt, ut in his rebus quoque ludit fortuna. Coactus ſum igitur hiſce næniis manum admoliri. Tandem adhibita paulo majore cura, non pauca adjecimus, ut eſſet juſta libelli magnitudo. jamque vel hoc honore dignus videri poſſet, ut Ioanni Eraſmio Ioannis Frobenii filio, puero tum ſex annos nato, ſed indole incredibili, dicaretur id factum eſt anno MDXXII. Quamquam hujus operis natura eſt, ut quoties viſum fuerit recipiat acceſſionem. Itaque in gratiam ſtudioſorum & Ioannis Frobenii frequenter jam auctarium adjecimus; ſed ita temperatis argumentis, ut præter lectionis voluptatem, ac ſermonis ex poliendi fructum, ineſſet quod ad mores quoq; formandos conduceret. Porro donec præter meras ineptias nihil haberet ille libellus, miro omnium favore legebatur. Vbi acceſſerat uberior utilitas, non potuit effugere τὸν συκοφαντῶν δήγματα. Theologus quidam

Lovanienſis mire lippiens oculis, ſed multo magis ingenio. vidit illic quatuor locos Hæreticos. Accidit & aliud quiddam huic operi memorabile. Excuſum eſt nuper Lutetiæ correctis, hoc eſt depravatis, aliquot locis, quæ videbantur attingere Monachos, Vota, Peregrinationes, Indulgentias, aliaque hujus generis quæ ſi plurimum valerent apud populum, ubertior eſſet iſtis quæſtus. Verum hoc fecit adeo ſtulte, adeo indocte, ut ſcurram quempiam è trivio fuiſſe jures: quum auctor tam inſulſæ fabulæ feratur Theologus quidam ordinis Dominicani, natione Saxo. quorſum attinet addere nomen & cognomen, quod nec ipſe cupit ſupprimi? neſcit tale portentum pudeſcere; citius laudem etiam petat ex ſcelere. Addidit Impoſtor novam Præfationem meo nomine, in qua fecit tres viros in uno puncto inſtituendo ſudantes; Capitonem, qui tradidit literas Hebraicas: Beatum, qui Græcas: me, qui Latinas. Horum utroque facit me tum literatura, tum pietate inferiorem; ſignificans in Colloquiis inſperſa quædam quæ Lutheri reſipiant dogmata. Atque hic ſcio quoſdam ſublaturos cachinnum, quum legent Capitonem ab iſto, qui ſic odit Lutherum, optimi doctiſſimique viri elogio prædicatum. Hæc atque hujuſmodi multa me loquentem facit, hujus audaciæ exemplo ſumpto ex epiſtola Hieronymi, qui queritur æmulos ſuos ipſius nomine confictam epiſtolam ſpartiſſe apud Afros in conventu Epiſcoporum, in qua fateretur ſe deceptum à Judæis quibuſdam falſo vertiſſe Vetus Teſtamentum ex Hebræis. Et omnino perſua-

persuasissent eam epistolam esse Hieronymi, si stilum Hieronymi aliqua ex parte potuissent assequi. Hoc facinus quum Hieronymus referat velut extremæ deploratæque malitiæ, tamen unum hoc arrisit isti Phormioni; quod est quovis libello famoso sceleratius. Sed defuit malitiosæ voluntati facultas perficiendi quod destinarat. stilum Erasmi quamvis incultum assequi non potuit: sic enim claudit florulentam suam Præfationem: *Ita monuit ætas, ita jussit pietas, ut dum vivere datur pragravi senectâ scripta mea repurgem, ne functos manes tristibus transscribant sequaces inferiis.* Quum talis sit totus hominis sermo, tamen non veritus est suos flosculos nostris coronis intexere; aut insanissime sibi placens, aut pessime sentiens de judiciis Theologorum. nam his ista cudit; quos omnes tam stupidos esse putat, ut non statim deprehensuri sint, infeliciter assutos hujus pannos. Tam abjecte ubique adulatur Galliæ, Lutetiæ, Theologis, Sorbonæ, Collegiis, ut nemo mendicus possit abjectius. Itaque si quid parum magnifice dictum videtur in Gallos, transfert in Britannos; si quid in Lutetiam, vertit in Londinum. Addidit quædam odiosa, velut à me dicta, quo mihi conflet invidiam apud eos quibus dolet me esse charum. Quid multis? passim suo commodo resecat, addit, mutat, veluti sus oblita cœno volutans sese in horto alieno, nihilque non conspurcans, perturbans, evellens; nec interim sentit perire captatam à nobis argutiam. Etenim quum ille cuidam dicenti, *ex Hollando versus es in Gallum*, respondetur,

Quid? an capus eram, quum hinc abirem? ille mutavit, *ex Hollando versus es in Britannum. Quid? an Saxo eram, quum hinc abirem?* Rursum, quum idem dixisset, *Vestis indicat te mutatum ex Batavo in Gallum*; ille ex *Gallo* facit *Britannum*: quumque ille respondisset, *hanc metamorphosin malim, quam in Gallinam*, alludens ad *Gallum*; ille mutavit *Gallinam* in *Bohemum*. Mox, quum jocatur *se Latinum sermonem sonare Gallice*, ille pro *Gallice* vertit *Britannice*; & tamen reliquit quod sequitur, *Nunquam ig tur bona carmina faciet, quia perit tibi syllabarum quantitas.* quod in Britannos non congruit. Item, quum illic dicatur, *Quid accidit Gallis, ut bellum suscipiant cum Aquila?* ille sic corrumpit jocum, *Quid accidit pardis, ut bellum suscipiant cum liliis?* quasi lilia soleant prodire in bellum. Interdum non sentit ea quæ sequuntur cum his quæ mutavit non cohærere. Velut hoc ipso in loco. Ego scripseram, *Esne Lutetia immunis à pestilentia?* ille mutat, *Esne Londinum immunis à pestilentia?* Rursus alio loco, quod à quodam dicitur, *Quid trepidamus hunc gallum lacerare?* ille *gallum* vertit in *leporem*; nec tamen mutavit quod sequitur, *utrum mavis de ala, an de poplitibus?* Porro quum Dominicalibus adeo tenere faveat, ut voluerit apud illos sedere Commissarios; tamen Scotum atrociter attactum æquo fert animo. Nec enim mutavit quod illic dicit quidam, *citius patiar perire totum Scotum, quam libros unius Ciceronis.* Verum ut hæc stultitiæ plena sunt, ita insunt permulta quæ parem habent stultitiæ junctam malitiam. Quidam illic irridet sodalem, qui quum esset perditæ vitæ, tamen fideret

deret bullis Indulgentiariis : hic Corrector facit illum fatentem se cum Luthero suo sentire Indulgentias Pontificias nihil valere;ac mox fingit eundem resipiscentem,profiteri erroris sui pœnitentiam. Atque hæc videri vult à me correcta. O miros fidei Atlantes! Hoc perinde ac si quis offis sanguine imbutis vulnus mentiatur in humano corpore, ac mox idem sublatis quæ admoverat, vulneri medeatur. Dicit illic puer quispiam, *confessionem quæ fit Deo præcipuam esse*;ille correxit, asseverans *confessionem quæ fit Sacerdoti præcipuam esse*.ita prospexit periclitanti Confessioni. Vnum hoc exempli causa retuli, quum in hujus generis sycophantiis creber sit. Atque hæc respondent palinodiæ,quam ille sub meo nomine pollicetur in falsaria Præfatione. quasi cujusquam sit canere palinodiam erroris alieni : aut quasi quicquid illic sub quacunque persona dicitur, meum sit dogma. Nihil enim me movet,quod hominem nondum sexagenarium facit prægravi senecta. Olim capitale erat edere quicquam alieno nomine,nunc tales sycophantias in vulgus spargere, ficto ipsius nomine qui traducitur, ludus est Theologorum. nam vult Theologus videri,quum res illum clamitet ne pilum quidem tenere rei Theologicæ. Nec dubito,quin furcifer ille mendaciis suis imposuerit famelico typographo:non enim arbitror quemquam esse tam insanum, qui sciens tam indoctas nænias velit excudere. Deploratam hominis audaciam mirari desii posteaquam intellexi illũ esse pullum è nido Bernensi quondam elapsum,plane ἐκ κακίστου κόρακος κάκιστον ᾠόν.

Illud de miror, si verum est quod adfertur, apud Parisios esse Theologos qui sibi plaudant, quod tandem nacti sunt hominem qui eloquentiæ suæ fulmine disjiciat universam Lutheri factionem, & Ecclesiam pristinæ restituat tranquillitati. Nam scripsit & adversus Lutherum, ut audio. Et postea Theologi queruntur se à nobis traduci, qui studia ipsorum tantis vigiliis adjuvamus; quum ipsi volentes amplectantur talia mõstra, quæ plus dedecoris adferunt ordini Theologorum, atque etiam Monachorum, quam quivis quamlibet maledicus hostis posset. Qui tale facinus audet, idem non dubitabit incendium, aut veneficium admittere. Atq; hæc excuduntur Lutetiæ, ubi nefas est vel Euangelium excudi, nisi Theologorum censura comprobatum. Hoc Colloquiorum opus postremum exiit auctum coronide, anno MDXXIV, mense Septembri.

ERAS-

ERASMUS ROTERODAMUS

THEOLOGIS LOVANIENSIBVS, fratribus in Domino chariſſimis,

S. D.

RES ad me delata eſt, non ſolum rumore, ſed examicorum haud futiliū literis, & illa nominatim exprimentium quibus verbis, quo loco, apud quos mihi intentata ſit calumnia per illum perpetuo ſui ſimilem; cujus etiam mores ac priora geſta faciunt, ut quod alioqui probabile futurum erat, pro comperto poſſit haberi. Proinde non arbitratus ſum mihi diſſimulandum eſſe: præſertim apud Vos, quorum partes erant tam effrenem hominis petulantiam, ſi non mea cauſa, certe ordinis veſtri gratia coërcere.

Iactat ac vociferatur, in libello Colloquiorum quatuor eſſe loca, pluſquam Hęretica: *De eſu carnium*, & *jejunio*: De *Indulgentiis*, ac de *Votis*. Hoc quum ille fortiter & imporenter aſſeveret, tamen ſecus habere cōperiet, quiſquis libellum legerit integre. Quod ſi cui non vacat ejuſmodi nugas legere, rem paucis aperiam. Id vero priuſquam aggrediar, tria quædam præfari viſum eſt.

Primum, hac in re non poſſe mihi objici contemptum Edicti Cæſarei, quod audio publicatum VI Maii, anno MDXXII, quum hic libellus multo ante fuerit excuſus: idque, Baſileæ, ubi tamen nullum adhuc Cæſaris Edictum vel publice vel privatim fuit exhibitum.

Dein-

Deinde, quod in eo libello non trado dogmata Fidei, sed formulas loquendi Latine: tametsi quædam admixta sunt obiter, quæ faciunt ad bonos mores Quod si Grammaticus præscripto themate Germanico, Gallico e, sic doceret pueros hunc sensum Latine reddere: *Vtinam nihil edant præter allia, qui nobis hos dies pisculentos invexerunt.* Aut hoc: *Vtinam inedia pereant, qui liberos homines adigunt ad jejunandi necessitatem.* Aut hoc: *Digni sunt ut fumo pereant, qui nobis Dispensationum ac Indulgentiarum fumos tam care vendunt.* Aut hoc: *Vtinam vere castrentur, qui nolentes arcent à matrimonio.* Quæso, num is causam dicere cogeretur, qui sententiam, licet improbam, doceret verbis bene Latinis efferre? Neminem arbitror esse tam iniquum, qui hoc censeat æquum.

Tertio, cum primis illud videndum erat, qualis sit persona cui sermonem in dialogo tribuo. Non enim illic facio Theologum concionantem, sed bellos homunculos inter se nugantes. Quod si quis tam iniquus sit, ut nolit mihi suffragari personæ qualitatem, is eadem opera debet imputare, quod illic Augustinus (opinor) quidam contemnit honestum Stoicorum, & præfert sectam Epicureorum, qui summam boni posuerunt in voluptate. Idem imputet, quod illic miles quidam inter multa, quæ sane militariter loquitur, ait se velle quærere sacerdotem confessurus, cui quam minimum sit bonæ mentis. Idem imputaret, opinor, si in Dialogo tribuerem Ario sermonem ab Ecclesiastico dogmate dissonantem. Hæc si mihi absurde imputarentur, cur in cæteris non debet

respici

respici personæ qualitas? Nisi forte, si Turcam loquentem facerem, mihi censeant imputandum quidquid ille diceret.

Hæc præfatus, in genere de locis ab isto taxatis pauca dicam. In primo loco puer quidam, sedecim annos natus, ait se confiteri peccata duntaxat certo capitalia, aut vehementer suspecta: quum Lutherani, sicut audio, doceant non esse necesse confiteri omnia crimina capitalia. Proinde res ipsa declarat, hunc pueri sermonem multum dissonare à dogmate quod vos damnatis. Mox puer idem rogatus, an ipsi sufficiat confiteri Christo; Respondet, satis futurum animo suo, si idem visum fuisset Ecclesiæ proceribus. Ex hoc ratiocinatur non per artem Dialecticam, sed per malitiam sycophanticam: Me videlicet autorem esse, hanc *Confessionem*, qua nunc utimur, nõ esse institutam à Christo, sed ab Ecclesiæ præsulibus. Ista collectio posset videri probabilis, si Christus non esset unus è primatibus Ecclesiæ, quum juxta Petri dictum sit Princeps pastorum, ac juxta vocem Euangelicam, Pastor bonus. Ergo qui proceres Ecclesiæ dicit, non excludit Christum, sed complectitur & illum cum Apostolis, & Apostolorum successoribus. quemadmodum qui præcipua corporis membra nominat, non excludit caput. Quod si cui videbitur hæc responsio non carere stropha: age, demus puerum illum sensisse de puris hominibus, Ecclesiæ proceribus: An puero non est satis quod in confitendo sequitur autoritatem illorum, etiamsi non habeat certum, an Pontifices potuerint hoc instituere de suo, an tradiderint nobis ex institutione

tutione Christi? quum illi sit animus parere, quocunque modo tradiderint. Ne mihi quidem ipsi satis adhuc plene constat, quod Ecclesia definierit hanc Confessionem, ut nunc sit, esse ex institutione Christi. Sunt enim permulta argumenta, mihi quidem insolubilia, quę suadent contrarium Et tamen hunc animi mei sensum ubique submitto judicio Ecclesiæ, libenter sequuturus simul atque certum vigilans claram illius vocem audiero. Iam, si maxime hoc expressisset Bulla Leonis, & aliquis vel nesciret, vel non meminisset, sufficeret interim (opinor) hac in re obsequi autoritati Ecclesię, cum animo parendi, si & illud constaret. Neque vero recte colligi potest. *Hæc Confessio est ex institutione hominum, ergo non habet autorem Christum.* Apostoli instituebant Ecclesiarum disciplinam, haud dubie, quin ex institutione Christi: instituebant Baptismum, instituebant Episcopos: sed autoritate Christi. Et tamen negari non potest, multa hujus Confessionis pendere ex constitutione Pontificum: videlicet, quod confitemur semel in anno, quod ad Pascha, quod huic aut huic sacerdoti; quod nos quivis sacerdos absolvit à quibuslibet admissis. Ex his arbitror liquere, quam sit manifesta calumnia, quod ad *Confessionem* attinet.

Porro, non sit illic mentio de *jejunio*, ad quod nos hortatur Euangelium. & Apostolicæ literæ, sed *de delectu ciborum*, quem palam contemnit in Euangelio Christus, nec raro damnant Paulinæ literæ: præsertim Iudaïcum, & superstitiosum. Dicet aliquis, hoc est accusare Pontificem Romanum, qui hoc præci-

præcipiat quod damnat Apoſtolus. Quid doceat Euangelium, in propatulo eſt. Pontifex ipſe declaret, quo animo jubeat quod non exigit Euangelium. Quamquam nullus illic dicit, quod neſcio an doceat Lutherus, conſtitutiones Pontificum non reddere nos obnoxios crimini, niſi contemptus acceſſerit. Imo qui loquitur illic, concedit Pontificem poſſe conſtituere: tantum quærit, an hic fuerit animus Pontificis, obligare ex æquo omnes ad carnium abſtinentiam; ſic, ut qui comederit, obnoxius ſit Gehennæ, etiamſi non accedat perverſus contemptus. Et qui hoc dicit in Colloquiis, addit ſe non aliter odiſſe piſces, quam anguem. Sunt autem quidam ſic affecti, ut piſcis ſit illis venenum. quemadmodum inveniuntur, qui ſimiliter abhorreant à vino. Qui ſic affectus eſt erga piſces ſi prohibeatur veſci carnibus & lactariis, nonne dure tractabitur? An hunc quiſquam homo velit obnoxium fieri pœnæ Gehennæ, ſi pro corpuſculi neceſſitate veſcatur carnibus? Si quævis conſtitutio Pontificum & Epiſcoporum obligat ad pœnam Gehennæ, dura nimirum eſt conditio Chriſtianorum. Si quædam obligant, quædam non obligant, nemo melius declarabit animum ſuum quam ipſe Pontifex. Atque id ſane declaratum eſſe, faceret ad tranquillitatem conſcientiarum. Quid ſi Pontifex aliquis ſtatueret, ut ſacerdotes incederent cincti: an probabile erit eum hoc animo ſtatuiſſe, ut ſi quis ob dolorem renum deponeret cingulum, redderetur obnoxius Gehennæ? Non opinor. Divus Gregorius conſtituerat, Vt ſi quis noctu cogno-

cognouisset uxorem, abstineret postridie ab ingressu templi: hic, si quis dissimulato coitu, templum fuisset ingressus, non ob aliud, nisi ut audiret Euangelicam concionem, an is obnoxius fieret Gehennæ? Non arbitror virum sanctissimum fuisse tam immitem. Si quis cum ægrotante uxore vesceretur carnibus, quod aliter ad edendum nō posset provocari, & valetudo posceret cibum, nū Pontifex vellet illum ob id factum ēsse obnoxium Gehennæ? Hoc tantum ibi quæritur, nec quicquam asseveratur. Et certe ante Cæsaris Edictum hisce de rebus licebat quærere.

Iā vero nec illic, nec alibi simpliciter damno Pontificum *Indulgentias*. quanquam hactenus plus satis indultum est illis. Tantum quidam ridet congerronē suum, qui quum aliàs esset nugacissimus nugator (nam talis fingitur) tamen præsidio Bullæ credebat se perventurum in cœlum. Hoc adeo non arbitror Hæreticum esse, ut existimen nihil esse sanctius, quam admonere populum, ne Bullis confidant, nisi studeant mutare vitam, & pravos affectus corrigant.

Sed ridentur illic *Vota*. Imo ridentur & admonentur isti, quorū plurima turba est, qui domi relictis liberis & uxore, voto temere inter pocula concepto, cū aliquot combibonibus Romam Compostellam, aut Hierosolymam procurrunt. Quanquam, ut nunc sunt mores, arbitror sanctius in totum homines à talibus Votis dehortari, quam adhortari.

Hę videlicet sunt execrabiles Hęreses, quas ille Lynceus vidit in libello puerili. Mirum autem cur non excutiat & Catunculum meum, & Mimos Publianos. Quis nō intelligit

illa

ista proficiſci à privato quodam odio? Quanquam à me quidem in nulla re læſus eſt, niſi quod favi bonis literis, quas ille plus quam capitaliter odit, nec ſcit quam ob rem. Et interim gloriatur, ſibi quoque telum eſſe, quo ſe ulciſcatur. Si quis illum in convivio dixerit ebrium aut ebrium, ille viciſſim in concione clamabit eum hæreticum, aut falſarium, aut ſchiſmaticum. Credo, ſi coqua in cœna poneret carnes aduſtas, poſtridie in concione clamaret illam de hæreſi ſuſpectam. Nec pudeſcit, aut reſpiſcit, toties ipſa re deprehenſus in manifeſto mendacio.

Primum, quam ſtulta, quam inſana blateravit in Novũ Teſtamentum à me recognitum? Deinde, quid inſanius illa voce, quam jecit in Iacobum Fabrum & me, quum ipſa res loqueretur illũ non intelligere quid mihi cum Fabro conveniret, aut quid eſſet in controverſia? Quid impudentius, quã quod in publica lectione falſi crimen & hæreſim impegit, quod juxta Græcos verterim: *Omnes quidem nõ reſurgemus ſed omnes immutabimur.* Quid furioſius, quã quod Mechliniæ in publica concione monuit populum, ut caveret ab hæreſi Lutheri & Eraſmi? Quid enim nunc commemorem, quas voces evomat verius quam eloquatur in lautis conviviis, quoties è poculis accreſcit zelus domus Dei? Nuper apud Hollandos dixit me apud Theologos Lovanienſes haberi pro falſario. (ſcripſit ad me qui præſens audivit.) Rogatus, quam ob rem? Quare, inquit, toties caſtigat Novũ Teſtamentum? O ſtolidam linguam! Hieronymus toties caſtigavit Pſalterium, an ideo falſarius eſt? Deniq; ſi falſarius eſt, qui vel impru-

prudens, vel ob inſcitiã vertit aliquid ſecus quam oportet, falſarius fuit hic cujus hodie Tranſlatione utitur Eccleſia. Quantum autem proficit iſtiuſmodi moribus? Omnes rident ut Morychum, horrent ut ceritum, fugitant ut moroſum & intractabilem. Nec poſſunt non bene ſentire de eo, de quo ille tam odioſe prædicat. Et quum omnibus diſpliceat, uni ſibi diſplicere non poteſt.

Hoc ſcilicet habet Edictum Cęſaris, ut furioſa linguę petulantia in quemcumq; vellet debaccharetur. Sic ſuſtinet negotiũ Orthodoxæ Fidei vir ſapiens & gravis. Non eſt iſte zelus Dei, lædere innoxios, ſed furor eſt Diaboli. Semel collaudatus eſt Iudaïcus zelus Phinees, ſed ita ut exemplum non tranſeat ad Chriſtianos. Et tamen ille palam impias occidit. Iſti, quidquid odit, Lutheranum eſt & Hæreticum. Sic opinor tenue zuthum, vapidum vinum, & jus inſipidum, iſti Lutheranũ vocabitur. & lingua Græca, quam unice odit, opinor ob id quod hanc Apoſtoli tanto honore dignati ſint, ut nõ alia ſcripſerint, Lutherana vocabitur. Poëtica, nam & hanc odit magis amans potaticam, erit Lutherica.

Clamat per nos minui ſuam autoritatem, ſeq; meis ſcriptis Iudicrũ fieri. imo ipſe ſeſe propinat doctis & cordatis omnibus deridẽdum: nec ullum facit finem. Ego calumniam à me depello. Quod ſi docti boniq; male ſentiunt de eo qui immerenti calumniam intendit, utri par eſt imputare, jure depellenti, quod agnoſcere non debet, an per injuriam intendenti? Si quis affirmans aſinis eſſe alas in Brabantia, rideretur: nonne ipſe faciat ridiculũ? Clamat TOTUM LUTHERUM ESSE IN LI-

BRIS

BRIS MEIS, omnia undique scatere hæreticis erroribus. Cæterum ubi qui mea legunt, nihil tale reperiunt, etiamsi Dialecticen nesciant, tamen facile colligunt quod consequitur. Habet autoritatem à Cæsare. rem igitur gerat ex animo Cęsaris, qui nocentes sanari mavult quam puniri: certe innoxios lædi nō vult. Concredit hoc muneris ignoto. ubi rescierit qualis sit homo, dubium nō est quin quod credidit sit repetiturus. Nec Cæsaris mitissimi, nec Pontificis integerrimi mens est, ut qui suis vigiliis & ornare student & juvare Rempublicam, dedantur ōdiis taliū: etiamsi quid humani lapsus esset; Tantum abest, ut bonos & integros velint alienari, & in diversam partem protrudi.

Hæc magis ad Vos pertinent, quam ad me. Nam hujus mores multum dedecoris conciliant ordini vestro, dum vulgus ex hoc uno vos omnes æstimat. injuria quidem, fateor; sed sic sunt hominum mores. neque paucos à Theologiæ studio alienat istius asperitas. Scio totum hominem vobis displicere, præter duos aut tres combibones, & unum veteratorem, qui stultitia hominis ad suas cupiditates abutitur. Sed ita demum intelligerent omnes, eum vobis non probari; si, posteaquam coërceri non potest, ejeceritis è vestro contubernio. Difficillimum quidem istud erit, sat scio. Nam ægre tales avelluntur à nidore conviviorum, solemnium, opiparorum, & gratuitorum. Sed tamen hoc pertinet ad honorum ordinis vestri: cui merito faveo. Bene valete.

Scripta anno (opinor) M IↃ XXXI.

EX

EX EPISTOLA ERASMI AD IOANNEM OECOLAMPADIVM,

Ann. 1529, Id. Iul.

HOdie mihi narravit Hieronymus Frobenius, esse, qui nescio quid siniſtri ſuſpicentur de animo in te meo, quasi te ſcriptis meis perſtrinxerim; deinde, quasi nuper deflexerim ab itinere, ne te ſalutarem Scito, utrumq; esse vaniſſimum ſomnium Nullam literam ſcripſi qua te perſtrictum volui, aut quam ſcribens de te cogitavi. Quum excuderetur Colloquium *Cyclops*, quidam ex operis Frobenianis ſuſpicati ſunt, quod dicitur de *ove in capite, vulpe in pectore*, deque *longo naſo*, ad te pertinere; quum conſtet, hoc luſum in *Nicolaum Cannium* famulũ meum, qui ambiebat in Colloquiis celebrari. is talem geſtat pileum, & naſum habet longum, & colore eſt fuſco, capillitio nigro. Te ſimili uti pileo, nunquam audieram, niſi hac occaſione. Non ſum tam ineptus, ut talibus nugis utar in viros eruditos. Ambiebat & *Polyphemus* celebrari, qui circumferebat Codicem Euangelicum belle ornatum, quum ipſius vita nihil eſſet inquinatius. Sic res habet de ſcriptis Iam ea via ſoleo fere ſemper adire hortum Frobenii, quum cœlum eſt commodius, quod altera ſit anguſtior, & fœteat. Itaque ſi nullus adfuiſſet, illac tamen eram iturus. Nec te tum novi adverſum,

sum, sed famulus admonuit. Itaque reflexissem iter ad te, nisi plures adfuissent mihi ignoti, quorum cœtum turbare nolui. Idque tū dixi famulo. Sic habet de suspicione &c. *Adde ejusdem Epistolam* Bilibaldo suo *inscriptam eodem tempore*, Editionis Scriverianæ *pag.* 212.

EX ERASMI EPISTOLA AD IOANNEM CHOLERVM, Præpositum Curiensem.

Ann. 1532, 5 *Octobris.*

LAmbertus Campester, qui olim Lutetiæ edidit Colloquia mea velut à me emendata, persuaso typographo rem esse vendibilem, & sub nomine meo præfatus, & admixtis per totum opus miris emblematibus, quibus meipsum accusabam, omnia plena scurrilis cujusdam stoliditatis, quo peracto fugit Lugdunum; &, simulans se summum Erasmi amicum, reperit patronum; cui mox suffuratus trecentos coronatos fugit, & in fuga deprehensus est inter aliquot puellas, suffigendus in crucem, nisi sacra cuculla Dominici servasset eum: Is, inquā, multis aliis flagitiis ac sceleribus designatis, randē in civitate quadam Germaniæ, Zorst opinor dicitur, ditionis Iuliacensis, excussa cuculla docet Euangelium, hoc est, meras seditiones. Dux petiit, ut hominem ejicerent. Respondérunt, se nō posse carere suo ecclesiasta. Et ista pestis serpit indies.

Anno 1536, 10. Kal. Majas.

ATqui non omnia in hoc ſcribuntur, ut evulgentur. luſimus quędam adoleſcentes ſtyli exercendi gratia: quædam aliis dictavimus ſic inambulantes, nihil minus cogitantes quam de evulgando: nonnulla ſcripſimus diſcipulis tardis. Hujus generis erant Colloquia, quę Helenius quidam haud ſcio unde nactus, nam apud me nullum unquam fuit exemplar, care vendidit Ioanni Frobenio, ſimulans alios eſſe typographos qui empta cuperent. Hæc emendi orexis.

Eraſmus in Epiſtola ſcripta Baſileæ Anno M D XXXVI, XVII *Maii.*

DEmitor Dolæ tantum poſſe duos Franciſcanos. Colloquia & venduntur & excuduntur Lutetiæ, & Dolæ exulant. Qui dicunt in illis aliquid eſſe hæreticum, ſive docti ſive indocti, mentiuntur. Id liquido perſpiciet qui legerit meas Declarationes.

DES.

DES. ERASMVS ROTERODAMUS, DE VTILITATE COLLOQVIORVM, ad Lectorem.

ADeo nunc in omnes & in omnia per universum orbem grassatur comitata Furiis [1] διαβολὴ, ut tutum non sit ullum emittere librum, nisi satellitio munitum. Quamquam quid satis esse tutum possit adversus sycophantæ morsum, qui velut aspis ad vocem incantantis, ita ad omnem purgationem quamvis justissimam obturat aures? Prima pars hujus operis, quæ mea fuit & non mea, temeritate cujusdam erat edita. Quam cum ingenti applausu viderem exceptam à studiosis, abusus sum affectu vulgari ad profectum studiorum. Quandoquidem nec medici semper ægrotis ministrant saluberrima, sed illis nonnihil concedunt ob hoc ipsum, quod vehementer appetant. Itidem mihi visum est, hoc genus illecebris inescare teneram ætatem, quæ jucundis facilius ducitur, quam seriis aut exactis. Itaque quod editum erat repurgavi; deinde adjeci quæ moribus etiam formandis conducerent, velut irrepens in animos adolescentium, quos recte scripsit Aristoteles inidoneos

[1] *Id est. calumnia.*

os auditores Ethicæ Philosophiæ, dumtaxat ejus quæ seriis præceptis traditur. Quod si quis clamet, indecorum homini seni sic pueriliter ludere, nihil moror quam puerili-ter, modo utiliter Et, si laudantur literatores ætate provecti. qui pueritiæ crustulis blandiuntur, elementa velint ut discere prima; mihi non arbitror vitio verti debere, quod simili studio juventutem illecto vel ad elegantiam Latini sermonis, vel ad pietatem. Adde quod bonæ prudentiæ pars est, nosse stultas vulgi cupiditates & absurdas opiniones. Eas arbitror satius ex hoc libello discere, quam experientia stultorum magistra. Multis amara sunt Grammatices præcepta. Aristotelis Ethice non est apta pueris: Theologia Scoti minus ne viris quidem admodum utilis ad parandam bonam mentem: & plurimum habet momenti, gustum optimarum rerum protinus inseviſſe teneris animis. Et haud scio an quidquam discitur felicius, quam quod ludendo discitur. Est hoc nimirum sanctissimum fallendi genus, per impostu ram dare beneficium. Laudantur enim medici, qui sic fallunt ægrotos. Et tamen si nihil hæc aliud quam nugatus fuissem, videbantur laturi; nunc quoniam præter linguæ politiem insperſi quædam, quæ mentem instruant ad Religionem, calumniantur, ac perinde quasi dogmata Christianæ professionis heic serio pronuntientur, ita syllabas etiam ad vivum excutiunt. Id quam faciant inique, magis erit perspicuum, ubi declararo *Colloquiorum aliquot non vulgarem utilitatem.* Vt enim omittam tot serias sententias mediis jocis admixtas, tot fabu-

fabulas, tot historias, tot rerum natura dignas cognitu: In Colloquio *de visendo loca sacra*, cohibetur superstitiosus & immodicus quorundam affectus, qui summam pietatem esse ducunt vidisse *Hierosolymam*; & huc per tanta terrarum marisque spatia currunt senes Episcopi, relicto grege, qui curandus erat: huc viri principes relicta familia ac ditione, huc mariti relictis domi liberis & uxore, quorum moribus ac pudicitiæ necessarius erat custos: huc adolescentes ac fœminæ, non sine gravi discrimine morum & integritatis. Quidam etiam iterum atque iterum recurrunt, nec aliud faciunt per omnem vitam; & interim superstitioni, inconstantiæ, stultitiæ, temeritati prætexitur Religionis titulus, ac desertor suorum, contra doctrinam Pauli, sanctimoniæ laudem aufert, ac sibi quoque pietatis omnes numeros expleſse videtur. Paulus 1 Timoth. 2. intrepide pronuntiat: *Si quis autem suorum, & maxime domesticorum, curam non habet, fidem abnegavit, & est infideli deterior.* Atqui heic Paulus loqui videtur de viduis, quæ liberos atque nepotes negligunt, idque prætextu Religionis, dum sese mancipent obsequiis Ecclesiæ. Quid dicturus de maritis, qui destitutis teneris liberis, uxore juvencula, idque in re tenui, proficiscuntur Hierosolymam? Ex multis unicum exemplum proferam, nec tam recens, ut metuenda sit invidia; nec tam vetus, quin nepotes supersint, quos damni magnitudo non sinit obliviſci rei gestæ. Vir quidam præpotens decreverat ante mortem invisere Hierosolymam, pio quidem animo, sed parum felici consilio.